

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

A (büntető) igazságszolgáltatás nyilvánosságának alkotmányjogi vizsgálata, különös tekintettel a büntetőeljárás nyilvánossága és a sajtó kapcsolatából adódó alapjogi kollíziókra

dr. Márki Dávid

A (büntető) igazságszolgáltatás nyilvánosságának alkotmányjogi vizsgálata, különös tekintettel a büntetőeljárás nyilvánossága és a sajtó kapcsolatából adódó alapjogi kollíziókra

Doktori (PhD) értekezés

Készítette: dr. Márki Dávid

(Kézirat lezárva: 2021. február 28.)

Témavezető:

Dr. Kiss Barnabás, PhD
egyetemi docens

Műhelyvitára benyújtott értekezés

Szegedi Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Szeged, 2021.

Tartalomjegyzék

I. Alapvetés.....	6
I.1. Az értekezés struktúrája és a kutatás módszertana	7
II. Nyilvánosság-elméletek általános áttekintése.....	10
II.1. Nyilvánosság történeti fejlődése.....	11
II.1.2. Az ókor nyilvánossága	11
II.1.3. A középkor nyilvánossága.....	12
II.1.4. A polgári kor nyilvánossága	12
II.1.5. A jelen kor nyilvánossága	13
II.2. Normatív nyilvánosság-elmélet.....	13
II.3. Politikai – Információs nyilvánosságelmélet	15
II.4. Média-nyilvánosság	15
II.5. A nyilvánosság alapjogi megközelítése	16
III. A nyilvánosság funkciója az igazságszolgáltatásban.....	18
III.1. Társadalmi ellenőrzés és pártatlan eljárás biztosítása	18
III.2. A jogbiztonság és jogegység megteremtése	20
III.3. A jog társadalomalakító szerepe	22
III.4. A tudomány jogfejlesztő szerepe	25
IV. Az igazságszolgáltatás nyilvánosságának alapjai.....	28
IV.1. Igazságszolgáltatás materiális és formális megközelítése.....	30
IV.2. Információszabadság és nyilvánosság.....	31
IV.3. Nyilvánosság, bírói függetlenség és számonkérhetőség	34
IV.3.1. Bírói függetlenség	35
IV.3.2. Számonkérhetőség és átláthatóság	40
V. Az igazságszolgáltatás intézményi-szervezeti nyilvánossága	44
V.1. Bírói igazgatás átláthatósága.....	45
V.2. Gazdálkodási nyilvánosság.....	47
V.3. Fegyelmi eljárások nyilvánossága.....	50
V.3.1. A fegyelmi eljárás hazai szabályozása.....	53
V.3.2. A fegyelmi eljárások nyilvánossága	56
VI. Eljárási nyilvánosság.....	61
VI.1. Szabályozási keretrendszer.....	62
VI.1.1. Tisztességes eljáráshoz való jog.....	62
VI. 2. Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga	67
VI.2.1. Az elsőfokú eljárás nyilvánosságára vonatkozó gyakorlat	68
VI.2.2. A fellebbviteli fórumok előtti eljárás nyilvánosságára vonatkozó gyakorlat ..	71
VI.2.3. Az ítélethirdetés nyilvánosságára vonatkozó gyakorlat	76

VI.3. A nyilvánosság elvének megjelenése az Európai Unió tagállami alkotmányában	78
VII. A nyilvánosság hazai szabályozása	80
VII.1. Az egyes eljárási szakaszok értelmezési mátrixa, a nyilvánosság egyes dimenziói	84
VII.1.1. Társadalmi nyilvánosság	84
VII.1.2. Tárgyalótermi nyilvánosság	85
VII.1.3. Ügyfélnyilvánosság	86
VII.1.4. Résnyire nyitott nyilvánosság	88
VII.2. A nyomozati szak nyilvánossága	90
VII.2.1. Az eljárási cselekményeken való jelenlét útján megvalósuló nyilvánosság	92
VII.2.2. A tájékoztatás útján megvalósuló nyilvánosság	93
VII.3. Az előkészítő ülés nyilvánossága	97
VII.4. A tárgyalás nyilvánossága	99
VII.4.1. Tárgyalás	99
VII.4.2. Nyilvános ülés	100
VII.5. A büntetőtárgyalás nyilvánossága	101
VII.5.1. A nyilvánosság korlátozása	101
VII.5.2. A nyilvánosság kizárása	104
VII.5.3. A nyilvánosság korlátozása, kizárása veszélyhelyzetben	112
VII.6. Ítéletek nyilvános kihirdetése	114
VII.7. A nyilvánossággal kapcsolatos eljárási szabálysértések megítélése	116
VIII. A büntetőeljárás nyilvánosságából eredő alapjogi kollíziók	119
VIII.1. A médiarendszerhez kapcsolódó fogalom-meghatározások	121
VIII.2. Az igazságszolgáltatás és a média konfliktusa, az igazságszolgáltatás mediatizálódása	126
VIII.2.1. Bűncselekmények megjelenítése a médiában	129
VIII.2.2. Körkép a hazai bűnügyi tudósításról	132
VIII.3. Az igazságszolgáltatás politizálódása	136
VIII.3.1. Politikai ügyek az igazságszolgáltatásban	137
VIII.3.2. Igazságszolgáltatási ügyek a politikában	139
IX. A sajtószabadság és a személyiségi jogok kollíziója	153
IX.1. Felvételkedés a tárgyaláson	155
IX.2. Személyiségi jogok és védelmük	156
IX.3. Képmáshoz és hangfelvételhez való jog	158
IX.3.1. A Képmás, hangfelvétel védelme	159
IX.3.2. Jogi védelem tárgya és a jogsértő magatartások	159
IX.3.3. A jogsértő magatartásokat kizáró okok	162

X. Büntető tárgyaláson készített felvételek és a sajtó szerepe a személyiségi jogsértésekben	166
X.1. Magánszemélyek képmása.....	167
X.1.1. Konklúzió.....	172
X.2. Büntetés végrehajtási örök képmásvédelme	173
X.2.1. Konklúzió.....	179
X.3. Közéleti szereplők képmásvédelme	180
X.3.1. Közéleti szereplők	180
X.3.2. Hazai szabályozás és joggyakorlat	184
X.3.3. A Hunvald ügy részletes elemzése	189
XI. Összegzés és javaslatok.....	198
XI.1. Fegyelmi eljárások nyilvánosságára vonatkozó javaslatok	200
XI.2. Tárgyalás nyilvánossága, ítéletek megismerhetősége	201
XI.3. Ítéletek megismerhetősége	203
XI.4. Sajtó nyilvánosság.....	206
XI.4.1. Bírósági tárgyalások közvetítése, online streaming	208
XI.5. Képmásvédelem	210
XI.5.1. Bv-örökről készített felvételek.....	212
XI.5.2. Közszerelőkről készített felvételek.....	213
Irodalomjegyzék	215
Internetes források.....	227
Hivatkozott jogszabályok, jogi normák	231
Hivatkozott Alkotmánybírósági határozatok.....	234
Hivatkozott jogesetek jegyzéke	235
Mellékletek	238
1. számú melléklet: A nyilvánosság elvének megjelenése az Európai Unió nemzeti alkotmányaiban.....	238
2. számú melléklet: Magánszemélyek képmáshoz való joga a büntetőeljárásban	241
3. számú melléklet: Magánszemélyek képmáshoz való joga a büntetőeljárásban II.	246
4. számú melléklet: Bv-örök képmáshoz való joga a büntetőeljárásban I.	250
5. számú melléklet: Bv-örök képmáshoz való joga a büntetőeljárásban II.	254
6. számú melléklet: Közszerelők képmáshoz való joga a büntetőeljárásban I.	257
7. számú melléklet: Közszerelők képmáshoz való joga a büntetőeljárásban II.....	262

I. Alapvetés

„Adjatok nekem bírakat, aminőket akartok, legyenek hanyagok, legyenek részrehajlók, legyenek megvesztegetve, legyenek ellenségeim, nem bánom: csak azt engedjétek, hogy semmit se tehessenek másként, csak a közönség szeme előtt.”¹ Kossuth Lajosnak az igazságszolgáltatás nyilvánosságáról szóló szavai kellőképpen alkalmasak arra, hogy rámutassanak a nyilvánosság jelentőségére és a benne rejlő erőre.

Globalizált világunkban a technológia rohamos fejlődése, és e fejlődés vívmányai, valamint a megváltozott médiakörnyezet az igazságszolgáltatás nyilvánosságának eddig ismert formáit alapjaiban alakította és alakítja át, újfajta kihívások elé állítva a jogalkotókat és a jogalkalmazókat egyaránt. Felgyorsult életünkben a jogalkotási folyamatok nem bírnak kellőképpen lépést tartani a technológiai változások által életre hívott új körülményekkel, amely végső soron a jogbiztonság követelményét sodorhatja veszélybe.

Az információs társadalom tagjai már nem elégszenek meg egyszerűen az információk szabad áramlásával, a tárgyaláson történő jelenléttel, hanem nagyobb rálátást szorgalmaznak az igazságszolgáltatás működésére, a bíróságok által hozott ítéletek megismerhetőségére, az állam aktív információszolgáltatási kötelezettségét követelve.

Felértékelődik a sajtó tájékoztatásban betöltött szerepe, és komoly hangsúly helyeződik a bírósági eljárásokra, az igazságszolgáltatás sajtóban történő megjelenésére, valamint a megjelenés minőségére és mennyiségére.

Egyre gyakrabban fordul elő, hogy egyes kiemelt igazságszolgáltatási ügyeket használnak fel politikai célokra, folyamatos támadásnak kitéve ezzel a bíróságokat. A társadalom széles köre a bíróságok által hozott ítéletekről és azok indokairól kizárólag a médiában megjelenő, tárgyilagosnak aligha mondható tudósításokból értesül, mély sebet ejtve a társadalom igazságszolgáltatásba vetett hitében. A sajtó és az igazságszolgáltatás viszonyrendszerét a hírek terjedése tekintetében találóan tükrözi Mark Twain gondolata, miszerint a *„hazugság már a fél világot bejárta, mire az igazság még csak a cipőjét fűzi”*. Az igazságszolgáltatás nyilvánosság előtti működésének, valamint az egyes bűncselekmények elkövetéséről szóló tudósításoknak és az elkövetők felelősségre vonása során hozott bírói döntéseknek nem szabadna, hogy az emberek szórakoztatását szolgálja. A médiában megjelenő híráradatok

¹ Kossuth Lajost idézi: Majtényi László „A bírósági ítélkezés feltételrendszere” címmel rendezett 2003. március 25-i konferencián elhangzott előadásának írásbeli változatában. Fundamentum 2004. 1. szám, 63.

azonban sajnos ebbe az irányba tendálnak. Ahogy Hankiss Elemér rámutatott, „*nem a média az üzenet. A média csak eszköz. Az igazi kérdés az, hogy mit kezdünk vele, milyen üzeneteket küldünk vele egymásnak.*”²

Az elmúlt években a képmásvédelem területén is paradigmaváltás figyelhető meg, amelyet az értekezés a büntetőeljárások értelmezési keretében vizsgál.

Az értekezés célja, hogy átfogó és átlátható képet adjon az igazságszolgáltatás, mint hatalmi ág, mint szervezet, valamint a (büntető) igazságszolgáltatás, mint tevékenység nyilvánosságáról. Valljuk, hogy az igazságszolgáltatásnak a napjainkban is zajló változásokra olyan választ kell adnia, amely a bírói függetlenség, az átláthatóság, a társadalmi ellenőrzés, valamint a személyiségi jogok védelmének rendszerében összhangot képes teremteni.

I.1. Az értekezés struktúrája és a kutatás módszertana

Az értekezés alapvetően három fő egységre osztható. Az első szerkezeti fő egység fókuszpontjában a tágabb és szűkebb értelemben vett igazságszolgáltatás nyilvánosságának, illetve átláthatóságának feltérképezése és bemutatása áll. A nyilvánosság igazságszolgáltatásban betöltött szerepéhez elsődlegesen a nyilvánosságot, mint intézményesült társadalmi szférát, jogi – politikai jelenséget vizsgáljuk meg a hazai és külföldi tudományos elméletek nyomán. Bár nem tehető egyenlőségjel az úgynevezett politikai nyilvánosság – amely megjelenik az igazságszolgáltatás szervezeti nyilvánosságában - és az eljárások nyilvánossága közé, azonban közös eredőjük és közös céljuk megfelelő kiinduló pontot jelentett az igazságszolgáltatás, mint speciális terület nyilvánosságának vizsgálatához.

Az értekezés struktúrájának kialakításakor a tágabb nyilvánossági körtől haladunk az egyre szűkebb nyilvánossági szintig, megvizsgálva, hogy milyen szabályok teszik lehetővé, hogy a társadalom tagjai kellő mennyiségű és megfelelő minőségű információhoz jussanak az igazságszolgáltatás működéséről.

A nyilvános, átlátható működés elemzéséhez olyan előkérdéseket is vizsgálatunk tárgyává tettünk, mint a bírói függetlenség és számonkérhetőség kérdése, amelyek, mint versengő érdekek jelennek meg a nyilvánosság körében.

² HANKISS Elemér: 2001. szeptember 11. *Fordulópont?* Magyar Tudomány 2002/6. 782.

Az értekezésben körvonalazzuk, hogy meddig terjedhet a nyilvánosság, és milyen funkciót tölt be – vagy optimális körülmények között kellene betöltenie - az igazságszolgáltatás területén. Ehhez meghatározzuk a nyilvánosság egyes rétegeit, szintjeit, az intézményi-szervezeti nyilvánosságtól az eljárási nyilvánosságig.

Ennek keretében vizsgáljuk az igazságszolgáltatás intézményi szervezeti nyilvánosságát, amelynek legfontosabb aspektusait a szervezetrendszer gazdasági nyilvánosságában, a fegyelmi eljárások nyilvánosságában, valamint a bírósági igazgatás nyilvánosságában jelöltünk meg.

Az értekezés második fő egységét a büntetőeljárások nyilvánosság-szabályai, az igazságszolgáltatás és a média kapcsolata jelenti. Megvizsgáljuk, hogy milyen terjedelemben érvényesülhet a nyilvánosság követelménye az egyes büntetőeljárás szakaszok alatt, valamint, hogy milyen alapvető jogok és érdekek merülhetnek fel a nyilvánosság korlátozása során.

Kiemelt jelentőséget tulajdonítunk az igazságszolgáltatás területén egyre növekvő politikai és média-befolyásra, aminek alátámasztásához olyan büntetőeljárásokat és ezen eljárásokról készült médiamegjelenéseket elemzünk, amelyeknél egyértelműen kimutatható, hogy az igazságszolgáltatás egyik legnagyobb modernkori kihívása a politika és média beszivárgása az igazságszolgáltatási folyamatokba.

Az értekezés harmadik pillérét a nyilvánosság és a sajtó kapcsolatából, a bírósági tudósításokból eredő képmás- és hangfelvételhez fűződő jog megsértésének gyakorlata, és az e körben felmerülő alapjogi anomáliák jelentik. Kutatásunk során az elmúlt tíz évből kifejezetten olyan képmásvédelemmel kapcsolatos peres eljárásokat vizsgálunk, amelynek kiindulópontja egy büntetőeljárás, és a nem megfelelő sajtómagatartás eredményezett személyiségi jogi jogsértést. A kutatás során különös figyelmet szenteltünk annak, hogy milyen körülmények befolyásolták a bírói gyakorlatot, milyen szempontok alapján jutottak esetleg eltérő álláspontra az egyes bírói fórumok, és mik azok a közös pontok, amelyek zsinórmértékként szolgálhatnak a büntetőeljárások során megvalósított képmáshoz való jog megsértése kapcsán. A kutatás egyik jelentősége, hogy a vizsgált időszakban szinte valamennyi vonatkozó jogszabályt (Polgári Törvénykönyv, eljárási törvények) módosították, azonban a kapcsolódó rendelkezések alapvetően a korábbi bírói gyakorlat által kimunkált téziseken alapultak.

Az értekezés komplex és multidiszciplináris jellegére való tekintettel a tudományos feldolgozáshoz is multidiszciplináris kutatómódszereket hívtunk segítségül. Nagy hangsúlyt fektettünk a dogmatikai elemzésre, azonban a hatályos szabályozás elmélete (law in book) mellett a magyar bírósági, alkotmánybírósági gyakorlat (law in action) kritikai szemléletmódú értékelésére is kiemelt figyelmet fordítottunk. A téma komplexitása továbbá megkövetelte a külföldi judikatúra és jogirodalom primer forrásokon nyugvó elemzését is.

Az értekezés során az empirikus összehasonlító alkotmányjog módszertan eszközeit is alkalmazzuk. A téma erős alapjogi oldala elengedhetlenné teszi a strasbourgi mechanizmus figyelembevételét, tekintettel arra, hogy az nem csak a nemzetközi jogi tudományos diskurzus tárgyát képezi, hanem az alkotmányjog tudományban is központi vizsgálódási tárgykör. Az összehasonlító alkotmányjog eszköztára segítséget nyújt abban, hogy a jogesetek közötti hasonlóságokat és különbségeket feltárhassuk, amely alapját képezheti egyfajta kritikai gondolkodás kialakításának. A fentiek mellett a történeti, leíró módszert is kutatási eszköztárunk részévé tettük.

Kutatásaim egyes részeredményeit felhasználtam előpublikációim, valamint tudományos előadásaim során is, törekedve arra, hogy a visszajelzéseket és tapasztalatokat beépítsem a doktori értekezésembe.

II. Nyilvánosság-elméletek általános áttekintése

A nyilvánosságmodellek alaptézise, hogy az a közösségi ügyekkel kapcsolatos vélemények kialakításának és közlésének fóruma. Ettől különíthető el az egyén olyan cselekvési szférája, amely mentes a közösség felügyeletétől, mentes a nyilvános közlések világától.

A nyilvánosság egy politikai intézmény, a demokrácia megvalósulásának egyik alapfeltétele, amely a közhatalom gyakorlásának ellenőrzésében és a hatalmat gyakorlók, valamint a közösség közötti párbeszéd megvalósításában játszik szerepet.³

A nyilvánosság fogalmára, kialakulására, funkcióira azonban számos különböző megközelítést találhatunk. *McQuill* a társadalmi nyilvánosságot olyan elvont térnek írja le, amely egy társadalomban a magánélet közvetlen körén, illetőleg olyan elkerített intézmények és szervezetek falain kívül létezik, amelyek saját céljaik megvalósítására törekszenek – még akkor is, ha ezek a célok gyakran közcélok. Ebben az elvont térben van lehetőség a nyilvános társulásra és a nyilvános vitára, amely a közvélemény és olyan politikai mozgalmak és pártok kialakulásához vezet, amelyek képesek elszámoltatni a magánérdekeket.⁴

A nyilvánosság egy adott társadalom vagy valamely kisebb földrajzi terület szabad állampolgárainak mindenkit magában foglaló összességére utal. Egy demokráciában az igazi nyilvánosság tagjai szabadon alakíthatnak egyesületeket, párbeszédet folytathatnak, és kifejezhetik véleményüket minden témával kapcsolatban, a kormányzat pedig végső soron a nyilvánosság egészének akarata alapján, a közösen elfogadott eljárások szerint számoltatható el.⁵

³ POLYÁK Gábor: *Médiaszabályozás, médiapolitika*. Gondolat Kiadó PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest-Pécs, 2015. 105.

⁴ MCQUAIL, Denis: *A tömegkommunikáció elmélete*. Wolters Kluwer, Budapest 2015. 703.

⁵ Uo.

II.1. Nyilvánosság történeti fejlődése

Az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó speciális nyilvánosság kereteinek, funkcióinak értelmezéséhez elengedhetetlenek tartjuk a nyilvánosság, mint politikai-társadalmi szféra általános kialakulási folyamatának vizsgálatát.

A nyilvánosság témakörében megkerülhetetlen *Habermas* idézése, aki a nyilvánosságot a „közönséggé összegyűlt magánszemélyek” olyan világaként mutatja be, amely a közhatalommal szemben igényt formál a közösség ügyeinek megvitatására.⁶ E vita közege a *nyilvános okoskodás*, ahol a kritikus, megfelelően tájékozott közönség közügyekkel kapcsolatos véleménye jelenik meg.

II.1.2. Az ókor nyilvánossága

Habermas a polgári nyilvánosság kialakulását és fejlődését a köz és magán elválasztásából vezeti le, amelynek során visszanyúlik egészen a görög városállamok kialakulásáig, ahol a minden szabad polgár számára közös *polisz* világa élesen elvált az *oikosz* – minden ember számára saját - világától. A közélet általánosságban a nyilvános helyeken játszódott le, azonban ez a közélet és a vele együtt járó nyilvánosság nem volt lokálisan rögzítve. A nyilvánosság ugyanúgy megjelent egy beszélgetésben, mint a bíraskodásban, tanácskozásban, vagy akár a közös cselekvésekben.⁷

A görögök öntudatában a nyilvánosság, mint a szabadság és maradandóság birodalma bontakozott ki, hiszen a nyilvánosság által vált minden, mindenki számára láthatóvá. Ennek a korai nyilvánosságnak kialakult ideológiai mintája őrizte meg szellemtörténeti kontinuitását évszázadokon át. A középkoron keresztül a római jog definícióiban maradt ránk a köz és magán kategóriája.

⁶ HABERMAS, Jürgen: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltása* Századvég-Gondolat Kiadó, Budapest 1993.

⁷ HABERMAS Jürgen: *A nyilvánosság alapsémája* In: Angelusz Róbert – Tardos Róbert – Terestyéni Tamás (szerk.): *Média – Nyilvánosság – Közvélemény* Gondolat Kiadó 2011 610.

II.1.3. A középkor nyilvánossága

Az európai középkorban a *publicus* és *privatus* római jogi kettőssége a feudális hűbérúri tulajdon jogviszonyaira nehezen volt alkalmazható, hiszen a nyilvánosság és a magánélet közti ellentét az antik mintájának megfelelően nem létezett. A nyilvánosság, mint sajátos, magánélettől elválasztott terület a feudális társadalomban nem volt egyértelműen kimutatható.

A középkorban megfigyelhető „nyilvánosság-jelenséget” *Habermas* reprezentatív nyilvánosságnak nevezi. Rámutatott arra, hogy az nem társadalmi szféraként, hanem egyfajta státus ismertetőjelként jött létre.⁸ Hiszen a földesúri státus valamilyen magasabb hatalom megtestesüléseként jelent meg.

A rendek felbomlása, a reprezentatív nyilvánosság korlátozása, teret nyitott a közhatalomnak. A bürokrácia következtében a közhatalom intézményei objektiválódtak, a rendi-uralmi elemekből kialakultak a közhatalom szervei, a parlament, az igazságszolgáltatás, míg a városi korporációkban kifejlődött a polgári társadalom világa, amely a magánautonómia területeként került szembe az állammal.⁹

II.1.4. A polgári kor nyilvánossága

A közhatalom már nem a tekintéllyel felruházott személyek reprezentatív „udvarát” testesítette meg, sokkal inkább a legitim erőszak-alkalmazás monopóliumával rendelkező apparátus működésére vonatkozott. Ez a közhatalom kézzelfogható szembenállásként jelent meg a hatalom alávettjei számára, akik magánszemélyként - mivel nem volt hivataluk - ki voltak zárva a közhatalomban való részvételből. Ez a kettőség teremtett kiváló táptalajt egy kritikai szféra kialakulására.

Az így kialakult polgári nyilvánosságon belül bontakozott ki az abszolút uralommal szembeni politikai tudat, amely körülhatárolta az általános és absztrakt normák fogalmát és kialakította azt a felfogást, hogy a törvények legitim forrása maga a közvélemény.¹⁰

⁸ Uo.

⁹ HABERMAS 1993. 63.

¹⁰ Bővebben lsd.: ROUSSEAU, Jean-Jacques: *A társadalmi szerződésről, avagy a politikai jog elvei*, PannonKlett Kiadó 1997.

A polgári nyilvánosság végül politikai tartalommal töltődött meg, és megjelent a politikailag működő nyilvánosság, melyben az államhatalomra befolyást gyakorolni kívánó erők ezt a - Habermas által – *okoskodó közönségnek* nevezett közeget használták hivatkozási alapnak.

A forradalmak hatására végül kialakultak a politikailag *okoskodó közönség* számára nélkülözhetetlen intézmények, amelynek következtében a nyilvánosság a polgári jogállamok szervező elvévé vált. A nyilvánosság közvetítőcsatornaként kapcsolatot teremtett a társadalom és az államhatalom között.

A parlamenti tárgyalások nyilvánossága biztosította a társadalom befolyását, a képviselők és választók közötti - ma is fennálló - függőséget és ezzel egyidőben érvényre jutott a bírósági eljárások nyilvánossága is, hiszen a független igazságszolgáltatás tekintetében ugyanúgy elengedhetetlen a közvélemény általi ellenőrzés.¹¹

II.1.5. A jelen kor nyilvánossága

A 20. század végére a sajtó működési területét jelentő politikai nyilvánosság fogalma átalakult, - széles körben elfogadott nézetek szerint – megjelent a fogyasztói kultúra depolitizált nyilvánossága, amely elveszteni látszik élő kapcsolatát a közélettel, a politikával, a politikai hatalom gyakorlásával.¹² A szabad sajtó működése és a demokrácia egymást feltételező fogalmak: csak a döntési helyzetbe hozott egyén képes a közéleti kérdésekre adekvát választ adni, a döntési helyzet kialakításában pedig a szabad sajtó kulcsszerepet játszik.¹³

II.2. Normatív nyilvánosság-elmélet

Bernhard Peters a nyilvánosságot szemantikai oldaláról közelíti meg. A nyilvánosság és rokon fogalmai a társadalmi és politikai rendbe ágyazott alapfogalmak, melyek részben implicite benne foglaltaknak az alkotmányokban, törvényekben, bírósági ítéletekben, valamint a nagy befolyással bíró politikai nyilatkozatokban. A nyilvánosság normatív jelleggel jelöli ki a társadalmi cselekvés és felelősség hatókörét, ugyanakkor egyfajta

¹¹ HABERMAS 1993. 231

¹² 165/2011. (XII.20.) AB határozat

¹³ uo.

közösséget is jelöl, amely meghatározott kommunikációs struktúrával, meghatározott ismertetőjegyekkel és funkciókkal rendelkezik.¹⁴

Ez a közösség a modern jogi-politikai-állami közösség, ahol a döntések nyilvánossága nem csupán a mindenkire nézve kötelező érvényben jelenik meg, hanem abban is, hogy az e közösséget érintő kérdésekben, a közösség általános érdekében a tagok ellenőrzésével, bevonásával kell dönteni.

Peters ettől a jelentéstől különbözteti meg a *hangsúlyos értelemben vett nyilvánosságot*, amely alatt klasszikus értelemben egy társadalmi közösség tagjainak a közügyek szabályozásával kapcsolatos, nyilvános, önkéntes vélemény- és akaratformálásának szféráját érti. E koncepció olyan cselekvők kommunikációja során alakul ki, akik kilépnek privát szférájukból, hogy közérdekű tényekről értesüljenek, amely egyfajta szociális közösséget hoz létre.¹⁵

Alapvető jellemzője, hogy a tárgyat olyan problémák (közérdekű ügyek) képezik, melyek mindenkit érintenek vagy az általános felfogás szerint mindenkit érdekelnie kellene, azonban nem létezhet olyan téma, amely *a priori* kizárható lenne. Hagyományosan ide tartoznak az olyan kollektív problémák, amelyek politikai rendelkezésekből indulnak ki, ahhoz vezetnek, vagy ahhoz kellene, hogy vezessenek.¹⁶

Funkcióját tekintve a nyilvánosság az a közeg, amely információkat bocsát az abban részt vevő cselekvők rendelkezésére. Ellentétben a *diszkurzív modellel*¹⁷, amelynek középpontjában az érdekekre való reflexiók állnak, az egyéni értékek és érdekek átformálása, továbbfejlesztése, a közös érdekek, normatív alapelvek és szabályok meghatározása érdekében, amelyek már túllépnek az egocentrikus egyéni érdekhorizonton.

A nyilvánosság normatív modellje fejeződik ki többek között az alkotmányok és sajtótörvények által biztosított kommunikációs szabadságban, a vélemény- és szólásszabadságról szóló jogi diszkurzusokban, a titkolózás és félrevezetés feletti

¹⁴ PETERS, Bernhard: *A nyilvánosság jelentése* In: Angelusz Róbert – Tardos Róbert – Terestyéni Tamás szerk. 2017. 614-632.

¹⁵ Uo.

¹⁶ HELLER Mária – NÉMEDI Dénes – RÉNYI Ágnes: *Nyilvános stratégiák és nyilvános szabályok*, Szociológiai Szemle 1992/4. 53-60.

¹⁷ Erről bővebben lásd: HABERMAS, Jürgen: *A kommunikatív cselekvés elmélete*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. és POLYÁK 2015

felháborodásban, valamint a politikai kampányok manipulációs technikáira adott negatív reakciókban.¹⁸

II.3. Politikai – Információs nyilvánosságelmélet

A politikai-információs nyilvánosság elméletben a nyilvánosság egy olyan diszkusszió-rendszer¹⁹ formájában jelenik meg, amely az információk gyűjtése és feldolgozása révén közvetít a polgárok és a politikai rendszer között.

Gripsrud ezt úgy fogalmazta meg, hogy a nyilvánosságra olyan fórumként kell tekinteni, amelyen keresztül a polgárok a közügyekkel kapcsolatban kinyilvánítják kívánságaikat és véleményeiket, hogy az így létrejövő közvélemény irányadó legyen a kormány számára, amikor döntéseket hoz.²⁰

Luhmann számára a nyilvánosság alapfunkciója a kommunikáció témáinak kijelölése, valamint az egyes társadalmi rendszerek önmegfigyelése. A nyilvánosság, mint társadalmi rendszer alkotóelemei az információk.²¹ A nyilvánosság egy hatalmi tényező, amely befolyással bír a közhatalom léteire, létrehozására és annak döntési irányaira.²²

II.4. Média-nyilvánosság

A technológia ugrásszerű fejlődése nem csak a társadalmi, gazdasági, kulturális élet változásait hozta magával, de átalakította a nyilvánosság működését is. A modern technológiáknak köszönhetően a nyilvánosság egy folyamatosan változó, globális jelenséggé vált, amely már szinte elválaszthatatlanul egybefonódott a médiával, médiarendszerrel. Az ezredfordulón a magyar Alkotmánybíróság is arra az álláspontra helyezkedett, hogy *„a társadalmi, politikai fejlődés jelen korszakának nagyhatású jelentősége a nyilvánosság minden korábbit meghaladó mértéke. E nyilvánosságot a táv-, tömeg- és multikommunikáció folytonosan bővülő technikája, korábban elképzelhetetlen*

¹⁸ PETERS 2017

¹⁹ NAGY Krisztina: *Műveltség – média – szabályozás. A médiaműveltség médiapolitikai jelentősége és szabályozási keretei.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2018. 38.

²⁰ GRIPSRUD, Jostein: *Médiakultúra, médiatársadalom.* Budapest 2007, Új Mandátum Könyvkiadó.

²¹ LUHMANN Niklas: *A tömegmédiá valósága,* Gondolat Kiadó-AKTI, Budapest 2008.

²² BAKER, Edwin C.: *Media Concentration and Democracy – Why Ownership Matters.* Cambridge University Press, 2007. 7. Idézi: Nyakas Levente (2013) A médiapluralizmus nyomában – Elméleti alapvetések az Európai Unió médiapolitikájának tanulmányozásához. In *Medias Res* 2, 332–346.

eszközei és módjai, a tájékozódás, a tájékoztatás, a befolyásolás lehetőségei és ténylegesen alkalmazott formái határozzák meg.”²³

Ez az egybefonódás mutatható ki a *Silverstone* által kialakított „*médiapolisz*” fogalomból is. Bár *Silverstone* Habermas nyilvánosságkoncepcióját kritikával illette²⁴, mondván, hogy az nincs tekintettel a létező társadalmi realitásra és az emberi kommunikáció lehetőségeire, korlátjaira, ugyanakkor fogalmának megalkotásakor Habermashoz hasonlóan a görög poliszok jelenségéből indul ki. Álláspontja szerint a mediatisált tér reprodukálja a görög városállamok diszkurzív és ítélkező terét, ahol az emberek megvitathatják a mindenkit érintő közös ügyeket. Ez biztosít láthatóságot, amelyen keresztül formálódnak az ítéletek, születnek döntések és alakulnak a cselekvések a résztvevők között, és azok között, akik a közönséget alkotják.²⁵

A nyilvánosságkoncepciók körében érdemes szót ejteni a *Green* által újmédianyilvánosságként definiált jelenségre. A korábban említett digitális technológiai fejlődés nyilvánosság struktúrájára gyakorolt hatását jól tükrözi, hogy míg az analóg világban jellemzően a hagyományos tömegműködések voltak a nyilvánosság központi, meghatározó szereplői, a digitális kor nyilvánosságában egyre nagyobb szerepet kapnak a felhasználók által készített és közzétett tartalmak, a közösségi média világa és a civil újságírás. A kibertér architektúrája egy korábban nem tapasztalt információbőséget teremtett, ahol a társadalmi párbeszéd új fórumai, csatornái jelentek meg, és ez a változás sokak szerint a nyilvánosság új korszakaként egyfajta demokratizálódási folyamatként is felfogható.²⁶

II.5. A nyilvánosság alapjogi megközelítése

Alapjogi oldalról közelítve a nyilvánosság a véleménynyilvánítási szabadság, mint alapvető emberi jog objektív, intézményi oldala.

A véleménynyilvánítás szabadsága egyszerre szolgálja az egyéni autonómia kiteljesedését és a közösség oldaláról a demokratikus közvélemény megteremtésének, fenntartásának

²³ 18/2000. (VI.6.) AB határozat

²⁴ Bővebben lásd: SILVERSTONE, Roger: *Médiaerkölcs*. Budapest 2010. Napvilág Kiadó

²⁵ SILVERSTONE 2010. 41.

²⁶ GREEN, Stephen: *A plague on the panopticon: surveillance and power in the global information society*. Information, Communication and Society, 1999. 2.

lehetőségét.²⁷ Az eszmék és nézetek szabad kifejtése a fejlődni képes társadalom létezésének alapfeltétele.

A nyilvánosság nem csupán a különböző álláspontok, információk megismerésének színtere, hanem a társadalom tagjainak olyan fóruma, amely a közösség demokratikus működési módjához és a nyilvános véleményformálásához, akaratképzéséhez kapcsolódik.²⁸

A magyar Alkotmánybíróság határozataiban megjelenő nyilvánosságkonceptiót a „*demokratikus közvélemény*”²⁹, mint alapvető politikai intézmény fogalmi köre határozza meg, amelynek elengedhetetlen feltétele, hogy az teljeskörű, tárgyilagos, kiegyensúlyozott arányú és valóságghű tájékoztatáson alapuljon.³⁰

Az e közegben megjelenő változatos hangok nyújtanak lehetőséget az autonóm egyén számára a választásra, az egymással versengő érvek felvonultatása ugyanakkor hozzájárul a felmerülő társadalmi problémák mielőbbi megoldásához.³¹ Ennek következtében teszi lehetővé végső soron a demokratikus közvélemény az egyén megalapozott részvételét a társadalmi és politikai folyamatokban.³²

Az alkotmánybíróság nyilvánosságképe összekapcsolódik egyfajta demokráciafelfogással is, amelyben a döntési alternatívákat, a döntéshez szükséges információkat az egyes álláspontok kijelölt képviselői jelenítik meg.³³ Ez a nyilvánosság csupán akkor tekinthető sikeresnek, ha a kialakult nyílt és racionális vita konszenzusos döntéshez vezet.

²⁷ Uo.

²⁸ POLYÁK Gábor: *Párhuzamos valóságok, Az Alkotmánybíróság nyilvánosság- és médiaképe társadalomtudományi eredmények tükrében*, Fundamentum 2012. 4. szám 14-28.

²⁹ 30/1992. (V.26.) AB határozat Indokolás III. 2. 2.

³⁰ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat Indokolás II. 2.

³¹ 18/2004. (V.25.) AB határozat Indokolás III.2.1.

³² 30/1992. (V. 26.) AB határozat Indokolás III. 2. 1.

³³ KOLTAY András – POLYÁK Gábor: *Az Alkotmánybíróság határozata a médiaszabályozás egyes kérdéseiről*, JeMa 2012/1. 33.

III. A nyilvánosság funkciója az igazságszolgáltatásban

A kutatási téma elméleti megalapozásának elengedhetetlen részét képezi a nyilvánosság funkcionális követelményeinek vizsgálata, amely visszatükrözi a nyilvánosság kiemelt jelentőségét. Az igazságszolgáltatás nyilvánossága egy olyan alkotmányos jogintézmény, amely szűkebb értelemben a bírósági eljárások, bírósági tárgyalások nyilvánosságát, míg tág értelemben az igazságszolgáltatás működésének átfogó nyilvánosságát jelenti.

A nyilvánosság igazságszolgáltatásban betöltött funkcióinak csoportosításakor abból indulunk ki, hogy mely funkciók azok, amelyek közvetlenül a rendeltetésük alapján kapcsolódnak a nyilvánossághoz. Ezeket nevezzük elsődleges funkcióknak, illetőleg, hogy melyek azok a másodlagos funkciók, amelyek tulajdonképpen a nyilvánosság elsődleges funkcióinak közvetett hatásai.

Elsődleges funkciók közé soroljuk (I) a társadalmi ellenőrzés és a pártatlan eljárás biztosítását, valamint (II) a jogbiztonság és jogegység megteremtését, míg a másodlagos funkciók közé sorolható (III) a jog társadalomalakító és (IV) a tudomány jogfejlesztő szerepe. Ezen kategóriák egy része átfogóan az igazságszolgáltatásra vonatkozik, azonban van olyan, amely kifejezetten az eljárási nyilvánosság körébe tartozik.

III.1. Társadalmi ellenőrzés és pártatlan eljárás biztosítása

A bírósági eljárások nyilvánossága a bírói hatalom korlátjaként a jogállamiság fontos garanciája. A nyilvánosság egyik legfontosabb funkciója az igazságszolgáltatás tevékenységének ellenőrizhetővé tétele, a pártatlan eljárás biztosításának megvalósulása, ezen felül a bírói önkény ellenőrzésének egyik eszköze.

A társadalmi ellenőrzés egyaránt lényeges funkciót tölt be az igazságszolgáltatás szervezeti működésnek nyilvánosságát tekintve, valamint a tárgyalások, ítéletek nyilvánossága által az eljárások nyilvánosságát tekintve egyaránt. A pártatlan eljárás biztosítása azonban csak közvetve kapcsolódik a szervezeti működés köréhez, tényleges hatása az eljárások során mutatkozik meg. Az Alkotmánybíróság ezt elvi élel mondta ki 58/1995 (IX. 15) AB

határozatában, miszerint a nyilvánosság mindenekelőtt az igazságszolgáltatás működésének a társadalom által történő ellenőrzését hivatott biztosítani.³⁴

Az alapvető jogok biztosa is megállapította, hogy a társadalmi ellenőrzés szorosan kapcsolódik a társadalmi nyilvánossághoz, hiszen a társadalmi nyilvánosság teremti meg elsődlegesen a korábban említett társadalmi kontroll-funkciót és biztosít garanciát a pártatlan, részrehajlásmentes ítélkezésre.³⁵

A társadalmi, gazdasági és technológiai változások a társadalmi kontrollfunkció kiszélesedését és átalakulását eredményezik a XXI. századra. A társadalom tagjai már nem elégednek meg a tárgyaláson történő jelenléttel, hanem nagyobb rálátást szorgalmazznak az igazságszolgáltatás működésére és a bíróságok által hozott ítéletek megismerhetőségére egyaránt.

Bár az Alkotmánybíróság interpretációjában az igazságszolgáltatás nyilvánossága jelenik meg, azonban a nyilvánosság funkcionális követelményei a büntetőeljárások nyilvánossága révén törnek felszínre.

A nyilvánosság egy külső kontroll alá veti a bírói tevékenységet, így biztosítva a pártatlan, elfogulatlan, részrehajlásmentes ítélkezést. *„A nyilvánosság alapvetően biztosíték szerepét tölti be a büntetőeljárásban, garancia a független és pártatlan ítélkezés mellett arra, hogy a terhelt ne kerüljön hátrányos helyzetbe a hatóságokkal szemben.”*³⁶

A nyilvánosság funkciója egyrészt tehát, hogy minden ügyben, minden fokon s mindenféle eljárási rendben megvédje a feleket a titkos eljárásoktól és ítéletektől, továbbá növelheti a bíróságokba vetett közbizalmat. Ez a bizalom azonban csak *„megfelelő mennyiségű, szabadon elérhető és kellően feldolgozott információra alapozva”*³⁷ alakulhat ki, amelyben a nyilvánosság kiemelkedő szerepet játszik.

³⁴ 58/1995 (IX. 15.) AB határozat Indokolás II. 5.

³⁵ SZABÓ Máté – Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az OBH 1439/2009. számú ügyében, <http://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/44-az-allampolgari-jogok-orszaggyulesi-biztosanak-jelentese-a-birosagi-tajekoztatasarol-es-a-targyalasok-nyilvanossagarol>

³⁶ FANTOLY Zsanett – GÁCSI Anett Erzsébet: *Eljárási büntetőjog. Statikus rész.* Iurisperitus, Szeged, 2013, 82.

³⁷ FLECK Zoltán: *A tárgyalóterem és nyilvánosság, elméleti megfontolások*, A Legfelsőbb Bíróságon 2010. március 4-én rendezett „A bírósági tárgyalások nyilvánossága” című konferencián elhangzott előadás. Az előadás szövege elérhető: <https://www.es.hu/cikk/2010-03-25/fleck-zoltan/a-targyaloterem-es-nyilvanossag1.html>

III.2. A jogbiztonság és jogegység megteremtése

Mint azt az Alkotmánybíróság is megállapította, „*A jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. A jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.*”³⁸

A jogállam egy olyan alkotmányjogi érték kategória, amely a közhatalom jognak való alávetettségét, a jog uralma alá rendelt államot jelenti.³⁹

A jogbiztonság megköveteli, hogy a meghozott és alkalmazott jogszabályok világosan és egyértelműen kerüljenek megfogalmazásra⁴⁰, elősegítve, hogy mindenki, akit érint, tisztában lehessen a jogszabály által kialakított jogi helyzettel, annak megfelelően igazíthassa magatartását és a jogszabályok megszegése esetén számolhasson a jogkövetkezményekkel.⁴¹ Vagyis a jogállamiság meghatározó részeként maga a jogbiztonság is több elemből tevődik össze, mint a joghoz való hozzáférés, a jog megismerhetősége, egyértelműsége és érthetősége, a jog bizonyossága és feltétlen megvalósulása.⁴²

A jogbiztonság egyben az állam, illetve az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is megköveteli, amelyben alapvető fontosságúak az eljárási garanciák – ezáltal a nyilvánosság és átláthatóság - tekintettel arra, hogy az egyes jogintézmények kizárólag az eljárási szabályok betartásával működhetnek alkotmányosan.

A jogbiztonság az állam, szűkebb értelemben a jogalkotás elé támasztott követelmény, azonban alapvető fontossággal bír az igazságszolgáltatás területén is. A bírósági eljárások során is elengedhetetlen, hogy az eljárásban résztvevő személyek ügyében eljáró szervek alkotmányos és jogszabályi keretek között működjenek. A jogbiztonság követelménye nem öncélú jogelv, hanem egy értékalapú fogalom, amelynek célja az igazságosság minél teljesebb érvényesülése.⁴³ Ahogy az Alkotmánybíróság is rámutatott „*az anyagi*

³⁸ 9/1992. (I.30.) Ab határozat Indokolás V. 3.

³⁹ TAMÁS András: *A közigazgatási jog elmélete*, Budapest, Szent István Társulat, 2010. 244-264.

⁴⁰ 26/1992. (IV. 30.) Ab határozat „a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon”

⁴¹ 11/1992. (III.5.) AB határozat Indokolás V. 5.

⁴² KONDOROSI Ferenc: *Válság és veszélyek a nemzetközi kapcsolatokban*. Urbis Kiadó. Budapest, 2009. 58.

⁴³ VARGA Ádám: *Igazságosság kontra igazságosság? Gondolatok a jogbiztonság, az igazságosság és a tisztességes eljárás kapcsolatáról*, Iustum Acquum Salutare XI. 2015. 23. 131-139.

*igazságosság jogállami követelménye a jogbiztonságot szolgáló intézményeken és garanciákon belül maradva valósulhat meg.*⁴⁴

A kontinentális jogban a jogbiztonság juttatja érvényre azt az alapelvet miszerint elsődlegesen a jogban, annak tartalmában és stabilitásában lehet bízni.⁴⁵ A jogbiztonság általános eleme a társadalmi viszonyok szabályozottsága, a jogszabályok tényleges alkalmazhatósága, a jogalkalmazás egységessége és kiszámíthatósága, illetőleg a döntések végrehajtottsága.⁴⁶

A kizárólag a modern technológiai vívmányok által hozott fejlődési folyamatot alapul véve a jogbiztonság követelménye, miszerint a jognak és jogintézmények működésének kiszámíthatónak és megismerhetőnek kell lennie, a jogszabályok széleskörben történő megismerhetőségét lehetővé tevő elektronikus információszabadságról szóló törvény 2006. január 1-jei hatálybalépésével lépett a reflektorfénybe. Ezt követte a bírósági határozatok anonim módon történő közzététele a Bírósági Határozatok Gyűjteményében.

Az gondolat nyert elismerést, hogy a jogbiztonság teljes körű megvalósulásához nem elegendő a jogszabályok megismerhetősége, elengedhetetlen a bírói gyakorlat megismerhetősége is. A bírói gyakorlat nyilvánossága a jog megismerhetőségének alkotmányos követelménye,⁴⁷ felerősítve ezzel a nyilvánosság igazságszolgáltatásban betöltött funkcióját.

*„Ha egy jogszabály törvényi tényállása túl elvont, túl általános, akkor a jogszabály rendelkezése a jogalkalmazó belátása szerint kiterjeszthető vagy leszűkíthető. Az ilyen szabályozás lehetőséget ad a szubjektív jogalkalmazói döntésre, a különböző jogalkalmazók eltérő gyakorlatára, a jogegység hiányára.”*⁴⁸ A jogegység hiánya azonban alkalmas a jogbiztonság csorbítására.

A jogbiztonság követelményéhez a bírósági eljárások során szorosan kapcsolódik a jog, illetve jogalkalmazás egységessége, vagyis a társadalom oldaláról az az igény, az állammal

⁴⁴ 9/1992. (I. 30.) Ab határozat Indokolás V. 4.

⁴⁵ KÜPPER, Herbert: *A jogállam követelményei az Európai Unióban és Magyarország Alaptörvénye*. Jura, 2011/2. szám 102.

⁴⁶ KOCSIS Miklós: *Jogállam és jogbiztonság*. In: Weller Mónika (szerk.): *Jogállam és jogbiztonság*, Emberi Jogok Központja Közalapítvány, Budapest 2005. 50.

⁴⁷ Bővebben lásd: BLUTMAN László: *A bírósági határozatok közzététele és az Alkotmány*, Jura 7. évf. 2. szám, 2001. 80-96.

⁴⁸ 1160/B/1992. Ab határozat [54]

szemben pedig az az elvárás, hogy a bíróságok az ítékezés során az azonos tényállású ügyekben azonos – vagy legalábbis hasonló – ítéleteket hozzanak illetékességi területtől és eljárási szinttől függetlenül. Az Alaptörvény értelmében a bíróságok jogalkalmazásának egységét a Kúria biztosítja a bíróságokra kötelező érvényű jogegységi határozatok útján.⁴⁹

A jogegység tekintetében alapvető különbség mutatkozik a kontinentális és az angolszász jogrendszerek vegytiszta változatai között. Az angolszász jogrendszerben a bíróságok korábbi döntésekre, azaz precedensekre, a kontinentális jogrendszerű országokban pedig jogszabályokra alapozzák döntéseiket.⁵⁰ A kontinentális jogrendszerben ez eredményezheti a jogszabályok bíróságonként eltérő értelmezését, amely következtében eltérő jogi következtetésre juthatnak azonos vagy hasonló tényállási elemek esetén.

A nyilvánosságon keresztül azonban a jogalkalmazás, a joggyakorlat megismerhetősége segíti elő a jogalkalmazási, jogértelmezési hibák felismerését és teszi lehetővé a legfőbb bírói szerv számára a probléma orvoslását.

III.3. A jog társadalomalakító szerepe

A jog kezdetektől fogva egyfajta rendezőelvé a társadalmi folyamatoknak, amely az állam szerepének változása nyomán egyre inkább felértékelődik. „Az állam társadalmi rendeltetése, mint objektív szükséglet az állam funkcióin keresztül valósul meg.”⁵¹ A társadalom és az állam olyan bonyolult viszonyban áll egymással, ami a hatékonyság, tartósság és tudatosság triászával rendezhető. E viszony rendezésére szolgáló eszközök politikai koncepciókban és jogi doktrínákban fogalmazódnak meg, amelyek a társadalmi szükségletek objektív oldalának szubjektív manifesztációjaként értelmezhetők.

A különböző élethelyzeteket szabályozó jogszabályok, a jogszabályok által életre hívott életviszonyokból kialakuló jogviták, és a jogvitákat rendező bírósági határozatok egyaránt alakítják a társadalmat. A bíróságok nyilvánossága szempontjából különbségek mutatkozhatnak a jog társadalmi folyamatokba való beavatkozásakor, az állami kötelezettségvállalás növekedésekor, illetve a jog egyéni jogismeretet befolyásoló szerepe esetében.

⁴⁹ Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdés

⁵⁰ CSERNUS Máté: *BH-kisokos I. rész*, <https://arsboni.hu/bh-kisokos-i-resz/>

⁵¹ SZILÁGYI Péter: *Jogi alaptan*. ELTE Eötvös Kiadó 2014. 107.

Alapvető kiindulási pontot jelenthet a jogbiztonság elve, amely magában foglalja, hogy az állampolgárok jogkövető magatartást folytathassanak, aminek nélkülözhetetlen feltétele az igazságszolgáltatói rendszer átláthatósága. A békés társadalmi együttélés és társadalmi rend biztosításának előfeltétele az állampolgárok jogkövető magatartása, amelynek elengedhetetlen része e magatartások ellenőrzése. Ez az ellenőrzés természetesen nem kizárólagosan a jog, azon belül is a büntetőjog berkein belül valósulhat meg, azonban a jogkövető magatartás elősegítésének igénye a büntetőjogon keresztül mutatható ki leginkább.

A nyilvánosság társadalomalakító szerepe a büntetőjogi büntetés tudományos fogalmából kiindulva értelmezhető. *„A büntetés a büntetőtörvényben meghatározott joghátrány, amelyet a bűncselekmény elkövetése miatt, a bűncselekmény elkövetőjével szemben a bíróság a büntetési célok elérése végett, a törvényben meghatározott eljárásban és módon alkalmaz, és amely kényszerrel is végrehajtható, valamint amely kifejezésre juttatja a társadalom rosszalló erkölcsi értékítéletét.”*⁵²

A relatív büntetési elméletekben a büntetés nem öncélként jelenik meg, előtérbe kerül az újabb bűncselekmény megelőzésének igénye. Ez ölt testet a büntetések speciális és generális prevenciós jellegében. Azonban míg a speciális prevenció az egyént, az individuumot igyekszik visszatartani az újabb bűncselekmény elkövetésében, addig a generális prevenció⁵³ a társadalom visszatartását célozza a bűncselekmények elkövetésétől. Bár mindkettő teória alkalmas érvényre juttatni a jog társadalomalakító szerepét, azonban a generális prevenció jellegében nagyobb befolyást kíván elérni a társadalom alakításában. Ahogy Beccaria mondta: *„a bűncselekményeket jobb megelőzni, mint büntetni.”*⁵⁴

Az olasz jogtudós a büntetések speciális és generális preventív jellegét az alábbiak szerint foglalta össze: *„A büntetés célja nem az, hogy kínozzunk vagy gyötörjünk egy érző lényt, sem pedig, hogy meg nem történtté tegyünk egy bűntényt. A cél nem lehet más, mint megakadályozni, hogy a bűnös újabb károkat okozzon polgártársainak, és másokat visszatartani attól, hogy hasonló károkat okozzanak.”*⁵⁵

⁵² NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*, HVG-Orac, Budapest 2010. 261.

⁵³ A generálprevenció pozitív és negatív teóriájáról bővebben: NAGY Ferenc: A generális prevenció teóriájáról pozitív megközelítéssel: *A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának folyóirata* 2016. LXXI. évfolyam 5. 249-256,

⁵⁴ BECCARIA, Cesare: *Büntett és büntetés*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 84.

⁵⁵ Uo.

Feuerbach a büntetések generálpreventív célját pszichológiai oldalról közelítette meg, és emelte ki a jogsértések megelőzésének lélektani kényszerének szükségességét.⁵⁶ Elméletében abból indult ki, hogy a törvénysértések elkövetésének minden esetben van egy lélektani oka, amely az ember érzéki vágyain alapul és aminek kielégítéséért követ el bűncselekményt. A büntetések célját a bűncselekmény elkövetésének úgynevezett *vágyindítékának* megszüntetésében látta, vagyis, hogy a bűncselekmény elkövetését olyan hátrány kövesse, amely jelentősen nagyobb mértékű, mint a hátrány, amit akkor érezne, ha a bűncselekmény el nem követése miatti kielégítetlenség érzése jelentene.

Ahogy *Nagy Ferenc* is rámutatott a generális prevenció tekintetében az átfogó és megbízható, empirikusan igazolt ismeretanyag továbbra is hiányzik, azonban a XX. század második felében jelentősen felerősödő kutatások alapján számos vitathatatlan megállapítás áll rendelkezésünkre.⁵⁷

Andenaes álláspontja szerint a generális prevenció hatás már nem kizárólag a kiszabható és kiszabott törvényi büntetéstől várható, hanem magától a büntetőeljárástól, a bírósági ítéletek kihirdetésétől, a büntetések végrehajtásától, és szélesebb értelemben az igazságszolgáltatás működésétől.⁵⁸ Amellett érvel, hogy az általános megelőzés hatás az elrettentésen túl olyan erkölcsi gátakat is felépíthet, illetve felerősíthet, amelyek hozzájárulnak a jogkövető magatartáshoz.⁵⁹

A bűn büntetést érdemel és a büntetés szerepe, s rendeltetése a jogi és az erkölcsi normák épségének fenntartása, amikor már más jogági szankciók nem segítenek. „*A büntetés célja önmagában van: a jogépség nyilvános deklarálásában, a célra nem tekintő megtorlásban.*”⁶⁰

Álláspontunk szerint ez a cél a nyilvánosság megteremtésével és érvényesülésével valósulhat meg. A tárgyalások nyilvánossága, az ítéletek nyilvános kihirdetése, a bíróságok által hozott döntések megismerhetőségén keresztül jut el a társadalom tagjaihoz és fejt ki generálpreventív hatását.

⁵⁶ NAGY Ferenc: *Megjegyzések a negatív generális prevenció teóriájáról* In: Homoki-Nagy Mária (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Zakar András c. egyetemi tanár 70. születésnapjára, Acta Juridica Et Politica, Szeged, 2017. 183-198.

⁵⁷ NAGY 2012. 266.

⁵⁸ ANDENAES, Johannes: *General Prevention. Illusion or Reality?* The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science Vol. 43, No. 2 (Jul. - Aug., 1952), pp. 176-198.

⁵⁹ ANDENAES, Johannes: *General Preventive Effects of Punishment*, 114 U. PA. L. REV. 949 (1966)

⁶⁰ 23/1990. (X. 31.) Ab határozat, Dr. Szabó András párhuzamos indokolása 2.

III.4. A tudomány jogfejlesztő szerepe

A jogszabályok, mint a politikai szférában végbemenő jogalkotás termékei, egy sajátos szűrőn mennek keresztül a jogalkalmazás során, amely egy olyan idegen világot jelenít meg a jogalkotó számára, amelynek alakulására már nincs, vagy nagyon csekély befolyása van.⁶¹

Paczolay Péter úgy fogalmazott „*A törvényhozó az általános szabályt alkotja meg, s számos élethelyzet kilóg e szabályozás alól,*” amelyre „*a konzervatív jogszemlélet számára evidens és kívánatos – megoldást a bírói jogfejlesztés jelenti.*”⁶²

A fent említett jelenséget nevezi Pokol Béla hermeneutikai puffernek.⁶³ A hermeneutikai puffer írja le azt a jelenséget amikor a jogalkotó által meghozott normát körülvesz egy határozatlansági burok, amelyet a joggyakorlat, valamint a tudomány a jogi norma értelmezése során épít bele a jogi norma szövegébe.⁶⁴ Ennek következtében a bírák belső kommunikációjában is megjelenik a jogtudományi munkákra való hivatkozás.⁶⁵

Az elmúlt évtizedben a jogalkotási termékek exponenciálisan növekednek, emellett a jogszabály-módosítások intenzitása is megfigyelhető, amely az igazságszolgáltatás szerepének növekedését és a bírói tevékenység felértékelődését, valamint a tudományos elemzések szükségességét hozta magával.

A nyilvánosságon keresztül a tudomány jogfejlesztő szerepe a gondolat és kifejezés, valamint a tudomány és kutatás szabadságában gyökerezik. A tudomány és a megismerés alapköve az emberi kíváncsiság, amelynek teljesszerű szabályozása szinte lehetetlen.⁶⁶ Nemzetközi jogi dokumentumok⁶⁷ és az Alaptörvény által védelmezetten a művészet és a

⁶¹ FARAGÓ Ambrus: *A jog rétegelmélete, Recenzió Pokol Béla „A jog értelgelmélete” című könyvéről.* Jogelméleti Szemle 2003/3. <http://jesz.ajk.elte.hu/farago15.html>

⁶² PACZOLAY Péter: *Alkotmány és történelem.* Elhangzott a Történelemtanárok 21. Országos Konferenciáján - 2011. október 8. Kossuth Klub <https://tte.hu/paczolay-peter-alkotmany-es-toertenelem/>

⁶³ POKOL Béla: *Jogelmélet Társadalomtudományi trilógia II.* Századvég Kiadó, Budapest 2005. 30.

⁶⁴ VARGA Zs. András: *Ombudsman, ügyész, magánjogi felelősség, Alternatív közigazgatási kontroll Magyarországon,* Pázmány Press, Budapest 2012. 278.

⁶⁵ Bővebben lásd: POKOL Béla: *A jog elmélete,* Rejtjel Kiadó, Budapest 2001.

⁶⁶ TÓTH Judit: *A tudomány és a kutatás szabadsága,* Szeged, 2015. <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=57192>

⁶⁷ ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 18. cikk, ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 15.cikk, Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai Egyezmény 9-10. cikk és az első kiegészítő jegyzőkönyvének 2. cikke, Európai Unió Alapjogi Kartája 13-14. cikk

tudományos kutatás szabad, a tudományos élet szabadságát tiszteletben kell tartani. Az állam kötelezettsége biztosítani a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát – a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése érdekében - gondosan ügyelve arra, hogy tudományos igazság kérdésében az állam nem jogosult dönteni, a tudományos kutatások értékelésére kizárólag a tudomány művelői jogosultak.

A jogtudomány az igazságszolgáltatás területén sajátos szereppel rendelkezik. Feladata egyrészt a bírósági döntések vizsgálata, elemzése, másrészt az igazságszolgáltatás szakmai kritikája. Ahhoz, hogy a jogtudomány az igazságszolgáltatásról megalapozott, értékkel bíró szakmai kritikát fogalmazhasson meg, és a bírósági döntéseket körültekintően vizsgálhassa, alapvetően szükség van megfelelő mennyiségű és minőségű információkra, adatokra. E tudományos vizsgálatokhoz szükség információk körébe tartoznak különösen a jogalkalmazás elméleti vagy gyakorlati kérdéseire, a bírósági szervezet működésére vonatkozó információk, a bíróságok igazgatásához kapcsolódó ügyiratok, a bírósági feladatellátás során keletkező - közérdekűnek vagy közérdekből nyilvánosnak nem minősülő - adatok, az igazságszolgáltatásban dolgozók munkamódszereinek, tapasztalatainak megismerése, feldolgozása.⁶⁸

Éppen ezért az igazságszolgáltatás és nyilvánosság egyik neuralgikus pontja az igazságszolgáltatásra vonatkozó adatok kutathatósága.⁶⁹ Ebben jelenthet gátat a bírósági iratok kutatásához szükséges engedélyek beszerzése. Az egységes szabályozás hiánya sok esetben megnehezítheti a bírósági iratok kutatásához kapcsolódó tudományos munkákat.

Az OBH elnöke 2019-ben adott ki ajánlást a bíróságokon folytatható tudományos célú kutatásokról, melynek célja a bírósági szervezet és a tudományos kutatói érdekek összehangolása, a tudományos kutatás szabadságának biztosítása, valamint, hogy az integritási és adatvédelmi szempontok teljes mértékű érvényesülése mellett elősegítse a kutatási kérelmek egységes és kiszámítható elbírálását.⁷⁰

Az igazságszolgáltatásnak fontos szerepe van a jogi életben. Az ítélezési feladatok mellett a jogegységi határozatok, az alsóbb bíróságok ítélezését vizsgáló joggyakorlat-elemzések, a törvénytervezetek véleményezésének formájában az igazságszolgáltatás is részt vesz a

⁶⁸ 3/2019. (XI. 28.) OBH elnöki ajánlás a bíróságokon folytatható tudományos célú kutatásokról 2.§ (1) bekezdés c) pont

⁶⁹ SZELECZKI Rita: *Adatkezelés a bírósági eljárásokban.* <https://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/109-dr-szelecki-rita-adatkezeles-a-birosagi-eljarasokban>

⁷⁰ 3/2019. (XI. 28.) OBH elnöki ajánlás a bíróságokon folytatható tudományos célú kutatásokról

jogfejlesztés folyamatában. Egyre nagyobb hangsúlyt kap a bíróságok kommunikációja, a nyilvánosság előtt történő megjelenés minősége, mennyisége.

A nyilvánosság ilyesfajta felértékelődésének köszönhetően a Kúria az elmúlt években tájékoztató filmeket, jogeset-elemző videókat készít, amelyben a közérdeklődésre számot tartó ügyekben született döntések miéértjét, az ok-okozati kapcsolatokat mutatják be. Így került sor a „Vörösiszap- katasztrófát”, vagy a West Balkán ügyet feldolgozó videó elkészítésére.⁷¹

A nyilvánosság a társadalmi ellenőrzés elősegítése, a pártatlan eljárás biztosítása és a jogbiztonság megteremtése mellett, segítséget nyújthat a jogegység kialakításában és a tudomány jogfejlesztő szerepének támogatásában is.

⁷¹ Kúriai évertékelő: a jó kommunikációs és a jogfejlesztés fontos feladat. <https://jogaszvilag.hu/napi/kuriai-evertekelo-a-jo-kommunikacio-es-a-jogfejlesztes-fontos-feladat/>

IV. Az igazságszolgáltatás nyilvánosságának alapjai

Az igazságszolgáltatás nyilvánossága, - ahogy az az igazságszolgáltatásban betöltött funkcióiból is kirajzolódik - meglehetősen komplex és szerteágazó terület. Ebből a komplexitásból adódóan a nyilvánosság egyes dimenziói, részelemei tekintetében számtalan csoportosítás, rendszerezés lehetséges. A *Navratil Szonja* által vezetett kutatás⁷² nézőpontja szerint a nyilvánosság tárgya alapján beszélhetünk (I) intézményi-szervezeti nyilvánosságról, valamint (II) eljárási nyilvánosságról, továbbá megkülönböztethetjük a (III) pillanatnyi (a tárgyalások nyilvánossága, ítéletek nyilvános kihirdetése) és (IV) elektronikus vagy késleltetett nyilvánosságot (bírói iratok nyilvánossága, bírói ítéletek nyilvánossága, média tárgyalótermi jelenléte).⁷³

Az eljárási nyilvánosság tekintetében, a technológia ugrásszerű fejlődése következtében jelentős változást figyelhetünk meg. A pillanatnyi és késleltetett nyilvánosság közötti határok elmosódtak. A modern technikai eszközöknek, az internet térnyerésének köszönhetően ma már bárki – nem csak a médiaszolgáltató – képes arra, hogy akár percről percre tudósítsanak az eljárások eseményeiről. Ezen elhatárolásnál továbbá azt is meg kell jegyezni, hogy a média tárgyalótermi jelenléte egyaránt meghatározó eleme a pillanatnyi nyilvánosságnak, valamint a késleltetett vagy elektronikus nyilvánosságnak is, hiszen a sajtó munkatársainak a hiteles és pontos tájékoztatáshoz elengedhetetlen a tárgyaláson való jelenléte.

A technológiai változások által előidézett fenti probléma miatt az igazságszolgáltatás nyilvánosságának elemzése során az igazságszolgáltatás fogalmi meghatározásából indulunk ki és a fogalmi meghatározás alapján csupán a - *Navratil Szonja* vezette kutatás által meghatározott - két nagy dimenziót különítjük el, vagyis az intézményi-szervezeti nyilvánosságot és az eljárási nyilvánosságot.

A nyilvánosság, mint fogalom, jelenség és jogintézmény az igazságszolgáltatás egészét áthatja, azonban különbségek mutatkozhatnak aszerint, hogy a nyilvánosságot az igazságszolgáltatás materiális-formális fogalmi megközelítése vagy szervezeti

⁷² Az igazságszolgáltatás nyilvánossága különös tekintettel a bírói határozatok nyilvánosságára, Eötvös Károly Intézet 2009. http://ekint.org/lib/documents/1479375906-birosagok_nyilvanossaga_2009.pdf
Az igazságszolgáltatás nyilvánossága különös tekintettel a tárgyalások nyilvánosságára, Eötvös Károly Intézet 2010. http://ekint.org/lib/documents/1479484404-a_targyalasok_nyilvanossaga.pdf

⁷³ NAVRATIL Szonja: *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága* In: Badó Attila (szerk.) *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika* Budapest Gondolat Kiadó 2011. 160.

megközelítése alapján vizsgáljuk. Bár végső soron az igazságszolgáltatás intézményi-szervezeti nyilvánossága és az eljárási nyilvánosság közös pontból indul ki és közös végpontban találkozik (információszabadság, véleménynyilvánítás, tisztességes eljárás), azonban ennek funkciója és érvényesülése eltéréseket mutathat. Ezért jelen fejezetben célunk külön-külön megvizsgálni az igazságszolgáltatás, mint intézmény, szervezet nyilvánosságát, valamint a büntetőeljárásokon keresztül az igazságszolgáltatás, mint tevékenység nyilvánosságát.

IV.1. Igazságszolgáltatás materiális és formális megközelítése

A materiális vagy anyagi megközelítés értelmében az igazságszolgáltatás alatt azt az állami tevékenységet értjük, amely jogviták eldöntésében, a jogszabályok egyedi esetben történő érvényesítésében áll, vagyis az igazságszolgáltatást, mint tevékenységet jelenti.⁷⁴

A formális megközelítés ezzel szemben abból a megállapításból indul ki, hogy az igazságszolgáltatást a bíróságok gyakorolják, vagyis a bíróságok, mint állami szervek tevékenységének összességét értjük igazságszolgáltatás alatt.⁷⁵

A nyilvánosság egyes aspektusainak vizsgálatához szükséges az igazságszolgáltatás, mint szervezet, mint hatalmi ág meghatározása. Az Alkotmánybíróság megállapításai nyomán a bírói hatalom, az igazságszolgáltatás – amely a magyar parlamenti demokráciában is elválk a törvényhozó és a végrehajtó hatalomtól – az állami hatalomnak az a megnyilvánulása, amely az erre rendelt szervezet útján a vitássá tett vagy megsértett jogról – törvényben szabályozott eljárás során – kötelező erővel dönt.⁷⁶ Ez alapján az igazságszolgáltatás egyaránt jelenti a bíróságok által végzett tevékenységet és magát a tevékenységet ellátó szervezetet, szervezeti struktúrát is.

Akár a materiális, formális, akár a szervezeti meghatározásból indulunk ki, elmondható, hogy a nyilvánosság követelménye e hatalmi ág tekintetében is a véleménynyilvánítás és az információszabadság érvényesülésében, valamint a bírói függetlenségben gyökerezik.

⁷⁴ LICHTENSTEIN József: *A Bíróságok* In.: Trócsányi László – Schanda Balázs (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba, HVG-Orac. 2016. 307.

⁷⁵ Uo.

⁷⁶ 38/1993. (VI. 11.) AB határozat

IV.2. Információszabadság és nyilvánosság

Az információszabadság a kommunikációs jogok arzenálját erősítő alapjog, amely a magyar alkotmányos értelmezésben a közérdekű adatok megismerésében és azok szabad terjeszthetőségében ölt testet. Alapvető jelentőségét mutatja az Alkotmánybíróság megfogalmazása is, miszerint: „[...] az információszabadság, a közhatalom gyakorlásának nyilvánossága, az állam és a végrehajtó hatalom tevékenységének átláthatósága, ellenőrizhetősége feltétele a bírálat jogának, a kritika szabadságának, a szabad véleménynyilvánításnak.”⁷⁷

Az információszabadság tehát, a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jog, a hatékony állami működés biztosítékeként nélkülözhetetlen előfeltételét képezi más alapjogok (mint a véleménynyilvánítási szabadság, a közéletben való részvétel) gyakorlásának.⁷⁸ Ugyanis az állam működésével kapcsolatos információk megszerzése és szabad terjeszthetősége „lehetővé teszi a választott népképviselői testületek, a végrehajtó hatalom, a közigazgatás jogszerűségének és hatékonyságának ellenőrzését, serkenti azok demokratikus működését. A közügyek bonyolultsága miatt a közhatalmi döntéshozatalra, az ügyek intézésére gyakorolt állampolgári ellenőrzés és befolyás csak akkor lehet hatékony, ha az illetékes szervek felfedik a szükséges információkat.”⁷⁹

Mint már említettük az információszabadság alkotmányos funkciója nem más, mint az állam demokratikus működésének biztosítása, a közügyek átláthatósága. Halmai Gábor megfogalmazásában az információszabadság egyet jelent azzal, hogy jogunk van a közérdekű információk, adatok megismeréséhez, jogunk van ahhoz, hogy „az állam, amely adónkból tartja fenn önmagát”,⁸⁰ ne titkolhassa el működését a társadalom elől.

Az információszabadság keletkezés-története szorosan összefonódik a kommunikációs jogok anyajogaként is emlegetett véleménynyilvánítás szabadságával. Az információszabadság egyrészt a polgárokat megillető alanyi jog arra, hogy a közszféra birtokában lévő információkat megismerhessék, másrészt pedig a közszféra szereplőinek,

⁷⁷ 34/1994. (VI.24.) AB határozat Indokolás IV. 6.

⁷⁸ VILLÁM Krisztián: *Az információszabadság Alaptörvényen alapuló védelme*, Alkotmánybírósági Szemle 2019/1. szám

⁷⁹ 34/1994. (VI.24.); 32/1992. (V.29.) Ab határozat

⁸⁰ HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila: *Emberi Jogok*, Osiris Kiadó, Budapest 2003, 611.

szerveinek kötelezettsége arra nézve, hogy ezeket az információkat, akár bírói úton kikényszerítve kiszolgáltassák.

Az állami működés átláthatóságának elvi igénye a nagy francia forradalomig nyúlik vissza. Az Ember és Polgár Jogainak Nyilatkozatában az adófizető polgár követeléseként fogalmazódott meg a gondolat, hogy *„a polgároknak joguk van ahhoz, hogy a közkiadások szükségességét akár személyesen, akár képviselőiken keresztül megvizsgálják, azokhoz hozzájáruljanak, felhasználásuk módját ellenőrizzék, megoszlásukat, kivetésüket, behajtásukat és fenntartásuk tartamát megállapítsák.”*⁸¹

Az információszabadság létjogosultságát igazoló érvek - a következményelvű megközelítés - alapján a közszféra működésével kapcsolatos dokumentumok és adatok nyilvánosságra hozatala erősíti a politikai rendszer legitimitását, az állampolgárok és civilszervezetek számára megkönnyíti a közügyekben való tájékozódást, valamint biztosítja hatékony részvételüket a döntéshozatali eljárásokban.⁸² Ezzel szemben a morális alapú megközelítés az információszabadság lényegét abban ragadja meg, hogy a polgárok érdekében a közpénzekből működő hivatalok, a közpénzből előállított dokumentumok megismerésének lehetőségét csak indokolt és törvényben szabályozott esetekben tagadhatják meg.⁸³

A különböző emberi jogi tárgyú nemzetközi dokumentumok rendelkezései a véleménynyilvánítás és kifejezés szabadságának oltalma alatt, országhatárookra tekintet nélkül, valamint a hatósági szervek beavatkozásától mentesen védik az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát.⁸⁴ Az információk szabad áramlásának igénye, egyben az állam aktív információszolgáltatási kötelezettségévé fordult át.

Azt, hogy milyen adatok és információk tartoznak abba a körbe, amelyeknek megismerhetőségét az állami szerveknek biztosítani kell, hazánkban az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény [a továbbiakban: Info tv.] határozza meg. Ez a kör a közérdekű és közérdekből nyilvános adatokat foglalja magába. E két adatkör fogalma alá tartozik *„az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó*

⁸¹ Az Ember és Polgár Jogainak Nyilatkozata XIV. cikk

⁸² KERÉKES Zsuzsa: *Információszabadság* In.: Lamm Vanda (szerk.) Emberi Jogi Enciklopédia HVG-Orac, Budapest, 2018. 406.

⁸³ Uo.

⁸⁴ ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 19. cikke, Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke, Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 19. cikke,

*szerv vagy személy kezelésében lévő és tevékenységére vonatkozó vagy közfeladatának ellátásával összefüggésben keletkezett, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármilyen módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől, így különösen a hatáskörre, illetékességre, szervezeti felépítésre, szakmai tevékenységre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésére, a birtokolt adatfajtákra és a működést szabályozó jogszabályokra, valamint a gazdálkodásra, a megkötött szerződésekre vonatkozó adat*⁸⁵ továbbá „*a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát, megismerhetőségét vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből rendeli el.*”⁸⁶

Az Info tv. alapján az információk és adatok megismerése alapvetően kétféle módozatban valósulhat meg. Ezeket „*közadat-szolgáltatási rezsimeknek*”⁸⁷ hívjuk. A közérdekű adatigénylés útján (I) közvetlen megkeresés formájában adatot igénylő számára a megkeresett szerv, amelynél a kért adat fellelhető, a megkereséstől számított 15 napon belül – veszélyhelyzet ideje alatt hatályban lévő rendelkezések szerint 45 napon belül⁸⁸ - hozzáférhetővé teszi a kért adatokat. A másik mód a proaktív információs szabadság (II) értelmében az adatokat egy bárki számára – külön erre irányuló kérés nélkül – elérhető fórumon teszik közzé.⁸⁹

Az igazságszolgáltatás speciális jellege miatt a nyilvánosság szükségessége, megnövekvő igénye nem ragadható meg csupán az információs szabadság általános elveiben, ahhoz elengedhetetlenül szükségesek más alapelvek, mint a bírói függetlenség, valamint az ehhez szorosan kapcsolódó számonkérhetőség fogalma.

⁸⁵ Info tv. 3. § 5. pont

⁸⁶ Info tv. 3. § 6. pont

⁸⁷ Megalapozó tanulmány a nemzeti adatpolitikáról szóló Fehér Könyvhöz. Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács Szakértői Tanácsadó Testülete, Budapest 2016. 4.

⁸⁸ 521/2020. (XI.25.) Korm. rendelet 1.§ (3) bek.

⁸⁹ SZAKADÁTI Szabolcs: *A közérdekű adatok és az információs szabadság tegnaptól mára* ArsBoni, 2017. <https://arsboni.hu/a-kozerdeku-adatok-es-az-informacioszabadsag-tegnaprol-mara-2/>

IV.3. Nyilvánosság, bírói függetlenség és számonkérhetőség

Ahogy korábban bemutatásra került, a nyilvánosság egyik legjelentősebb funkciója a társadalmi ellenőrzés, amelynek legszélesebb körű biztosításának követelménye a bírói függetlenséghez vezethető vissza.

A bírói függetlenség kiemelkedő alkotmányos alapelv, amelynek két oldala, a szervezet - mint hatalmi ág -, valamint az igazságszolgáltatást, mint tevékenységet ellátó bírói függetlensége a hatalmi ágak elválasztásán alapul.⁹⁰ A hatalmi ágak elválasztásának elmélete, a hatalmi ágak egymáshoz való viszonya teremti meg az igazságszolgáltatás alapvető értékének számító függetlenséget és formálja annak mindenkori alakját.⁹¹

A szabadság biztosítása, valamint a zsarnokság elkerülése csak abban az esetben garantálható, ha a hatalmi ágak egymástól elválasztva működnek. Erre az alapvető tételre épül a klasszikus hatalommegosztás elmélete. Montesquieu ezt úgy fogalmazta meg, hogy *„Nincsen szabadság, ha a törvényhozó hatalom a végrehajtó hatalommal ugyanabban a személyben, vagy ugyanabban a hatósági testületben egyesül, mivel attól kell tartani, hogy az ilyen uralkodó, vagy az ilyen testület zsarnoki törvényeket fog hozni, és azokat zsarnoki módon fogja végrehajtani. Akkor sincsen szabadság, ha a bírói hatalom nincsen elválasztva a törvényhozó, valamint a végrehajtó hatalomtól. Ha a bírói hatalom a törvényhozói hatalomhoz kapcsolódnék, az állampolgár élete és vagyona feletti hatalom önkényes lenne, mert a bíró törvényhozó is volna.”*⁹²

A törvényhozó hatalom a jogalkotás útján ellensúlyát képezi a végrehajtó hatalomnak, a végrehajtó hatalom jogosultsága révén feloszlathatja a törvényhozó hatalmat, a bíróságok pedig a törvényhozó által elfogadott jogszabályok alapján végzik igazságszolgáltató tevékenységüket.⁹³

⁹⁰ HACK Péter: *A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 78.

⁹¹ SHETREET, Shimon: *Creating a culture of judicial independence: The practical challenge and the conceptual and constitutional infrastructure*, In: Shimon Shetreet – Christopher Forsyth (ed.): *The Culture of Judicial Independence (Conceptual foundations and practical challenges)*, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 2012. 17.

⁹² MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat: *A törvények szelleméről I. kötet* Csécsey Imre és Sebestyén Pál fordításában. Akadémia Kiadó, Budapest 1962. 313.

⁹³ Bővebben lásd: CONSTANT, Benjamin: *A régiek és a modernek szabadsága*. Atlantisz Kiadó, Budapest, 1997., és BIBÓ István: *Az államhatalmi ágak elválasztása egykor és most*. Bibó István összegyűjtött munkái. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem kiadása 1992.

Az Alkotmánybíróság szerint a hatalmi ágak elválasztásának azonban pont azt az értéket kell kifejezésre juttatnia, hogy egy demokratikus jogállamban korlátlan és korlátozhatatlan hatalom nem létezik, egy demokratikus államszervezetben elengedhetetlen, hogy a hatalmi ágak egymás korlátaiként is jelentkezzenek.⁹⁴

A hatalommegosztás és a bírói függetlenség viszonyát Paczolay Péter - utalva az Alkotmánybíróság joggyakorlatára - akként írja le, hogy „*az elmúlt évtizedek politikai fejlődésében a hatalommegosztásnak a felvilágosodás idején kidolgozott modellje jelentősen átalakult. A végrehajtó és a törvényhozó hatalom (részben a parlamenti rendszer logikájából fakadóan) ma már egyetlen hatalmi blokkot képez. Ezzel a hatalmi blokkal szemben gyakorlatilag a bírói szervezet képezi/képezheti egyedül az ellensúlyt.*”⁹⁵ Az Alkotmánybíróság már a 38/1993. Ab határozat indokolásában rámutatott, hogy „*a törvényhozó és a végrehajtó hatalom elválasztása ma lényegében a hatáskörök megosztását jelenti a parlament és a kormány között, melyek politikailag összefonódtak.*”⁹⁶ A bírói hatalom sajátossága ilyen körülmények között az, hogy „*a másik két, "politikai" jellegű hatalmi ággal szemben [...] állandó és semleges.*”⁹⁷, még akkor is, ha igazságszolgáltató tevékenysége során a politikai programokat megvalósító törvényeket és rendeleteket alkalmazza.

Tekintettel arra, hogy az igazságszolgáltatás, mint hatalmi ág esetében nincs olyan kontrollszervezet, amely a bírói hatalom működésének ellenőrzésére hivatott, jóformán a nyilvánosság az egyetlen eszköz, amely a jogállami berendezkedésű államokban az igazságszolgáltatás tevékenységét kontrollálhatja.⁹⁸

IV.3.1. Bírói függetlenség

A bírói függetlenség fogalmát számos jogtudós kifejtette már, azonban a számtalan meghatározás alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy egységes, általánosan elfogadott definíció nem létezik. Az azonban kijelenthető, hogy a megfelelő bírói működés *sine qua non* feltétele a függetlenség.

⁹⁴ 53/1991. (X. 31.) Ab határozat

⁹⁵ Paczolay Péter az Alkotmánybíróság elnöke által írt Előszó, In: Badó Attila (szerk.): A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika – Összehasonlító jogi tanulmányok – Gondolat kiadó, Budapest, 2011., 9.

⁹⁶ 38/1993. (VI. 11.) AB határozat Indokolás III. 2.

⁹⁷ 17/1994. (III. 29.) AB határozat Indokolás II. 1.

⁹⁸ NAVRATIL 2011. 164.

A bíróságok függetlensége a hatalommegosztás elvének és a jog uralmának olyan elengedhetetlen alkotóeleme, amelyek nélkülözhetetlenek egy demokratikus államban.⁹⁹ A függetlenség nem egyszerűen egy alapelv, hanem „*az igazságszolgáltató tevékenység lényegi eleme: függetlenség nélkül a bíróság nem bíróság.*”¹⁰⁰

Az EU csatlakozási folyamat nyomon követése című projekt keretében készült tanulmány a bírói függetlenség lényegét és jelentőségét úgy határozza meg, hogy „*az igazságszolgáltatás [...] arra hivatott, hogy olyan vitákat döntsön el, amelyeknek eldöntését nem lehet, vagy nem szabad a politikai hatalmi ágakra vagy az egyénekre bízni. A bíróságok mindenki számára hozzáférhetővé teszik a jogot, és ezáltal szavatolják az egyének és valamennyi típusú kisebbségi csoport jogait a többség hatalmából eredő túlzásokkal szemben. Ez esetenként szükségessé teszi, hogy a bíró szembehelyezkedjék a politikai hatalmi ágak vagy befolyásos egyének érdekeivel, de minthogy a bírókat nem demokratikusan választják, tekintélyüket és legitimitációjukat más forrásból kell biztosítaniuk [...] az egyik legfontosabb forrás a függetlenségük.*”¹⁰¹

A bírói függetlenség két oldalról közelíthető meg. Szélesebb spektrumban a függetlenség alatt a bíróság más szervektől való elkülönülését értjük, vagyis azt, hogy a bíróságnak függetlennek kell lennie bármely külső szervtől. Ahogy *Hack Péter* is rámutatott, ebbe a más külső szervtől való függetlenségbe beletartozik a törvényhozás, a végrehajtás, de a politikai pártok, a sajtó, a civil társadalom, továbbá más jogász hivatásrendek is.¹⁰² Szűkebb értelemben vagy belső függetlenség alatt pedig az ítélező bírák személyi függetlenségét értjük. A személyi, vagy egyéni függetlenség azonban csak abban az esetben valósulhat meg, ha az eljáró bíró a bírósági szervezeten belüli befolyástól is függetlenül, befolyástól mentesen láthatja el ítélezési tevékenységét.¹⁰³ A személyi függetlenséghez hozzátartozik az objektív ügyelosztás, a bírói munka értékelési rendszere, valamint kiemelt jelentősége van a fegyelmi eljárásokra vonatkozó szabályoknak is.¹⁰⁴

⁹⁹ SALZBERGER, Eli M.: The Independence of the Judiciary: An economic Analysis of Law Perspective. In: András Sajó (szerk.): *Judicial Integrity*. Martinus Nijhoff Publishers Leiden/Boston, 2004. 69.

¹⁰⁰ FÜRÉSZ Klára: *A bíróság*. In: Kukorelli István (szerk.) *Alkotmánytan I.* Osiris Kiadó Budapest, 2007. 528.

¹⁰¹ *Az EU csatlakozási folyamat nyomon követése: Bírói függetlenség*. Central European University Press, Budapest-New York, 2001. 7.

¹⁰² HACK 2008. 80.

¹⁰³ RAVASZ László: *Bírói függetlenség és a tisztességes eljáráshoz való jog* Debreceni Jogi Műhely, 2015. XII. évfolyam 3-4. szám 58-85.

¹⁰⁴ VADÁSZ Viktor: *A bírói függetlenség Magyarországon az Európai Unió Bíróságának C-791/19 R számú döntése fényében*. A tanulmány elérhető: <https://www.mabie.hu/index.php/1536-dr-vadasz-viktor-a-biroi-fuggetlenseg-magyarorszagon-az-europai-unio-birosaganak-c-791-19-r-szamu-dontese-fenyeben>

Ez a szervezeti-intézményi, valamint személyi oldalról történő megközelítés jelenik meg *Kiss Daisy* álláspontjában is. *Kiss Daisy* szerint a szervezeti függetlenséget a hatalmi ágak elválasztása, a hatásköri szabályok és hatáskörelvonás tilalma, a költségvetési önállóság és az önkormányzatiság garantálja, míg a személyi függetlenség garanciái a megbízatás keletkezésében és megszűnésében, az összeférhetlenségben, a mentelmi jogban, a bíró gazdasági függetlenségében és a döntési szabadságában rejlenek.¹⁰⁵

Kadlót Erzsébet a személyi függetlenség oldalára helyezi a súlypontot. Az Alkotmánybíróság függetlenséggel foglalkozó határozatainak átfogó vizsgálata alapján jut arra a megállapításra, hogy a bírói függetlenség az ítékezéshez, vagyis az igazságszolgáltatáshoz, mint tevékenységhez kapcsolódó jelenség és a szervezeti, személyi garanciák is mind ezt a célt szolgálják.¹⁰⁶

Bárd Károly a bírói függetlenség köréből a funkcionális függetlenséget emeli ki, amely végső soron a bírói eljárás tárgyszerűségét és pártatlanságát hivatott biztosítani.¹⁰⁷ Bárd álláspontjához hasonlóan vélekedik *Solomon* is, aki szerint „*a bírói függetlenség nem öncél, hanem egy eszköz a pártatlan ítékezés megjelenésének és érvényesülésének bátorítására.*”¹⁰⁸ Ez a megközelítés jelenik meg *Király Tibor* gondolataiban is, amikor azt mondja, hogy a bírói függetlenség nem jelent mást, mint hogy a jogalkalmazás során a bíró bármiféle utasítás nélkül cselekszik, nem léteznek „*előre megrendelt ítéletek és a bírónak nincs felelőssége a törvényen és a lelkiismeretén kívül abban, mit tart igaznak, mi a törvény és mi az igazság.*”¹⁰⁹

Czine Ágnes a bírói függetlenséget három oldalról közelíti meg. A függetlenséget, mint az eljáró bírót és a bírósági szervezetet védő alkotmányos alapelvet, kiegészíti a független és pártatlan bíróhoz való joggal, mint a bírósági eljárásban résztvevő személyek oldalán jelentkező alapvető jog.¹¹⁰

¹⁰⁵ KISS Daisy: *Fórum az igazságszolgáltatás függetlenségéről*. Fundamentum, 2002/1. 57-58.

¹⁰⁶ KADLÓT Erzsébet: *A bírói függetlenség az Alkotmánybíróság határozatainak tükrében és az Alkotmánybíróság függetlensége*. In: Gönczöl Katalin-Lévay Miklós (szerk.) *A bűnözés új tendenciái, a kriminálpolitika változásai Közép- és Kelet-Európában*. Kriminológiai Közlemények különkiadása, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004. 457.

¹⁰⁷ BÁRD Károly: *Emberi Jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés*. Magyar Hivatalos Közlöny-kiadó, Budapest, 2007, 106.

¹⁰⁸ SOLOMON, Peter H. Jr.: *Courts in Russia: Independence, Power, and Accountability*. In: András Sajó (szerk.): *Judicial Integrity* Martinus Nijhoff Publishers Leiden/Boston, 2004. 226.

¹⁰⁹ KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárási jog*. Osiris Kiadó, Budapest 2003, 110.

¹¹⁰ CZINE Ágnes: *Tükörkép a bírói függetlenségről és a pártatlanságról az Alkotmánybíróság gyakorlatában*. Alkotmánybírósági Szemle 2/2018. 3.

A bírói függetlenség számos nemzetközi norma által is megerősítésre kerül. Ide sorolható a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 14. cikke, amely kimondja a független és pártatlan bírósághoz való jogot, azonban a függetlenség alapkövein túl, nem határozza meg e követelmények megvalósításának módozatait. Szintén ide sorolható az ENSZ Alapelvei a Bíróságok Függetlenségéről – másnéven a bírói magatartás bangalorei alapelvei -, továbbá az Európa Tanács Bírák függetlenségéről és szerepéről szóló ajánlásai, valamint a bírák jogállásáról szóló Európai Karta.

A bírói magatartás „*Bangalorei alapelvei*” a bírói magatartás sztenderdjeinek meghatározását célozzák, amelyek egyfajta útmutatást nyújthatnak a bírónak, a bírói szervezetnek a megfelelő bírói magatartás szabályozásához. Az alapvető értékeknek a függetlenséget, pártatlanságot, feddhetetlenséget, szabályszerűséget, egyenlőséget, valamint a szakértelmet és szorgalmat tartja. A függetlenséggel kapcsolatban megjegyzi, hogy az a jogállamiság előfeltétele és a méltányos eljárás alapvető garanciája, továbbá azt is kimondja, hogy nem csak a tényleges függetlenség, de a függetlenség látszata is egyaránt fontos.¹¹¹

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elvi élel mondta ki Ajánlásában, hogy minden szükséges intézkedést meg kell hozni a bírák függetlenségének tiszteletben tartása, védelme és elősegítése érdekében, amelyekhez meglehetősen általános jellegű intézkedési javaslatokat tettek.¹¹² A függetlenség biztosításának minimum standardjaként tartja számon a bírói függetlenségre vonatkozó rendelkezések alkotmányba vagy más törvénybe való felvételét, vagy magának az Ajánlásnak a belső jogba történő átültetését. Ide vonatkozó rendelkezések közé tartozik, hogy a bíróságok által hozott döntések kizárólag a törvényben meghatározott eljáráson vethetők alá felülvizsgálatnak, a bírák hivatalviselésének idejét, valamint javadalmazásukat törvényben kell meghatározni, a hatáskörelkülönülés, hatáskörelvonás tilalmának követelménye, vagyis, hogy a törvényben meghatározott hatáskörökben a bíróságoktól eltérően más szerv nem jogosult eljárni, továbbá, hogy a kormány, illetőleg a közigazgatás bármely szerve ne legyen jogosult a bírói döntések – ide nem értve a köz- és egyéni kegyelem intézményét - visszamenőleges hatállyal történő érvénytelenítésére.¹¹³

¹¹¹ A bírói magatartás bangalorei alapelvei:

https://birosag.hu/sites/default/files/a_biroi_magatartas_bangalorei_alapelvei_tel_jes_1_0.pdf

¹¹² Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R.(94) 12. számú ajánlása a tagállamoknak a bírák függetlenségéről, hatékonyságáról és szerepéről 1994. október 13.

¹¹³ Uo.

A minimum standardokhoz tartozik az is, hogy a törvényhozó és végrehajtó hatalom ne hozhasson a bírák függetlenségét veszélyeztető döntéseket. Példaként említhető a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény 90.§ ha) pontja, amely a bírák nyugdíjkorhatárát az általános öregségi nyugdíjkorhatárra szállította le, amelynek eredményeként azon bírónak, akik 2012. január 1-jén már betöltötték a 65. életévüket megszüntették a szolgálati viszonyukat. Korábban a bírák 70 éves korukig maradhattak hivatalban. Az Alkotmánybíróság azonban a hivatkozott rendelkezést alaptörvény-ellenesnek minősítette és azt megsemmisítette, mivel azt mind tartalmi, mind formai szempontból a bírói függetlenségből fakadó alkotmányos követelmények megsértésének tekintette. Határozatában alapvetően arra hivatkozott, hogy garanciális jelentősége van a bírói hivatásgyakorlás időtartama megállapításának, vagyis annak, hogy a bírák a megfelelő életkor elérése előtt elmozdíthatatlanok legyenek. Az Alkotmánybíróság által vizsgált rendelkezés az érintett bírókat rövid időn belül mozdította volna el hivatalukból. Bár „*a bírák szolgálati viszonya felső korhatárának mértékét az alkotmányozó, vagy ennek hiányában sarkalatos törvény viszonylag szabadon állapíthatja meg, [...] csak fokozatosan, kellő átmeneti idő alatt, a bíró elmozdíthatatlansága elvének sérelme nélkül lehet helye.*”¹¹⁴

¹¹⁴ 33/2012. (VII. 17.) AB határozat Indokolás IV. [106]

IV.3.2. Számonkérhetőség és átláthatóság

Tekintettel arra, hogy alkotmányos demokráciákban korlátlan és korlátozhatatlan hatalom nem létezhet, a bírói függetlenség mellett szót kell ejteni az igazságszolgáltatás számonkérhetőségéről is. Az átláthatóan és számonkérhetően működő igazságszolgáltatás egyik hatékony eszköze lehet a nyilvánosság.

A számonkérhetőség és a bírói függetlenség - mint két versengő érdek - közötti egyensúly megteremtése és megtartása kiemelt jelentőséggel bír.

A mérleg egyik serpenyőjébe a bírói függetlenséget helyezzük, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy a bírók az eléjük kerülő ügyekben szabadon dönthessenek, míg a másik serpenyőbe a számonkérhetőség nyugszik, amelynek célja biztosítani azt, hogy a bírói hatalom ne terjeszkedjen túl a társadalmi konszenzus keretein.¹¹⁵

E kényes egyensúly megtartására különös figyelmet kell szentelni akkor, amikor az igazságszolgáltató hatalom, a bírói jogalkalmazás társadalomra gyakorolt hatása megnövekszik, magával hozva és felerősítve az átláthatóság és az igazságszolgáltató tevékenység ellenőrzésének igényét. *Burbank és Friedman* rámutat, hogy egy számonkérhető igazságszolgáltatás függetlenség nélkül gyenge és erőtlensé, míg egy független igazságszolgáltatás számonkérhetőség nélkül veszélyes.¹¹⁶

David Pimentel a függetlenség-számonkérhetőség egyensúlyáról úgy vélekedik, hogy amennyiben olyan védelmet biztosítanak a bírác számára, amely lehetővé teszi, hogy népszerűtlen, de igazságos döntéseket hozzanak meg bármiféle politikai megtorlástól való félelem nélkül, azzal egyben arra is lehetőséget adnak, hogy a döntéshozatal során e politikai megtorlástól való félelem nélkül hagyják figyelmen kívül a törvények rendelkezéseit, vagy hozzanak esetlegesen korruprt döntéseket. Ugyanakkor, ha olyan fegyelmi rendszer kerül bevezetésre, amelynek célja a bírác megbüntetése az esetleges bírói tévedések miatt, az óhatatlanul a fegyelmi eljárás lefolytatására jogosult hatóság befolyása alá tereli a bírácot, amely egyértelműen rontja a bírói függetlenséget.¹¹⁷

¹¹⁵ BURBANK, Stephen B.: *What Do We Mean by "Judicial Independence"?* Ohio State Law Journal 2002. Vol. 64.331.

¹¹⁶ BURBANK, Stephen B. – FRIEDMAN, Barry: *Reconsidering Judicial Independence, In.: Judicial Independence at the Crossroads: An Interdisciplinary Approach*, SAGE Publications Inc., 2002. 9-42.

¹¹⁷ PIMENTEL, David: *Reframing the Independence v. Accountability Debate: Defining Judicial Structure in Light of Judges' Courage and Integrity*, 57 Cleveland State Law Review 1/2009. 18.

A számonkérhetőség, ellenőrzés szemantikailag és funkcióját tekintve is rendszerint egyfajta negatív hangvételt, negatív érzelmet rejt magában, éppen ezért az igazságszolgáltató hatalom azt gyakran olyan támadásként fogja fel, amely alkalmas a bírói függetlenség csorbítására. Ez a feszülő ellentét azonban csak látszólagos, hiszen a számonkérhetőség és átláthatóság ugyanannyira szolgálja az igazságszolgáltató hatalom, mint a társadalom egészének érdekét. Ha valamelyik hatalmi ág valamilyen módon nem elszámoltatható, akkor a társadalom egyfajta veszélyforrásnak fogja tekinteni.¹¹⁸ Szükséges tehát olyan mechanizmusok beépítése, amely lehetővé teszi a bírói hatalom társadalom általi számonkérhetőségét. *„A számonkérhetőség fogalma nem a bírói függetlenség csorbítását jelenti, hanem azt, hogy a bíró és maga a bíróság is amennyiben nem megfelelően, nem hatékonyan vagy éppen jogellenesen, önkényesen működik, úgy e tekintetben kontrollálható és ellenőrizhető legyen.”*¹¹⁹ Végző soron egy átlátható és számonkérhető igazságszolgáltató hatalom megnövelheti az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat, javíthat a bíróságok megítélésén.

Meglátásunk szerint azonban a számonkérhetőség az átláthatósággal, nyilvánossággal párosítva kétélű fegyver. Ugyanis az egyes visszasságok, esetleges bírói szabálytalanságok, fegyelmi ügyek nyilvánosságra hozatala képes arra, hogy rontsa a bíróságok megítélését, de tekintettel arra, hogy az emberek általában jobban félnek attól, amit nem ismernek, sokkal nagyobb félelmet, bizonytalanságot kelthet az, ha ezek az ügyek nem kerülnek napvilágra. Amennyiben egy bíró nem megfelelően végzi munkáját, annak ugyanúgy következménye kell legyen, mint a társadalom más tagjai vonatkozásában. Ennek részletes kifejtésével az igazságszolgáltatás intézményi-szervezeti nyilvánossága körében foglalkozik az értekezés.

Ugyanakkor az átlátható működés hiánya egyáltalán nem szolgálhatja az igazságszolgáltatás iránti bizalmat. Éppen a bírói függetlenség teszi elengedhetetlenné, hogy a bíróságok és a külső világ között olyan érintkezési, kapcsolódási pontok legyenek, amelyek átláthatóak és szabályozottak. Ezek az érintkezési pontok teszik lehetővé, hogy a társadalom betekintést nyerjen az igazságszolgáltatás folyamataiba és elősegíti a döntések kiszámíthatóságát.

A számonkérhetőség előtérbe helyezése nem kell, hogy a bírói függetlenséget veszélybe sodorja. Végző soron, a mindenkori kormányzat határozza meg az igazságszolgáltatás működési feltételeit, éppen ezért alkotmányos szabályok szükségesek ahhoz, hogy ennek

¹¹⁸ Az EU csatlakozási folyamat nyomán követése: Bírói függetlenség. Central European University Press, Budapest-New York, 2001. 8.

¹¹⁹ Eötvös Károly Intézet 2009. 8.

visszaélésszerű alkalmazását kizárják. Az alkotmányos szabályoknak kell lehetővé tennie, hogy a kormányzat ne legyen képes kénye-kedve szerint, kizárólag saját érdekei szem előtt tartásával megváltoztatni az igazságszolgáltatás szervezeti struktúráját.

Megjegyezzük azonban, hogy igazságszolgáltatás működésének nyilvánossága egy olyan többszintű kontrollhálót – szakmai-, tudományos-, sajtó-kontroll - hozhat létre, amely megfelelő működés esetén képes lehet a hatalom megfelelő kordában tartására.

Annak megállapítására, hogy mitől lesz megfelelő, alkalmas és nyilvánosság-kompatibilis a számonkérhetőség, több kiterjedt kutatás is kísérletet tett.

Bárd Károly alapvetően a bírói kiválasztás, az értékelés, valamint a bírák elmozdítására vonatkozó szabályok kialakításában látta a megoldást. Álláspontja szerint „*nemcsak az illetéktelen politikai befolyásolás lehetőségét kell kizárni, de gondoskodni kell arról is, hogy csak a jóképességűek, a tisztességesek kerüljenek be a bírói karba, és hogy a nyilvánvalóan alkalmatlanoktól meg lehessen szabadulni*”¹²⁰

A *United States Agency for International Development* (USAID) igazságszolgáltatás függetlenségével és pártatlanságával¹²¹, valamint az igazságszolgáltatáson belüli korrupcióval¹²² foglalkozó kutatásai kihangsúlyozták, hogy a bírói függetlenség ellensúlyát a számonkérhetőség és átláthatóság jelenti.

Linn Hambergren a fent említett kutatásban a számonkérhetőség négy elemét emeli ki. E négy elem közé tartozik az átláthatóság, amely kiterjed a bírák kiválasztásának rendszerére, a belső működésre, valamint a bírói döntésekre. Ezen felül lényegesnek tartja, hogy az átláthatóságra vonatkozó szabályok formálisan meghatározottak és hozzáférhetőek legyen a nyilvánosság számára. Az átláthatóság mellett pedig elengedhetetlen egy olyan rendszer bevezetése, amely alkalmas az intézményi működéssel vagy az igazságszolgáltatásban részt vevő személyek tevékenységével kapcsolatos panaszok hatékony rögzítésére.¹²³

¹²⁰ BÁRD Károly: *Bírói függetlenség az Európai Unió társult országaiban. Hol állunk mi magyarok?* Fundamentum, 2002. 1. szám 12.

¹²¹ Guidance for Promoting Judicial Independence and Impartiality – Revised Edition, 2007.

¹²² MICHAEL, James: *Reducing Corruption in the Judiciary*, U.S. Agency for International Development, 2009.

¹²³ HAMMERGREN, Linn: *Judicial Independence and Judicial Accountability: The Shifting Balance in Reform Goals*. In: USAID: Guidance for Promoting Judicial Independence and Impartiality Technical Publication Revised Edition, 2007. 149.

A *Transparency International* 2007-ben készített széleskörű jelentése¹²⁴ a számonkérhetőség és fegyelmi eljárásokkal kapcsolatosan megfogalmazott követelményei közül kiemelendők a bírák mentelmi jogára, a bírói etikai kódexekre, valamint az átlátható és tisztességes fegyelmi eljárásokra vonatkozó megállapítások.

A fegyelmi eljárásokkal kapcsolatban érdemes kitérni arra, hogy a megfelelő számonkérhetőség érdekében olyan fegyelmi eljárási rendszert kell létrehozni, amely biztosítja azt, hogy minden jelzés, állítás szigorúan és alaposan kivizsgálásra kerüljön. Ehhez szorosan kapcsolódik az úgynevezett *whistleblower* – szabályozás, vagyis egy olyan visszaélés-bejelentő rendszer működtetése, amely segít abban, hogy a jogellenes vagy etikai szabályokat sértő cselekmények tudomásra kerüljenek.¹²⁵

Ennek lényege akkor valósul meg, ha bejelentő-rendszer nem csak a bírósági vezetőknek biztosít lehetőséget a visszaélések bejelentésére, hanem más jogászai hivatásrendek - akár ügyvédek, ügyészek, bírósági alkalmazottak – vagy az ügyfelek, illetőleg a civil társadalom más tagjai is bejelentéssel élhetnek az egyes visszaélésekkel kapcsolatban. Ahhoz azonban, hogy egy ilyen rendszer ne sértse a bírói függetlenséget, biztosítani kell, hogy a bírókkal, igazságügyi alkalmazottakkal kapcsolatos panaszokat, fegyelmi eljárásokat független testület, indokolt döntéshozattal, a tisztességes eljárás követelményeinek teljes mértékű betartásával folytassa le.

A *whistleblower*-szabályozás előmozdítása érdekében született meg az Európai Uniónak az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről szóló irányelve.¹²⁶ Az irányelv rámutat arra, hogy - mind a köz-, mind a magánjogi szektorban - leggyakrabban a munkavégzéssel összefüggő feladatok során a szervezettel kapcsolatba kerülő személyek értesülnek a közérdeket érintő sérelmekről, veszélyekről. Azonban a potenciális bejelentőket a megtorlástól való félelem eltántorítja attól, hogy bejelentéssel éljenek. Éppen ezért kiemelt hangsúlyt kell fektetni a visszaélést bejelentők kiegyensúlyozott és hatékony védelmi rendszerének kiépítésére.

¹²⁴ Transparency International Global Corruption Report 2007: Corruption in Judicial Systems: https://images.transparencycdn.org/images/2007_GCR_EN.pdf

¹²⁵ Jelenleg Magyarországon ehhez hasonló rendszert a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény szabályozza

¹²⁶ Az Európai Parlament és Tanács 2019/1937 Irányelve az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről

V. Az igazságszolgáltatás intézményi-szervezeti nyilvánossága

A bírósági szervezet nyilvánosságának, átláthatóságának elengedhetetlen feltétele a felelősségi és irányítási viszonyok, a gazdálkodási tevékenység, valamint az igazságszolgáltatás teljesítményéről a megfelelő mennyiségű és minőségű adatok hozzáférhetővé tétele.¹²⁷ Ide sorolhatók a gazdasági, szakmai tevékenységre, szervezeti struktúrára vonatkozó közérdekű adatok, valamint a bíróságok költségvetése.

A disszertáció jelen fejezetében az intézményi-szervezeti nyilvánosság köréből az igazgatás, a gazdálkodás, valamint a fegyelmi ügyek átláthatóságát vizsgáljuk meg.

A 2012. január 1-jétől hatályos bírósági reform által kialakított igazgatási rendszer a bíróságok központi igazgatását egyetlen személy, az Országos Bírósági Hivatal [továbbiakban: OBH] elnökének kezében összpontosítja. A reform által az OBH elnökéhez kerültek a korábban az Országos Igazságszolgáltatási Tanács, illetve annak elnökénél meglévő jogkörök, mint a bírósági felsővezetők kinevezése, bírói álláspályázatok elbírálása, költségvetési és létszámgazdálkodási jogkörök.

Ahogy arra a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény [a továbbiakban: Bszi.] miniszteri indokolása is rámutat „*a központi igazgatás számára igen széleskörű eszközrendszert kell adni, elengedhetetlen követelmény a rendszer kialakításakor annak biztosítása, hogy maga a központi igazgatás is ellenőrizhető, számonkérhető legyen.*”¹²⁸

Ennek megvalósítása céljából állították fel a felügyeleti és véleményező funkciót ellátó Országos Bírói Tanácsot [a továbbiakban: OBT], amelynek kizárólag bírókból álló tagjait a bírák titkos szavazással választják.

Az intézményi-szervezeti nyilvánosság során azonban egyik legalapvetőbb probléma, hogy a vonatkozó adatok megismerését jelenleg jóformán csak az OBH elnökének beszámolója jelenti. Az OBH elnöke a bíróságok általános helyzete, a bíróságok igazgatási tevékenységéről évente az Országgyűlésnek, valamint az Országgyűlés igazságügyel foglalkozó bizottságának számol be.¹²⁹

¹²⁷ FLECK Zoltán: *Bíróságok mérlegen II.* Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Budapest, 2008. 212.

¹²⁸ Bszi. miniszteri indokolása

¹²⁹ Bszi. 76.§ (7) bekezdés c) pont

V.1. Bírósági igazgatás átláthatósága

Az OBH elnöke a bírói függetlenség alkotmányos elvének megtartásával látja el a bíróságok igazgatásának központi feladatait, a költségvetési törvény bíróságokról szóló fejezete tekintetében a fejezet irányító hatásköreit, és felügyeletet gyakorol az ítéletábrák és a törvényszékek elnökeinek igazgatási tevékenysége felett.

A bíróságok igazgatásának átláthatósága lényegi pont az intézményi-szervezeti nyilvánosság témakörében, hiszen az igazságszolgáltatás szervezeti működéséről van szó. Az erre vonatkozó adatok megismerhetők kell, hogy legyenek az állampolgárok számára.

A Bszi. rendelkezései alapján az OBH elnöke, az OBT és a bírósági vezetők is kötelesek az igazgatás és az ahhoz kapcsolódó döntéshozatal nyilvánosságát biztosítani.¹³⁰ Az OBH elnöke igazgatási feladatkörének ellátása során normatív utasításként a bíróságokra kötelező szabályzatot, ajánlást, valamint határozatot hozhat. E közjogi szervezetszabályozó eszközök által van lehetősége arra, hogy a vezetése, irányítása, felügyelete alá tartozó szerv szervezetét, működését, valamint tevékenységét szabályozza.¹³¹

Az OBH elnöke által meghozott szervezetszabályozó eszközök megismerhetőségét törvényi szabályozás, valamint OBH utasítás biztosítja.¹³² Az OBH elnökének szabályzatát a Magyar Közlönyben, ajánlását és határozatait pedig a központi honlapon és a bíróságok hivatalos lapjában kell közzétenni. Ezek alól kivételt képeznek az OBH működése körében hozott határozatok és eljárási határozatok, amelyeket az intraneten tesznek közzé.¹³³ Ez alapján az igazgatásra vonatkozó szabályok a fent említett kivételektől eltekintve – amelyek csak a bírák számára láthatóak - mindenki számára, azonosítás nélkül megismerhetők és hozzáférhetők.

A központi igazgatás felügyeletére létre hozott OBT a jogszabályi rendelkezések alapján szükség szerint, de évente legalább négy alkalommal ülésezik.¹³⁴ Főszabály szerint az OBT ülése kizárólag a bírák számára nyilvános. A testület ugyanakkor bármikor kérheti a zárt ülés

¹³⁰ Bszi. 12.§ (3) bekezdés

¹³¹ Ezen közjogi szervezetszabályozó eszközök meghozatalára a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 23.§ (4) bekezdés d) pontja, valamint a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 76.§ (1) bekezdés b) pontja ad felhatalmazást az OBH elnökének.

¹³² 10/2016. (X.26) OBH utasítás az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kiadott szabályozókról

¹³³ Bszi. 77.§

¹³⁴ A működéssel kapcsolatos részletszabályokat az Országos Bírói Tanács Szervezeti és működési szabályzatáról szóló 116/2018. (IX.07.) OBT határozat tartalmazza.

tartását, ha az minősített adat, üzleti titok vagy más törvényben meghatározott titok megőrzése miatt szükséges, valamint, ha az ülésen meghallgatott személy jogainak védelme érdekében indokolt.¹³⁵ A nyilvánosság kizárásáról szóló határozatában meg kell jelölnie annak törvényi indokát. Az OBT, mint az OBH ellenőrzésére hivatott szerv ülésein tehát korlátozott nyilvánosság érvényesül. A nyilvános ülésen csak bírák, míg zárt ülés elrendelése esetén kizárólag az OBT tagjai és a jegyzőkönyvvezető vehet részt. A tanácskozási joggal¹³⁶ meghívott személyek a zárt ülésen csak akkor vehetnek részt, ha erről az OBT külön rendelkezik.

Az előzőek alapján az OBT üléseire vonatkozó adatok is korlátozott mértékben ismerhetők meg. Az OBT ülésén elhangzottakról jegyzőkönyv készül, a bíróságok igazgatását és a bírák tevékenységét szélesebb körben érintő, közérdeklődésre számot tartó döntésekről pedig úgynevezett összefoglaló. Ezek egy része azonban kizárólag a bírák és igazságügyi alkalmazottak számára ismerhető meg. A Bszi. rendelkezései alapján az OBT az éves üléstervét, valamint az ülésekről készült összefoglalókat a központi honlapján teszi közzé. Az ülések jegyzőkönyve – az OBH elnök-jelölt meghallgatásáról készült jegyzőkönyv kivételével - azonban csak az intraneten kerül közzétételre.¹³⁷

¹³⁵ Az ülésen meghallgatott személy személyiségi jogainak védelme érdekében azonban csak akkor rendelhető el zárt ülés, ha azt a meghallgatott személy kéri.

¹³⁶ Bszi. 106. § (1) bekezdés: Az OBT ülésein tanácskozási joggal vesz részt az OBH elnöke, az igazságügyért felelős miniszter, a legfőbb ügyész, a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnöke, illetve az általuk meghívott eseti szakértő, vagy OBT elnöke által meghívott civil és egyéb érdekképviselői szerv vezetője.

¹³⁷ Bszi. 108.§

V.2. Gazdálkodási nyilvánosság

Az igazságszolgáltatás és azon belül a bírósági szervezetrendszer egy különálló hatalmi ág, amelynek finanszírozása a központi költségvetésből történik. Ebből kifolyólag a szervezeti működésre vonatkozó adatok nyilvánossága nem különbözik más közpénzből finanszírozott szervezet működésének nyilvánosságától. Az igazságszolgáltatás tevékenységéhez szükséges forrásokat költségvetési támogatás formájában a költségvetési törvény tartalmazza. Emellett a bíróságok minimális saját bevétellel is rendelkeznek, továbbá külső pályázati projektek keretében is nyerhetnek el támogatásokat. A társadalom tagjainak joga van ahhoz, hogy a bíróságok költségvetését, szervezeti struktúráját és nem utolsó sorban a bíróságok működésére vonatkozó adatokat megismerjék. Elsősorban ezek alapozzák meg a gazdálkodás megismerhetőségének létjogosultságát az intézményi-szervezeti nyilvánosság körében.

Az Alaptörvény 39. cikke értelmében, a közpénzekkel gazdálkodó szervezetek kötelesek a közpénzekre vonatkozó gazdálkodásukkal a nyilvánosság előtt elszámolni. A szakszerű, a modern kor követelményeinek megfelelő, átlátható gazdálkodással bíró igazságszolgáltatás a jogállamiság szempontjából alapvető fontosságú érdek.

Az államháztartási és közpénzügyi ellenőrzések stabilizáló és legitimáló intézményként jelennek meg. Végül soron az ellenőrzés biztosítékot jelent arra, hogy az adófizetők pénzét szabályosan, hatékonyan, eredményesen és az elvárható gondossággal költsék el. Ez a társadalmi stabilitás és legitimáció egyik alapja.¹³⁸

Az igazságszolgáltatás gazdálkodási ügyei vonatkozásában az OBH elnöke kettős szerepet tölt be. Egyrészt az OBH, mint intézmény saját gazdálkodási feladatait, másrészt pedig a teljes bírósági intézményrendszer gazdálkodásának központi irányítását látja el. Az OBH elnöke állítja össze a bíróságok költségvetésére vonatkozó javaslatot, amelyet a Kormány a központi költségvetésről szóló törvényjavaslat részeként terjeszt az Országgyűlés elé.¹³⁹ A javaslatról azonban ki kell kérnie az OBH-t, valamint - a Kúria tekintetében - a Kúria elnökének véleményét.

¹³⁸ NYIKOS Györgyi - SZABÓ Ildikó: *Államháztartási ellenőrzési ismeretek*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2018.15.

¹³⁹ Bsz. 65§.

A bíróságok költségvetése önálló fejezetet képez. Ezen belül a Kúria önálló cím alatt, az ítéltáblák, a törvényszékek, valamint az OBH egységes cím alatt, 26 önállóan gazdálkodó költségvetési szervként szerepelnek. A Kúria, az ítéltáblák és törvényszékek kincstári költségvetéssel működő kincstári ügyfélnek minősülő költségvetési szervek.

A bíróság fejezetének információi a hatályos jogszabályok alapján közzétételre kerülnek. Fontos azonban megjegyezni, hogy a gazdálkodási adatok csak az ítéltáblák és törvényszékek szintjéig láthatók át, a járásbíróságokra vonatkozó adatok közzététele nem átlátható. A teljes bírósági szervezetrendszerre kiterjedő ellenőrizhetőség ilyen jellegű hiánya kiváló táptalajt tud nyújtani a diszfunkcionális működésnek.¹⁴⁰

Bár a költségvetési fejezet irányítása, a fejezeti gazdálkodás és a bíróságok belső ellenőrzésének irányítása az OBH elnökének feladata, az OBT is rendelkezik a bíróságok gazdálkodásának ellenőrzésére vonatkozó feladat- és hatáskörrel, amely alapján az OBT adatszolgáltatást kérhet, illetve iratbetekintés útján ellenőrizheti a gazdálkodást. Ez a hatáskör azonban csak a központi igazgatás ellenőrzésére terjed ki, vagyis az egyes bíróságok, mint önálló költségvetési szervek ellenőrzése kizárólag az OBH elnökének joga és kötelezettsége.¹⁴¹

A fentiekből adódóan a bírósági szervezetrendszer gazdálkodását, működését kettős ellenőrzési rendszer jellemzi. Kívülről az államháztartási belső kontrollrendszer részeként az Állami Számvevőszék¹⁴², valamint az uniós pénzügyi források felhasználása tekintetében az arra feljogosított szervek által végzett ellenőrzés, belülről pedig a belső ellenőrzés hivatott őket vizsgálni.¹⁴³

Az igazságszolgáltatás belső ellenőrzésének rendszerét a OBH Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 11/2013. (XII.31.) utasítás [továbbiakban: SZMSZ] szabályozza. Ez alapján a belső kontrollrendszer keretében többek között kockázatkezelési rendszer, információs és kommunikációs rendszer, valamint nyomon követési rendszer működik. A belső ellenőrzés az OBH elnökének közvetlen felügyelete alatt álló Ellenőrzési Főosztály

¹⁴⁰ NAVRATIL Szonja: *Hatékonyan működnek-e a magyar bíróságok? Az igazságszolgáltatás gazdálkodásának több szempontú elemzése* In.: Fleck Zoltán (szerk.) *Bíróságok mérlegen II. A szervezettől a jogértelmezési gyakorlatig* Pallas, 2008.

¹⁴¹ Bsz. 103.§ (2) bekezdés b) pont

¹⁴² A költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet a Kúrián, ítéltáblákon és törvényszékeken az Ellenőrzési Főosztály által végzett fejezeti szintű ellenőrzéseket is külső ellenőrzésként veszi számba.

¹⁴³ Navratil 2008. 49.

feladat- és hatáskörébe tartozik, amely széleskörűen kiterjed az adott szervezet minden tevékenységére, különösképpen a költségvetési bevételek és kiadások tervezésének, felhasználásának, elszámolásának és az eszközökkel, forrásokkal való gazdálkodás vizsgálatára.¹⁴⁴

Az Ellenőrzési Főosztály feladatát a Belső Ellenőrzési Kézikönyv, valamint a költségvetési szervek belső ellenőrzéséről szóló 370/2011. (XII.31.) Kormányrendelet rendelkezései alapján végzi.¹⁴⁵

A belső ellenőrzés célja, hogy a vizsgált bíróságok, illetőleg az OBH tevékenységének hatékonyságát, tervszerűségét, gazdaságosságát, szervezettségét és eredményességét értékelje, amelyről éves jelentést készít az OBH elnöke részére.

Az éves jelentések külön azonban csak abban az esetben érhetők el, ha azt a belső ellenőrzés az egyes bíróságokra tekintettel közzéteszik.

¹⁴⁴ SZMSZ 24.§ (2) bekezdés

¹⁴⁵ SZMSZ 18.§ (1). bekezdés

V.3. Fegyelmi eljárások nyilvánossága

Az igazságszolgáltatással szemben jellegét, funkcióját tekintve mindig is magas szintű elvárásokat támasztott a társadalom. Ennek köszönhetően kiemelt figyelem övezi a bírák, igazságügyi alkalmazottak által elkövetett fegyelmi visszaéléseket, az ellenük indított szabálysértési vagy büntetőeljárásokat, továbbá azok eredményeit. Ezt fejezi ki a Bírák Etikai Kódexének preambuluma is, amikor kimondja, hogy „*a bírói hivatás a bírakkal szemben a társadalomban általánosan elfogadott etikai normákhoz képest szigorúbb erkölcsi szabályokra épülő követelményeket támaszt.*”¹⁴⁶

A fegyelmi eljárások vizsgálata az intézményi-szervezeti nyilvánosság körébe helyezhető el. Bár azok a bírók személyéhez kapcsolódnak és alapvetően eljárási jellegű kérdéseket vetnek fel, azonban az ide vonatkozó adatok és azok megismerhetősége alapvetően képesek befolyásolni az igazságszolgáltatás egészének a társadalom általi megítélését. Ahogy *Hammergrennél* és a *Transparency International* jelentésében is láthattuk, a nyilvánosság és számonkérhetőség lényeges eleme, hogy a társadalom megfelelő információkhoz jusson a bíróságok működésével kapcsolatban. Ennek szerves részét képezik az igazságszolgáltatásban dolgozók ellen indított fegyelmi eljárások is.

A bírói függetlenség egyik talán leglényegesebb eleme, hogy a közalkalmazottaktól és köztisztviselőktől eltérő szabályok vonatkoznak a bírák munkaviszonyának megszűnésére, valamint a velük szemben alkalmazható fegyelmi büntetésekre.

A fegyelmi ügyek nyilvánossága azért problematikus és érzékeny terület, mert a bírák, valamint rajtuk keresztül magának az igazságszolgáltatásnak a tekintélye kerülhet veszélybe, amikor egy a szolgálati viszonyából adódóan magasabb elvárásoknak megfelelni köteles, köztisztvisletben álló bíró felelősségéről döntenek. Ha a kiszabott fegyelmi büntetések bárki számára megismerhetőek lennének, a társadalom részéről jogosan merülhetne fel a kérdés, hogy milyen alapon ítélezhet mások felett a fegyelmi eljárással, fegyelmi büntetéssel érintett bíró.

Véleményünk szerint a bírói kar zártságából adódóan, már annak komoly hatásai lehetnek a társadalmi megítélésre, ha akár egyetlen egy bíróról kiderül, hogy fegyelmi vétséget, netán szabálysértést vagy bűncselekményt követett el. Pedig nyilvánvaló, hogy a bírák,

¹⁴⁶ Etikai Kódex Preambulum https://birosag.hu/sites/default/files/3_etikai_kodex.pdf

igazságszolgáltatásban dolgozók is emberek, így ők is követhetnek el hibákat. Más oldalról közelítve azonban az sem szolgálja az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat, ha ezek az esetek nem kerülnek nyilvánosságra. A társadalom tagjainak joguk van ahhoz, hogy információval rendelkezzenek arról, hogy a bírák miként látják el kötelességeiket, és ahhoz, hogy tudomást szerezzenek arról, hogyha egy bíró valamilyen előírást vagy jogszabályt sértő magatartást tanúsít, ugyanúgy számolnia kell annak törvényes következményeivel.

A fegyelmi eljárások vizsgálatának másik neuralgikus pontja, hogy komoly aggályokat vethet fel a bírói függetlenség kapcsán. Az Amnesty International legfrissebb elemzése rámutatott, hogy folyamatosan nő a bírókra nehezedő (bírószábi) igazgatási, politikai és média nyomás. A kormányközeli média oldaláról folyamatos támadás éri az igazságszolgáltatást, valamint az egyes bírókat is célzott támadások áldozatává válnak egyes ügyek kapcsán.¹⁴⁷

A kutatás során megkérdezett bírók több olyan esetről is beszámoltak, amikor a fegyelmi eljárást alapos ok nélkül indították meg, vagy a fegyelmi eljárást fenyegetésként – mint elnyomó eszközt - helyezték kilátásba.

Példaként említhető Vasvári Csaba büntetőbíró esete. A Pesti Központi Kerületi Bíróság bíróját, az előtte fekvő ügy kapcsán előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatását kérte az Európai Unió Bíróságától. A kérdések között szerepelt, hogy összeegyeztethető-e az Európai Unió alapszerződéseiben rögzített jogállamisággal és a bírói függetlenség elvével, hogy a magyar bírósági igazgatási vezető, az OBH elnöke a pályázati eljárás kikerülésével tölti be a vezető bírói álláshelyeket. Az ideiglenesen megbízott vezetők döntenek az ügyelosztásról, vagyis az ügyek szignálásáról, amely alkalmas azt a látszatot kelteni, hogy egy adott ügy nem befolyástól mentesen került az eljáró bíróhoz, veszélyeztetve ezzel az eljárás alá vont személy tisztességes eljáráshoz való jogát.

A Fővárosi Törvényszék - OBH elnöke által ideiglenesen megbízott – elnöke ezt követően fegyelmi eljárást kezdeményezett Vasvári Csaba bíró ellen.¹⁴⁸

A fegyelmi eljárás megindításával kapcsolatban többek között a Magyar Bírói Egyesület is tiltakozását fejezte ki. Közleményükben kifejtették, hogy súlyosan veszélyezteti a bírói függetlenséget, ha egy bíró ellen egy konkrét ügyben hozott határozata miatt az igazgatási

¹⁴⁷ Bővebben: Fortélyos félelem. Erősödő kontroll a magyar bíróságok felett. Amnesty International Magyarország, 2020.

¹⁴⁸ 2019.EI.IV.K.15/2.sz. indítvány. Az indítvány teljes szövege a Magyar Bírói Egyesület honlapján érhető el: <https://mabie.hu/index.php/1501-a-szolgálati-birosag-megszuntette-a-fegyelmi-eljarast-a-pkkb-birajaval-szemben>

vezetője részéről retorzió érheti. Kihangsúlyozták, hogy „a fegyelmi eljárás kezdeményezésének ténye – az eljárás végkimenetelétől függetlenül - önmagában is veszélyezteti a bírói függetlenséget, [...] mert valamennyi bírónak azt üzeni, hogy egyedi ügyben hozott döntéseinek – azok jogszerűségétől függetlenül – fegyelmi eljárás lehet a következménye.”¹⁴⁹

A fegyelmi eljárás kezdeményezését végül a Fővárosi Törvényszék elnöke visszavonta. Állítása szerint nem azért kezdeményezte a fegyelmi eljárást mert előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett, ugyanakkor a pontos indokát nem közölte.

A nyilvánosság vonatkozásában megjegyezzük, hogy a Fővárosi Törvényszék elnöke éppen a nyilvánosság kizárására hivatkozással nyilatkozta, hogy részletes tájékoztatást a fegyelmi eljárás alapját képező bírói kötelelességszegésről nem áll módjában adni, mivel a fegyelmi eljárást a nyilvánosság kizárásával kell lefolytatni.¹⁵⁰

A fenti eset is alátámasztja azon meglátásunkat, miszerint a bírói függetlenség és számonkérhetőség a nyilvánosság nélkül, csupán egy félkarú óriás, anélkül nem képes eredeti rendeltetésének eleget tenni. Ennek alátámasztásához vizsgáljuk meg a fegyelmi eljárás hazai szabályozását, különös figyelmet fordítva a nyilvánosság, átláthatóság kérdéskörének.

¹⁴⁹ A Magyar Bírói Egyesület közleménye: <https://www.mabie.hu/index.php/1486-tiltakozik-a-biroi-egyesulet>

¹⁵⁰ Tatár-Kis Péter, a Fővárosi Törvényszék elnökének közleménye: <https://mabie.hu/attachments/article/1501/F%C5%91v.Tsz%C3%A9k.mb.eln%C3%B6k%C3%A9nek.k%C3%B6zlem%C3%A9nye2.pdf>

V.3.1. A fegyelmi eljárás hazai szabályozása

Fegyelmi eljárás az ellen a bíró ellen indítható, aki fegyelmi vétséget követ el, amely adódhat a szolgálati viszonyával kapcsolatos kötelezettségeinek vétkes megszegéséből, továbbá megvalósítható a bírói hivatás tekintélyét sértő vagy veszélyeztető életmódjával, vagy magatartásával.¹⁵¹ Büntetőeljárás megindulása esetén mérlegelés nélkül meg kell indítani az eljárást.

A szolgálati viszonytal kapcsolatos kötelezettség-szegés a Bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény [a továbbiakban: Bjt.] 36-37. §-ban rögzített kötelezettségek megszegését jelenti, míg a hivatali tevékenység gyakorlása során, valamint azon kívül követendő magatartási szabályok megszegése az Etikai Kódex előírásait jelenti. Az Etikai Kódex nem csak a bírói tisztség gyakorlása során követendő magatartásokra tartalmaz előírást, de elvárja a magánéletben is a jogkövető méltóságteljes életvitelt, amely erősítheti a bíróság iránti közbizalmat, tiszteletet.

A fegyelmi vétség elkövetésének gyanúja esetén a bírókkal szemben munkáltatói jogkör, bírósági vezetővel szemben pedig a kinevezési jogkör gyakorlója jogosult fegyelmi eljárást kezdeményezni. Bár nem mondható egyedülálló megoldásnak, de a fegyelmi eljárás megindítására vonatkozóan szintén többféle megoldás született Európa szerte. Bulgáriában a fegyelmi eljárásokat végző Felügyelőhatósághoz meglehetősen széles kör fordulhat a felmerült visszasságok esetén: állampolgárok, jogi személyek, állami szervek, ügyészek és a nyomozóhatóság is kezdeményezheti a fegyelmi eljárást.¹⁵² Görögországban¹⁵³ és Olaszországban¹⁵⁴ azonban kizárólag az igazságügyi miniszter jogosult a fegyelmi eljárást kezdeményezni.

Magyarországon a fegyelmi vétség elkövetése nem feltétlenül vonja maga után a fegyelmi eljárás megindítását. A Bjt. lehetőséget ad arra, hogy ha a bíró vétkessége csak enyhébb fokú és a kötelezettség megszegése nem járt, vagy csekély mértékben járt következménnyel, akkor el lehet tekinteni az eljárás megindításától. Ebben az esetben írásbeli

¹⁵¹ Bjt. 105.§

¹⁵² Bulgária Alkotmánya 132/A.cikk: <http://constcourt.bg/en/LegalBasis>

¹⁵³ Görögország Alkotmánya 91. cikk: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/001-156%20aggliko.pdf>

¹⁵⁴ Olaszország Alkotmánya 107.cikk (2)bekezdés: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf

figyelmeztetésben részesül a fegyelmi vétséget elkövető bíró, aki ilyenkor kérheti maga ellen az eljárás megindítását.¹⁵⁵

Az eljárások szervezeti hátterét tekintve, 2011 előtt a fegyelmi ügyek elbírálása több szinten szerveződően a megyei bíróságokon, ítélőtáblákon és a Legfelsőbb Bíróságon működő fegyelmi bíróságok feladata volt, azonban az igazságszolgáltatási reformokat követően a bírák fegyelmi felelősségre vonásának rendszerét a Bjt. átalakította és egy centralizált rendszert hozott létre.

Magyarországon 2011. július 1. óta a bírák fegyelmi és az ezzel összefüggő kártérítési ügyeiben, valamint a bíró munkájának szakmai értékeléséből és vezetői munkájának értékeléséből eredő jogvitákban, továbbá az összeférhetlenségi eljárásban a Budapest területén működő ítélőtábla mellett működő elsőfokú és a Kúria mellett működő másodfokú szolgálati bíróság jár el.¹⁵⁶ A szolgálati bíróságok kialakítása a bírói függetlenség garanciális védelmét hivatott biztosítani, továbbá a szervezeti rendszer erős jogtörténeti hagyományokkal bír.¹⁵⁷

A szolgálati bíróságok eljárását a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény, a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény, valamint az első- és másodfokú szolgálati bíróság tagjai által elfogadott és az OBT által jóváhagyott Ügyrend szabályozza.¹⁵⁸ Az Ügyrend törvényi alapját a Bjt. módosításával bevezetett 104/A. §-a teremtette meg, amely az eljáró tanácsok összetételét és az ügyelosztás szabályainak rendezését az Ügyrendre bízta.¹⁵⁹

A szolgálati bíróság elnökét és tagjait a Kúria, az ítélőtáblák és a törvényszékek bíróiból álló összbírói értekezlet javaslatára az OBT nevezi ki 9 évre, akik ítélkezési és igazgatási munkájuk mellett látják el feladatukat.¹⁶⁰

Fegyelmi ügyekben tehát Magyarországon kizárólagosan hivatásos bírókból álló, 3 tagú tanács ítélkezik. A fegyelmi eljárások előkészítését, valamint az előzetes vizsgálatot, a tényállás megállapításához szükséges körülmények feltárását szintén hivatásos bírók

¹⁵⁵ Bjt. 108.§ (1)-(2) bekezdés

¹⁵⁶ Szolgálati Bíróság <http://birosag.hu/obt/szolgalati-birosag>

¹⁵⁷ ANTAL Tamás: *A Szegedi Királyi Ítélőtábla története 1914 és 1921 között*. Bíróságtörténeti könyvek. Fejezetek a Szegedi Ítélőtábla történetéből II. Szegedi Ítélőtábla, Budapest–Szeged, 2015. 100–101. p., 146–149. p.

¹⁵⁸ Szolgálati Bíróság ügyrendje: https://birosag.hu/sites/default/files/2020-07/szolg_birosag_ugyrendje.pdf

¹⁵⁹ Bjt. 104/A.§

¹⁶⁰ 2011. évi CLXII. törvény 102.§, 103.§ (3) bekezdés

soraiból kiválasztott vizsgálóbiztos végzi, aki nem lehet alacsonyabb beosztású bíró, mint a fegyelmi eljárásban érintett bíró.¹⁶¹ Bár ez a megoldás valóban megfelelő biztosítékot jelenthet a bírói függetlenség megóvásához, azonban olyan támadási felületet nyújthat, ami kiküszöbölhető lenne, ha más jogász hivatásrendek képviselőinek is helyet adó összetételű testületek járnának el. Ezt a megoldást követi például Görögország,¹⁶² ahol a fegyelmi eljárások lefolytatására a Legfelsőbb Fegyelmi Tanács jogosult, amelynek nem csak bírák, de a Számvevőszék elnökhelyettesei, tanácsnokai, valamint egyetemi jogászprofesszorok is tagjai.¹⁶³ Ezt a rendszert követi Horvátország is, ahol az Állami Bírói Tanács dönt fegyelmi ügyekben, amelynek tizenegy tagja közül heten hivatásos bírák, ketten jogászprofesszorok közül, ketten parlamenti képviselők közül kerülnek ki.¹⁶⁴ Továbbá példaként említhető Spanyolország is, ahol a fegyelmi ügyekben eljáró Legfelsőbb Igazságügyi Tanács a hivatásos bírák mellett más jogász hivatásrendek képviselőivel is kiegészül.¹⁶⁵

¹⁶¹ Bjt. 113. § (2) bekezdés

¹⁶² Görögország Alkotmánya 91. cikk (2) bekezdés

¹⁶³ Lásd még: The European Commission for the Efficiency of Justice: Evaluation of the judicial systems (2016-2018), Greece <https://rm.coe.int/greece/16808d0262>

¹⁶⁴ Horvátország Alkotmánya 124. cikk <https://www.sabor.hr/en/constitution-republic-croatia-consolidated-text>

¹⁶⁵ Spanyolország Alkotmánya 122. cikk

http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_espa_texto_ingles_0.pdf

V.3.2. A fegyelmi eljárások nyilvánossága

A bírói függetlenség és a számonkérhetőség megfelelő érvényre jutása érdekében elengedhetetlen a tisztességes eljáráshoz való jog biztosítása a fegyelmi eljárások során. A nyilvánosság szempontjából egyrészt szükséges vizsgálni az eljárásokról szóló adatok nyilvánosságra hozatalát, valamint magának a fegyelmi eljárásnak a nyilvánosságát.

A szolgálati bíróság minden évben köteles írásban tájékoztatni az OBT-t arról, hogy előző évi működése megfelelt-e az ügyrendjében foglaltaknak. A tájékoztató tartalmazza az előző évben a szolgálati bírósághoz érkezett, illetve ott befejezett, valamint folyamatban maradt ügyek számát, a bíróság által kiszabott büntetéseket, továbbá a szolgálati bírósághoz érkezett panaszok számát és jellegét.¹⁶⁶

A fegyelmi eljárásokra vonatkozó adatok megismerhetősége kapcsán az egyik legnagyobb probléma, hogy a fegyelmi ügyek anonimizált formában az intraneten közzétéve kizárólag a bírák számára hozzáférhetőek. Vagyis a társadalom tagjai az egyes eljárásokról, fegyelmi ügyekben meghozott határozatokról tényleges információhoz nem jutnak hozzá. A szolgálati bíróság által készített beszámolók az OBH honlapján elérhetők, valamint az OBH elnöke éves beszámolóiban is említést tesz a fegyelmi ügyekről, azonban ezek csak összefoglaló adatokat tartalmaznak. Megfigyelhető, hogy a másodfokú ügyekről részletesebb esetismertetések is feltűnnek a beszámolóokban, de még így is csak az ügyek töredéke válik mindenki számára megismerhetővé.

Ami a fegyelmi eljárások nyilvánosságát illeti, a magyar szabályozás rendkívül szigorúnak számít. Mind a szolgálati bíróság ügyrendje, mind a Bjt. kimondja, hogy a fegyelmi eljárást és az előzetes vizsgálatot is a nyilvánosság kizárásával kell lefolytatni.¹⁶⁷ Természetesen a nyilvánosság kizárására vonatkozó magyar szabályozás sem egyedülálló. A fegyelmi eljárások transzparenciája kérdésében az egyes államok megoszlanak a zárt és nyilvános eljárások között. Bulgária és Spanyolország, akár csak hazánk a nyilvánosság teljes kizárását alkalmazza a fegyelmi eljárások vonatkozásában, de rengeteg példát találhatunk olyan országokra is, ahol a tisztességes eljárás részeként a nyilvánosság elve is felszínre kerül. Ide tartozik Franciaország, ahol 2001-ben egy organikus törvény iktatta be a

¹⁶⁶ Bsz. 104/B.§

¹⁶⁷ Bjt. 119.§, Szolgálati Bíróság Ügyrendje 11.§ (8) bekezdés

főszabályszerinti nyilvánosságot, amelytől a közrend védelmében el lehet térni.¹⁶⁸ De ugyanúgy a nyilvánosság pártján áll Belgium, Lengyelország, Olaszország és Románia.¹⁶⁹

A bírák fegyelmi eljárásának nyilvánossága kapcsán különböző megoldásokat találhatunk mind a kontinentális, mind az angolszász jogrendszerekben.¹⁷⁰ Az Amerikai Egyesült Államokban például, ahol a hatalmi ágak tevékenységének nyilvánosságára vonatkozó szabályokat, különösen az igazságszolgáltatás területén mindig is előtérbe helyezték, többféle (államonként változó) megoldást találhatunk a fegyelmi eljárások nyilvánosságával kapcsolatban. A legtöbb esetben a fegyelmi ügyek kezdeti szakaszát bizalmasan kezelik és az ügyeket csak a marasztaló döntés meghozatala esetén hozzák nyilvánosságra. Előfordul azonban olyan gyakorlat is, amikor mindent, a döntésre való tekintet nélkül közzétesznek, illetve olyan állam is van, ahol a teljes eljárás a nyilvánosság előtt zajlik.¹⁷¹ Találkozhatunk olyan extrém esetekkel is, mint Mississippi állam, ahol a fegyelmi büntetés egyfajta *nyilvános megszégyenítéssel* párosul. Az elmarasztalt bíró szolgálati helyének bírósági elnöke olvassa fel a fegyelmi ügyben hozott bizottsági döntést a nyilvánosság és a sajtó előtt.¹⁷²

A fegyelmi eljárások nyilvánosságának kérdése mindig is megosztó jellegű volt, és véleményünk szerint megosztó kérdés lesz a jövőben is. Az igazságügyi reformot követő első jelentőségteljes alkotmánybíróági határozat meghozatalának alapjául szolgáló ügyre nem kellett sokat várni. 2011. július 5. napján fegyelmi eljárást indítottak a Csongrád Megyei Bíróság (Szegedi Törvényszék) egyik bírója ellen, aki egy internetes hírportálon több írást tett közzé, saját polgári peres ügyei kapcsán, amelyekben, mint felperes szerepelt és a perben eljáró bírók ítélezését kritizálta, valamint általánosságban a bírói karról fogalmazott meg kritikákat. Az indítványozó magatartásával kapcsolatban az Országos Bírói Etikai Tanács állásfoglalást adott ki, amelyben úgy nyilatkoztak, hogy „Az a bírói magatartás, mely szerint a bíró a sajtóban megjelentetett cikkeiben és nyilatkozatokban általánosítva azt állítja, hogy

¹⁶⁸ 1958 törvény 2001. évi módosításáról szóló organikus törvény 57. szakasza

¹⁶⁹ ACQUAVIVA, Nais - CASTAGNET Florence – EVANGHELOU Morgane: *A comparative analysis of Disciplinary Systems for European judges and prosecutors* 2012.

www.ejtn.eu/Documents/Themis%202012/THEMIS%202012%20ERFURT%20DOCUMENT/Written%20paper%20France%203.pdf

¹⁷⁰ Bővebben lásd: BADÓ Attila: *A bírói függetlenség egyes garanciális elemeinek összehasonlító vizsgálata*, MTA Doktori Értekezés Szeged 2017. Az értekezés elérhető:

http://real-d.mtak.hu/1072/7/dc_1469_17_doktori_mu.pdf

¹⁷¹ BADÓ Attila: *Az igazságszolgáltató hatalom függetlensége és a tisztességes eljárás*, Iurisperitus Bt. Szeged, 2013. 101.

¹⁷² KEITH, Mary Ellen: *Judicial Discipline: Drawing the line between confidentiality and public information*. South Texas Law Review 1999. 1399.

*a felsőbbbírók másodfokú-, és felülvizsgálati tanácsait vezető és a tanácsokba beosztott idősebb bírók nem függetlenül, hanem politikai-, és/vagy igazgatási vezetői ráhatásra, saját egzisztenciális érdekeik által vezérelve ítélik meg, majd állításait az általa indított, és számára kedvezőtlenül lezárult polgári per adatait saját szemszögéből értelmezve próbálja alátámasztani, etikátlan.*¹⁷³

Az elsőfokú szolgálati bíróság megalapozottnak találta a fegyelmi vétség elkövetését és határozatában a legsúlyosabb fegyelmi büntetést rendelte el, kezdeményezte a bíró tisztségéből való felmentését,¹⁷⁴ amelyet a másodfokú szolgálati bíróság helybenhagyott¹⁷⁵ és a köztársasági elnök a bírói tisztségéből felmentette az indítványozót.

Ezt követően fordult a felmentett bíró az Alkotmánybírósághoz. Indítványában több Alaptörvény-sértő magatartást is megjelölt, mint a jogállamiság, a magánélet, jóhírnév sérelme, véleménynyilvánítási szabadság és tisztességes eljárásból való jog sérelme. A disszertáció témáját tekintve ezek közül az eljárási szabályok, valamint a tisztességes eljárásból való jog, azon belül is a nyilvánosság szabályának megsértését kívánjuk kiemelni. Az indítványozó beadványában sérelmezte, hogy a fegyelmi jogkör gyakorlója a fegyelmi eljárással kapcsolatos adatokat szolgálati titokká minősítette arra hivatkozással, hogy az eljárás alá vont bíró nem volt hajlandó titoktartási nyilatkozatot aláírni. Az eljárás megindításakor a titkosítás alapjául az 1997. évi LXVII. törvény [továbbiakban: régi Bjt.] szolgált, amely a jelenleg hatályos Bjt. szövegével megegyezően úgy rendelkezett, hogy mind az előzetes vizsgálatot, mind az eljárást a nyilvánosság kizárásával kell lefolytatni. A nyilvánosság kizárása a fegyelmi eljárás alatt álló bíró védelmét szolgálhatja, amennyiben azonban a bíró azt nem igényli, az eljárást nyilvánossá kell tenni.

Az Alkotmánybíróság azonban a nyilvánosság kérdésében végül nem foglalt állást. Határozatában kifejtette, hogy az indítványokat tartalmuk és nem megnevezésük alapján bírálja el, mivel az indítványból egyértelműen az olvasható ki, hogy mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapítását kérte az indítványozó, amelyre azonban az Alkotmánybíróság hatásköre a sérelmezett szakasz hely vonatkozásában nem terjed ki.¹⁷⁶

¹⁷³ I/2011. OBET állásfoglalás

¹⁷⁴ SZF.1/46/2011. határozat

¹⁷⁵ Szf.F.II.1/2012/9. határozat

¹⁷⁶ 21/2014. (VII.15.) AB határozat

A fegyelmi eljárások nyilvánosságának kérdésköre azért is említésre méltó, mivel két versengő érdek áll egymással szemben. Egyrészt a bíróság tekintélyének megőrzése, az igazságszolgáltatásba vetett társadalmi bizalom megőrzése, növelése, másrészt az eljárás alá vont bíró tisztességes eljáráshoz való joga. A nyilvánosság dogmatikai karakterét tekintve, annak alanyi oldalán az eljárás alá vont személy áll, vagyis *de iure* az eljárás alá vont bíró jogosultsága, *de facto* viszont a társadalom tagjait is megillető jogosultság.

A nyilvánossággal kapcsolatban 2018-ban készült felmérés alapján általános standardként elmondható, hogy a fegyelmi eljárások során az előzetes vizsgálatot a nyilvánosság kizárásával végzik, de nyitva hagyják a lehetőséget arra, hogy az eljárás alá vont bíró kérje az eljárás nyilvánosság előtt történő lefolytatását.¹⁷⁷

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga világosan rámutat arra, hogy a bírakkal szembeni fegyelmi eljárások az EJE tisztes eljárásról szóló 6. cikk hatálya alá tartoznak, vagyis az Egyezmény rendelkezésében található egyes jogosultságok a fegyelmi eljárás során is relevánsak, így megilleti a bírót a független, pártatlan és törvényes bíróhoz való jog, valamint a nyilvános meghallgatáshoz való jog is.¹⁷⁸ Az EJE arra az álláspontra helyezkedik, hogy az eljárások nyilvánosságához jelentős közérdek fűződik, ezért a nyilvánosság kizárása nem alanyi jog. A közérdek fontosságát emelte ki az *Olujic kontra Horvátország* ügyben is, ahol a Legfelsőbb Bíróság elnökének fegyelmi ügyében eljáró bírói testület a kérelmező kifejezett kérése ellenére sem tartott nyilvános tárgyalást az érintett személyiségi jogainak védelmére hivatkozással. Az EJE indokolásában kitért arra, hogy a média korábban széles körben tárgyalta az ügyet, amelyek során a kérelmező is nyilatkozott a politikai üldöztetésére való felvetései kapcsán, így a közérdeket érintve fokozottan indokolt lett volna a nyilvános tárgyalás. Továbbá az, hogy a kérelmező külön kérte a nyilvános tárgyalás tartását, eleve kizárta a személyiségi jogok sérelmét.¹⁷⁹

Meglátásunk szerint megfelelő szabályozás a fegyelmi eljárások nyilvánosságára vonatkozóan az lenne, ha főszabályként továbbra is megmaradna a nyilvánosság kizárása, azzal a kitéttel, hogy abban az esetben, ha az eljárás alá vont bíró indítványozza a nyilvános eljárást, akkor a fegyelmi eljárást a nyilvánosság előtt kell lefolytatni. Ezen felül lényegi

¹⁷⁷ Office for Democratic Institutions and Human Rights: Note on International Standards and Good Practices of Disciplinary Proceedings Against Judges 2018. <https://www.osce.org/odihr/410387?download=true>

¹⁷⁸ Vilho Eskelinen and Others v. Finland (no. 63235/00), Oleksandr Volkov v. Ukraine (no. 21722/11), Pitkevich v. Russia (application no. 47936)

¹⁷⁹ Olujic v. Croatia (no. 22330/05)

változást jelentene az is, ha a szolgálati bíróságok által hozott határozatokat nem csak az intraneten, de a bíróságok központi honlapján, a bírósági határozatok gyűjteményében is közzé tennék anonim módon, hogy a társadalom tagjai is teljeskörűen értesülhessenek a fegyelmi eljárásokról. A hatályos szabályozás jelenleg azonban a bíróságok tekintélyének megőrzésére vonatkozó igényre hivatkozással felülírja a nyilvánosság garanciális érvényre jutása mellett szóló érveket.

VI. Eljárási nyilvánosság

A nyilvánosság a bírósági eljárások egyik egyedi jellemzője, amely minden eljárás során érvényre kell jusson. E disszertáció ennek kérdéskörét csak a büntetőeljárások közegeire fókuszálva vizsgálja. A technológia fejlődése, a megváltozott médiakörnyezet, a büntetőeljárások nyilvánosságának eddig ismert formáit alapvetően alakítja át, új kihívások elé állítva ezáltal a jogalkotókat és jogalkalmazókat egyaránt.

Jahn azon megállapítása, miszerint „*a büntetőeljárási jog megalvadt alkotmányjog*”¹⁸⁰ helytállónak bizonyul, ha elfogadjuk Szabó Máté Dániel Ombudsman azon álláspontját, hogy a büntetőeljárások során a tárgyalás egy olyan speciális közeg, ahol az egymással konkuráló alapjogok (mint például az emberi méltósághoz való jog és az abból levezethető személyiségi jogok, a tájékoztatáshoz való jog, a közérdekű adatok nyilvánosságához való jog, szólás- és sajtószabadság, véleménynyilvánítási szabadság) és alkotmányos alapelvek (a nyilvánosságon keresztül megvalósuló társadalmi kontroll, a jogbiztonság követelménye) közötti kényes egyensúly megteremtése törvényi garanciák és keretszabályok nélkül nem képzelhető el.¹⁸¹

¹⁸⁰ JAHN, Matthias: *Strafprozessrecht als geronnenes Verfassungsrecht – Hauptprobleme und Streitfragen des § 136a StPO*” *Juristische Schulung* 2005/12 1057-1062.o. idézi: SZOMORA Zsolt: *Alkotmány és büntetőjog. A büntetőjog-alkalmazás alkotmányosságának egyes kérdései*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2015.,8.

¹⁸¹ SZABÓ Máté Dániel: Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az OBH 1439/2009. számú ügyében

VI.1. Szabályozási keretrendszer

A konkuráló alapjogok és alkotmányos elvek egyensúlyát a különböző nemzetközi egyezmények, Európai Unió irányelvek¹⁸², az Emberi Jogi Bíróság esetjoga, valamint a nemzeti szabályozás elemei igyekeznek megteremteni. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és az Európai Unió Alapjogi Kartája együtt olyan átfogó keretrendszert teremt meg, amelyben az egyének is érvényesíthetik jogaikat, jogos érdekeiket az államokkal szemben, olyan kötelezettségek vonatkozásában, amelyeket az államok e jogi dokumentumokban vállaltak.

Az eljárások nyilvánossága a tisztességes eljáráshoz való jogban gyökerezik, ezért a disszertáció e fejezetében a tisztességes eljárásra, azon belül a nyilvánosságra vonatkozó szabályok elemeit vizsgáljuk meg. Kitérünk a nyilvánosság megjelenésére a fent említett nemzetközi egyezményekben, a nemzeti alkotmányokban, az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogában, majd bemutatjuk a nyilvánosság hazai közjogi kereteit, valamint a nyilvánosságra vonatkozó általános és speciális szabályokat.

VI.1.1. Tisztességes eljáráshoz való jog

A tisztességes eljáráshoz való jog egy „jogcsokor” (bundle of rights), amely alapvető fontosságú jogok és követelmények halmaza, egyben az igazságszolgáltatás inherens része.¹⁸³ Fogalmilag a büntetőeljárásokhoz kapcsolódva alakult ki,¹⁸⁴ mára azonban már felöleli mindazokat az eljárási jogokat, amelyek akár büntető, akár polgári, akár közigazgatási eljárásokban és az azt megelőző prejudiciális eljárásokban garanciát biztosítanak az eljárás tisztességes lefolytatására.

¹⁸² 2010/64/EU irányelv a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról, a 2012/13/EU irányelv a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról, a 2013/48/EU irányelv a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról

¹⁸³ SÜLYÖK Márton: „*In all fair-ness*” avagy igazság szerint... *A tisztességes eljáráshoz való jog jövőjének kilátásai Európán kívül* In: Badó Attila (szerk.): *A bírői függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika*, Gondolat Kiadó, Budapest 2011. 91.

¹⁸⁴ Bővebben lásd: BADÓ Attila: *A tisztességes eljáráshoz fűződő jognak, mint az igazságszolgáltatás legfőbb alapelveinek összehasonlító vizsgálata*. In.: Tóth Judit – Legény Krisztián (szerk) *Összehasonlító alkotmányjog* Complex Kiadó, Budapest 2006, 191-206.

A tisztességes vagy megfelelő eljárás (*due process*) koncepciója az Egyesült Királyságban született meg a Magna Charta Libertatum (1215) megjelenésével.¹⁸⁵ A tisztességes eljárás kezdeti formáját a Charta 39. pontja akként tartalmazza, hogy: „*Egyetlen szabad embert sem lehet feltartóztatni vagy bebörtönözni [...] kivéve bírának jogszerű ítélete alapján, vagy az ország törvényei alapján.*”¹⁸⁶ A későbbiek során ez az elv tört utat magának az Észak-Amerikai kolóniákba és jelenleg az Amerikai Egyesült Államok Alkotmányának 5. és 14. kiegészítése¹⁸⁷ tartalmazza a tisztességes eljárás garanciáit.¹⁸⁸ Az 5. kiegészítés rendelkezik az önvádra kötelezés tilalmáról, az úgynevezett Miranda-jogokról, a ne bis in idem-elvről, a 14. kiegészítés pedig tartalmazza a jog előtti egyenlőségre vonatkozó rendelkezéseket.

A tisztességes eljáráshoz való jog, - akár más emberi jogok - a második világháborút követően felértékelődött, amelynek következtében számos nemzetközi jogi dokumentum született az emberi jogok tiszteletben tartása és univerzális védelme érdekében. Az emberi jogok átfogó jellegű összefoglalására elsőnek az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata tett kísérletet 1948-ban.

A tisztességes eljárás egyik alappillére az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt Egyezmény, amely 6. cikkében deklarálja: „*Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően. Az ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni.*”¹⁸⁹

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya hasonló szabályokat mond ki, amikor szintén garantálja mindenkinek a jogát ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben jogait és kötelezéseit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.¹⁹⁰

¹⁸⁵ CHEESMAN, Samantha: *Tisztességes eljárás? Egy összehasonlító elemzés* In.: Badó Attila (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika* Gondolat Kiadó, Budapest 2011. 65.

¹⁸⁶ Lásd: TRÓCSÁNYI László – BADÓ Attila (szerk.): *Nemzeti Alkotmányok az Európai Unióban*. Egyesült Királyság, KJK-Kerszöv, Budapest, 2005. (Kiss Barnabás fordítása)

¹⁸⁷ Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya: <https://constitutionus.com/>

¹⁸⁸ Bárd Károly arra az álláspontra helyezkedik, hogy a fair eljárás fogalma az amerikai jogfejlődés eredménye, tekintettel a jogrendszeri sajátosságokra. Bővebben ld.: BÁRD Károly: *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában: a tisztességes eljárás büntetőügyekben* MHK, Budapest, 2007. 73.

¹⁸⁹ EJEE 6. cikk

¹⁹⁰ PPJNEO 14. cikk

A nizzai csúcstalálkozón elfogadott Alapjogi Charta¹⁹¹ eredetileg nem kötelező jogi normaként született, csupán az igazságszolgáltatásban szolgált olyan segédeszközként, amelyben megmutatkoztak a tagállamok alapjogi hagyományai.¹⁹² A Lisszaboni Szerződés azonban kimondta, hogy az Európai Unió elismeri a Chartában foglalt jogokat, szabadságokat, elveket, amelyek ugyanolyan kötőerővel bírnak, mint az alapító szerződések.¹⁹³ A Charta 47. cikke szintén foglalkozik a tisztességes eljáráshoz való joggal, bár a fentebb ismertetett egyezményekhez képest újat nem tartalmaz.

A tisztességes eljárás elve elsősorban az Emberi Jogok Európai Bíróságának [a továbbiakban: Bíróság] és a nemzeti alkotmánybíróságok jogfejlesztő szerepe által folyamatosan fejlődő jog, így nem képez lezárt rendszert. A tisztességes eljárással kapcsolatban a Bíróság az eljárások során az „*interpretation autonome*” elve alapján az Egyezmény 6.cikkében foglaltak minden egyes pontját önállóan értelmezi.¹⁹⁴ Ez alapján nem csupán a szövegben *expressis verbis* szereplő tételek tartoznak a tisztességes eljáráshoz való jog körébe, hanem az azokból levezethető követelmények, jogi és nem jogi elemek is.¹⁹⁵

A tisztességes eljárás - mint jogcsokor – egyes részjogosítványainak csoportosítása alapján beszélhetünk általános – bármilyen típusú bírósági eljárásban érvényesülő – és speciális – a büntetőeljárásban érvényesülő – garanciákról. Megkülönböztethetünk továbbá intézményi (szervezeti) és eljárási (működési) garanciákat is.

Intézményi jellegű garanciák a bírósághoz fordulás joga, a független, pártatlan, törvényes bíróhoz való jog és a jogorvoslati jogosultság. Eljárási (működési) garancia az eljárás tisztességessége, az eljárás nyilvánossága és az ítéletek nyilvános kihirdetése, valamint az ésszerű időn belüli döntés követelménye. Ezek olyan *de minimis* elemek, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy egy eljárás megfelelhessen a tisztességesség követelményének.

A már említett elvárásokon felül a tisztességes eljáráshoz való jogból vezethető le a törvényes és megalapozott vád követelménye, az ártatlanság védelme - amely magában

¹⁹¹ Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikk

¹⁹² BLUTMAN László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. Hvg-orac, Budapest, 2013, 521.

¹⁹³ Az Európai Unióról szóló Szerződés (EUSZ) 6. cikk. https://europa.eu/european-union/law/treaties_hu

¹⁹⁴ KISS Anna: *A tisztességes eljárás elve Strasbourgban* <https://jogaszvilag.hu/a-tisztessages-eljaras-elve-strasbourgban/>

¹⁹⁵ LICHTENSTEIN József: *A tisztességes eljáráshoz való jog* In: Kiss Barnabás – Lichtenstein József – Tóth Judit: *Alkotmányjog II. Alapjogok és emberi jogok*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2018. 312.

foglalja a hallgatáshoz való jogot és az önvádra kötelezés tilalmát - a tárgyaláson való jelenlét joga, a tájékoztatáshoz való jog, a fegyveregyenlőség elve, az anyanyelv használat és a tolmács igénybevételének joga, valamint a védelemhez való jog, - amelyből levezethető a védő igénybevételének lehetősége és az indítványozási, észrevételezési jog is.

A tisztességes eljáráshoz való jogot tehát számos garanciális elem tölti ki, ennek következtében nem az egyes részelemek betartása vagy be nem tartása alapján dől el, hogy az eljárás tisztességes volt-e, hanem az eljárás egészének vizsgálata fogja feltárni az alapjog esetleges sérelmét.¹⁹⁶

Sulyok Tamás a védelemhez való jog összehasonlító vizsgálata során helyezkedett arra az álláspontra, hogy az eljárás tisztességes minősége nem a szabályok és elvek formális alkalmazásán múlik, hanem az eljárás teljes egészét alapul véve kell megvizsgálni, hogy a jogállami hagyományok, valamint a jogi felfogás alapján minősíthető-e az eljárás tisztességesnek, vagy a részletszabályok maradéktalan betartása ellenére az eljárás mégsem felel meg a tisztességesség követelményeinek.¹⁹⁷

Az egyes elemek és a tisztességes eljárás viszonya tehát bonyolultabb annál, mint hogy azt leírhatnánk a rész-egész vagy az *in maiore minus inest* - azaz a többen a kevesebb benne foglaltatik - jogelv alapján. Erre mutatott rá a Bíróság is, amikor megállapította, hogy a tisztességes eljárás részelemeit mindig összefüggésükben kell értékelni. Erre a megállapításra jutott a magyar Alkotmánybíróság is, amikor kimondta, hogy az eljárás tisztességes volta olyan minőség, amit az eljárás egészének (büntetőügyekben a rendőrségi kihallgatástól a jogerős ítélet meghozataláig) és az eljárásra vonatkozó összes körülmény figyelembevételével lehet csupán megítélni.¹⁹⁸ Ebből következik, hogy egyes garanciális elemek hiánya ellenére is lehet egy eljárás tisztességes, míg az összes részjogosítvány alkalmazása esetén is lehet az eljárás igazságtalan vagy tisztességtelen.

Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog egyfajta konszenzus, kompromisszum és mérlegelés eredménye, ennek köszönhetően olyan abszolút jog, amellyel szemben nem létezik más mérlegelhető alapvető jog vagy alkotmányos cél.¹⁹⁹ Bár a

¹⁹⁶ RÓTH Erika: *Az eljárási jogok*. In: Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila (szerk.) *Emberi Jogok*, Budapest, 2003. 701.

¹⁹⁷ Sulyok Tamás: *A védelemhez való jog összehasonlító vizsgálata* In: Badó Attila (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika*, Gondolat Kiadó, Budapest 2011. 206.

¹⁹⁸ 6/1998. (III.11.) AB határozat Indokolás II. 5.

¹⁹⁹ 14/2004. (V.7.) AB határozat Indokolás III. B. 3.1.

tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, a kereteit kitöltő részjogosultságok bizonyos korlátozásnak vethetők alá, azonban ezek korlátozásakor is tekintettel kell lenni arra, hogy annak mértéke ne legyen olyan mértékű, amely az eljárás bármely részére rásütheti a tisztességtelenség bélyegét.

Az egyik ilyen korlátozható részjogosultság a nyilvánossághoz való jog. Mind az Egyezmény, mind az Egyezségokmány meghatározza a nyilvánosság korlátozásának, illetve mellőzésének alapvető esetköreit. A sajtó és a hallgatóság tárgyalóterembe történő belépését meg lehet tiltani *„a tárgyalás teljes időtartamára vagy egy részére, annyiban, amennyiben egy demokratikus társadalomban ez az erkölcsök, a közrend, illetőleg a nemzetbiztonság érdekében szükséges, ha e korlátozás kiskorúak érdekei, vagy az eljárásban résztvevő felek magánéletének védelme szempontjából szükséges, illetőleg annyiban, amennyiben ezt a bíróság feltétlenül szükségesnek tartja, mert úgy ítéli meg, hogy az adott ügyben olyan különleges körülmények állnak fenn, melyek folytán a nyilvánosság az igazságszolgáltatás érdekeit veszélyeztetné.”*²⁰⁰ Az Egyezségokmányban szinte eltérés nélkül jelennek meg a nyilvánosság korlátozásának, kizárásának lehetőségei, azonban 14. cikkben az is szerepel, hogy az ítéletek nyilvános kihirdetésétől is el kell tekinteni, *„ha a fiatalok érdekei mást kívánnak [...]”*²⁰¹

²⁰⁰ EJEE 6. cikk 1. pont, lásd még: Dr. GRÁD András - Dr. WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bíráskodás kézikönyve*, Hvg-Orac, 2010. 257.

²⁰¹ PPJNEO 14. cikk

VI. 2. Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga

Az Egyezmény a benne foglalt jogok megsértése esetén lehetőséget biztosít arra, hogy a sérelmet szenvedett a Bírósághoz forduljon, amely meglehetősen széleskörű, kiterjedt esetjoggal rendelkezik a 6.cikk megsértésével kapcsolatban. A Bíróság szinte valamennyi tagállamot elmarasztalta már a tisztességes eljárásra vonatkozó szabályok megsértése miatt.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy nem sérti az Egyezmény nyilvánosságra vonatkozó rendelkezéseit és a tagállamok mentesülhetnek a felelősségre vonás alól, abban az esetben, ha a nemzeti szabályozásukban bizonyos ügýtípusok esetén a gyakorlatban eleve eltérnek a nyilvánosság főszabálya alól, vagy ha bizonyos ügýtípusok esetén eleve kizárják a nyilvános tárgyalás lehetőségét. Ez alapján nem marasztalta el Finnországot a Bíróság a *Helle v. Finnország*²⁰² ügyben, mivel Finnország az Egyezménnyel összhangban meghatározza, hogy mely esetekben nem biztosítja a nyilvános tárgyaláshoz való jogot. Így többek között a Finn törvények nem biztosítják a nyilvános tárgyaláshoz való jogot a fellebbviteli bíróságok és a Legfelsőbb Bíróság előtt folyamatban lévő ügyekben.²⁰³

A fenti általános jellegű megállapításon túl a Bíróság nyilvánosságra vonatkozó esetjogát három vizsgálati kategóriába sorolva elemezzük: az elsőfokú eljárások nyilvánossága, a fellebbviteli fórumok előtt folyó eljárások nyilvánossága, valamint az ítélethirdetések nyilvánossága.

²⁰² Helle v. Finland Application no. 20772/96.

²⁰³ Európán kívül is találhatunk hasonló példát, többek között az Amerikai Egyesült Államok Külföldi Hírszerző Tevékenység Bírósága (FISC), ami az állam és az állampolgárok biztonsága érdekében minden körülmények között zárt és titkos, az eljárásokról minimális mennyiségű megszerkesztett felvételt, illetve információt hoznak nyilvánosságra. A bíróságot az 1978-as Foreign Intelligence Surveillance Act hozta létre, alapvetően a Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA) és a Szövetségi Nyomozóiroda (FBI) ad be kérelmeket. A bírósági tárgyalásokon csak ügyvédek meghatározott köre vehet részt és a tárgyalásokat bármikor, a hét bármely napjának, bármely órájában megtarthatják. Bővebben lásd.: The Foreign Intelligence Surveillance Court <http://www.fisc.uscourts.gov/>

VI.2.1. Az elsőfokú eljárás nyilvánosságára vonatkozó gyakorlat

Az Egyezmény értelmében a főszabály a tárgyalások nyilvánossága, amely a Bíróság értelmezésében az érintettek alanyi joga, amiről kifejezetten vagy hallgatólagosan²⁰⁴ lemondhatnak. Az eljárás nyilvánosságáról való lemondásnak azonban minden érintett részéről egyértelműnek kell lennie és a nyilvánosságról való lemondás nem sértheti a közérdeket.²⁰⁵

Az *A.T. v Ausztria* ügyben a Bíróság azt vizsgálta, hogy mi minősülhet a nyilvános tárgyalásról történő lemondásnak. Az alapul szolgáló ügyben mind az elsőfokú, mind a fellebbviteli bíróság tárgyalás tartása nélkül hozott a kérelmező jogait érintő érdemi döntést. Az osztrák kormány védekezésében arra hivatkozott, hogy a kérelmező az elsőfokú tárgyalás hiánya miatt korábban nem emelt kifogást, amit a nyilvános tárgyalásról való lemondásként értelmeztek.²⁰⁶ A Bíróság az Egyezmény 6.cikkének megsértése miatt elmarasztalta Ausztriát és döntésében kiemelte, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján a nyilvános tárgyalás jogáról való lemondás akkor tekinthető egyértelműnek, ha a bíróságok gyakorlatából arra lehet következtetni, hogy ezirányú kérelem hiányában a tárgyalás mellőzésével hoznak döntést. Abban az esetben azonban, ha a nemzeti törvények kifejezetten rendelkeznek a tárgyalás kérésének lehetőségéről, vagy a kialakult bírói gyakorlat szerint kizárólag a felek kérésére tartanak tárgyalást, akkor az, hogy az érintett nem emelt kifogást az elsőfokú tárgyalás hiánya miatt, nem tekinthető a tárgyalás jogáról való lemondásnak. Az alapul fekvő ügyben a fellebbviteli bíróság előtti tárgyalást kifejezetten kizárja a törvény, az elsőfokú bíróság előtti eljárásokra azonban ilyen kifejezett rendelkezés nincs. A kialakult bírói gyakorlat alapján hasonló ügyekben nem tartanak tárgyalást, így az összes körülményt figyelembevéve a Bíróság megalapozottnak találta a 6. cikk megsértésének megállapítását.²⁰⁷

Findlay Egyesült Királyság elleni ügyében mondta ki a Bíróság, hogy a szóbeli és nyilvános tárgyalás követelménye különösen a büntetőügyekben elengedhetetlen garanciális elem,

²⁰⁴ A kifejezett vagy hallgatólagos lemondással kapcsolatban lásd még: *Håkansson and Stureson v. Sweden* (Application no. 11855/85), *Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium* (Application no. 6878/75; 7238/75)

²⁰⁵ *Rolf Gustafson v. Sweden* (Application no. 23196/94.)

²⁰⁶ Hasonló indokokra hivatkozással nem tartottak nyilvános tárgyalást a *Szűcs v. Austria* (Application no. 20602/92) és a *Werner v. Austria* (Application no. 21835/93) ügyben, amely esetekben szintén elmarasztalta Ausztriát a Bíróság.

²⁰⁷ *A.T. v. Austria* (Application no. 32636/96)

ezért elsőfokon olyan bíróságnak kell eljárnia, amelynek eljárása során érvényre jut a nyilvánosság követelménye.²⁰⁸ Ezen gondolatmenetet követve állapította meg a Bíróság a 6. cikk megsértését a *Göc v. Törökország* ügyben, amely egy jogellenes fogvatartásból keletkezett kártérítési igény tárgyalás mellőzésével történő elbírálásáról szólt. A Bíróság indokolásának lényege, hogy az első és egyetlen fórumként eljáró bíróság akkor is köteles nyilvános tárgyalást tartani, ha az alapvető kérdések az ügy iratából is megállapíthatóak.²⁰⁹ A Bíróság döntése azonban nem volt egyhangú, több bíró is eltérő véleményt fogalmazott meg és hivatkozott a Bíróság esetjogában kimunkált tesztre, amely alapján a nyilvános tárgyalástól való eltekintéshez három feltételnek kell fennállnia: (I) nem állhat fenn olyan tárgyi vagy jogi kérdés, amely nélkülözhetetlenné teszi a nyilvános meghallgatást, (II) a kérdések, amelyeket a bíróságnak meg kell válaszolnia konkrétan meghatározottak, (III) a nyilvános tárgyalás mellőzése nem sérti a közérdeket.²¹⁰

A tárgyalások nyilvánosságának egyik leggyakrabban felmerülő sarokpontja az eljárás alá vont személyek személyiségi jogai, valamint a bíróság tekintélyének védelme. Erre hivatkozással zárta ki a horvát bíróság a nyilvánosságot a Legfelsőbb Bíróság elnöke elleni tárgyalásról, aki emiatt a Bírósághoz fordult. Az eljárás során a terhelt kifejezetten kérte a nyilvános tárgyalás megtartását. A terhelt személyére tekintettel az ügy eleve széles médianyilvánosságot kapott, így a Bíróság az *Olujic Horvátország elleni* ügyében nem tartotta megalapozottnak az állam személyiségi jogok védelmére történő hivatkozását. Ezen felül a korábban említett, Bíróság által kidolgozott tesztnek is ellent mond a nyilvánosság kizárása, hiszen a bírósági szervezetrendszer legmagasabb fórumának tagja ellen indult eljárás olyan közérdek, amely a nyilvános tárgyalás lefolytatását indokolja.²¹¹

A tisztességes eljáráshoz való jog követelménye érdekes élethelyzeteket is eredményezhet. Ilyen eset volt a *Hummatov Azerbajjan elleni ügye*, ahol a politikai fogvatartottnak minősített²¹² terhelt tárgyalását egy büntetésvégrehajtási intézetben tartották meg, amiről biztonsági okokból a teljes nyilvánosságot kizárták. A Bíróság az indokolásában kitért arra, hogy bár a biztonsági kockázat alapul szolgálhat a nyilvánosság kizárásának, de még az ilyen speciális körülmények esetén is az államnak gondoskodni kell a nyilvánosság megfelelő

²⁰⁸ Findlay v. the United Kingdom (Application no. 22107/93)

²⁰⁹ Göc v. Turkey (Application no. 36590/97)

²¹⁰ uo.

²¹¹ Olujic v. Croatia (Application no. 22330/05), Osinger v Austria (Application no. 54645/00)

²¹² Az ügy érdekessége, hogy Azerbajjan Európa Tanácsba történő felvételének egyik feltétele volt a politikai fogvatartottak ügyeinek újratárgyalása.

tájékoztatásáról, valamint megfelelő biztonsági intézkedések mellett a nyilvánosság tárgyalásra történő beengedéséről.²¹³

²¹³ Hummatov v. Azerbajjan (Application no. 9852/03, 13413/04)

VI.2.2. A fellebbviteli fórumok előtti eljárás nyilvánosságára vonatkozó gyakorlat

Általánosan elfogadott és elvárható követelmény, hogy az elsőfokú eljárásokra főszabályként a nyilvános tárgyalásra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, a fellebbviteli fórumok előtti eljárásoknál azonban sok esetben elhalványodik a nyilvánosság követelménye. A Bíróság az *Andersson ügyben*²¹⁴ kifejtette, miszerint nem lehet megállapítani, hogy az Egyezmény 6. cikke minden esetben, a felmerülő kérdések jellegétől függetlenül előírná a fellebbviteli fórumokon a nyilvános tárgyalás tartásának követelményét. Ennek eldöntése minden esetben mérlegelés kérdése. A nyilvánosság követelménye a bíróságokba vetett bizalom fenntartásának és növelésének egyik eszköze, ugyanúgy, mint az ésszerű időn belüli döntés és a bírósági ügyterhek csökkentése, amelyeket az ügygel kapcsolatban rendelkezésre álló információkkal együtt minden esetben figyelembe kell venni az elsőfokú tárgyalást követő eljárási szakaszokban a nyilvános tárgyalás megtartásáról való döntéskor.

A *Salomonsson ügyben*²¹⁵ arra is kitért a Bíróság, hogy a döntésben releváns lehet az eljárás alá vont személyek nyilvános tárgyaláshoz fűződő érdeke. Azonban, ha az ügy triviális jellegű, vagy ha a nyilvános, szóbeli meghallgatás az ügy tárgyával aránytalan költséget vagy időhúzást jelentene, akkor a nyilvános meghallgatást meg lehet tagadni.

A *Helmers v. Svédország ügyben*²¹⁶ a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a nyilvánosság korlátozását, illetve kizárását a másod- vagy harmadfokú tárgyalások során igazolhatják az eljárás sajátosságai is, azonban csak abban az esetben, ha az elsőfokú tárgyalást a nyilvánosság előtt tartották.

A fellebbviteli fórumok előtti eljárás során, a nyilvános tárgyalás tartásának szükségességére a tisztázandó kérdések minősége is befolyással bír. Alapvetően tehát azt kell vizsgálnia az eljáró bíróságoknak, hogy az adott fellebbviteli eljárásban tény- vagy jog- illetőleg tény- és jogkérdést kell-e vizsgálniuk. Főszabály szerint nem szükséges a nyilvános tárgyalás abban az esetben, ha nem merül fel olyan jog- vagy ténykérdés, amelyet az ügy iratai alapján vagy az eljárásban résztvevők írásbeli észrevételei alapján ne lehetne megoldani.²¹⁷

²¹⁴ Jan-Ake Andersson v. Sweden (Application no. 11274/84)

²¹⁵ Salomonsson v Sweden (Application no. 38978/97)

²¹⁶ Helmers v Sweden (Application no. 11826/85)

²¹⁷ Salomonsson v Sweden (Application no. 38978/97)

Az *Ekbatani Svédország elleni ügyben*²¹⁸ a Bíróság azt vizsgálta, hogy a nyilvános tárgyalásra vonatkozó szabályokat alkalmaznia kellett volna-e Svédországban a jog- és ténykérdésben is döntő fellebbviteli fórumnak. A kérelmező tagadta azokat a tényeket, amelyre az elsőfokú bíróságon a vádat alapították, illetve sérelmezte, hogy az ítéletet nagyrészt a sértett által szolgáltatott bizonyítékokra alapozva hozták meg. Ennek következtében a fellebbviteli eljárás során az érintettek hitelességének kérdésében is döntenie kellett volna a másodfokú bíróságnak, amely azonban nyilvános meghallgatás nélkül jóvá hagyta az elsőfokon eljáró bíróság döntését.

A Bíróság az eset körülményeit vizsgálva megállapította, hogy a kérelmező bűnösségének vagy ártatlanságának kérdését a tisztességes eljárás keretében nem lehetett megfelelően megállapítani anélkül, hogy a bíróság személyesen, nyilvános tárgyalás során vizsgálta volna meg a felek által nyújtott bizonyítékokat. Ennek megfelelően a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a fellebbviteli fórumok előtti eljárások során az elsőfokú ítélet újbóli megvizsgálásának a kérelmező újbóli meghallgatását magában kellett volna foglalnia, így Svédország megsértette az Egyezmény 6.cikkében foglalt tisztességes eljáráshoz való jogot.

Ezzel szemben az *Andersson ügyben*²¹⁹ a Bíróság nem állapított meg egyezményesértést, tekintettel arra, hogy az ügyben a fellebbviteli fórum által vizsgálandó kérdés különbözött az *Ekbatani* ügytől. A kérelmező ugyanis beismerte a közlekedési bűncselekmény elkövetését, csupán azt vitatta, hogy e cselekmény elkövetését a bűncselekmény elkövetésekor fennálló körülményekre hivatkozva a bíróságnak nem szabadna büntetnie. A kérelmező hivatkozott az útjelzőtáblák hiányára és a rossz időjárási körülményekre, amelyeket azonban a bizonyítékok alapján a bíróság elvetett és kifejtette azon álláspontját, hogy a kérelmező által hivatkozott körülmények a felelősség alól nem mentesítik a kérelmezőt. A fellebbezés tehát nem vetett fel olyan ténybeli vagy jogi kérdést, amelyet az ügy iratai alapján ne lehetett volna megfelelően megoldani. Ebből kifolyólag különös tekintettel a bűncselekmény csekély tárgyi súlyára, valamint arra, hogy a fellebbviteli eljárásban a büntetés szigorításának tilalma érvényesült az eljáró bíróság nem sértette meg az Egyezmény 6. cikkében szereplő tisztességes eljáráshoz való jogot a nyilvános tárgyalás mellőzésével.

²¹⁸ Ekbatani v Sweden (Application no. 10563/83)

²¹⁹ Jan-Ake Andersson v. Sweden (Application no. 11274/84)

Hasonlóképpen nem állapította meg az Egyezmény 6. cikkének megsértését a Bíróság a *Sutter ügyben*²²⁰, mivel a nyilvános tárgyalást arra hivatkozással mellőzték, hogy csupán az érintett jogi rendelkezések értelmezésére irányult a kérelmező fellebbezése.

A *Sutter* ügygel ellentétben azonban a Bíróság a *Botten ügyben*²²¹ elmarasztalta Norvégiát és kimondta az Egyezmény 6. cikkében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog megsértését azáltal, hogy a teljes felülvizsgálati jogkört gyakorló fellebbviteli fórumon nem tartottak nyilvános tárgyalást és a terheltet sem hallgatták meg, miközben a korábbi felmentő ítéletet megváltoztatva a terhelt bűnösségét megállapító ítéletet hoztak.²²²

A tisztességes eljáráshoz való jog megsértése kapcsán a Bíróság Magyarországot is elmarasztalta a *Csikós Magyarország elleni ügyben*²²³. Az eljárás alapját képező ügyben a fellebbviteli bíróság úgy súlyosította a büntetést, hogy nem tartott nyilvános ülést, és a tárgyaláson sem a terhelt, sem védője nem lehetett jelen. A kérelmezőt még 2003-ban találta bűnösnek zsarolás büntetében és ítélte három év hat hónap szabadságvesztésre az Egri Városi Bíróság (Egri Járásbíróság). Az ügyész súlyosbításért, a kérelmező felmentésért, másodlagosan pedig enyhítésért fellebbezett és kérte két további tanú meghallgatását. A másodfokon eljáró Heves Megyei Bíróság (Egri Törvényszék) zárt ülésen helyben hagyta az elsőfokú bíróság bűnösséget megállapító ítéletét, azonban a kiszabott szabadságvesztés büntetés mértékét négy évre súlyosította. Ezt követően fordult a kérelmező a strasbourgi Bírósághoz. Az eljárás során a Kormány arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kérelmező nem merítette ki a hazai jogorvoslati lehetőségeket, mert alkotmányjogi panasz útján nem fordult az Alkotmánybírósághoz, így a kérelem nem befogadható. A Kormány érvelését azonban a Bíróság elutasította, tekintettel arra, hogy hatékony jogorvoslatnak csak a közvetlen és gyors védelemben részesítés felel meg, amely kritériumoknak az Alkotmánybíróság eljárása nem felel meg, így a kérelmező előterjeszthette kérelmét a Bírósághoz. Az ügy érdekessége, hogy az Alkotmánybíróság 20/2005. (V.26.) AB határozatában²²⁴ megállapította, hogy az Országgyűlés alkotmányellenes mulasztást követett el azzal, hogy az akkor hatályban lévő büntetőeljárásról szóló törvényben nem szabályozta azon esetek körét, amikor a fellebbviteli fórum előtti eljárásban a fellebbezés elintézésére

²²⁰ *Sutter v. Switzerland* (Application no. 8209/78)

²²¹ *Botten v. Norway* (Application no. 16206/90)

²²² Hasonló körülményeket vizsgálva hozott a Bíróság ellentétes döntést és nem állapította meg az Egyezmény megsértését a *Fejde v. Sweden* (Application no. 12631/87) és a *Döry v. Sweden* (Application no. 28394/95) ügyben

²²³ *Csikós v. Hungary* (Application no. 37251/04)

²²⁴ 20/2005 (V.26.) AB határozat

tanácsülésnek van helye, és ezzel a jogbiztonság és a tisztességes eljárás követelményeinek nem felelt meg. Az Alkotmánybíróság a fentnevezett határozatában megjelölte azon ügyeket, amelyekben a korábbi büntetőeljárás törvény megsemmisített szakaszhelye nem alkalmazható. A Bíróság a Kormány Alkotmánybírósági határozatára történő hivatkozását is elvetette, mivel az a kérelem benyújtását követően született és a Bíróság meglátása szerint azon túl, hogy a jogsértés tényét megállapította – az által, hogy az Alkotmánybíróság nem rendelte el az alapul szolgáló ügyek felülvizsgálatát - nem biztosított olyan jogorvoslati lehetőséget, amely a jogsértés miatt bekövetkezett helyzet teljes reparációját biztosította volna.

A Bíróság arra a döntésre jutott, hogy nem felel meg a tisztességes eljárás követelményeinek, ha a másodfokú eljárásban a tényállást és a bűnösségi kérdést zárt ülés keretei között újraértékeli²²⁵ a másodfokú bíróság és az elsőfokú eljárásban kiszabott büntetés mértékét súlyosbítja, ezért megállapította az Egyezmény 6. cikkének megsértését.

Hasonló magyar vonatkozású ügy a *Kiss Lajos Sándor Magyarország elleni ügye*.²²⁶ Az eljárás alapjául szolgáló ügy tényállása szerint a kérelmezőt súlyos testi sértés elkövetése miatt helyezték vád alá és 2004. február 26. napján mondták ki bűnösségét az ellene felhozott vádakban. A kérelmező által benyújtott fellebbezés folytán eljáró Fővárosi Bíróság a fellebbezési kérelmet zárt ülésen bírálta el, amelyről értesítette a kérelmező ügyvédjét, aki részletes válaszában megalapozatlanságra hivatkozva kérte további tanúk meghallgatását és a nyilvános tárgyalás megtartását. A felhozott érvek ellenére a másodfokon eljáró bíróság a kérelmező, a védő és a vád képviselőjének jelenléte mellőzésével hagyta helyben az elsőfokú döntést, arra hivatkozással, hogy meglátása szerint a tényállás nem volt megalapozatlan, így a fellebbezési kérelem elbírálásához további bizonyítás felvételére nem volt szükség. A Bíróság döntésében kifejtette, hogy a büntetőeljárások során is előfordulhatnak olyan ügyek, amelyek természetéből adódóan a nyilvános, szóbeli meghallgatást mellőzve eldönthetőek, azonban a büntetőeljárások során a nyilvános meghallgatás kell, hogy főszabály legyen. A Bíróság indoklásában arra az álláspontra helyezkedett, hogy tekintettel arra, hogy a kérelmező ellen felhozott vád, a súlyos testi sértés büntette a büntetőjog magvához tartozik és e büntettet fenyegető büntetési tétel aránylag magas, amely a társadalom részéről jelentős stigmával jár, valamint a tény, hogy a kérelmező kifejezetten kérte a nyilvános ülés

²²⁵ A Bíróság a döntés során párhuzamot vont a *Belziuk v. Poland* (Application no. 23103/93) ügyben meghozott döntésével.

²²⁶ *Sándor Lajos Kiss v. Hungary* (Application no. 26958/05)

megtartását elengedhetetlenné tette volna a nyilvános meghallgatást. Ezen indokok alapján a Bíróság megállapította a tisztességes eljáráshoz való jog megsértését és elmarasztalta Magyarországot.

A körülményeket tekintve bizonyos mértékben eltérő eset a *Goldman és Szénászky v. Magyarország ügy*²²⁷. A kérelmezők ellen többrendbeli sikkasztás vádjával indult büntetőeljárás, amely új eljárásra utasítást követően 1998-ban a vádlottak bűnössé nyilvánításával végződött. A jogorvoslati rendszert végigjárva a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati tanácsa is az okirati bizonyítékokra, szakértői véleményekre, tanúvallomásokra támaszkodva helyben hagyta a jogerős ítéletet. A kérelmezők 2001. január 7. napján mentesültek az elítélés hátrányos jogkövetkezményei alól, azonban 2001. szeptemberében perújítási indítványt terjesztettek elő, amely indítványt a Békés Megyei Bíróság (Gyulai Törvényszék) jóváhagyta és elrendelte a perújítást. A megismételt eljárásban a bizonyítási eljárás fő kérdése arra irányult, hogy a sikkasztás tárgyát képező régészeti leletek valóban rendelkeztek-e a bűncselekmény megvalósulása szempontjából kereskedelmi értékkel. Első fokon a bíróság marasztaló ítéletet hozott, majd a fellebbviteli fórumként eljáró Békés Megyei Bíróság (Gyulai Törvényszék) tárgyalás tartását mellőzve helyben hagyta az elsőfokú bíróság által hozott határozatot. Ezt követően a kérelmezők a Bírósághoz fordultak. A Bíróság indokolásában kifejtette, hogy a másodfokú eljárás során a nyilvánosság főszabályának érvényesülnie kellett volna a perújítási eljárásban is, tekintettel arra, hogy az eljáró bíróság az ügy érdemével foglalkozott és új bizonyítási eljárást folytatott le. A *Kiss v. Magyarország* üggyhöz hasonlóan rögzítette, hogy a sikkasztás minősített esete a büntetőjog magjához tartozik és amelynek büntetési tétele jelentős megbélyegzéssel jár. Tekintettel arra, hogy a perújítási eljárás során a bíróság az alapeljárástól eltérő következtetéseket is levonhatott volna a bűnösség kérdésében így a nyilvános meghallgatás mellőzése nincs összhangban az Egyezmény 6. cikkében foglalt követelményekkel.

²²⁷ Goldmann & Szénászky v. Hungary (Application no. 17604/05.)

VI.2.3. Az ítélethirdetés nyilvánosságára vonatkozó gyakorlat

A tárgyalások nyilvánossága mellett a nyilvánosság elvének elválaszthatatlan részeleme az ítéletek nyilvános kihirdetése. Jelentőségét mutatja, hogy a korábban bemutatott nemzetközi egyezmények és a nemzeti alkotmányok is külön nevesítik a nyilvános ítélethirdetés garanciális szabályát, abban az esetben is, ha valamilyen oknál fogva az eljárás során zárt tárgyalást rendeltek el.

A korábban már említett *Szűcs v. Ausztria*²²⁸ és *Werner v. Ausztria*²²⁹ ügyben a kérelmezők a tárgyalás nyilvánosságának mellőzése mellett a nyilvános ítélethirdetés hiányát is sérelmezték. Az eljárás során a bíróság által meghozott határozatokat a kérelmezőknek nem kézbesítették és az ítélet nyilvános kihirdetésétől is eltekintett a bíróság. Az osztrák kormány a védekezésében arra az álláspontra helyezkedett, hogy az eljárás idejében hatályban lévő büntetőeljárás törvény rendelkezései alapján lehetőség volt arra, hogy a bíróság harmadik személy részére engedélyezze az ítélet és az ügy iratainak megtekintését, arról másolatot kapjon, ha ahhoz jogos érdeke fűződik. Az erre irányuló engedélyek megadása azonban a bíróság diszkrecionális jogkörébe tartozik, kizárólag az eljáró bíróság mérlegelésétől függ. Ennek következtében az ítéletek szövege nem volt mindenki számára elérhető. A Bíróság indokolásában kitért arra, hogy főként a büntetőeljárások és a büntetőeljárásokkal összefüggő kártérítési perek tekintetében van jelentősége az ítéletek nyilvánosságra hozatalának, mert az abban érintett személy ártatlanságát, téves elítélését bizonyítja a társadalom tagjai felé. Ausztriában a bírósági nyilvántartás rendszerében alapvetően csak a Legfelsőbb Bíróság, a közigazgatási bíróság és az Alkotmánybíróság döntéseit rögzítették és hozták nyilvánosságra, az elsőfokú és fellebbviteli eljárást lefolytató bíróságok határozatait nem. Az ügy körülményeit mérlegelve a Bíróság arra a megállapításra jutott, miszerint arra tekintettel, hogy az eljárás során semelyik eljárási fokon nem hirdették ki nyilvánosan a határozatokat és a nyilvánosság biztosításának más eszközökkel sem tettek eleget, megsértették a kérelmezők Egyezményben foglalt jogait.

A Bíróság azonban nem marasztalta el Ausztriát a *Lamanna v. Ausztria*²³⁰ ügyben. Bár az elsőfokú eljárásban mellőzték az ítélet nyilvános kihirdetését, a másfokú eljárásban viszont már nyilvánosan hirdették ki az ítéletet, ezért nem állapítottak meg Egyezménysértést.

²²⁸ Szűcs v. Ausztria (Application no. 20602/92)

²²⁹ Werner v. Austria (Application no. 21835/93)

²³⁰ Lamanna v Austria (Application no. 28923/95)

A Bíróság álláspontja szerint a nyilvános ítélethirdetés szabálya nem minden határozatra terjed ki. Így például a *Pretto v. Italy* ügyben²³¹ kimondta, hogy nincs szükség a határozatok nyilvános kihirdetésére azokban az esetekben, amikor a bíróság a fellebbezés megengedhetősége vagy elutasítása tárgyában hoz döntést vagy ha a megtámadott döntés hatályon kívül helyezéséről és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasításáról dönt.

A *Helmerts-ügyben*²³² a Bíróság szintén nem állapította meg az Egyezményes jog sérelmét annak ellenére, hogy az eljáró bíróság az ítéletet nem nyilvános ülésen, szóbeli olvasatban hozta nyilvánosságra, hanem a határozat mindenki számára elérhetővé tételével. A Bíróság Hivatala az ítélet teljes szövegét közzétette, amely engedélyhez kötöttség nélkül, bárki számára hozzáférhető volt, így a Bíróság álláspontja szerint a nyilvános ítélethirdetés elsődleges célja, az igazságszolgáltatás társadalom általi ellenőrzése megvalósulhatott.

²³¹ *Pretto v. Italy* (Application no.7984/77)

²³² *Helmerts v. Sweden* (Application no. 11826/85)

VI.3. A nyilvánosság elvének megjelenése az Európai Unió tagállami alkotmányaiban²³³

A bűnvádi igazságszolgáltatás az a terület, amely folyamatos kölcsönhatásban áll, és kell, hogy álljon az alkotmányjoggal, hiszen a büntetőeljárások során az eljárásban résztvevők alkotmányos jogainak korlátozása, valamint lényeges alapjogi kollíziók kerülnek felszínre. A személyes szabadság és más személyhez fűződő jogok korlátozására vonatkozó közjogi szabályokat a büntetőeljárás normák tartalmazzák, e jogok biztosítása azonban rendszerint az alkotmányokban történik. A büntetőjog, büntetőeljárásjog teszi leginkább lehetővé az állam magánszemélyek életviszonyaiba történő beavatkozását, ezért a büntetőeljárás szabályok és az alkotmány között folyamatos szimbiózis áll fenn. Van azonban olyan szakirodalmi álláspont is, amely azt a nézetet vallja, hogy a büntetőeljárásokra vonatkozó alapelveket kizárólag a nemzeti alkotmányokban lenne szükséges szabályozni.²³⁴

Az eljárási nyilvánosság elvének jelentőségét tükrözi, hogy az Európai Unió valamennyi tagállamának alkotmánya külön rendelkezik e fundamentális eljárási elvről. Ennek lényegét abban látjuk, hogy az alkotmányokban megtalálható (büntető)eljárás alapelvek visszatükrözik egy adott állam társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális fejlődésének szintjét.²³⁵ A nemzeti alkotmányok vizsgálata rámutat arra, hogy a nyilvánosság egy globális szinten érvényesülő elv, függetlenül attól, hogy a részletszabályokat egyes államokban eltérően határozzák meg.

Ha megvizsgáljuk az Európai Unió tagállamainak alkotmányait, ezen vizsgálat alapján különbségek mutatkoznak a nyilvánosság elvének szerkezeti elhelyezkedése, valamint a nyilvánosságra vonatkozó szabályok részletessége tekintetében.

A nemzeti alkotmányok a nyilvánosság szabályozása tekintetében négy kategóriát különböztethetünk meg.

Az első kategóriába tartoznak azok az országok, ahol a nyilvánosság elvét az alapvető jogok és szabadságok között helyezték el. Ide sorolható Észtország, Finnország, Lengyelország, Málta, Magyarország, Svédország, Szlovákia és Szlovénia.

²³³ A tagállami alkotmányokról készített összefoglaló táblázatot az 1. sz. melléklet tartalmazza.

²³⁴ Például lásd: BÓCZ Endre: *Elvek és előírások* in: Dobrocsi Szilvia (szerk.) *De iuris peritorum meritis. Studia et honorem Árpád Erdei, Károlyi Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Újpest, 2009.*

²³⁵ Bővebben lásd: FANTOLY Zsanett – GÁCSI Anett Erzsébet: *A büntetőeljárás törvény egyes alapelvei, koncepcionális kérdései az Alaptörvény fényében* In: Balogh Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft, 2016. 382.

A második csoportba tartozik a tagállamok többsége, azok az országok, amelyek az államszervezeti részben, az igazságszolgáltatásra vonatkozó fejezetben rendelkeznek a nyilvánosság elvéről. Ilyen Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehország²³⁶, Dánia, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Litvánia, Portugália és Románia.

A harmadik kategóriát azok az államok képezik, amelyek a nyilvánosságról az alapvető jogok és szabadságok, valamint az igazságszolgáltatásról szóló fejezetekben egyaránt rendelkeznek úgy, mint Ciprus és Spanyolország.

Végezetül a negyedik kategóriába soroljuk azokat a tagállami alkotmányokat, amelyek a nyilvánosság elvéről *expressis verbis* nem rendelkeznek, ide sorolható Franciaország²³⁷, Lettország, Németország és Olaszország. A német és olasz alkotmány a tisztességes eljárásról való jogról rendelkezik, a többi tagállami alkotmánytól eltérően azonban a nyilvánosság elvét külön nem nevesíti, így az csak közvetetten jelenik meg.

Általánosságban elmondható, hogy a tagállami alkotmányokban szereplő rendelkezések a tárgyalások nyilvánosságára és az ítéletek nyilvános kihirdetésére vonatkoznak. Számtalan esetben találkozhatunk részletesebb, a nyilvánosság alóli kivételeket is tartalmazó szabályokkal is. A belga, horvát, lengyel, litván, máltai, valamint a portugál alkotmány a nemzetközi egyezményekben foglaltakkal összhangban a nyilvánosság korlátai közül külön nevesíti jellemzően a közrend, közérkölc, köznyugalom védelmét, a fiatakorúak védelmét, a magánszféra védelmét, valamint az igazságszolgáltatás érdekének védelmét.

²³⁶ Csehország esetében külön Alapjogi Charta is rendelkezik a tárgyalások nyilvánosságáról. Bővebben lásd: Charter of Fundamental Rights and Freedoms 38.§ (2).

²³⁷ Igaz, az alkotmány részét képezi az 1789. évi Ember és Polgár Jogairól szóló Nyilatkozat

VII. A nyilvánosság hazai szabályozása

A tisztességes eljárás és azon belül a nyilvánosság elvének hazai közjogi kereteit az Alaptörvény törvény előtti egyenlőséget deklaráló XV. cikke és a tisztességes eljárásról rendelkező XXVIII. cikke teremti meg. Az Alaptörvény XXVIII. cikke tartalmilag szinte azonos a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában és az Emberi Jogok Európai Egyezményében foglalt előírásokkal, amikor kimondja, hogy mindenkit megillető jog, hogy az ellene emelt vádakát vagy valamely perben jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független, pártatlan bíróság ésszerű határidőn belül tisztességes és nyilvános tárgyaláson bírálja el. Az Alaptörvény tehát azzal, hogy az alapvető jogokat tartalmazó szabadság és felelősség részében helyezi el a tisztességes eljáráshoz való jogot, e jog garanciális oldalára helyezi a hangsúlyt.

Alaptörvény rendelkezéseit bontja ki, illetve tölti meg tartalommal az Alkotmánybíróság gyakorlata, amely számos esetkörben foglalkozott már a tisztességes eljárás és azon belül a nyilvánosság kérdésével. A büntetőeljárások nyilvánossága tekintetében az Alkotmánybíróság 58/1995. (IX.15.) határozatában kifejtette, hogy elsősorban a tárgyalás nyilvánossága és a bíróság által meghozott döntés nyilvános kihirdetése jelenti az eljárás nyilvánosságát, amely egyfelől biztosítja a társadalom részéről az igazságszolgáltató tevékenység ellenőrizhetőségét, másfelől pedig alkalmas arra, hogy „*a büntetőjog parancsai és tilalmai eljussanak a közösség tagjaihoz.*”²³⁸

Álláspontunk szerint azonban a megváltozott társadalmi, jogi és technikai környezetben a nyilvánosság kereteit már nem szűkíthetjük le a tárgyalások szorosán vett nyilvánosságára és az ítéletek nyilvános kihirdetésére.

A büntetőeljárások nyilvánosságának megítélése korszakonként változik, az azonban vitathatatlan, hogy az eljárások nyilvánosságának intézménye hosszú múltra tekint vissza. Példaként említhető, hogy a nemesek tárgyalása már az Árpádházi uralkodók ideje alatt is nyilvánosan folyt, III. Béla pedig már elrendelte a per anyagainak írásba foglalását is.²³⁹

Király Tibor rámutatott arra, hogy a nyilvánosság a büntetőeljárás átalakítását szorgalmazó mozgalmak egyik jelszava volt és a reformokat követelők már 1840-ben igényüket fejezték

²³⁸ 58/1995. (IX.15.) AB határozat Indokolás II. 5.

²³⁹ ANGYAL Pál: *A büntetőeljárás jog tankönyve.*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Budapest 1915. 73.

ki a tárgyalások nyilvánosságára,²⁴⁰ mivel a zárt ajtók mögötti tárgyalással ellentétben a nyilvánosságban láttak biztosítékot arra, hogy a terheltekkel szemben ne alkalmazzanak törvénytelen eszközöket. E gondolatmenettel párhuzamosan megjegyzendő, hogy már az 1789-ben összehívott francia alkotmányozó nemzetgyűlés is napirenden szerepeltette a bűnperek nyilvánosságának kérdését.²⁴¹

A büntetőeljárások nyilvánosságával kapcsolatos jogtudományi álláspontok megoszlanak. *Angyal Pál* a nyilvánosságot processzuális elvként határozta meg, és lényegét abban látta, hogy egy büntetőeljárás során végzett cselekményeknél korlátozások nélkül bárki jelen lehessen.²⁴²

Vámbéry Rusztem perjogi értelemben kettős jelentést társított a nyilvánossághoz, egyrészt a felek jogát, hogy a bíróság által folytatott perjogi cselekményeknél jelen lehessenek, másrészt mindenki jogát arra, hogy a tárgyalásokon, mint hallgatóság megjelenhessen.²⁴³

A közvetlenség és szóbeliség közé sorolva működési alapelvként határozta meg a nyilvánosságot *Erdei Árpád*, aki alapvetően annak a bírói önkény elleni biztosíték jellegét emelte ki. Utalást tett arra, hogy a tárgyalótermi nyilvánosság XXI. századi formája közvetlen veszélynek teszi ki a tárgyalótermeket, aminek következtében a nyilvánosság előnyei elhomályosulni látszanak.²⁴⁴ A nyilvánosság, mint általános processzuális alapelv azon túl, hogy nyilvánvaló előnyöket jelent, hátrányok okozója is egyben, hiszen a nyilvánosság káros lehet az ártatlanul vádoltakra, illetve magánéletre vonatkozó adatok és információk széleskörben ismertté válása esetén a sértettre vagy a tanúkra is.

Az alkotmányjog oldaláról megközelítve *Farkas Ákos* a nyilvánosság elvét dogmatikailag alkotmányos alapelvként definiálja²⁴⁵, míg *Herke Csongor*, *Fenyvesi Csaba* és *Tremmel Flórián* a nyilvánosságot a terhelt és állam viszonya alapján differenciált alapelvként jelöli meg. A nyomozási és a bírósági eljárási szak összevetésével állapítják meg, hogy

²⁴⁰ KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog. 3. átdolgozott kiadás*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 407.

²⁴¹ CSÉKA Ervin: *Korszerűsödő alapelvek a büntetőeljárásban*. In: Tóth Károly (szerk.) *Emlékkönyv Dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára*. JATE ÁJK Tudományos Bizottság, Szeged, 1998. 117.

²⁴² ANGYAL 1915. 15.

²⁴³ VÁMBÉRY Rusztem: *A bűnvádi perrendtartás tankönyve* Harmadik kiadás. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1916. 56-58.

²⁴⁴ ERDEI Árpád: *Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 226-227.

²⁴⁵ FARKAS Ákos-RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*. Complex Kiadó, Budapest, 2012. 70.

főszabályként hol érvényesül a nyilvánosság, illetve hol jelent a nyilvánosság érvényesülése kivételt.²⁴⁶

A büntetőeljárások nyilvánosságának megítélését nem csak a sokféle, különböző jogtudományi álláspont nehezíti, a nyilvánosság körében alapvető problémát jelent az is, hogy az eljárások nyilvánosságára vonatkozó szabályokat nem egyetlen igazságügyi, szektorális jogszabály, hanem több különálló törvény, valamint a jogforrási hierarchia alacsonyabb szintjén elhelyezkedő jogszabály tartalmazza. Az Alaptörvény mellett a nyilvánossághoz kapcsolódó rendelkezéseket tartalmaz a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény [a továbbiakban Be.], a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény a sajtószabadságról és médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény, az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény, valamint a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII.1.) IM rendelet.

Tekintettel arra, hogy az eljárás tisztességes minőségét csak az eljárás egészének vizsgálatával lehet megállapítani, így a büntetőeljárások nyilvánosságának kérdéskörét is az egyes eljárási szakaszok figyelembevételével szükséges elemeznünk. Ennek megfelelően vizsgáljuk a nyomozati szak és a tárgyalási szak nyilvánosságára vonatkozó szabályokat, valamint e közé ékelődve a Be. által régi-új jogintézményként bevezetett előkészítő ülés nyilvánosságára vonatkozó szabályokat.

Az egyes eljárási szakaszok nyilvánosságának vizsgálatához azonban meg kell adnunk azok értelmezési mátrixát, vagyis a nyilvánosság egyes rétegeit. Erre azért van szükség, mert a nyilvánosság egyes rétegei egymást átfedve, egymás mellett vagy éppen egymást kiegészítve jelennek meg az egyes eljárási szakaszokban. Nem lehetséges párhuzamba állítani a nyilvánosság szintjeit az egyes eljárási szakaszokkal, és ugyanígy nem lehet egyértelmű határvonalat húzni a nyomozás, az előkészítő ülés és a tárgyalás során megjelenő nyilvánosság között.

Példaként említhető, hogy a nyomozati szakban főszabály szerint az ügynevezett kényszernyilvánosság és az ügyfélnyilvánosság ismertetőjeleit lehet felfedezni, azonban, ha az eljárás menetéről az arra feljogosított szerv vagy személy tájékoztatást nyújt, ami a médián keresztül széles körhöz juttat el információkat, akkor a tájékoztatás tartalmára

²⁴⁶ HERKE Csongor-FENYVESI Csaba-TREMMEL Flórián: *A büntető eljárásjog elmélete* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 49.

vonatkozóan a sajtónyilvánosság, mint a társadalmi nyilvánosság megnyilvánulása valósul meg.

VII.1. Az egyes eljárási szakaszok értelmezési mátrixa, a nyilvánosság egyes dimenziói

A jogtudomány neves képviselőinek fenti meghatározásait megvizsgálva általánosan megállapítható, hogy a nyilvánosság elsősorban a büntetőeljárás tárgyalási szakaszához kötődő, olyan processzuális alapelv, amely szabályozza az állam és terhelt egymáshoz való viszonyát és védelmet nyújt a bírói önkény ellen.

A bünvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk a nyilvánosság négy fokozatát különböztette meg, a népnilvánosságot, a képviseleti vagy közvetett nyilvánosságot, az ügyfélnyilvánosságot, valamint a titkosságot.²⁴⁷

A modern büntetőeljárások nyilvánosságát a bünvádi perrendtartáshoz hasonlóan, kisebb eltéréssel szintén négy kategóriába soroljuk, és a legtágabb kategóriától haladunk a legszűkebb nyilvánossági szint felé. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a nyilvánosság egyes rétegei, dimenziói között vékony határ húzódik és az egyes szintek egymástól való elkülönítése sok esetben csak azok összevetésével lehetséges.

VII.1.1. Társadalmi nyilvánosság

A nyilvánosság legtágabb kategóriájának a társadalmi nyilvánosságot tekinthetjük. A társadalmi nyilvánosság szintjén abból indulunk ki, hogy a bírósági eljárásokon nem csak a közvetlenül érintettek vehetnek részt, hanem jóformán bárki, a társadalom adott eljárás iránt érdeklődő bármely tagja. A társadalmi nyilvánosság teremti meg elsődlegesen a korábban említett társadalmi kontroll-funkciót és mint a tisztességes eljárás immanens része biztosít garanciát a pártatlan, részrehajlásmentes ítélezésre.²⁴⁸

A társadalmi nyilvánosság leggyakrabban a médiarendszeren keresztül megvalósuló tájékoztatásban, és az ítéletek elektronikus formában történő elérhetőségében ölt testet. Fontosnak tartjuk azonban megjegyezni, hogy a társadalmi nyilvánosság és a nyilvánosság tájékoztatása összefüggő, de korántsem azonos fogalmak. Ezt támasztja alá, hogy a

²⁴⁷ 1896. évi XXXIII. törvénycikk 293. §, 399. § 497. §

²⁴⁸ Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az OBH 1439/2009. számú ügyében, <http://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/44-az-allampolgari-jogok-orszaggyulesi-biztosanak-jelentes-a-birosagi-tajekoztatasirol-es-a-targyalasok-nyilvanossagarol>

nyilvánosság tárgyalásról történő kizárása és a nyilvánosság tájékoztatására vonatkozó engedélyek megtagadásának feltételei nem teljesen fedik egymást.

Alapvetően ebben a különbségtételben ragadható meg leginkább a társadalmi és a tárgyalótermi nyilvánosság elhatárolása.

VII.1.2. Tárgyalótermi nyilvánosság

A következő szűkebb kategória a tárgyalótermi nyilvánosság. Tárgyalótermi nyilvánosságról a tárgyalóba történő belépéstől, annak elhagyásáig beszélhetünk. Biztosítása az eljáró bíró, illetőleg az eljáró tanács elnökének feladatkörébe tartozik, így annak engedélyezése is, hogy a tárgyaláson tájékoztatási céllal kép- és hangfelvétel készüljön. A tárgyalóterem elhagyását követően azonban, a bíróság folyosója a bíróság ügyfélforgalom számára nyitva álló épületrészének minősül, így annak rendjének biztosításáért a bíróság elnöke felel.²⁴⁹

A tárgyalótermi nyilvánosság és a társadalmi nyilvánosság között vékony határ húzódik, hiszen a tárgyalások nyilvánosságára vonatkozó szabályok alapvetően, *de iure* mindenkinek jogosultságot biztosítanak a tárgyaláson történtek megismerésére – ezzel a társadalmi nyilvánosságot érvényre juttatva –, *de facto* azonban ez – például a tárgyalóterem befogadóképessége miatt²⁵⁰ - nem mindig kivitelezhető. A kapcsolódó jogszabályok azonban a garantálják, hogy a bírósági tárgyalásokról a médiarendszer útján bárki tájékoztatást kapjon.²⁵¹ Szintén ilyen összevetési pont a sajtó tárgyalótermi jelenléte, amely egyértelműen a tárgyalótermi nyilvánosság körébe tartozik – hiszen a tudósítás, a felvételek elkészítése alapvetően szükségessé teszi a sajtó munkatársainak tárgyalóteremben való jelenlétét -, a tárgyalásról készített tudósítás azonban annál sokkal szélesebb kategóriát (társadalmi nyilvánosság) valósít meg. A sajtó tárgyalótermi jelenléte jelenti a tárgyalásnyilvánosságban rejlő társadalmi ellenőrzés hatókörének kiszélesedését.

²⁴⁹ Bsz. 168.§

²⁵⁰ OIT 82/2008. (IV. 1.) határozat, 2. pont

²⁵¹ Be. 108.§ (1) bekezdés

VII.1.3. Ügyfélnyilvánosság

A következő szűkebb kategóriának, amely sok hasonlóságot mutat a nyomozás során megvalósuló kényszernyilvánossággal, az ügyfélnyilvánosságot tekinthetjük. Legyen szó bármilyen bírósági eljárásról, ha hivatalból vagy a felek kérelmére zárt tárgyalást rendelnek el, az *eo ipso* eredményezi az ügyfélnyilvánosság érvényesülését is.

Arra vonatkozóan, hogy kit tekinthetünk ügyfélnek több különböző nézőpont alakult ki a jogtudományban. Általánosságban nézve az ügyfél a bírósági és más hatósági eljárások egyik szükségképpeni résztvevője. Elsősorban közigazgatási jogban alkalmazott fogalomról van szó, hiszen a hatósági eljárások egyik oldalán minden esetben az ügyfél áll. Az ügyfél közigazgatási fogalmát korábban a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény, ma pedig már az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény [a továbbiakban Ákr.] határozza meg.

Az Ákr. szerint ügyfél az a természetes vagy jogi személy, egyéb szervezet, akinek vagy amelynek jogát, jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, akire vagy amelyre nézve a hatósági nyilvántartás adatot tartalmaz, vagy akit vagy amelyet hatósági ellenőrzés alá vontak.²⁵²

A közigazgatási jog oldaláról közelítve tehát az eljárások során ügyfél nem csak természetes személy, hanem jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező egyéb szervezet is lehet, ha a hatósági eljárás jogát vagy jogos érdekét közvetlenül érinti.

Ehhez az ügyféli minőséghez jogok és kötelezettségek kapcsolódnak. Az eljárás során az ügyfél bármikor nyilatkozatot és észrevételeket tehet, megilleti a tájékoztatáshoz való jog, valamint ellenkező oldalról nézve a hatóságnak kötelessége előmozdítani az ügyfél jogainak gyakorlását.

A büntető eljárásjog oldaláról vizsgálva *szűk értelemben* ügyfélnek csak a terhelt tekinthető, tekintettel arra, hogy egyedül ő van közvetlenül érdekelve a büntetőügy mikénti eldöntésében, míg *tág értelemben* ügyfélnek tekinthető a terhelt védője és a vádló is. Ez tükröződik vissza a Be. rendelkezéseiben.

A fentiekől eltérő álláspont szerint a büntetőeljárások során beszélhetünk a *materiális* és *processzuális* ügyfélfogalomról. A *materiális* ügyfélfogalom szerint ügyfél az, aki az anyagi büntetőjog szerint érvényesíti az őt megillető igényét – vagyis az állam nevében a vádló –

²⁵² Ákr. 10.§

valamint az, akivel szemben, mint anyagi jog szerinti kötelezettel az igényt érvényesítik, vagyis a terhelt.²⁵³ A materiális ügyfélfogalom egyik legnagyobb hibája, hogy például azokban az esetekben, amikor a törvény erejénél fogva kötelező a védő részvétele, akkor a védő és terhelt elválaszthatatlan egységet alkot. Így a védő - mint a védelemhez való jog megtestesítője - hiánya az ügyfélfogalomból olyan hiást eredményez, amely nem feleltethető meg sem a józan ész, sem pedig általánosan a jog követelményeinek.

A *processzualis* ügyfélfogalom ezzel ellentétben azt mondja, hogy ügyfél az, aki a bíróságtól valamely jogvita eldöntésére ítéletet vár.²⁵⁴ E rövid és tág megfogalmazásban az ügyfélegyenlőség – a büntető eljárásjog terminológiájával fegyverek egyenlősége – eljárásjogi vizsgálatával jellemezhetjük az ügyfelek helyzetét. Azt kell tehát az eljárási jog alapján vizsgálni, hogy a felmerült jogvitában kik állnak felekként az ellentétes oldalakon és hogy az ellentétes oldalon lévő feleknek azonos jogokat biztosít-e a törvény. Az ügyfélegyenlőséget vizsgálva elvi érveléssel kijelenthető, hogy a vád és a védelem azonos eljárási jogosultságokkal rendelkeznek, amely elsősorban az indítványozási, észrevételezési, kérdésfeltevési, felszólalási és jogorvoslati jogban nyilvánul meg.

A fenti említett ügyfélfogalmak szempontjából tartjuk érdekesnek a sértett jogi helyzetét megvizsgálni. A törvényi meghatározás alapján a sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.²⁵⁵ A processzualis ügyfélfogalomból kiindulva még az is megállapítható, hogy a sértett az ellene elkövetett bűncselekmény vonatkozásában indult büntetőeljárásban a bíróságtól ítéletet vár, így ügyfélnek is tekinthető. A sértett ügyféli minősége mellett szóló érv továbbá, hogy a zárt tárgyalás elrendelése esetén, amikor kizárólag az ügyfélnyilvánosság érvényesül, a sértett továbbra is bent tartózkodhat a tárgyalóteremben.

Arra, hogy a sértett miért nem tartozik az ügyfél fogalmi körébe a korábban említett ügyfélegyenlőségben kell keresni a választ. Bár a sértettet is megilleti a jog, hogy az eljárás során bizonyítékokat terjesszen elő, indítványt és észrevételt tegyen, felszólaljon a perbeszéd során, megismerje a bűncselekményekkel összefüggésben keletkezett ügyiratokat, valamint, hogy a törvényi keretek között jogorvoslattal éljen, azonban a sértettet

²⁵³ KIRÁLY 2003, 105.

²⁵⁴ Uo.

²⁵⁵ Be. 50.§

megillető jogosultságok és a sértett terhelő kötelezettségek terjedelme nem egyezik meg a védőt, a terheltet és a vádlót megillető jogosultságok és őket terhelő kötelezettségek terjedelmével.

Az ügyfélnyilvánosság immanens előfeltétele tehát a zárt tárgyalás elrendelése, ahol főszabály szerint a tanács tagjain és a jegyzőkönyvvezetőn kívül a vádló, a sértett, a védő és a terhelt vehet részt a tárgyaláson. A bíróság azonban engedélyezheti, hogy az igazságszolgáltatással összefüggő feladatokat ellátó hivatalos személy – a bíróság elnöke, büntetésvégrehajtási őr a fogva tartott terhelt esetében – valamint a külföldi állampolgárságú terhelt, vagy külföldi állampolgárságú sértett esetében államának konzuli tisztségviselője jelen lehessen.²⁵⁶ Hasonló engedményt biztosít a Be. a képviselő nélküli sértett, vagy védő nélküli terhelt esetén, mivel ebben az esetben indítványozhatják – ha nem minősített adat védelmében zárták ki a nyilvánosságot -, hogy a tárgyalás helyszínén tartózkodó, általuk megnevezett személy jelen legyen a tárgyaláson.²⁵⁷

Az ügyfélnyilvánosság érvényesülése során a sajtó képviselője nem lehet jelen a tárgyalóteremben, a tárgyalásról sem elektronikus, sem más formában nem tudósíthat a sajtó. A zárt tárgyalás elrendelése esetén is azonban a bíróság által meghozott ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni.

VII.1.4. Résnyire nyitott nyilvánosság

A nyilvánosság vizsgált spektrumának legszűkebb pontja - köznyelvi megfogalmazással élve - a titkosság szintje. A titkosság, az inkvizitórius eljárás, a nyomozati szak egyedi jellemzője. Fontosnak tartjuk azonban megjegyezni, hogy dogmatikailag itt sem beszélhetünk teljesen titkosságról. A nyomozati szak során úgynevezett kényszernyilvánosság érvényesül. A nyomozási cselekményeken csak azok lehetnek jelen, akiknek jelenlétét a Be. kötelezővé teszi vagy megengedi (ügyfélnyilvánosság). A társadalom tagjai csak annyiban értesülnek a büntetőügyről, amely még nem hat hátrányosan a felderítés és vizsgálat eredményességére. Ellenkező esetben kontraproduktív lenne a nyomozás. A nyomozás során tehát csak annyi információ juthat el a társadalom felé, amely még nem hátráltatja az igazságszolgáltatás eredményességét.²⁵⁸ Ezt a

²⁵⁶ Be. 437.§ (2) bekezdés

²⁵⁷ Be. 437.§ (3) bekezdés

²⁵⁸ ANTAL Dániel: *A nyilvánosság és a büntetőeljárás*, Studia Iuvenum Iurisperitorum, Pécs, 2010, 219.

kényszernyilvánosságot saját terminussal élve egyfajta résnyire nyitott nyilvánosságnak nevezzük.

VII.2. A nyomozati szak nyilvánossága

A büntetőeljárás alapvetően két fő szakaszra osztható, a nyomozati és a bírósági eljárási szakra, amelyek közé, mint közbenső eljárás ékelődik a Be. által régi-új jogintézményként bevezetett előkészítő ülés.

Az egyes eljárási szakaszok elkülönített vizsgálata elengedhetetlen, mert a nyilvánosság generális elve másként érvényesül a nyomozati szakban és a bírósági eljárási szakban. Míg az eljárási szakban főszabály a nyilvánosság, amely törvényben meghatározott esetekben korlátozható vagy zárható ki, addig a nyomozati szakban - ahogy *Tremmel Flórián* is elvi éllel szögezte le²⁵⁹ - éppen a nyilvánosság jelenti a kivételt és a titkosság a főszabályt.

Antal Dániel a büntetőeljárás nyilvánossága szempontjából a fenti elkülönítést a *mikro-* és *makroszintű* nyilvánosság megnevezésével végezte el,²⁶⁰ - ahol a mikroszintű nyilvánosságot testesíti meg a nyomozati szak és a makroszintű nyilvánosságot a tárgyalások nyilvánossága. Ez véleményünk szerint a mai jogszabályi, társadalmi és médiakörnyezet miatt azonban már nem kielégítő elkülönítési szempont.

A nyomozati szak nyilvánosságának kérdéskörét tovább nehezíti a jogszabályi környezet fragmentáltsága, hiszen a korábban megnevezett jogszabályokon túl ide vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény [a továbbiakban Ütv.], a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény [a továbbiakban Rtv.], továbbá a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI.8.) kormányrendelet és az egyes büntetőeljárási cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI.12.) IM rendelet.

A Be. rendelkezéseinek értelmében a nyomozó hatóság a bűncselekmény felderítése érdekében előkészítő eljárást és nyomozást végez.²⁶¹ Nyomozás alatt – ha a törvény eltérően nem rendelkezik - a büntetőeljárások kezdeti szakaszát értjük, amely arra szolgál, hogy a nyomozó hatóságok feltárják és összegyűjtsék a bizonyításra alkalmas, büntető anyagi és eljárásjogi szempontból releváns adatokat, amely adatok alapján a bűncselekmény

²⁵⁹ FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – TREMMEL Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2004. 95.

²⁶⁰ ANTAL 2010. 219.

²⁶¹ Be. 31.§ (1) bekezdés

elkövetésének ténye, a bűncselekmény elkövetőjének személye és az elkövető büntetőjogi felelőssége megállapítható és az eljárás sikeres lefolytatása biztosítható.²⁶²

A nyomozás fogalmából következik, hogy az eljárás eredményes lefolytatása az államnak a *nullum crimen / nulla poena sine lege* elvben testet öltő büntetőjogi igényének érdekét juttatja érvényre, vagyis, hogy az elkövetett – és törvényben szabályozott - bűncselekményekkel kapcsolatban ne maradjon el a bűncselekmények elkövetőinek -szintén törvény által szabályozott - büntetőjogi felelősségre vonása és szankcionálása. Az állam büntetőjogi igényének érvényesítése ezek alapján egy olyan magasabb rendű érdek, amely a nyilvánosság korlátozását alapozhatja meg.

A nyomozati szak nyilvánossága a fenti premissza alapján tulajdonképpen az eljárási cselekményeken jelenlévők körében, valamint a nyomozásról hivatalosan kiadott tájékoztatások és a nyomozás iratainak megismerhetőségének körében realizálódik.

²⁶² KOVÁCS Gyula: *A büntetőperbeli bizonyítás a bűnügyi vizsgálat (nyomozó) munka tükrében*. Második kiadás. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2003. 14.

VII.2.1. Az eljárási cselekményeken való jelenlét útján megvalósuló nyilvánosság

A hatályos szabályozás szerint a nyomozás során az egyes eljárási cselekményeknél az ügyészen, a nyomozó hatóság tagján és a jegyzőkönyvvezetőn kívül csak az lehet jelen, akinek a törvény vagy kormányrendelet ezt kifejezetten megengedi.²⁶³

A jelenlét joga eljárási cselekményektől függően megillesheti a védőt, a gyanúsítottat, a sértettet és egy a sértett által megjelölt személyt is. Ennek alapján a sértett jelen lehet a szakértő meghallgatásánál, a szemlénél, a bizonyítási kísérletnél és a felismerésre bemutatásnál. Abban az esetben, ha az eljárás érdekeit nem sérti, akkor az olyan eljárási cselekményeken, amelyeken a sértett jelenléte kötelező vagy megengedett, a sértett által megjelölt nagykorú személy is jelen lehet.

Hasonló lehetőséget biztosít a törvény a külföldi állampolgár sértett, tanú, illetve terhelt vonatkozásában is, megengedve, hogy a kihallgatásán és az olyan eljárási cselekményeken, amelyeken a törvény ezt lehetővé teszi, államának konzuli tisztviselője jelen legyen.²⁶⁴

Az 1998. évi XIX. törvény [a továbbiakban régi Be.] külön lehetőséget biztosított arra, hogy az állam- és jogtudományi kar nappali tagozatán jogász szakon hallgatói jogviszony keretében szervezett szakmai gyakorlatát töltő személy, ha ezt az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság engedélyezi, és a jelen lévő gyanúsított, tanú vagy sértett ehhez írásban hozzájárul jelen lehessen az eljárási cselekménynél.²⁶⁵ E rendelkezést azonban az új Be. már nem tartalmazza, erről Kormányrendelet rendelkezik, kiegészítve a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán tanuló szakmai gyakorlatukat töltő hallgatókkal.²⁶⁶

²⁶³ Be. 383.§ (1) bekezdés

²⁶⁴ Be. 383.§ (3) - (4) bekezdés

²⁶⁵ régi Be. 184.§ (1) bekezdés

²⁶⁶ 100/2018. (VI.8.) Korm. rendelet 115.§ (1) bekezdés

VII.2.2. A tájékoztatás útján megvalósuló nyilvánosság

A nyomozati szak nyilvánosságának második esetköre a nyomozással kapcsolatos információk közlése, a nyilvánosság tájékoztatása.

A Be. a nyilvánosság tájékoztatásával kapcsolatban csak általános rendelkezéseket tartalmaz, a részletszabályokat törvényi felhatalmazás alapján, mint *lex specialis*, rendeletbe foglalták. A törvény a régi Be. rendelkezéseit már meghaladottnak tekintette, ezért a korábbi sajtóra építő tájékoztatás helyett az Alaptörvény véleménynyilvánításról és sajtószabadságról rendelkező részére, valamint a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvényre figyelemmel már a nyilvánosság tájékoztatásához való jogára fűzte fel a szabályozást.²⁶⁷

Generális szabályként a Be. a nyilvánosság tájékoztatásával a bíróságot, az ügyészséget és a nyomozóhatóságot ruhazza fel.²⁶⁸ A nyomozás befejezéséig az ügyészség, valamint a nyomozóhatóság erre feljogosított tagja adhat tájékoztatást. A vádemelést követően azonban megoszlik a tájékoztatást adók köre, a nyomozóhatóság kizárólag vádemelés tényéről és a bűncselekmény minősítéséről nyújthat tájékoztatást, míg az ügyészség a fentiekén túl az eljárásban részt vevő személyek által előterjesztett indítványokról, észrevételekről, azok eljárásjogi következményeiről és a bíróság által meghozott határozatokról is tájékoztathat.²⁶⁹ Ezen felül a bíróság vádemelés előtti eljárásáról és magáról a bírósági eljárásról a Bjt.-ben feljogosított személy tájékoztathatja a nyilvánosságot.

Azt, hogy a rendőrség részéről ki adhat tájékoztatás a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról 30/2011. (IX.22.) sz. BM rendelet határozza meg. A rendelet alapján a rendőr a feladatkörébe tartozó szolgálati ügyekről, egyes bűncselekményekről csak a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályok betartásával és csak és kizárólag engedéllyel nyilatkozhat. A nyilatkozat megtételére az országos rendőrfőkapitány, a megyei (fővárosi) rendőrfőkapitányok, azok helyettesei, a velük azonos hatáskörű, valamint az általuk felhatalmazott vezetők adhatják meg. Természetesen egyes élethelyzetekben, különösen bűncselekmény, közlekedési baleset vagy más rendkívüli esemény helyszínén a rendőr

²⁶⁷ Be. 107-109.§ Miniszteri Indokolás

²⁶⁸ Be. 107.§ (1) bekezdés

²⁶⁹ 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet 40.§ (2) bekezdés

előzetes engedély nélkül is tehet tényközlő nyilatkozatot, azonban felelősség kérdésében nem foglalhat állást, valamint utólag az engedélyadásra jogosultnak jelentést kell tennie.²⁷⁰

A rendelet továbbá azt is megszabja, hogy a fent említett tájékoztatás mire terjedhet ki. Ez alapján a tájékoztatást adó közölheti az eljárás során megállapított tényeket, a bűncselekmény körülményeit és okait, a nyomozó hatóságnak a felderítés és a bizonyítási eszközök beszerzése érdekében tett intézkedését és az eljárás állását, de a büntetőügy bizonyítékait nem értékelheti, és nem mérlegelheti a tényállás várható alakulását, illetve a várható jogkövetkezményeket.²⁷¹

A hatályos szabályozás értelmében tehát a tájékoztatás egyrésztől megvalósulhat a bíróság, ügyészség és nyomozóhatóság részéről hivatalból, saját kezdeményezésére - sajtótájékoztató vagy hivatalos közlemény kiadása útján -, másrésztől kifejezett megkeresésre, a tájékoztatásra irányuló indítvány alapján is. A Be. a tájékoztatást kérőkkel szemben a korábbiaknál szigorúbb szabályokat vezetett be. Aki a nyilvánosság tájékoztatása céljából tájékoztatást kíván kérni az indítványában köteles közölni nevét, megnevezését, elérhetőségét és azt, hogy a nyilvánosságot hogyan, különösen mely médiatartalom-szolgáltató vagy egyéb, az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás útján tájékoztatja.²⁷²

Fontos megjegyezni, hogy a Be. rendelkezései azzal, hogy meghatározza az indítványok kötelező tartalmi elemeit, lehetőséget biztosít kellékhányos indítványok elbírálásának mellőzésére, ugyanakkor a tájékoztatásra irányuló indítványok megtagadását nem köti határozati formához, vagyis a bíróság, ügyészség, nyomozóhatóság erre irányuló döntése nem támadható meg jogorvoslással.

Jól látható tehát, hogy szigorú keretek közé szorítják, hogy ki, mely szerv, milyen tárgykörökben nyújthat tájékoztatást. A nyomozóhatóság, rendőrség kizárólag a saját nyomozati tevékenységéről nyújthat tájékoztatást, azonban minden olyan intézkedésről, amelyet az ügyészség felügyeleti vagy irányítási jogkörében végeznek, kizárólag az ügyészség előzetes hozzájárulásával és a hozzájárulásban meghatározottak szerint tájékoztathatják a nyilvánosságot.²⁷³

²⁷⁰ Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 30/2011. (IX.22.) BM rendelet 99. § (1)-(2) bekezdés

²⁷¹ uo.

²⁷² Be. 107.§ (3) bekezdés

²⁷³ 12/2018. (VI. 12.) IM. Rendelet 38.§ (1) bekezdés

Ha az egyes eljárási cselekményeket más szerv vagy hatóság végzi, akkor a tájékoztatás minden esetben kizárólag arra terjedhet ki, hogy milyen eljárási szakaszban van az adott büntetőeljárás.

A nyomozati szakban az ügyészség a felügyeleti jogkörében tett intézkedésekről nyújthat tájékoztatást, azonban azokban az esetekben amikor az ügyészség végzi a nyomozást, vagy a nyomozást magához vonja, akkor előzetes hozzájárulásával a nyomozóhatóság, amelyet az ügyészség az eljárási cselekmény elvégzésére utasított, valamint az eljárási cselekmény elvégzésében közreműködő rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve is tájékoztatást nyújthat.²⁷⁴

A tájékoztatás-adás során tekintettel kell lenni arra, hogy az ne sértse a közérkölcset, ne eredményezze az emberi méltóság és a személyiségi jogok sérelmét, különösen az ártatlanság vélelmét, a magántitkok, védett adat és minősített adatok felfedését, a büntetőeljárás érdekeinek sérelmét, valamint a gyermek mindenképp felett álló érdekének megfelelő eljárás elvének sérelmét.²⁷⁵

Nem nyújtható olyan tájékoztatás, amely alapján a büntetőeljárásban részt vevő vagy más személy azonosíthatóvá válik, vagy amely alapján a személyre következtetés vonható le²⁷⁶, kivéve, ha ezzel nem valósul meg személyiségi jogi jogsértés, azok az érintett személy által nyilvánosságra hozott adatokra vonatkoznak vagy a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló törvényben meghatározottak alapján történik.

A tájékoztatást adó szerv a tájékoztatás során nem értékelheti a bizonyítékokat, nem mérlegelheti a bizonyítás várható eredményét, a büntetőügy alakulását, kimenetelét és a várható jogkövetkezményeket. Ha olyan intézkedésről kívánják a nyilvánosságot tájékoztatni, amely intézkedés ellen jogorvoslatnak van helye, úgy a sajtót lehetőség szerint csak a jogorvoslatra jogosulttal való közlést követően lehet tájékoztatni.

Ha a tájékoztatást a bíróság, ügyészség vagy nyomozóhatóság nyilatkozat közzétételével kívánja megvalósítani, akkor annak hitelessége érdekében a médiaszolgáltatótól kérheti a nyilvánosságra hozatal előtti bemutatását.²⁷⁷ Tekintettel arra, hogy a sajtó képviselői

²⁷⁴ 12/2018. (VI. 12.) IM. Rendelet 38.§ (3) bekezdés

²⁷⁵ Be. 109.§ (1) bekezdés

²⁷⁶ 6/2018. (V. 31.) Legfőbb Ügyészi utasítás a nyilvánosság számára adható tájékoztatás rendjéről 10. § (2) bekezdés

²⁷⁷ 12/2018. (VI. 12.) IM Rendelet 44.§ (2) bekezdés

gyakran nem rendelkeznek kellő szakmai ismeretekkel, másképp értelmezhetik a nyilatkozatban foglaltakat, amelyek egyes esetekben komoly veszélyt jelenthetnek a büntetőeljárás eredményességére, az emberi méltóság és személyiségi jogok sérelmére. Ennek következtében a tájékoztatást nyújtó szerv bármikor megtagadhatja a nyilatkozata közzétételét, ha a médiaszolgáltató az eredeti nyilatkozatot érdemben megváltoztatta vagy annak tartalmát eltorzította, ezzel egyfajta szűrőt képezve a sajtó útján megvalósuló jogsértések elkerüléséhez.

VII.3. Az előkészítő ülés nyilvánossága

Az előkészítő ülés olyan nyilvános ülés, amelyet a vádemelés után a tárgyalás előkészítése érdekében tartanak és amelyen a vádlott és a védő a tárgyalást megelőzően kifejtheti a váddal kapcsolatos álláspontját és a vád tárgyát képező bűncselekmény beismerése vagy be nem ismerése esetén is közreműködhet a büntetőeljárás további menetének alakításában.²⁷⁸

Az előkészítő ülést, mint az eljárások gyorsítását célzó jogintézményt nem a Be. vezette be, azonban a korábban marginális szerepet betöltő jogintézmény funkciójának átértelmezése folytán olyan kardinális változásokon ment keresztül, ami miatt a korábbi jelentősége felértékelődött.

Az előkészítő ülés kezdeti formáját jelentő vádtanácsot a Bünvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. tc. vezette be. A vádtanács, mint tárgyalást előkészítő fórum a terhelti kifogás fennállása esetén tárgyalást tartott, amely a nyilvánosság teljes kizárása mellett folyt.²⁷⁹

Fontosnak tartjuk azonban leszögezni azt, hogy a vádtanács intézménye nem azonos a Be.-ben szabályozott előkészítő ülés intézményével. Míg az előkészítő ülés az eljárások egyszerűsítését és gyorsítását célozza - a tisztességes eljárás elemeit képező garanciák biztosítása mellett - és lényege a büntetőjogi felelősség kérdésében való döntés meghozatala, addig a vádtanács a büntetőeljárás alapjának a terhelt általi vitatására szolgált, a vád alaposágának vizsgálatát, az ügyészi hatalom korlátozását, valamint az alaptalan eljárások elleni védelmet célozta. A régi Be.-ben megjelenő előkészítő ülés pedig csupán a tárgyalás érdemi előkészítését szolgálta. A Be. azonban az előkészítő ülés feladatát és funkcióját már normaszinten határozza meg²⁸⁰ és minden ügyben kötelezővé teszi az előkészítő ülés tartását.²⁸¹

Az előkészítő ülés törvényi fogalmából és a jogintézmény jellegéből következik, hogy az a terhelt, aki a vád tárgyává tett bűncselekményt beismeri, egyúttal a tárgyaláshoz való jogáról is lemondhat, lehetőséget biztosítva arra, hogy az eljáró bíróság már az előkészítő ülésen ítéletet hozzon. A bűncselekményt be nem ismerő vádlott pedig lehetőséget kap arra, hogy

²⁷⁸ Be. 499. § (1) bekezdés

²⁷⁹ 1896. évi XXXIII. tc. 116. §

²⁸⁰ BELOVICS Ervin: *Az előkészítő ülés szerepe a 2017. évi XC. törvényben.* In: Molnár Gábor Miklós–Koltay András (szerk.): *Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából.* Kúria. Budapest, 2018. 39-41. o.

²⁸¹ CZÉDLI Gergő: *A bírósági eljárást gyorsító és fékező rendelkezések az új büntetőeljárás törvényben.* In: *Büntetőjogi Szemle*, 2019/1. szám. 23.

közreműködjön abban, hogy a bizonyítás irányát, a bizonyítás kereteit miként jelöljék ki, elősegítve ezzel az ügy mielőbbi befejezését, az ésszerű időn belüli döntés meghozatalát.²⁸² Ebből adódóan az előkészítő ülés kettős funkciót tölt be. A vád tárgyává tett bűncselekmény terhelt általi beismerése esetén a bíróság ítéletet hozhat és az eljárás befejeződhet, míg a terhelti beismerés elmaradása esetén lehetőség van a tárgyalás érdemi előkészítésére.²⁸³

Az előkészítő ülés a törvény értelmében nyilvános ülés, amely hagyományosan a bírósági eljárás másodlagos formája.²⁸⁴ A nyilvános ülésen bárki jelen lehet, ha a bíróság a nyilvánosság jelenlétét nem korlátozza vagy zárja ki. Az előkészítő ülés nyilvánosságának korlátozására és kizárására vonatkozó szabályok megegyeznek a tárgyalás nyilvánosságára vonatkozó Be-ben szereplő szabályokkal, amelyeket a következő fejezetben fejtünk ki.

Arra mindenképp szükséges kitérni, hogy az előkészítő ülés mennyiben felel meg az alkotmányosság követelményének a nyilvános tárgyaláshoz való jog összefüggésében. Ennek megválaszolására az Alkotmánybíróság 422/B/1999. számú határozatát vehetjük alapul, amely határozatban az Alkotmánybíróság elvi élel mondta ki, hogy a tárgyalásról lemondás jogintézménye és a rá vonatkozó büntető eljárásjogi szabályok nem üresítik ki a vádlott nyilvános tárgyaláshoz való jogát azáltal, hogy lényegesen enyhébb büntetéssel fenyegeti azt a terheltet, aki a tárgyalásról lemond, mint azt a terheltet, aki élve alkotmányos jogával nyilvános tárgyalás keretén belül várja a bíróság határozathozatalát.

A döntés indokolása alapján, ha a terhelt lemond a tárgyalás tartásáról, azzal nem mond le az ügyének független és pártatlan bíróság általi elbírálásáról, csupán arról mond le, hogy büntetőjogi felelősségének kérdéséről a bíróság kontradiktórius tárgyalás keretében, teljes bizonyítási eljárás lefolytatásával döntsön.²⁸⁵ Tekintettel arra, hogy a nyilvános ülés korlátozására és kizárására a bírósági tárgyalás nyilvánosságára vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, a nyilvánosságban rejlő társadalmi elvárások, a terheltet megillető jogok és a tájékoztatás akkor is megvalósulhat, ha a terhelt a vád tárgyává tett bűncselekményt beismeri és a bíróság tárgyalás tartása, valamint teljes bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül hoz ítéletet.

²⁸² BELEGI József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára* – Harmadik kiadás. Budapest, 2018. 1007.

²⁸³ VARGA Zoltán: *Az előkészítő ülés az új Be.-ben. Kötetlen tárgyalás vagy sarokba szorított védelem?* In: *Ügyvédek Lapja*, LVII. évfolyam 4. szám. 2018 július-augusztus. 27.

²⁸⁴ GÁCSI Anett: *A bírósági eljárás általános szabályai*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Eljárési büntetőjog*. Dinamikus rész. Iurisperitus. Szeged, 2014. 76.

²⁸⁵ 422/B/1999. AB határozat

VII.4. A tárgyalás nyilvánossága

A bírósági eljárás formái jelölik ki azokat a kereteket, amelyben a bíróság eljár az igazságszolgáltató tevékenységével összefüggésben. A Be. a meghozandó döntések, valamint az eljáráson jelen lévő személyek alapján alapvetően négy eljárási formát különböztet meg, a tárgyalást, a nyilvános ülést, az ülést, valamint a tanácsülést.

Figyelemmel arra, hogy a Be. az ülés és tanácsülés tekintetében eleve kizárja a nyilvánosságot, az alábbiakban kizárólag a tárgyalásra és a nyilvános ülésre térünk ki.

VII.4.1. Tárgyalás

A tárgyalás a büntetőeljárás központi része, az igazságszolgáltató tevékenység gyakorlásának fő színtere, ahol a bíróság a büntetőjogi főkérdésben, a terhelt bűnösségéről és a bűnösség megállapítása esetén alkalmazott büntetőjogi jogkövetkezményekről dönt, ezért a bírósági tárgyalás a legszigorúbb, formalizált eljárási forma.²⁸⁶

A Be. a tárgyalást úgy határozza meg, hogy a bíróság tárgyalást tart, ha a vádlott büntetőjogi felelősségének megállapítására bizonyítást vesznek fel.²⁸⁷ A tárgyalás tartásának tehát nem csak a büntetőjogi főkérdésben való döntés a lényegi eleme, hanem az is, hogy a nyomozás során szerzett bizonyítékokat a bíróság értékeli, valamint további bizonyítást folytat le. E kettős feltételrendszerből következik, hogy a bíróság nem minden esetben köteles tárgyalást tartani, és dönthet úgy, hogy a bírósági eljárás másik formájának keretei között jár el. Nem kötelező tárgyalást tartani, ha a büntetőjogi felelősség kérdéséről bizonyítás felvétele nélkül is hozható döntés (pl.: büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás), azonban ez fordítva már nem igaz. Abban az esetben, ha a büntetőjogi felelősség megállapításának főkérdéséről már nem kell döntenet, azonban bizonyítás felvételére még szükség van, akkor tárgyalás tartásának van helye (pl.: egyszerűsített felülvizsgálati eljárás²⁸⁸, vagyon vagy dolog elvonása, adat hozzáférhetetlenné tétele iránti eljárás²⁸⁹).

A Be. meghatározza azokat az esetek is, amikor nem kötelező, de lehetséges a tárgyalás tartása. Ilyen eset a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának elhalasztása tárgyában tartandó eljárás az életfogytig tartó szabadságvesztés esetén²⁹⁰, a próbára bocsátás

²⁸⁶ FARKAS– RÓTH 2018. 423.

²⁸⁷ Be. 425.§ (1) bekezdés

²⁸⁸ Be. 673.§ (1) bekezdés

²⁸⁹ Be. 823.§ (2) bekezdés

²⁹⁰ Be. 838.§ (1) bekezdés

felülvizsgálata, ha arra a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak súlyos megszegése miatt kerül sor²⁹¹, valamint a jóvátételi munkával összefüggő eljárás²⁹².

VII.4.2. Nyilvános ülés

A nyilvános ülés a bírósági eljárás másodlagos formája²⁹³, amely a tárgyalásra vonatkozó nyilvánosság jellegzetességeit viseli. A Be. a benne meghatározott eltérések kivételével a nyilvános ülésre a tárgyalásra vonatkozó rendelkezéseket írja elő, így a tárgyalás nyilvánosságának korlátozására, kizárására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni a nyilvános ülés nyilvánosságának korlátozására, kizárására.

A nyilvános ülés szintén elsődlegesen a büntetőjogi főkérdésben való döntés színtere, de alapvetően a másodfokú, harmadfokú eljárás, valamint a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat elintézésének általános formája.

²⁹¹ Be. 841.§ (1) bekezdés

²⁹² Be. 842.§ (1) bekezdés

²⁹³ GÁCSI 2014. 76.

VII.5. A büntetőtárgyalás nyilvánossága

A bírósági tárgyalás nyilvánossága a büntető eljárás azon szakasza, ahol a nyilvánosság vizsgált rétegei közül érvényesülhet a társadalmi nyilvánosság, a tárgyalótermi nyilvánosság, valamint az ügyfélnyilvánosság egyaránt.

A bírósági tárgyalások nyilvánosságára vonatkozó részletszabályokat a Be. LXXI. Fejezete tartalmazza, amely alapján főszabály szerint „*A bíróság tárgyalása nyilvános*”²⁹⁴, tehát a tárgyalótermek ajtajai elvileg mindenki előtt nyitva állnak, a tárgyalásokon a feleken kívül bárki részt vehet, aki az adott eljárás iránt érdeklődik. Ahogy a nemzetközi jogi instrumentumok körében is láthattuk a nyilvánosság követelménye nem minden esetben garantálható és nem is mindig érvényesítendő.

A nyilvánosság alóli kivételek alapvetően két irányúak lehetnek. Beszélhetünk egyrészt a nyilvánosság korlátozásáról, másrészt a nyilvánosság kizáró okairól, vagyis a zárt tárgyalás elrendelésének eseteiről.

VII.5.1. A nyilvánosság korlátozása

A tárgyalás nyilvánosságának korlátozását eredményezhetik eljárási érdekek és rendfenntartással összefüggő okok, a férőhely hiánya, valamint az életkori sajátosságok. Az egyesbíró, valamint az eljáró tanács elnöke korlátozhatja a hallgatóság létszámát, ha azt a tárgyalás szabályszerű lefolytatása, méltóságának és biztonságának megőrzéséhez fűződő érdeke, valamint a tárgyalóterem befogadóképessége azt feltétlenül szükségessé teszi.²⁹⁵

Az életkori sajátosságok tekintetében a nyilvánosság korlátját jelenti a Be. azon rendelkezése, amely alapján – amennyiben az eljárásban nem érintett -, tizenegyedik életévét be nem töltött kiskorú nem vehet részt a tárgyaláson, valamint a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt a tanács elnöke, vagy az egyesbíró a hallgatóság köréből kizárhatja.²⁹⁶ Az életkori sajátosságokra vonatkozó korlátozások lényegi eleme, hogy a gyermekkorúak jelenléte alkalmas a tárgyalás menetének megzavarására és a tizennégy éven aluliak számára a tárgyalás károsan hathat erkölcsi fejlődésükre. Az életkori sajátosságokra a fiatalok

²⁹⁴ Be. 436.§ (1) bekezdés

²⁹⁵ Be. 436.§ (2) bekezdés

²⁹⁶ Be. 436.§ (3) bekezdés

terhelttel szemben folytatott eljárások során is tekintettel kell lenni,²⁹⁷ ezen eljárások során a nyilvánosság korlátozását vagy kizárását a családi élet és a magánélet védelme érdekében a Gyermekjogi Egyezmény 40. cikk VII) pontja, a Gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás V/2. pontja, valamint a Children irányelv 14. cikke alapozza meg.

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy akár helyszűke esetén, akár életkori sajátosságok miatt kerül sor korlátozásra, a nyilvánosság generális elve nem sérül. Ha az eljáró bíró, vagy a tanács elnöke helyszűke esetén meghatározza a tárgyalóteremben jelenlévők létszámát, a tárgyalás ettől függetlenül még nyilvános marad. Az ebben a tárgyban hozott döntés a tárgyalás vezetése körébe tartozik, így nincs helye fellebbezésnek a döntés ellen. Hasonló helyzet áll fenn akkor is, ha az életkori sajátosságok miatt a tizennégy és tizennyolc év közötti személyeket zárja ki a bíróság az eljárás során. Nem tekinthető a nyilvánosság kizárásának e korlátozás akkor sem, ha a tárgyaláson hallgatóságként kizárólag e korosztályba tartozók jelentek meg, akiknek e döntés értelmében el kell hagyniuk a tárgyalótermet.²⁹⁸

A nyilvánosság korlátozásának másik esetköre a tárgyalás rendjének fenntartásához és méltóságának megőrzéséhez kapcsolódik. Az eljárást vezető bíró vagy tanács elnökének kötelessége, hogy gondoskodjon a törvény rendelkezéseinek megtartásáról és arról, hogy az eljárásban részt vevők gyakorolhassák jogaikat.

A fent említett kötelezettség teljesítése érdekében az eljárást vezető bíró rendre utasíthatja, illetve rendbírsággal sújthatja azt, aki a tárgyalás rendjét vagy szabályszerű menetét zavarja,²⁹⁹ valamint azt, aki a tárgyaláson jelen lévő személy emberi méltóságát oly módon sérti meg, amely a tárgyalás méltóságának megsértését eredményezi.³⁰⁰

Bár a tárgyalás méltóságának és szabályszerű lefolytatásának védelme elsődlegesen a hallgatóságra nézve biztosít lehetőséget az eljárást vezető bírónak, azonban e tárgyalásvezetési jogköre tágabb személyi körre, így a sajtó munkatársaira is alkalmazható. Azt, hogy milyen magatartás, viselkedési forma, vagy megjelenés sértheti a tárgyalás méltóságát az eljáró bíró jogosult eldönteni, így a sérelmet okozó magatartások igen széles skálán mozognak. A tárgyalás során történő bekiabálás, hangos véleménynyilvánítás, a

²⁹⁷ VASS Péter: *A fiatalkorú elleni eljárás*. In: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényéhez*. 2 kötet. Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 1417.

²⁹⁸ BELEGI 2018. 878.

²⁹⁹ Be. 440.§ (1) bekezdés

³⁰⁰ Be. 339.§ (4) bekezdés

tárgyalóteremben engedély nélküli felszólalás, a tárgyalóteremből történő engedély nélküli eltávozás, valamint ide tartozhatnak azok az esetek is, amikor a tárgyalásra nem megfelelő ruházatban vagy állapotban (bódult, ittas állapot) jelenik meg valaki.

Azokra a személyekre nézve, akiket a bíróság a tárgyalásra idéz vagy értesít külön szabályokat tartalmaz a Be. Így például, ha egy tanú ittas, bódult vagy egyébként önhibájából adódóan olyan állapotban jelenik meg, hogy az megakadályozza őt az eljárási kötelezettségei teljesítésében, akkor további jogkövetkezmények alkalmazhatóak vele szemben.³⁰¹

Az ismételt vagy súlyos rendzavarás esetén az eljárást vezető bíró a rendzavarót kiutasíthatja, illetve kivezettetheti, ebben az esetben a nyilvánosság korlátozása kizárólag a rendzavaró személy irányában nyilvánul meg. Ha a rendzavarás a hallgatóság körében merül fel, akkor az eljárást vezető bíró dönthet úgy is, hogy a tárgyalásról a teljes hallgatóságot kizárja és rendelkezhet arról, hogy az adott tárgyalási napon a hallgatóság már nem térhet vissza a tárgyalóterembe, vagyis ekkor már nem a nyilvánosság korlátozásáról, hanem a nyilvánosság kizárásáról beszélünk.

A tárgyalás rendjének fenntartásához és méltóságának megőrzéséhez kapcsolódó nyilvánosság-korlátozásra példaként hozható fel a Budaházy György elleni másodfokú eljárás, valamint a 2016. november 03. napján a Szegedi Járásbíróságon fegyveres rablás ügyében tartott tárgyaláson történt rendzavarás.

A Szegedi Járásbíróságon fegyveres rablás miatt indult büntetőeljárásban az elsőrendű vádlottat négy év fegyházban letöltendő szabadságvesztésre, míg a másodrendű vádlottat nyolc év fegyház fokozatban letöltendő szabadságvesztésre ítélte a bíróság. Az ítélethirdetéskor a vádlottak és a hallgatóság soraiban kiabálás tört ki, amely során több esetben is szidalmazták a bíróságot és az eljáró tanács tagjait, amellyel olyan mértékben zavarták meg az ítélethirdetés menetét, hogy az eljáró tanács elnöke a hangoskodókat kivezettette a tárgyalóteremből. Az ítélethirdetést végül kizárólag a védő és az ügyész jelenlétében folytatták, a hallgatóság nem térhetett vissza a tárgyalóterembe.³⁰²

A fenti esettől eltérően zajlott a Budaházy György elleni másodfokú eljárás. A terhelt ellen alkotmányos rend erőszakos megváltoztatásának előkészülete miatt indult büntetőeljárás a

³⁰¹ Be. 116.§ (5) bekezdés

³⁰² Rendzavarás történt a bíróságon Szegeden (2016. 11. 04.): <https://szeged.hu/archiv/31706/rendzavaras-tortent-a-birosagon-szegeden>

2006 ősze és 2007 tavasza között internetes oldalán közzétett írásai miatt. A megismételt eljárásban a Fővárosi Ítéletábrla helybenhagyta a Fővárosi Törvényszék elsőfokú határozatát és egy év szabadságvesztésre ítéltek, amelyet végrehajtásában három évre felfüggesztettek. Az ítélet szóbeli indokolásánál a bíróság a terhelt korábbi és folyamatban lévő büntetőügyeit részletezte amikor a terhelt és a vele szimpatizáns hallgatóság kiabálásba, a bíróság szidalmazásába kezdett, amely miatt az eljáró tanács elnöke kiürítette a tárgyalótermet. Az ítélethirdetés további részén már csak a terhelt, a védője, az ügyész, valamint az újságírók vehettek részt. Azáltal, hogy az újságíróknak az eljáró tanács elnöke engedélyezte, hogy továbbra is a tárgyalóteremben maradhassanak a rendzavarás megszüntetése és a tárgyalás méltóságának megőrzése mellett továbbra is garantálták a nyilvánosság alkotmányos követelményének teljesülését, hiszen a médiarendszer útján a tárgyalóteremből eltávolított személyek is értesülhettek az ott elhangzottokról.³⁰³

VII.5.2. A nyilvánosság kizárása

A nyilvánosság kizárására és a zárt tárgyalás elrendelésére már szigorúbb szabályokat tartalmaz a Be., hiszen a zárt tárgyalás elrendelésére csak a törvény taxatív felsorolásában szereplő ok fennállása esetén van lehetősége az eljárást vezető bírónak. Ezekben az esetekben az eljárást vezető bíró a tárgyalás egy részére vagy egészére kizárhatja a nyilvánosságot és zárt tárgyalást rendelhet el.

A Be. a korábbi eljárási törvény rendelkezéseinek átvétele mellett kibővítette a nyilvánosság kizárásának, a zárt tárgyalás elrendelésének okait, valamint a korábbi szabályokhoz képest a zárt tárgyalást indítványozók köre is változott.

A zárt tárgyalást a bíróság pervezető végzéssel rendelheti el hivatalból, valamint az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, illetve a vagyoni érdekelt³⁰⁴, és egyéb érdekelt indítványára.

³⁰³ Felfüggesztett börtön Budaházyinak, rendzavarás a bíróságon (2010. 10. 13.): <https://www.delmagyar.hu/orszag-vilag/felfuggesztett-borton-budahazynak-rendzavaras-a-birosagon-3821806/>

³⁰⁴ Az a természetes vagy nem természetes személy, aki vagy amely elkobozható vagy lefoglalt dolog tulajdonosa, vagy arra nézve a tulajdonjog valamely tulajdonosi részjogosítványával rendelkezik, olyan vagyonnal jogosult rendelkezni, amelyre vagyoneklobzás rendelhető el, valamint olyan elektronikus adattal jogosult rendelkezni, amelynek végleges hozzáférhetlenné tétele rendelhető el.

A régi Be. az indítványozók körébe sorolta a tanút is, ami az új eljárási törvény vonatkozó rendelkezéséből már kikerült, azonban *de facto* – törvényi fogalmát megvizsgálva³⁰⁵ - az egyéb érdekelt körébe beletartozik a tanú is.³⁰⁶

A jelenleg hatályos rendelkezések értelmében zárt tárgyalás rendelhető el erkölcsi okból, különleges bánásmódot igénylő személy védelme érdekében, valamint minősített adat és egyéb védett adat védelme érdekében.

A nyilvánosság kizárása során mindig figyelemmel kell lenni arra, hogy a kizárás törvényes okból, törvényes kereteket között történjen. Ebből adódóan a nyilvánosság kizárása törvényesnek tekinthető, ha a büntetőeljárás közvetlenségének elvéből fakadóan feltételezhető, hogy a hallgatóság soraiban helyet foglaló személyek célja a tanúk befolyásolása vagy megfélemlítése, vagyis a nyilvánosság kizárását a tanúk védelme is megalapozhatja.³⁰⁷ Ebben az esetben a tanúvallomások befolyástól mentes megtételéhez magasabb rendű érdek fűződik, mint a nyilvános tárgyaláshoz fűződő érdek.

VII.5.2.1. A nyilvánosság kizárása erkölcsi okból

A nyilvánosság erkölcsi okból történő kizárása az eljárást vezető bíró diszkrecionális jogkörébe tartozik. Azt, hogy mi tartozik abba a körbe, amely már megalapozza az erkölcs védelme érdekében történő nyilvánosság-kizárást, egzakt módon szinte lehetetlen meghatározni, az mindig csak az eset összes körülményét figyelembe véve állapítható meg. A bírói gyakorlat elsősorban a nemi élet szabadsága, a nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél, valamint a fiatalok ellen elkövetett bűncselekményeknél hivatkozik a nyilvánosság és erkölcs kollíziójára, azonban más bűncselekmények is megalapozhatják a nyilvánosság erkölcsi okokra hivatkozott kizárását. Ezen bűncselekmények általánosságban olyan elkövetési magatartásokat tartalmaznak, amelyek a közerkölcsöt, közszemérmét súlyosan sértik és amelyek nyilvánosság előtti felidézése a közerkölcsöt olyan mértékben sértenek, amelynek megakadályozása érdekében a nyilvánosság generális elvének meg kell hajolnia.

³⁰⁵ Egyéb érdekeltnek minősül a büntetőeljárásban az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a büntetőeljárásban hozott határozat közvetlen hatással van jogára vagy jogos érdekére, valamint aki vagy amely az őt érintő eljárási cselekménnyel összefüggésben a Be-ben meghatározott jogokkal vagy kötelezettségekkel rendelkezik.

³⁰⁶ Be. 58.§ (2) bekezdés b) pont

³⁰⁷ Kúria Bfv.I.1200/2016/6

Az erkölcsi okra történő hivatkozást elsősorban a sértett vonatkozásában szokták figyelembe venni, azonban az Alkotmánybíróság értelmezésében a törvényben megjelölt erkölcsi ok olyan eseteket is átfoghat, amelyek során a terhelt jogainak, jogos érdekeinek, emberi méltóságának, jóhírének, valamint személyes adatainak védelme indokolja.³⁰⁸

A Kúria már a 2000-es évek elején hozott büntető elvi határozatában kifejtette, hogy a nyilvánosság erkölcsi okból történő kizárását nem alapozza meg önmagában az a tény, hogy a vádlott és a sértett között homoszexuális kapcsolat állt fenn, annak ellenére, hogy a szexuális orientációra vonatkozó információk törvényi védelem alatt álló minősített adatnak minősülnek. A határozat indokolása szerint, az azonos neműek közötti párkapcsolat előfordulása társadalmilag tudomásul vett tény, amely a bírósági eljárás során sem pozitív, sem negatív diszkriminációt nem vonhat maga után.³⁰⁹

Az elvi határozat alapjául szolgáló büntetőügyben³¹⁰ emberölés kísérlete miatt emeltek vádat. A tényállás szerint a vádlott és az azonos nemű sértett a bűncselekmény elkövetésének idejében érzelmi életközösségben élt egymással, azonban kapcsolatuk megromlott. 1997. június 19. napján a vádlott és a sértett, valamint a vádlott új barátnője egy szórakozóhelyen találkoztak, ahol az este folyamán vita alakult ki közöttük, amely tettelegesséig fajult. A vádlott a sértettet a dulakodás során a feljűk közeledő villamos alá lökte, ezzel maradandó fogyatékossgot okozva. Az elsőfokon eljáró bíróság erkölcsi okokra hivatkozva végig a nyilvánosság kizárásával folytatta az eljárást. Az ügy jogorvoslatok útján jutott el a Kúriáig (korábban Legfelsőbb Bíróság), ahol a bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a magánszféra részleteit érintő tények nyilvánosságra kerülése még nem alapozza meg a zárt tárgyalás erkölcsi okból történő elrendelését.

A fenti példán túl számos olyan büntetőeljárás zajlott le az elmúlt évtizedben, amelyeket az eljárás megindításának pillanatától széles sajtóérdeklődés övezett és amely eljárások tárgyát képező bűncselekmények, valamint a bűncselekmények elkövetési módja általános megítélással alapozhatták volna meg a nyilvánosság kizárását.

³⁰⁸ 58/1995. (IX.15.) AB. határozat Indokolás II. 6.

³⁰⁹ 190/2000. számú büntető elvi határozat

³¹⁰ KÁRPÁTI József: Országjelentés: *A bűncselekmények LMBT áldozatainak védelme*. Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU számú, a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló irányelvének végrehajtása. Háttér Társaság, 2015. 16.

2009. január 7. napján a Csepel-sziget Általános és Szakképző Iskolában az intézmény vezetője és egy fiatal kollégája esett emberölés áldozatául.³¹¹ A *csepeli kettősgyilkosság* néven elhíresült büntetőper a bűncselekmény elkövetésének napjától felkeltette a sajtó és a társadalom érdeklődését, amely érdeklődés a nyilvánosság előtt zajló tárgyalási szak során is fennmaradt. A Fővárosi Törvényszéken folyt tárgyaláson a bizonyítási eljárás részeként lejátszásra került az egyik sértett zsebében az elkövetéskor bekapcsolt állapotban lévő hangfelvevő készülék, amely rögzítette az elkövetés körülményeit és így az egyik kulcsbizonyítéknak számított az eljárás során. Az eljáró tanács elnöke kegyeleti okokra hivatkozva a hangfelvétel, mint bizonyíték ismertetésének idejére zárt tárgyalást rendelt el.

Hasonlóan megrázó büntetőügy volt Bándy Kata rendőrségi pszichológus ellen elkövetett emberölés büntette, amely során a sértett képviselőjét ellátó ügyvéd erkölcsi, kegyeleti okokra hivatkozva zárt tárgyalás elrendelését kérte. A Pécsi Törvényszék azonban a zárt tárgyalás elrendelésére irányuló indítványt elutasította, indokolásukban hivatkoztak a nyomozati szak alatti sajtómegjelenésekre, a nyomozás során felmerült kételyekre, valamint arra, hogy ezek okán a nyilvánosság kizárása az igazságszolgáltatásba vetett társadalmi bizalom sérelmével járhatna.

A zárt tárgyalás elrendelése sokkal gyakoribb azokban az esetekben amikor a bűncselekményeket fiatalkorúak ellen követik el. Azonban a fiatalkorúak ellen elkövetett bűncselekmények esetén sem automatikus a nyilvánosság kizárása.

Tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett szemérem elleni erőszak és más bűncselekmények miatt indult büntetőeljárás 2008-ban egy házaspár és a sértettek nagyapja ellen, akik a vádirat szerint éveken keresztül fizikailag és szexuálisan bántalmazták gyermekeiket.³¹² A *borsodi gyerekgyalázás* néven ismertté vált büntetőeljárás során az eljáró tanács elnöke a vád tárgyává tett cselekmények felkavaró és brutális jellegére, valamint a sértettek életkorára tekintettel hivatalból zárt tárgyalást rendelt el, így kizárólag az ítélet került nyilvánosan kihirdetésre.

Ezzel ellentétes példa a 2012 októberében eltűnt, majd holtan talált 11 éves kaposvári fiú, Szita Bence megölése kapcsán indult büntetőeljárás.³¹³ Az ügy nagy közérdeklődésre tartott

³¹¹ Fővárosi Törvényszék 7.B.1689/2010.

³¹² HORVÁTH Éva – LENGYEL Judit – TÓTH Melinda: *Gyermek szexuális bántalmazása*, Adatgyűjtésen, felmérésen, esetelemzésen alapuló jelentés a magyarországi helyzetről a Pandóra Szelencéje nevű nemzetközi projekt részeként. Független Médiaközpont, Budapest, 2011. 37.

³¹³ Kaposvári Törvényszék B.162/2013/44. Pécsi Ítéletábla Bf.318/2013/17.

számot, a sajtó végig tudósított a folyamatban lévő büntetőeljárásról. A 14. életévét be nem töltött személy ellen előre kitervelt, nyereségvágyból, különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés büntetének tárgyalásán a bűncselekmény elkövetésének részleteit szinte korlátozások nélkül bárki megismerhette. A bűncselekmény áldozatának életkora, az elkövetés brutalitása ellenére a sértett jogi képviselője nem indítványozta, és az eljáró tanács sem rendelte el hivatalból a zárt tárgyalás tartását.

Az erkölcsi okok miatti nyilvánosság-kizárás egyik legalapvetőbb problémáját abban látjuk, hogy az eljáró bíró számára nincs egységes iránymutatás arra nézve, hogy milyen körülmények között merülhet fel a zárt tárgyalás elrendelése. Az eljáró bírónak kell megtalálniuk az eljárásban részt vevők jogainak védelme és a nyilvánossághoz, tájékoztatáshoz való jog közötti egyensúlyt. Álláspontunk szerint az eljáró bíró, illetve tanácselnök munkáját segítené, ha létezne egy egységes előírás erre nézve, amely mintegy iránymutatásként tartalmazná azokat a sarokpontokat, amelyek alapján egyszerűbben lehetne eldönteni, hogy az előttük fekvő ügyben felmerül-e olyan körülmény, amely megalapozná az erkölcsi okra hivatkozással történő nyilvánosságkizárást.

A nyilvánosság-kizárás eszközéhez ritkán nyúlnak a bíróságok, mivel a nyilvánosság kizárása egy közérdeklődésre számot tartó ügy esetén a sajtó részéről folyamatos támadásnak tenné ki a bíróságokat.

Egy ilyen egységes iránymutatás nem sértené a bírói függetlenséget, a döntés továbbra is az eljáró bíró saját belátására lenne bízva, azonban az e kérdésben született döntéshozatalt egységesebbé és kiszámíthatóbbá tenné.

VII.5.2.2. A nyilvánosság kizárása védett adat érdekében

A büntetőeljárás egy speciális megismerési folyamat, amelynek célja egy bűncselekmény elkövetése körülményeinek teljes körű feltárása, a történeti tényállás pontos megállapítása, valamint az elkövető felelőssége vonása. E megismerési folyamat legfontosabb része a bizonyítási eljárás, amely „*a ténymegállapításnak a büntető jogalkalmazás folyamatában egyetlen s egyben törvényes módszere [...]*.”³¹⁴

³¹⁴ CSÉKA Ervin: *A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai*. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 122.

Ez a speciális megismerési folyamat eredményezi, hogy a bíróságok az igazságszolgáltató tevékenységük ellátása során „szükségszerűen kerülnek kapcsolatba azzal a személyes és közérdekű adatokat is magába foglaló információs rendszerrel, amely az államot és a társadalmat nélkülözhetetlen tényezőként szövi át.³¹⁵ A bírósághoz fordulás mindenkit megillető joga alapján az igazságszolgáltató hatalom - a bíróságon folyó eljárások tárgyát képező jogviszonyok sokszínűsége következtében - önmagában összekapcsolja a bíróságokat ezen információs hálóval, tekintettel arra, hogy a bírósági eljárások során szinte bármilyen társadalmi, gazdasági vagy közhatalmi jogviszonyban kezelt adat a bíróság rendelkezésére állhat.

A Be. a bíróság részére felhatalmazást ad mindazon személyes adat, valamint törvény alapján védett titok és hivatás gyakorláshoz kötött titok – gyűjtőnéven védett adat – megismerésére és kezelésére, amely elengedhetetlen a Be.-ben meghatározott feladataik ellátásához.³¹⁶ A Be. fenti rendelkezése által a bíróság *ex lege* adatkezelői pozícióba kerül, amellyel párhuzamosan külön gondossági kötelezettség is terheli a védett adatok tekintetében. A bíróság köteles gondoskodni arról, hogy a büntetőeljárás során kezelt védett adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra, illetve ne jussanak illetéktelen személy tudomására.³¹⁷

Védett adat alatt a Be. a törvényi védelem alatt álló titkot és a hivatás gyakorlásához kötött titkot érti. A törvény részletes indokolása rámutat arra, hogy egyes bűncselekmények, különösképpen a gazdasági bűncselekmények során, az egyes eljárásokban olyan információk és adatok merülhetnek fel, amelyek nyilvánosságra hozatala alapvetően és nagymértékben sértheti vagy veszélyeztetheti az eljárásban részt vevők érdekeit.³¹⁸ Fontos megjegyezni, hogy az egyes büntetőeljárásokban sokszor elkerülhetetlenül kerülhetnek nyilvánosságra olyan adatok, amelyek csak közvetetten vagy egyáltalán nem képezik a büntetőeljárás tárgyát, azonban széleskörben történő nyilvánosságra hozataluk szükségtelen mértékű hátrányos következményeket eredményezhet.³¹⁹

³¹⁵ HARANGOZÓ Attila: *Vitaanyag az igazságügyi adatkezelésről és a bírósági tájékoztatásról szóló törvénytervezet előzetes egyeztetéséhez* <https://birosag.hu/nyilvanossag/az-igazsagugyiadatkezelesrol-es-birosagi-tajekoztatasirol-szolo-torvenytervezet>

³¹⁶ Be. 97.§

³¹⁷ Be. 98.§ (1) bekezdés

³¹⁸ 2017. évi XC. törvény indokolása <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/>

³¹⁹ Uo.

A büntetőeljárás és a büntetőeljárás során felmerülő adatok védelmének kapcsolata az érdekek és értékek versengéseként fogalmazható meg. *László Balázs* e tézis kiinduló pontjaként a jog által hordozott értékeket - mint a jogrendiség, törvényesség, jogbiztonság, valamint az igazságosság és méltányosság - nevezi meg, rámutatva arra, hogy az adatvédelem területén megjelenő érdekek egyben szervesen illeszkednek a büntetőeljárásokban testet öltő érdekekbe.³²⁰

Álláspontunk szerint ez az érdekek és értékek versengése a büntetőeljárás és adatvédelem céljában, és e cél elérésének formájában mutatkozik meg leginkább. Míg a büntetőeljárás és azon belül a bizonyítás elsődleges célja a bűncselekmény elkövetése körülményeinek feltárása³²¹, addig az adatvédelem lényege éppen ellenkezőleg, a megismerés és feltárás megakadályozásában rejlik.³²² Míg az elkövetés körülményeinek feltárás jóformán csak aktív, tevőleges magatartással valósulhat meg, addig az adatok védelme passzív magatartással, az adatok, információk elhallgatásával is elérhető.³²³

A fenti megállapítások alapján tehát a büntetőeljárások egyik alapvető, garanciális követelménye a nyilvánosság, az adatok védelmének elsődleges ismérve a titkosság, amely következtében e két alapvető jog gyakran kerül összeütközésbe.

Paradox helyzetet szül, hogy a bíróságok, mint igazságszolgáltató szervek a törvény erejénél fogva egyidőben kötelesek a büntetőeljárás során felmerült adatok kezelésére és védelmére, valamint a nyilvánosság biztosítására. A védett adatok védelme tehát nem csak az eljárásban résztvevő személyek joga, de az eljáró bíróságra nézve kötelezettséget is jelent, ugyanis a bíróságnak kell mérlegelnie, hogy a minősített adatok nyilvánosságra kerülése okozhat-e olyan mértékű sérelmet, amely megalapozhatná a zárt tárgyalás elrendelését.

³²⁰ Bővebben lásd: LÁSZLÓ Balázs: *A büntetőeljárás szereplőinek titoktartási kötelezettségéről*. Studia Iuvenum Iurisperitorum. Pécs, 2014.

³²¹ ALFÖLDI Ágnes Dóra: *Gondolatok a büntetőeljárásbeli bizonyítás jelentőségéről és fogalmának elméleti megközelítéséről*. Jogelméleti Szemle 2011/2. <http://jesz.ajk.elte.hu/alfoldi46.html>

³²² BELEGI 2018. 247.

³²³ NÉMETH Kata: *A büntetőeljárás nyilvánosságának jogszabályi háttérében húzódó alapjogi kollíziók feltárása, különös tekintettel az ágazati titokvédelemre*, Debreceni Jogi Műhely, 2019. XVI. évfolyam 1-2. szám. 22.

VII.5.2.4. A nyilvánosság kizárása különleges bánásmódot igénylő személy érdekében

A különleges bánásmódot igénylő személy kategóriájának bevezetésével a törvény lehetőséget biztosított a hatóságok számára az egységes szempontrendszer alapján történő döntéshozatalra, az egyéniesítés szempontjainak hangsúlyosabbá tételére, valamint, hogy az arra igényt tartó személyek egyedi igényei jobban érvényesüljenek az eljárások során.³²⁴ Ezt az esetkört szabályozza a Be. azon szakasza, amely kimondja, hogy a bíróság a különleges bánásmódot igénylő személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése és kímélete érdekében kizárhatja a nyilvánosságot.³²⁵

A Be-ben szabályozott különleges bánásmód már nem kapcsolódik szükségszerűen a sértett személyéhez, annak alanya lehet a sértetten kívül, a tanú, valamint egyes különleges bánásmód körében szabályozott intézkedések körében a terhelt is.³²⁶

Arra nézve, hogy ki minősül különleges bánásmódot igénylő személynek a büntetőeljárás során, a törvény alapján alapvetően két kategóriát különböztethetünk meg.

Az első kategóriában az eljáró bírónak mérlegelési lehetősége van. A mérlegelés során figyelembe kell venni a sértett és a tanú személyes jellemzőit, valamint az eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellegét és körülményeit. A Be. a mérlegelési körbe tartozó esetekről csupán példálózó felsorolást tartalmaz. Így a sértett, illetőleg a tanú különleges bánásmódot igénylő személynek minősül különösen, ha a megértésben, megértetésben, a jogai gyakorlásában vagy kötelezettségeinek teljesítésében, valamint a büntetőeljárásban való hatékony részvételében akadályozott.³²⁷ E kategóriákat megalapozó körülmény lehet az érintett személy életkora³²⁸, szellemi, fizikai, egészségi állapota, az eljárás tárgyát képező bűncselekmény kirívóan erőszakos jellege, valamint a büntetőeljárásban részt vevő más személyhez fűződő viszonya.³²⁹ Ezen esetkörben a bíróság hivatalból, vagy az érintett kérelmére, egyéni mérlegelés alapján dönt arról, hogy az illető különleges bánásmódot igénylő személynek minősül-e.

³²⁴Bővebben lásd: KISS Anna: *Sérülékeny csoportok az új büntetőeljárásban*
<https://jogaszvilag.hu/szakma/serulekeny-csoportok-az-uj-buntetoeljarasban-vi/>

³²⁵ Be. 85.§ (2) bekezdés

³²⁶ LENCSE Balázs: *Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárás kódexig*. Büntetőjogi Szemle 2018/2. szám 69.

³²⁷ Be. 81.§ (1) bekezdés

³²⁸ ELEK Balázs: *Az életkor jelentősége a gyermekkori tanúk kihallgatásakor a büntetőeljárásban*, Belügyi Szemle 2011. 59. évf. 3. sz.93-111.

³²⁹ Be. 81.§ (2) bekezdés

A második kategóriába tartozó esetkörökben, nincs szükség külön döntésre, hiszen a törvény erejénél fogva különleges bánásmódot igénylő személynek minősül a 18. életévét be nem töltött személy³³⁰, az a személy, aki külön törvényben meghatározottak szerint fogyatékosnak minősül, valamint a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények sértettje.³³¹

VII.5.3. A nyilvánosság korlátozása, kizárása veszélyhelyzetben

Az elmúlt pár év rámutatott arra, hogy a nyilvánosság elvét a hallgatóság magatartása és a bíróság tárgyalásvezető jogköre nélkül is érhetik kihívások, amelyek meggátolják ezen alkotmányos jog érvényesülését. Példaként említhető a H1N1 vírus, valamint a COVID-19 vírus okozta veszélyhelyzet, amely során a bíróságok a megszokottól eltérő rendben kellett, hogy dolgozzanak.

2009 márciusában egy új influenza vírus okozott emberi megbetegedéseket, amely vírus-típust korábban kizárólag sertésekben mutattak ki. A H1N1-nevet kapó vírus mintegy három hónap alatt a föld szinte összes régiójában megjelent és bár a mortalitási aránya nem volt súlyosabb a szezonális influenzajárványok mortalitási arányától, az Egészségügyi Világszervezet a rapid és globális szintű terjedése miatt világméretű járványnak, azaz pandémiának nyilvánította a H1N1-influenza vírusfertőzést.³³²

A H1N1 vírusfertőzésre hivatkozással zárta ki időszakosan a Kaposvári Törvényszék (korábban: Somogy Megyei Bíróság) a nyilvánosságot és kizárólag idézéssel engedte meg a bíróság épületébe történő belépést.³³³

Hasonló helyzet alakult ki 2020-ban a 2019-nCoV jelzéssel ellátott vírus világméretű terjedése következtében. A tömeges megbetegedéseket okozó humánjárvány következményeinek elhárítása érdekében Magyarország Kormánya 2020. március 11.

³³⁰ Bővebben lásd: DOMONYAI Alexa: *Különleges bánásmód és hatékony védelem? – A tizennegyedik életévét be nem töltött sértett a büntetőeljárásban*, Büntetőjogi Szemle, 2017/2, 64-69.

³³¹ Be. 82.§

³³² OSZTOVITS János-BALÁZS Csaba-FEHÉR János: *H1N1-influenza – pandémia*, 2009. Orvosi Hetilap 150. évfolyam 50. szám, 2009. 2265.

³³³ Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága, különös tekintettel a bírósági tárgyalások nyilvánosságára*, 2010. 27. A tanulmány elérhető: http://ekint.org/lib/documents/1479484404-a_targyalasok_nyilvanossaga.pdf

napján különleges jogrendet, veszélyhelyzetet hirdetett ki³³⁴, amely sok esetben hatással volt a bírósági eljárásokra vonatkozó szabályokra is.

A veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló Kormányrendelet³³⁵ a tárgyalás nyilvánosságainak szabályait még ha csak időlegesen is, de alapjaiban változtatta át. A Kormányrendelet értelmében a bíróság a tárgyalásról kizárhatja a nyilvánosságot, ha járványügyi szabályokra figyelemmel úgy ítéli meg, hogy a bíróság látogatása a nyilvánosság számára kockázatos.

Kiemelt védelemben részesíti a szabályozás az eljárásban részt vevő személyeket és lehetőséget biztosít a bíróság számára a hallgatóság, valamint a sajtó kizárása, ha jelenlétük járványügyi szempontból veszélyeztetné az eljárásban részt vevő személyek testi épségét vagy egészségét.

A nyilvánosság érvényesülését biztosítani igyekvő rendelkezésként került be, hogy amennyiben a bíróság járványügyi okokra hivatkozással zárja ki a nyilvánosságot a terhelt vagy a védő indítványára engedélyezhető a tárgyaláson történtek elektronikus eszközzel történő rögzítése, ha az nem jár a tárgyalás rendjének megsértésével, a tárgyalás szabályszerű menetének megzavarásával, valamint a tárgyalás méltóságának sérelmével.

Ezen felül a Kormányrendelet kibővítette a különleges bánásmódot igénylő személyek körét a hatvanötödik életévüket betöltött személyekkel, valamint új büntethetőséget kizáró okot vezetett be az igazságszolgáltatással összefüggő titoksértés vonatkozásában. A Kormányrendelet értelmében a nem büntethető a Btk. 280.§ (2) bekezdése szerint, az a személy, aki e bűncselekményt a rendelet alapján elrendelt zárt tárgyaláson elhangzottak felfedésével követi el.

³³⁴ 40/2020. (III.11.) Kormányrendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről

³³⁵ 74/2020. (III.31.) Kormányrendelet a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről 71. §

VII.6. Ítéletek nyilvános kihirdetése

Korábban már jeleztük, az Alkotmánybíróság interpretációjában az eljárások nyilvánossága alapvetően a tárgyalás nyilvánosságát, valamint az ítéletek nyilvános kihirdetését jelenti. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata alapján a büntetőeljárások tisztességes voltának egyik leglényegesebb eleme a nyilvánosság, amelyhez szorosan kapcsolódik a pártatlan bírósághoz való jog, a fegyverek egyenlőségének elve, és a védelemhez való jog. Az *a minore ad maius* logikai láncolatból kiindulva, a nyilvánosság kizárásával a hozzákapcsolódó alkotmányi követelmények is sérülhetnek, vagy a rájuk vonatkozó eljárási szabályok ellenőrizhetetlensége miatt sérelmet szenvedhetnek, amely végső soron alkotmányellenesnek minősül.³³⁶

Ennek ellensúlyozására szolgálhat az a garanciális szabály, hogy a zárt tárgyaláson hozott határozatot is nyilvános kell kihirdetni. A nyilvános kihirdetésen jelen lehet a sajtó és arról szabadon adhat tájékoztatást ezáltal valósítva meg a társadalmi nyilvánosság követelményét.³³⁷

A kihirdetés során fel kell olvasni a rendelkező részt, ismertetni kell az indokolás lényegét, valamint amennyiben szükséges, akkor azt meg kell magyarázni.³³⁸

A nyilvános kihirdetés kétféleképpen valósulhat meg. Generális szabály, hogy a határozat rendelkező részét minden esetben nyilvánosan olvassa fel az egyesbíró vagy az eljáró tanács elnöke. A határozat indokolásának azt a részét viszont, amely olyan adatokat tartalmaz, amely sértené azt az érdeket, amelyre nézve a zárt tárgyalást elrendelték, nem kell nyilvánosan kihirdetni.³³⁹

Példaként említhető a Vizoviczki-ügy ítélelhozatala. Az alapul fekvő ügyben a Központi Nyomozó Főügyészség bünszervezetben elkövetett korrupciós bűncselekmények (hivatalos személy által kötelességszegéssel és üzletszerűen elkövetett hivatali vesztegetés), minősített adatokkal történő visszaélés és más bűncselekmények miatt emelt vádat, amely miatt a Fővárosi Törvényszék a terheltet hét év fegyházra ítélte.³⁴⁰ Tekintettel az ügy jellegére,

³³⁶ 20/2005. (V. 26.) Ab határozat Indokolás IV.5.

³³⁷ EKINT: Az igazságszolgáltatás nyilvánossága, különös tekintettel a bírósági tárgyalások nyilvánosságára
11

³³⁸ Be. 455. § (2) bekezdés

³³⁹ Be. 438. § (3) bekezdés

³⁴⁰ SZÁSZ Péter: *Vizoviczki-ügy: letartóztatott egy volt rendőr alezredest.*
https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/vizoviczki-letartotatas-szervezett-bunozes.708285.html

valamint az eljárásban érintett személyekre, az eljárást a nyilvánosság kizárása mellett folytatták le és az ítélethirdetéskor az eljáró tanács kizárólag a határozat rendelkező részét hirdette ki nyilvánosan. Az eljárásban felmerülő minősített adatok tekintetében az ügyészség megkereste a titokgazda szervezeteket, amelyek továbbra is kérték az adatok védelmének fenntartását és hivatkoztak arra, hogy a büntetőeljárás olyan cselekményeket és információkat tárhat fel, amely információk nyilvánosságra kerülése veszélyt jelenthet, ezért kérték a zárt tárgyalás elrendelését és az ítélet nyilvános kihirdetésének korlátozását.³⁴¹

³⁴¹ DOMOKOS Erika: *Szigorúan bizalmas eljárásban ítélték fegyházra Vizoviczki Lászlót*: https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/szigoruan_bizalmas_eljarasban_itelek_fegyhazra_vizoviczki_laszlot.710038.html

VII.7. A nyilvánossággal kapcsolatos eljárási szabálysértések megítélése

A büntető ügyek tárgyalása olyan eljárási szabályok halmaza, amelyek hosszú évtizedes jogfejlődés eredményeként alakultak ki, és amelyek jelentősége leginkább abban mutatkozik meg, hogy az egyes eljárási szabályok megsértése kihatással bír a bíróság döntésére.³⁴²

A büntetőeljárás alapvető szabályait, a büntetőeljárási törvény általános és különös rendelkezéseit az eljáró bíróságnak a tárgyalás egészére nézve maradéktalanul be kell tartania. A büntetőeljárási normák megsértése, a szabályoktól való eltérések, valamint a törvényi rendelkezések nem megfelelő értelmezése eljárási szabálysértéseknek (*error in procedendo*) minősülnek, amelyek komoly hatást gyakorolhatnak a bíróság által hozott ítéletre.³⁴³

Az eljárási szabálysértések vizsgálata a másodfokú bíróság feladata, amelyek megállapítása esetén annak következményei a másodfokú bíróság kasszációs jogköréhez kapcsolódnak. Ebből kifolyólag a másodfokon eljáró bíróságnak minden esetben hivatalból kell vizsgálnia az esetleges eljárási szabálysértéseket, amelyek az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárás lefolytatására utasítását vonják, vagy vonhatják maguk után.³⁴⁴

A hatályos magyar büntetőeljárási rendszerben jellegük alapján abszolút (vagy feltétlen), valamint relatív eljárási szabálysértéseket különböztetünk meg.³⁴⁵

Abszolút eljárási szabálysértések esetén a másodfokú bíróság olyan eljárási szabálysértést állapít meg, amelyek mérlegelést nem tűrnek, az ügy érdemi felülbírálatára nincs lehetőség, vagyis a bíróság mérlegelése nélkül az elsőfokú döntés hatályon kívül helyezését eredményezik és az elsőfokú bíróság új eljárás lefolytatására utasítását vonják maguk után.³⁴⁶

³⁴² KÓHALMI László: *A védő a magyar büntetőeljárásban*. In: Gál István László (szerk.): *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 2011, 382.

³⁴³ HÁGER Tamás: *Abszolút eljárási szabálysértések az elsőfokú büntetőperben* <https://ujbtk.hu/dr-hager-tamas-abszolut-eljarasi-szabalysertesek-az-elfokubuntetoperben/>

³⁴⁴ KISS Anna: *A másodfokú bírósági eljárás az új Be-ben. II. rész* <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-masodfokubirosagi-eljaras-az-uj-be-ben-ii-resz/>

³⁴⁵ KIRÁLY 2003. 497.

³⁴⁶ FANTOLY - GÁCSI 2013. 86.

Ezzel szemben a relatív hatályon kívül helyezési okok alatt az elsőfokú bíróság olyan eljárási szabálysértéseit kell érteni, amelyek nem tartoznak az abszolút hatályon kívül helyezési okok taxatív törvényi felsorolásába. Ezekben az esetekben a másodfokon eljáró bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik annak megítélése, hogy az eljárási szabálysértés volt-e olyan súlyú, amely a határozat kasszációját teszi szükségessé.³⁴⁷

A büntetőeljárás nyilvánosságával kapcsolatban két eljárási szabály kérdését szükséges megvizsgálni, egyrészt a nyilvánosság kizárását elrendelő végzés indokolási kötelezettség elmulasztását, másrészt a nyilvánosság törvényes ok nélküli kizárását.

A nyilvánosság kizárásáról, valamint a kizárásra irányuló indítvány elutasításáról a bíróság indokolt határozatot, pervezető végzést kell hozzon, amely pervezető végzést a bíróság köteles indokolni és azt nyilvános tárgyaláson kell kihirdetnie. Az indokolási kötelezettség megszegése eljárási szabálysértésnek minősül, azonban e szabály megsértése nem olyan súlyú, amely kihatással lehetne a bíróság ügydöntő határozatára.

Ezzel ellentétben komolyabb súlyú eljárási szabálysértésnek minősül az, ha a nyilvánosságot a bíróság törvényes ok nélkül zárja ki. A nyilvánosság törvényes ok nélküli kizárását jelentheti, ha nem volt olyan erkölcsi ok, vagy olyan, az eljárásban résztvevő személy védelmét szolgáló tény, valamint minősített vagy más védett adat, amely indokolná a zárt tárgyalás lefolytatását.

Bár a nyilvánosság törvénytörtő kizárásában realizálódó eljárási szabálysértések gyakorlati relevanciája csekély, mégsem elhanyagolható. Példaként említhető a Nyíregyházi Törvényszék előtt folyamatban volt ügy, amely során az eljáró tanács elnöke adótitok védelmére, valamint az eljárásban résztvevők érdekére hivatkozva zárt tárgyalást rendelt el.³⁴⁸ A másodfokon eljáró Debreceni Ítéltábla azonban arra a megállapításra jutott, hogy az ügy gazdasági jellege, valamint az, hogy az ügyben esetleg felmerülhetnek adótitkok önmagában még nem alapozhatja meg a nyilvánosság kizárását, ezért az Ítéltábla az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokon eljáró Nyíregyházi Törvényszéket új eljárás lefolytatására utasította.³⁴⁹

A büntetőeljárás nyilvánosságához kapcsolódó eljárási szabálysértésben gyökerező probléma, hogy a nyilvánosság kizárásában hozott pervezető végzés ellen fellebbezésnek

³⁴⁷ uo. 187.

³⁴⁸ Nyíregyházi Törvényszék 4.B.134/2011/69.

³⁴⁹ Debreceni Ítéltábla Bf.II.175/2013/17.

nincs helye, azt kizárólag az ügydöntő határozat ellen bejelentett jogorvoslat során lehet sérelmezni.³⁵⁰ Ezáltal vannak olyan jogosultak, akik bár indítványozhatják a zárt tárgyalás elrendelését, azonban elesnek annak lehetőségétől, hogy a nyilvánossággal kapcsolatos pervezető végzést megtámadják. A Be. 581.§ alapján ugyanis az elsőfokú bíróság ügydöntő határozata ellen az egyéb érdekelt nem jogosult fellebbezést benyújtani. Abban az esetben, ha az elsőfokú bíróság az elsőfokú eljárás során olyan eljárási szabálysértést követ el, amely a másodfokú eljárás során nem orvosolható, akkor az elsőfokú bíróság határozatát hatályon kívül kell helyezni és új eljárás lefolytatására kell utasítani. Lényeges kitétel azonban, hogy az eljárási szabálysértésnek lényeges hatással kell lennie az eljárás lefolytatására, a bűnösség megállapítására, a bűncselekmény minősítésére és a büntetés kiszabására. Ezáltal azonban a régi Be.-ben abszolút eljárási szabálysértésnek minősülő nyilvánosság törvényes ok nélküli kizárása a hatályos büntetőeljárási törvényben relatív eljárási szabálysértéssé minősült és már csak abban az esetben eredményezheti az elsőfokú határozat hatályon kívül helyezését, ha a nyilvánosság kizárása lényeges hatással bírt az eljárás lefolytatására, a bűncselekmény minősítésére, bűnösség megállapítására vagy a büntetés kiszabására.

Megkérdőjelezhetetlen az a tény, hogy az eljárási szabálysértések következtében hatályon kívül helyezett határozatok és az új eljárás lefolytatása veszélybe sodorja az eljárás ésszerű határidőn belüli elbírálás követelményét, ezért az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló ajánlása a bírósági eljárások tekintetében kimondja, hogy eljárásjogi okokból az eljárások érvénytelenítésére csak szigorúan meghatározott körülmények között kerülhessen sor, akkor, amikor az eljárási követelmények teljesítésének elmulasztása ténylegesen károsan érinthette a védelem vagy a vád érdekeit.³⁵¹

Álláspontunk szerint azonban a büntetőeljárás nyilvánossága a védelem és vád érdekeit egyaránt érintő követelmény, így az Ajánlásban foglalt feltételeknek teljes mértékben megfelelne. A nyilvánosság elve a terhelt tisztességes eljáráshoz való jogának alapvető garanciája, ezért a nyilvánosság törvényes ok nélküli kizárásának relatív eljárási szabálysértéssé minősítése megnehezíti, vagy inkább ellehetetleníti egy alkotmányos alapjog érvényesülését, ezzel hiátust okozva a terheltet a büntetőeljárás során megillető alapjogok arzenáljában.

³⁵⁰ Be. 580.§ (3) bekezdés

³⁵¹ Európa Tanács Miniszteri Bizottságának No. R (87) 18 sz. Ajánlása III/b/2.

VIII. A büntetőeljárás nyilvánosságából eredő alapjogi kollíziók

Az értekezés másik alappilléret a büntetőeljárás nyilvánossága elvének érvényre jutásával kialakult problémák, alapjogi kollíziók jelentik. Ezek feloldására egyelőre sem a jogalkotásban, sem a joggyakorlatban, és a jogirodalomban sincs egységes álláspont.

A technológia ugrásszerű fejlődése, és e fejlődés eredményeként megjelenő vívmányok alapjaiban alakítják át a büntetőeljárásban megjelenő nyilvánosság eddig ismert formáit, újabb és újabb kihívások elé állítva a jogalkotókat és jogalkalmazókat egyaránt. A nyilvánosság felértékelődésének köszönhetően az elmúlt években egyre nagyobb hangsúlyt kap a bíróságok kommunikációja, a nyilvánosság előtti megjelenés minősége, valamint mennyisége. Az igazságszolgáltatás eddig soha nem látott mértékben van jelen a médiában.³⁵²

A bírósági tárgyalásokról készített tudósítások, a büntetőügyekben folyó eljárások nagyobb mértékben jelennek meg a médiában, mint a polgári eljárások, hiszen manapság az egyik legmeghatározóbb nézettségnövelő elem az erőszak. A sajtó szenzációéhségének eredményeként „*egy bűncselekmény akkor érdekes, ha valamilyen tekintetben szokatlan, furcsa.*”³⁵³

A disszertáció ezen részének gerincét éppen ezért az ítélkezési gyakorlatban nap mint nap előkerülő anomáliák adják, amelyeket az egyes alapjogok és a nyilvánosság elvének ütközése szül. A vizsgált alapjogi ütközések szorosan, szinte elválaszthatatlanul kapcsolódnak a médiarendszer egészéhez, így a nyilvánossággal kapcsolatban felmerülő alapjogi problémákat ezen értelmezési keretben vizsgáljuk.

A mai modern technológiai környezetben a nyilvánosság korábban ismert formái átalakultak. A büntetőeljárások sajtónyilvánossága nem csupán a társadalmi nyilvánosságot valósítja meg, de mint *nyilvános emlékezet* marad fenn – jelen állás szerint – az idők végezetéig.

A média elmúlt 50 év alatt olyan mértékű átalakuláson ment keresztül, amelynek következtében hatalmas befolyással bír a mindennapi életre. Tekintettel arra, hogy a média

³⁵² HACK Péter „Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvénytervezet koncepciója” c. konferencián tartott előadása alapján, amely a Szegedi Ítéltáblán 2014. január 17-én került megrendezésre. A konferencia előadásainak szöveges leirata az alábbi linken érhető el: http://www.birosag.hu/sites/default/files/jegyzet_0207_oszesített_javitott_ta_0.pdf,

³⁵³ B. NÉMETH Zsolt-MÜNICH Iván – KÓ József: *A bűnözés lenyomata a magyar sajtóban*. Valóság, 1996/12. 57.

a tájékoztatás elsődleges forrásává nőtte ki magát, formálja és sok esetben meg is határozza a közvéleményt.³⁵⁴

Az emberek többsége ma már főként a televízión, az interneten, illetve kisebb arányban továbbra is, a nyomtatott sajtótermékeken keresztül értesül akár a szűkebb környezetét, akár a nagyvilágot érintő eseményekről. Ezek teszik lehetővé, hogy a mindennapi életükön kívül információkat kapjanak az állam működéséről, ezen belül pedig az igazságszolgáltatásról is. Ez alapján az igazságszolgáltatás és a társadalom között a sajtó képez hidat, hiszen *„a sajtó a társadalmi ellenőrzés olyan eszköze, melyen keresztül a bírósági eljárás tisztességes menete, vagy éppen annak valamilyen sérelme széles körben válik láthatóvá.”*³⁵⁵

Az Alaptörvény IX. cikke kimondja, hogy *„Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit.”*³⁵⁶

Ma már azonban nem kizárólag a médiatartalom előállítója lát el szerkesztői tevékenységet, valamint már nem kizárólag az képes médiatartalmat előállítani, akinek ez hivatásánál fogva feladata.³⁵⁷ Ebből adódóan a téma kifejtéséhez elsődlegesen annak vizsgálatát végezzük el, hogy ki vagy mely szervezet lehet a sajtószabadság, mint politikai alapjog alanya, valamint, hogy a bírósági eljárások tekintetében mit értünk a média, illetve a sajtó alatt.

³⁵⁴ BUJÁKI Ildikó: *A bv. sajtó- és kommunikációs tevékenységének helyzete, aktuális feladatai*. Börtönügyi Szemle, 2002/2. 40.

³⁵⁵ EKINT 2010. 8.

³⁵⁶ Alaptörvény IX. cikk

³⁵⁷ KOLTAY András *A „média” meghatározása az interneten*. In.: Koltay András – Török Bernát: *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 109. https://media.mandiner.hu/cikk/20150204_koltay_andras_a_media_meghatarozasa_az_interneten

VIII.1. A médiarendszerhez kapcsolódó fogalom-meghatározások

A „hagyományos” felfogás alapján a médiaszolgáltatásokat a média egyes formáinak megjelenése és terjesztésének módja szerint lehet meghatározni. Ez azonban a *mediakonvergencia jelenségének*³⁵⁸ következtében már nem ad megfelelő szempontrendszert, hiszen a nyomtatásban megjelenő újságok elérhetőek az interneten is, a televíziós adások visszanézhetőek online és a különböző mobilapplikációkon keresztül.³⁵⁹ Mivel a megjelenési forma és a terjesztés módja szerint már nem lehet megkülönböztetni a médiát, célszerűbb azt a betöltött funkciója alapján definiálni.³⁶⁰

Jan Oster a média definiálásakor annak demokratikus feladatait hangsúlyozza, amely alapján médiának csak az olyan egyén vagy vállalkozás tekinthető, aki vagy amely „*a közügyekre vonatkozó információkat és gondolatokat gyűjt és terjeszt, a széles közönségnek szánva, rendszeresen, és a hírgyűjtésre, valamint a szerkesztési folyamatra vonatkozó, meghatározott sztenderdek szerint eljárva.*”³⁶¹

A sajtótermék meghatározásához első lépésként az újság, hírlap klasszikus definíciójából indulhatunk ki, tekintettel arra, hogy sajtótörténetileg az írott, nyomtatott sajtó megjelenése az első fejlődési állomás. A klasszikus definíció értelmében³⁶² ide tartozik minden, ami periodikus megjelenésű, nyilvános, időszerű és vegyes tartalmú. A periodikus megjelenés alatt azt értjük, hogy a megjelenése nem egyszeri, véletlenszerű, valamint nem folytatólagos vagy lezáratlan. Nyilvános, vagyis a sajtótermék bárki számára hozzáférhető, terjesztése nem zártkörben történik. Az időszerű és vegyes tartalom pedig arra vonatkozik, hogy nem kizárólagosan szakosított tartalmakat tartalmazó sajtótermékekről van szó.

A technológiai változások folyamán azonban a fenti kritériumok már nem elégítik ki teljeskörűen a sajtótermékek definícióját, így a vizsgálódást az *új médiaszabályozás*³⁶³ fogalmi rendszerének áttekintésével szükséges folytatni.

³⁵⁸ Bővebben lásd: FORGÓ Sándor: *Az új média, technológiák és tanulás*. In: Ollé János (szerk.) I. Oktatás-Informatikai Konferencia. Tanulmánykötet. ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 103-111.

³⁵⁹ KOLTAY András: *A sajtószabadság fogalma ma – Új média, új szerkesztők és a jog hagyományos megközelítése*. In.: Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején. Wolters Kluwer Kft, Budapest, 2015. 109.

³⁶⁰ ANDERSON, David: *Freedom of the Press*. Texas Law Review, 2002. 39

³⁶¹ OSTER, Jan: *Theory and Doctrine of Media Freedom as a Legal Concept*. 5 Journal of Media Law, 2013. no. 1. 74.

³⁶² Bővebben lsd.: MÁTÉ Károly: *Sajtó és tudomány*, Dunántúli Egyetem Nyomdája, Budapest, 1929.

³⁶³ SZAKADÁT István: *Új média, hálózati kommunikáció*. In: S. Nagy Katalin (szerk.), Szociológia, Typotex, 2006. 165-178.

Az Európai Unió 2007-ben irányelvben igazította a médiaszabályozást a digitális környezethez.³⁶⁴ Ennek eredményeként a korábbi szabályozás tárgyi hatályát bizonyos internetes szolgáltatásokra, úgynevezett *on-demand*, vagyis egyéni igényeken alapuló, nem lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásokra is kiterjesztette.³⁶⁵

Ehhez kapcsolódik még az Európa Tanács 2011-es ajánlása³⁶⁶, amely a médiaszolgáltatások hat kritériumát rögzítette. A hat kritérium, (I) a médiaként való viselkedés szándéka, (II) a médiatartalom előállítás, gyűjtése és terjesztése, (III) a szerkesztői kontroll, (IV) szakmai mércék szerinti működés, (V) széles tömeghez történő eljuttatás és terjesztés szándéka, valamint (VI) a közönség felőli elvárásoknak való megfelelés. Az Európa Tanács ajánlása szerint ezen hat kritérium együttes megléte esetén mondható egy szolgáltatás médiának.

A fentiek eredményeként a magyar médiaszabályozás is változáson ment keresztül. Az új magyar médiaszabályozás alapján a Sajtótörvény és a Médiatörvény hatálya alá alapvetően két szolgáltatási kör tartozik. Az országban letelepedett médiatartalom-szolgáltató által nyújtott médiaszolgáltatás, valamint a médiatartalom-szolgáltató által kiadott sajtótermék, amelyeket gyűjtőnéven médiatartalom-szolgáltatásnak nevezünk.

Médiaszolgáltatás alatt az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban EUMSZ) 56-57. cikkében meghatározott, önálló, üzletszerűen – rendszeresen, nyereség elérése érdekében, gazdasági kockázatvállalás mellett – végzett gazdasági szolgáltatást kell érteni, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséget visel, és amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a nyilvánossághoz való eljuttatása valamely elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.³⁶⁷ Ez lehet audiovizuális médiaszolgáltatás, vagy lekérhető audiovizuális szolgáltatás, amely egy médiaszolgáltató által nyújtott audiovizuális szolgáltatás, a felhasználó által, az adott pillanatban választott, valamint a médiaszolgáltató által választott műsorokból álló katalógus alapján egyénileg kért műsorok megtekintését teszi lehetővé.³⁶⁸

³⁶⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/65/EK irányelve a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról

³⁶⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU Irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról

³⁶⁶ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 2011. szeptember 21. napján kiadott Ajánlása

³⁶⁷ Médiatörvény 203.§ 40. pont, valamint a Sajtótörvény 1.§ 1. pont

³⁶⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról

Sajtóterméknek minősülnek a napilap és más időszakos lap egyes számai, valamint az internetes újság vagy hírportál, amelyet gazdasági szolgáltatásként nyújtanak, amelynek tartalmáért valamely természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság szerkesztői felelősséget visel, és amelynek elsődleges célja szövegből, illetve képekből álló tartalmaknak a nyilvánossághoz való eljuttatása tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából, nyomtatott formátumban vagy valamely elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.³⁶⁹

A fenti fogalommeghatározások alapján a szolgáltatás gazdasági jellege, a szolgáltatás mögött meghúzódó szerkesztői felelősség, a nyilvánossághoz történő közvetítés, mint elsődleges cél, valamint a tájékoztatási, szórakoztatási, valamint oktatási cél együttes megléte esetén tartozik egy szolgáltatás a médiaszabályozás hatálya alá.

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a *technológiasegesség* elvének érvényre jutása érdekében, annak megállapítása során, hogy egy adott szolgáltatás médiatartalom-szolgáltatásnak minősül-e, elsősorban a nyilvánossághoz közvetített konkrét tartalomról és nem a tartalom megjelenési formájából vagy a szolgáltatást nyújtóból kell kiindulni.³⁷⁰

A médiaszabályozás a gazdasági jelleg meghatározásakor az EUMSZ-ben meghatározott gazdasági szolgáltatás definíciójából indul ki³⁷¹, amelynek két elengedhetetlen fogalmi eleme: az üzletszerűség, rendszeresség és a nyereségre törekvés triász, valamint a gazdasági szolgáltatás önálló jellege.

Üzletszerű tevékenységről akkor beszélhetünk, ha a szolgáltatást a gazdasági kockázatvállalás mellett, nyereség-, illetve jövedelemszerzés céljából, rendszeresen folytatják.³⁷² A rendszeresség fogalmával kapcsolatban az Európai Unió Bírósága [a továbbiakban EuB] a *Bond van Adverteerders és mások v. Hollandia* ügyben³⁷³ fejtette ki, hogy az a tevékenység folyamatosságát feltételezi, vagyis annak eldöntésében, hogy a tevékenység csak ideiglenes jellegű-e, a szolgáltatásnyújtás időtartamán túl, annak rendszerességét, valamint időszakos vagy folyamatos jellegét is figyelembe kell venni. A nyereségre törekvés jelentősége pedig abban rejlik, hogy ha egy sajtóterméket nem a

³⁶⁹ Média törvény 203.§ 60. pont, valamint a Sajtótörvény 1.§ 6. pont

³⁷⁰ Bővebben lsd. KOLTAY András – NYAKAS Levente: *Magyar és Európai médiajog*, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2017.

³⁷¹ KOLTAY András – MAYER Annamária – NYAKAS Levente – POGÁCSÁS Anett: *A médiaszabályozás és a sajtótermék fogalma az új magyar médiaszabályozásban*. Iustum Aequum Salutare, 2011/4.

³⁷² KISFALUDI András – SZABÓ Marianna (szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*. CompLex Kiadó, Budapest, 2007. 39.

³⁷³ Bond van Adverteerders and others v. Netherlands C-352/85.

nyereség szándékával készítenek el, akkor az a sajtótermék nem vonható be a szabályozás hatálya alá, mert ebben az esetben nem minősül szolgáltatásnak.³⁷⁴ A tényleges nyereség realizálódása azonban nem feltétel e fogalmi elem teljesülésének, elegendő, ha a tevékenységet a nyereségre törekedve folytatják.

A másik szükségképpeni elem, hogy a médiaszolgáltatásnak önálló gazdasági szolgáltatásként kell megjelennie, vagyis az szorosan és szétválaszthatatlanul ne kapcsolódjon más gazdasági tevékenységhez.

A törvényi szabályozásból levezethető fogalom azonban ebben a formájában sem teljeskörűen kielégítő. Míg a fent említett két fogalomkör - a médiaszolgáltatás és sajtótermék - lefedi az írott és elektronikus média nagy részét, az úgynevezett *mainstream* médiát, amelyekre a jogszabályi rendelkezések mellett vonatkoznak a médiaetikai előírások is, addig a jelenlegi jogszabályi környezet nem képes leszabályozni a közösségi médiát. A közösségi média olyan interaktív felületek összefoglaló elnevezése, ahol a felhasználók tartalmakat hoznak létre³⁷⁵ vagy osztanak meg egymással, olyan széles körben hozzáférhető technológiák segítségével, amelyek megkönnyítik a kommunikációt, valamint befolyással bírnak a szélesebb közönséggel folytatott interakciókra,³⁷⁶ önálló azonosítóval történő belépés után.³⁷⁷ A közösségi média alatt a különböző blogokat, valamint közösségi hálókat értjük, mint amilyen a *Facebook*, *Instagram*, *Twitter*, vagy mint korábban az *IWIW* vagy a *Myvip* volt. Ezek az oldalak akár névtelenül vagy álprofilokat létrehozva százezres, vagy akár milliós tömeghez lehet híreket, információkat eljuttatni. Az igazságszolgáltatás nyilvánosság elvének köszönhetően bárki, az adott eljárás iránt érdeklődő polgár - a törvényi keretek között - részt vehet a bírósági tárgyalásokon, amelyekről később ezeken a közösségi médiafelületeken információkat oszthat meg. Egy blog, egy személyes honlap tulajdonosa, a közösségi oldalakon híreket megosztó személy nem tartozik a médiaszabályozás hatálya alá, hiszen tevékenységét nem gazdasági szolgáltatásként, nem médiatartalom-szolgáltatóként nyújtja. Így a törvény hatálya nem terjed ki a videóblogok és a közösségi oldalakon elhelyezett audiovizuális tartalmakra sem.³⁷⁸

³⁷⁴ VÁRNAY Ernő – PAPP Mónika: *Az Európai Unió joga*. CompLex, Budapest, 2010. 618.

³⁷⁵ MANOVICH, Lev: *The practice of everyday (media) life.: From Mass Consumption to Mass Cultural Production?* In: Geert Lovink - Sabine Niederer (eds.): *Video Vortex Reader – Responses to YouTube*, Institute of Network Cultures, Amsterdam, 2008. 33-44.

³⁷⁶ NAGY Tamás: *Vélemény 2.0- Közösségi média könyv* <http://mek.oszk.hu/10300/10353/>

³⁷⁷ HARGITAI Henrik – HIRSCH Tibor: *Médiatörténet*

http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet/index.php?option=com_tananyag&task=showElements&id_tananyag=45

³⁷⁸ KOLTAY–MAYER–NYAKAS–POGÁCSÁS 2011. 16.

Bár a Be. a fentiekben kifejtett problémát megpróbálja áthidalni azzal, hogy szakít a szűk értelemben vett sajtó tájékoztatási monopóliumával és a médiarendszer terminust használva a nyilvánosság tájékoztatásának közvetítősemlegességét helyezi előtérbe – tekintettel arra, hogy a nyilvánosság tájékoztatását már nem kizárólag a médiatörvényben meghatározott médiatartalom-szolgáltató, hanem az egyének, vagy civil szervezetek profitorientáltság nélküli tevékenysége is biztosíthatja.³⁷⁹ Ebből kifolyólag előírja, hogy aki a nyilvánosság tájékoztatása céljából kér tájékoztatást, annak kötelessége közölnie nevét, nem természetes személy esetén megnevezését, továbbá elérhetőségét, és hogy milyen módon, mely médiatartalom-szolgáltató vagy egyéb az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás útján kívánja tájékoztatni a nyilvánosságot.³⁸⁰ Ez azonban továbbra sem terjed ki azokra az esetekre, amikor nem kifejezetten a nyilvánosság tájékoztatása a cél, hanem például csupán a személyes tapasztalatok megosztása egy tárgyalásról. Valamint nem terjed ki a magánszemélyeknek az eljáró bíróság engedélye nélkül készített felvételekre sem.

³⁷⁹ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez – főszerkesztő: Polt Péter <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/396/id/A17Y0090.KK/ts/20180701/lr/chain3>

³⁸⁰ Be. 107.§ (3) bekezdés

VIII.2. Az igazságszolgáltatás és a média konfliktusa, az igazságszolgáltatás mediatizálódása

„A tömegtájékoztatás és mindenekelőtt a televízió a minden eddiginél szélesebb hatókörénél, viszonylagos megbízhatóságánál, műsorainak magas szórakoztató értékénél fogva kulcspozícióhoz jutott életünkben.”³⁸¹

Az igazságszolgáltatás és a sajtó viszonyrendszerében a sajtó szerepét, jogait és kötelezettségeit az Alaptörvény, az eljárási törvények, a sajtótörvény, valamint a médiatörvény mellett számos rendelet is szabályozza. A széttagolt szabályozás azonban megnehezíti a jogalkalmazók munkáját, hiszen sokszor egymásnak ellentmondó szabályokkal találkozhatnak, vagy éppen a fragmentált jogszabályi környezetben a jogszabályok egyike sem szolgál válasszal, hiátust okozva ezzel.

A büntető igazságszolgáltatás és a média alapvető kapcsolódási pontja törvényi szinten a Be. azon rendelkezésében jelenik meg, amely kimondja, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy a bírósági tárgyalásról a médiarendszer útján tájékoztatást kapjon.³⁸² Vagyis a nyilvános bírósági eljárásokról történő tudósításhoz való jogot a Be. *ipso jure* biztosítja a sajtó számára. Ez kiemelt jelentőséggel bír, hiszen az Alkotmánybíróság értelmezése szerint „a sajtó nemcsak a szabad véleménynyilvánítás eszköze, hanem a tájékoztatásé is, azaz alapvető szerepe van a véleményalkotás feltételét képező tájékozódásban.”³⁸³

A média azonban ma már egy olyan teremtő hatalom, amely nem csupán tájékoztatja a nyilvánosságot, hanem formálja annak tagjait. A tömegtájékoztatás oldaláról érkező információk a befogadó közönség, a társadalom tagjainak felfogását, érzelmi állapotát, identitásukat alapjaiban képes befolyásolni.³⁸⁴ A médián keresztül a társadalom tagjait felemelheti vagy a mélybe taszíthatja, sztárt csinálhat valakiből, vagy teljesen lerombolhatja egzisztenciáját. Az elmúlt évek nagy médiaérdeklődést kiváltó büntetőügyei folytán ma már tudjuk, hogy a média a bűnösből ártatlant, és az ártatlanból bűnöst csinálhat.

³⁸¹ GÖNCZÖL Katalin - KEREZSI Klára - KORINEK László - LÉVAY Miklós (szerk.): *Kriminológia – szakkriminológia*. Complex, 2016. 260.

³⁸² Be. 108.§ (1) bekezdés

³⁸³ 37/1992. (VI.10.) AB határozat Indokolás I. 2.

³⁸⁴ POKOL Béla: *Tömegkommunikáció és politika*. In: Bihari Mihály – Pokol Béla (szerk.): *Politológia*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2009.

Az igazságszolgáltatás és a média kapcsolata véleményünk szerint meglehetősen viharosnak, konfliktusokkal tűzdeltnek mondható. Ez a konfliktus elsődlegesen az igazságszolgáltatás és a média tájékoztatással elérni kívánt hatásában, illetve az ehhez kapcsolódó érdekellentétben keresendő. A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló törvény a médiarendszer feladatául határozza meg a helyi, az országos és az európai közélet ügyeiről, valamint Magyarország polgárai és a magyar nemzet tagjai számára jelentőséggel bíró eseményekről a „*hiteles, gyors, pontos tájékoztatást.*”³⁸⁵

Az igazságszolgáltatás érdeke elsődlegesen a pontosság és hitelesség, hiszen ezen érdekeken keresztül bízhatnak abban, hogy a társadalom igazságszolgáltatásba vetett hite, bizalma megmaradjon, illetve erősödjön. A piaci alapon szerveződő médiában azonban az elsődleges érdek az eladott példányszámok, a megtekintések, megosztások növelése, a gyorsaság és a szenzáció, amely gyakran háttérbe szorítja a pontosság és hitelesség követelményét. Míg az információk közlése a társadalom részéről az információszerzést és valamilyen formában a szórakoztatást szolgálja, addig a sajtó részéről ez pusztán gazdasági érdekként³⁸⁶ jelentkezik. Ezt nehezíti továbbá a bűnügyi tájékoztatások rendszerében az igazságszolgáltatás paradox helyzete. Az igazságszolgáltatás és a média kapcsolata egy kölcsönös függőségi viszony, hiszen az igazságszolgáltatásnak, illetőleg a bíróságoknak érdeke, hogy a társadalom tagjai információkat kapjanak a bíróság munkájáról, a bíróság által meghozott ítéletekről, amelyhez szüksége van a médiára, mint közvetítő csatornára. Ezzel párhuzamosan a médiának is szüksége van a bíróságokra, hiszen a bíróságok a bűnügyi tájékoztatás során a hírek, információk elsődleges forrásának minősülnek, amelyeket a társadalom számára közvetíteni kívánnak. Vagyis az igazságszolgáltatás és a média egymásrautaltsága megkérdőjelezhetetlen.³⁸⁷

E viszonyrendszer azonban abból a szempontból paradox, hogy az igazságszolgáltatás nem csupán az információk forrása, de sok esetben szereplője is a médiatudósításoknak. Ebből eredően alapvető érdeke, hogy a médiatudósításokban miként, milyen minőségben és milyen mennyiségben jelenik meg. Ugyanakkor a sajtó is gyakran válik a bírósági eljárások

³⁸⁵Sajtótv. 10. §

³⁸⁶ ANTAL Zsolt: *Közszolgálati kommunikáció, közbizalom és médiaszabályozás*, In *Medias Res* 2017/2. 319-338.

³⁸⁷ Bővebben lásd: BARABÁS A. Tünde – GYURKÓ Szilvia – VIRÁG György: *Média és igazságszolgáltatás* In: dr. Irk Ferenc (szerk.) *Kriminológiai tanulmányok* 43., Budapest, 2006.

alanyává, például sajtóhelyreigazítási perekben, személyiségi jogok megsértése miatt indult eljárásokban, valamint a rágalmazás és becsületsértés miatt indult büntetőeljárások során.³⁸⁸

³⁸⁸ RUZSÁNYI Edit: *”Nem az a fontos ami van, hanem ami látszik?!” – avagy a sajtó és az igazságszolgáltatás kapcsolatáról.* 2011. <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/426> 4.

VIII.2.1. Bűncselekmények megjelenítése a médiában

„A sajtónyilvánosság – úgy látszik – valamiféle ördögi játékszabályok szerint működik. Mi lehet a magyarázata annak, hogy a hír és vele annak hordozója, a tömegkommunikációs termék, mint áru akkor adható el a legjobban, ha sokkoló, miközben a józan ész és az ép erkölcsi érzék tiltakozik ellene?”³⁸⁹

A bűnözés jelenléte tagadhatatlanul a mindennapi élet szerves része, a médiarendszerben mind a fikciós (televíziós drámák, krimik), mind a non-fikciós (híradások, tudósítások) műsorszolgáltatások elárasztják a nézőket bűnügyi témájú tartalmakkal.

Természetesen a társadalom tagjainak túlnyomó többsége kizárólag a médián keresztül kerül közvetlen kapcsolatba a bűncselekményekkel, a büntetőeljárással. Értjük ez alatt azt, hogy nem személyes, közvetlen tapasztalatát, hanem a média által tált képet fogadja el valóságnak és ez alapján alakítja ki meggyőződését a bűnözéssel kapcsolatban. Az emberek a filmekben látott történeteket valóságközeli ismeretként raktározzák el és önkéntelenül is elvárják, hogy a valóságban elkövetett bűncselekmények esetében is filmbeillő igazságszolgáltatás valósuljon meg.³⁹⁰

Jewkes a médiát olyan prizmaként értelmezi, amely átforgatja és torzítja a tükrözött világképet³⁹¹, vagyis a média nem a valóságot mutatja be a társadalom számára, hanem a valóságnak egy változatát. A bűnügyi tudósítások befogadó közönsége ez alapján a média által közvetített valóságverzió keresztül alakítja ki a bűncselekményekről, büntető igazságszolgáltatásról alkotott képét, egy a valóságtól elrugaszkodott, torzított világképet teremtve.

Ezt a média által közvetített valóságverziót befolyásolják a hírtermelési folyamatok, a hírkészítés szerkezeti jellemzői, valamint az újságírók, médiaszakemberek egyéni feltevései a közönségről, annak igényeiről, érdeklődéséről, preferenciáiról.³⁹²

Irreális elvárásnak tartanánk, hogy a média minden elkövetett bűncselekményről pontos, hiteles, valamint szakszerű tájékoztatást nyújtson, ha azt vesszük alapul, hogy csak 2019-

³⁸⁹ B. NÉMET–MÜNICH–KÓ 1996. 52.

³⁹⁰ KORINEK László: *Média és bűnözés*. Belügyi Szemle 2006/12. 3.

³⁹¹ JEWKES, Yvonne: *Media and Crime*, Sage Publ. 2004, 37. elérhető:

https://www.academia.edu/7667805/Krimin%C3%A1lis_h%C3%ADrszelekc%C3%B3_az_online_%C3%A9s_a_print_m%C3%A9di%C3%A1ban

³⁹² PARTI Katalin: *Kriminális hírszelekcio az online és a print médiában* I. rész Infokommunikáció és jog, 2013/56. 141-148.

ben több, mint 165000 bűncselekményt regisztráltak³⁹³, vagyis valamilyen szempontrendszer szerint az információkat szelektálni kell.³⁹⁴ A büntető igazságszolgáltatásról kialakított képet, azonban a kiválasztás elvei lényeges mértékben képesek befolyásolni. A kiválasztás elveit nevezzük hírszelekciós szempontoknak, amelyek alapul szolgálnak annak eldöntésében, hogy milyen tartalmú hírek, tudósítások képesek a lehető legnagyobb nézettséget, és ezáltal a lehető legnagyobb profitot termelni az adott médiaszolgáltatónak.

VIII.2.1.1. Hírszelekció

A büntető igazságszolgáltatással, bűnözéssel kapcsolatos valóságkép torzítása leggyakrabban a média hírszelekciós szempontjai alapján valósul meg. Ezen szempontok közé tartozik a hír valósídejűsége, a hírek váratlansága, szokatlansága, a hírrel kapcsolatos érintettség, a hír érdekessége, továbbá a normasértés, negatív hírek prioritása.

A hírgyártás folyamatában elsődleges szempont, hogy a tudósítások minél frissebb, aktuálisabb témákról számoljanak be. Egyfajta versenyhelyzetet kialakítva, különleges szerepet tulajdonítanak annak, hogy egy hírportál egy, a társadalom által közérdeklődésre számot tartó eseményről elsőként tudjon tájékoztatást nyújtani, elsőként érje el a befogadó közönséget.³⁹⁵

A médiapiacon kialakult versenyhelyzetnek köszönhetően a különböző hírműsoroknak, hírportáloknak törekedniük kell arra, hogy olyan híreket tárjanak a társadalom elé, amelyekkel minél szélesebb tömeget tudnak elérni, vagyis olyan témákat jelenítenek meg, amelyek a társadalom nagyobb részét érinthetik, nagyobb tömegre nézve fejthetik ki hatásukat.

A megszokott, hétköznapi eseményeknél sokkal nagyobb mértékben képesek felkelteni az emberek figyelmét, érdeklődését a megszokott, mindennapi életritmustól merőben eltérő események, történések. E három hírszelekciós szempont előtérbe kerülése a hírek és tudósítások „elbulvárosodását” eredményezi. A hírtermelés elsődlegesen az úgynevezett *hard news*-okra épül, amelyek a társadalom „felső rétegéhez” tartozó személyekhez

³⁹³ Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint ENyÜBS: <https://bsr-sp.bm.hu/>

³⁹⁴ ACZÉL Petra: *A hír mint értékrend reprezentáció*. In: Andok Mónika (szerk.) *A média hír mint rítus*, Eger, Eszterházy Károly Főiskola, 2007. 32-43.

³⁹⁵ VÁRI Vince: *A bűnüldözés relatív hatékonysága és a rendőrség*, PhD-értekezés, Miskolc, 2015. 128.

(politikai szereplők, celebek) kapcsolódó, valamint a mindennapi élet rutinjának megzavarására alkalmas híreket jelenti.³⁹⁶ A sajtó teljesítményét és az állami szabályozás szükségességét vizsgáló Hutchins Bizottság már 1947-ben közzétett jelentésében megállapította, a sajtó arra törekszik, hogy a jellemző helyett a rendkívülit, a lényeges tartalom helyett a szenzációt részesítse előnyben, amely következtében „*az állampolgárokat már nem látja el a közösségen belüli feladatainak betöltéséhez szükséges információkkal.*”³⁹⁷

A normasértés, negatív hírek prioritása, mint hírszelekciós szempont körébe tartoznak a deviáns viselkedési formák, a társadalmi és jogi normáktól való eltérés, amely a társadalom szabálykövető tagjaiban felháborodást válthat ki, fokozva ezzel a hír iránti érdeklődésüket. A negatív hírek prioritása meghatározó szerepet tölt be a hírszelekció folyamatában. *Galtung* és *Ruge* kutatásukban arra a megállapításra jutottak, hogy egy eseménynek, ha az nem kapcsolódik valamilyen jelentős személyiséghez (politikushoz, hírességhez, közismert személyhez), akkor erős negatív elemeket kell tartalmaznia ahhoz, hogy hírértékűvé váljon.³⁹⁸

³⁹⁶ ZALLER, John: *A New Standard of News Quality: Burglar Alarms for the Monitorial Citizen*. Political Communication 2003, 109-130.

³⁹⁷ Commission on Freedom of the Press: *A Free and Responsible Press. A General Report on Mass Communication: Newspapers, Radio, Motion Pictures, Magazines, and Books*, Chicago, The University of Chicago Press, 1947.

³⁹⁸ GALTUNG, J. RUGE, M Homboe: *The structure of foreign News. The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers*, Journal of Peace Research , vol 2. 64-91.

VIII.2.2. Körkép a hazai bűnügyi tudósításról

Kertész Imre már a 90-es évek elején kifejtette azon véleményét, hogy a hírt befogadó közönséget gyakorta jobban érdekli a bűnözés, a bűncselekmények elkövetése és felkutatása, mint sok más, ugyancsak kiemelkedő jelentőségű társadalmi jelenség, és „*a különböző bűncselekmények iránti kíváncsisága sem arányos azok előfordulási gyakoriságával.*”³⁹⁹ Ez alapján természetesnek tűnik, hogy a média arra törekszik, hogy minél inkább igazodni tudjon a társadalom igényeihez.

A média előszeretettel jelenít meg bűnügyi tudósításokat, investigatív jellegű írásokat. Ezzel kapcsolatban megállapítható, hogy az elmúlt években a bűnügyi tájékoztatás átalakulása, változása figyelhető meg, amely változás során elsődleges funkciója a tájékoztatásról a szórakoztatás felé tolódik.⁴⁰⁰

Az erőszak, az agresszió, a kriminális deviancia megjelenítése a média oldaláról gyakran keresett sajátos eleme a bűnügyi tudósításnak. Az erőszakosság, az egyik fő meghatározó nézettség-növelő elem. Az látható, hogy minél megrázóbb egy hír, a nézettsége annál magasabb, a társadalom részéről egyfajta elvárás, hogy a bűncselekmény elkövetése valamilyen brutális, kegyetlen módon történjen,⁴⁰¹ hiszen „*egy bűncselekmény akkor érdekes, ha valamilyen tekintetben szokatlan, furcsa.*”⁴⁰²

Szociál-pszichológiai szempontból ennek oka arra vezethető vissza, hogy a zsidó-keresztény kultúrkörben az emberekben a szocializáció során az rögzült, hogy a világ igazságos és jó. Éppen ezért minden olyan történés, ami valamilyen módon felborítja ezt a világgépet felerősíti az ez iránti érdeklődést. „*Kulturálisan úgy vagyunk megkonstruálva, hogy a rossz hírekre vagyunk kiéhezve. A negativitás érdekes.*”⁴⁰³

A történelem folyamán az erőszak – és vele az agresszióra való hajlam -, amely az emberiség természetes állapota volt, genetikailag épült be az ember természetébe, amelynek igényét a különböző vadászatok, háborúk, nyilvános kivégzések elégítették ki.⁴⁰⁴ Ezek megszűnésével a televízió és interneten keresztül tudják kielégíteni az agresszivitás iránti igényeket.

³⁹⁹ KERTÉSZ Imre: *A bűnügyi tudósítás és a személyiségi jogok védelme*, Belügyi Szemle 1990/11. sz. 15-16.

⁴⁰⁰ RUZSÁNYI 2011. 5.

⁴⁰¹ Prancz 2008. 173.

⁴⁰² B.Németh-Münich -Kó 57.

⁴⁰³ RUZSONYI Péter. – TARI Ferenc.: *Börtön és média. Börtönügyi Szemle*, 1997/1, 26.

⁴⁰⁴ SZELES András: *Erőszak a televízióban.* '96 Studio Kft. Miskolc, 2001. 10.

A probléma ezzel a jelenséggel csupán annyi, hogy a tömegkommunikációnak köszönhetően a híryanagyok, audiovizuális megjelenések mennyiségileg és minőségileg is a fogyasztók igényeihez igazodnak, tekintettel arra, hogy a tömegtájékoztatást végzők elsődleges célja a nézettség növelése.⁴⁰⁵ Így, ha az erőszak az egyik legmeghatározóbb nézettség-növelő tényező, a különböző médiumok arra fognak törekedni, hogy minél több alkalommal kerüljenek képernyőre erőszakos tartalmak. Márpedig a különös és szokatlan dolgok gyakori megjelenítése mérsékli ezt a szokatlanságot, egyfajta tolerancia-küszöböt építi fel, míg „*az egyhangúság, az eltérő vagy furcsa dolgok ritka megjelenítése fenntartja ezt a status quo-t és csökkenti az elfogadási hajlamot.*”⁴⁰⁶

Ezt a tendenciát támasztja alá a magyar médiaszabályozás is. A Médiatörvény előírja, hogy az úgynevezett jelentős befolyásoló erővel rendelkező lineáris audiovizuális médiaszolgáltatók hírműsoraiban „*a demokratikus közvélemény tájékoztatását nem szolgáló, bűnügyi tematikájú híryanagy vagy tudósítás a hírműsorszám időtartamának harmincöt százalékánál éves átlagban nem lehet hosszabb terjedelmű.*”⁴⁰⁷ A bűnügyi tudósítás felértékelődését mutatja, hogy korábban a bűnügyi tematikájú műsorok megengedett aránya csak húsz százalék volt. A bűnügyi kvóta felemelésére az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv⁴⁰⁸ (a továbbiakban AVMS-irányelv) átültetése miatt került sor, amely célul tűzte ki az audiovizuális médiumokra vonatkozó nemzeti jogszabályok uniós szintű összehangolását. Az AVMS-irányelv rendelkezik a bűnügyi kvótaszabályról, vagyis meghatározza, a bűnügyi tematikájú híryanagyok terjedelmi korlátait, arányát.

Bűnügyi tematikájú híryanagnak, tudósításnak minősül minden olyan összefoglaló, amelyek valamilyen bűncselekményről számolnak be. Lényegesnek tartjuk megjegyezni, hogy a harmincöt százalékos bűnügyi kvótába csak azokat a híreket számolják bele, amelyek sem közvetett, sem közvetlen módon nem kapcsolódnak a közülethez. A média egyik legalapvetőbb feladata a közélet ügyeiről való tájékoztatás, így a közülethez kapcsolódó bűnügyi tudósításokat nem számítják bele a bűnügyi kvótába. Ide tartoznak a hivatalos, külföldi hivatalos, valamint a közfeladatot ellátó személy által vagy sérelmére elkövetett

⁴⁰⁵ VÁRI Vince: *A bűnüldözés relatív hatékonysága és a rendőrség*, PhD értekezés, Miskolc 2015. 124.

⁴⁰⁶ VIRÁG György: *Szex, valóság, média. A szexuális erőszak megjelenítése a tömegtájékoztatásban 1993 végén*. Kriminológiai tanulmányok 31. 1994, 171.

⁴⁰⁷ Médiatörvény 38. § (1) bekezdés

⁴⁰⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról

bűncselekmények, a hazai és külföldi vonatkozású terrorcselekmények, a politikai vagy ideológiai indíttatású bűncselekmények, valamint az úgynevezett szociális bűncselekmények egyes típusai, mint az uzsora bűncselekmények vagy a lakásmaffia.⁴⁰⁹

A bűnügyi tematikájú híryanagokhoz azonban nem kizárólag a bűncselekmény Btk.-ban található fogalmának megfelelő tudósítások kapcsolódnak, hanem az *azonnali hatást kiváltó hírek* is, mint a háztartási, közlekedési balesetek, munkahelyi balesetek, hazai és külföldi természeti katasztrófák.⁴¹⁰

A Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztályának Bűnügyi Statisztikai Rendszere alapján⁴¹¹ 165 648 regisztrált bűncselekmény történt 2019. évben. Ennek kapcsán a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság az általa készített felmérésben⁴¹² a hírműsorokban a megjelenített bűncselekményeket négy kategóriába sorolta, I) emberölés, II) más erőszakos bűncselekmény, III) nem erőszakos bűncselekmény, IV) ittas vezetés, cserbenhagyás.

A felmérésben megállapították, hogy a vizsgált hírműsorokban jóval nagyobb arányban szerepeltek az emberölés, valamint az erőszakos bűncselekményekről szóló tudósítások, hírösszefoglalók, mint más gyakori előfordulású bűncselekmények.

Amennyiben egy büntetőeljárás nem kapcsolódik valamilyen közismert személyiséghez, akkor az érdekességet keresi a sajtó egy eljárásban, amely érdekességet leggyakrabban az emberölés vagy más erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt indult büntetőeljárásban talál meg. Márpedig, ha egy adott bűncselekményfajta megjelenítése megemelkedik a híradásokban, akkor annak a bűncselekménynek az előfordulását tudat alatt is felértékeli a társadalom. A negatív információk általában erősebb reakciót váltanak ki az emberekből⁴¹³, azonban *George Gerbner* kultivációs elemzése szerint a probléma nem az egyes híradások, műsorszámok agressziótartalmában rejlik, sokkal inkább az agresszió tömeges

⁴⁰⁹ Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság: Bűncselekmények a hírműsorokban (2011) http://mediatorveny.hu/dokumentum/523/Buncselekmények_a_hirmusorokban.pdf

⁴¹⁰ HORVÁTH Lili: *Mennyit ér meg a nézettség? – A médiajog ellentmondásos kérdései* <https://juratus.elte.hu/mennyit-er-meg-a-nezettség-a-mediajog-ellentmondásos-kerdesei/>

⁴¹¹ Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztályának Bűnügyi Statisztikai Rendszere <https://bsr.bm.hu/Document>

⁴¹² Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság: A 35%-os bűncselekmény-arány vizsgálata a hírműsorokban: https://nmhh.hu/cikk/212311/A_35os_buncselekményarany_vizsgálata_a_hirmusorokban_2019

⁴¹³ FISKE, S.T.: *Social cognition and social perception*. Annual Review of Psychology 44. In.: Winterhoff-Spurk, P. (2003): Kombination des Sozialcharakters. Medienpsychologische Forschungsergebnisse zur Wirkung von Gewalt in Fernsehnachrichten. (Vortrag im Haus der Saarländischen Landesregierung am 15.15.03 in Berlin)

jelenlétében⁴¹⁴, amely folyamat az úgynevezett „*aljasvilág-szindrómát*” erősíti fel a nézőben, vagyis, hogy a körülöttünk lévő világ alapvetően aljas és erőszakos.⁴¹⁵

A gyakori előfordulású, azonban kevésbé szenzációs bűnesetek annak ellenére sem szerepelnek a hírműsorokban, hogy a társadalom többsége leggyakrabban a kisebb bűncselekményekkel találkozhat a hétköznapi életben. 2019-ben összesen 141 emberölést regisztráltak, amely szám azonban elenyésző a csalás (14 350), a lopás (55 059), vagy az ittas vezetés (13 801) elkövetésének számához viszonyítva, mégis a média gyakrabban tudósít az emberölésekről, mint más bűncselekményekről és ez igaz az emberölés elkövetése miatt indult büntetőeljárásokról szóló tudósításokra is. Ha az erőszakos bűncselekményekről túlzott mennyiségű információval árasztják el a társadalmat, míg a statisztikai szempontból nagyobb tömeget érintő és a társadalom többségét valószínűbben fenyegető bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásokról kevésbé, az felerősítheti a népesség szociális és etnikai demagógiáját, valamint olyan más teóriák kialakítását támasztja alá, mint a szigorúbb büntetőpolitika, szigorúbb büntetések bevezetése, vagy a halálbüntetés kérdése.⁴¹⁶ A társadalmi konstruktivizmus elmélete szerint egy adott kérdés abban az esetben tud társadalmi problémává válni, hogyha egyes individuumok, valamint a közösségek elkezdnek az adott problémáról beszélni és a különböző vélemények széleskörben jelennek meg a médiában.⁴¹⁷ Ez a sajtó által „tálalt” probléma pedig végső soron szélsőséges megnyilvánulásokba, bűnbakképzésbe, a büntetési szigorra vonatkozó követelésekben öltethet testet⁴¹⁸, amellyel már az igazságszolgáltatás kérdését politikai vita tárgyává teszik. A médiában megjelenő tájékoztatások folytán a társadalom igazságszolgáltatásáról, bíróságokról alkotott képe torzulhat, amikor egy büntetőügyben meghozott ítélet nem egyezik a társadalom igazságérzetének megfelelő ítélettel, amely elvezet az igazságszolgáltatás és média kapcsolatában gyökerező másik problémakörhöz, az igazságszolgáltatás politizálásához.

⁴¹⁴ GERBNER, G.– GROSS, L.: *Living with television: The violence profile*. Journal of Communication, 1976. 26,

⁴¹⁵ MOSHARAF, Eman: *All you Nedd to Know About: The Cultivation Theory*. Global Journal of Human-Social Science 15/2015. 24.

⁴¹⁶ KORINEK 2006. 3.

⁴¹⁷ SASSON, Theodore: *Frame analysis*. In: Greer. (Ed.) *Crime and media. A reader*. Routledge Student Readers: London and New York 153.

⁴¹⁸ uo. 155.

VIII.3. Az igazságszolgáltatás politizálódása

Az igazságszolgáltatás politizálódása alatt *Hack Péter* Szegedi Ítéltáblán tartott előadása nyomán⁴¹⁹ egy kétirányú folyamatot értünk. Az egyik iránya, amikor politikai ügyek válnak igazságszolgáltatási üggyé, míg a másik iránya amikor igazságszolgáltatási ügyek válnak politikai üggyé.

A politika a 21. század elejétől nagyobb mértékű interferenciába került az igazságszolgáltatással, mint korábban bármikor. Az Országos Kriminológiai Intézet 2005-ben publikált empirikus kutatása⁴²⁰ - amelyben három egymást követő év áprilisában megjelent, mindösszesen 2072 büntetőüggyel foglalkozó hír elemzését végezték el - arra a megállapításra jutott, hogy a különböző büntetőügyek és az igazságszolgáltatás médiában való megjelenítése kiemelkedő mértékben átpolitizált.

Ez az átpolitizáltság elsődlegesen abban jelenik meg, hogy a büntetőügyekről szóló tudósítások kiemelt helyet foglalnak el a különböző politikai napilapokban, illetve a bűnügyi tájékoztatásban a politikai napilapok szerepe és aránya felértékelődött. Egyre gyakrabban tűntetnek fel politikusokat mind aktív - tényleges adatszolgáltatók -, mind passzív - politikusok véleményére, megnyilvánulására való hivatkozás – hírforrásként. Álláspontunk szerint a legnagyobb veszélyt azonban nem kizárólag a büntetőügyek médiamegjelenésében és a médiamegjelenés politikához való viszonyában kell keresni, sokkal inkább magának az igazságszolgáltatásnak a politizálódásában.

⁴¹⁹ HACK Péter előadása: *Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvénytervezet koncepciója* címmel, a Szegedi Ítéltáblán 2014. január 17. napján megtartott konferencián. A konferencia jegyzőkönyve elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/jegyzet_0207_oszesített_javitott_ta.pdf

⁴²⁰ BARABÁS A. Tünde - GYURKÓ Szilvia - VIRÁG György: *Média és igazságszolgáltatás*. In: Virág György (Szerk.) *Kriminológiai Tanulmányok XLIII.* Budapest, OKRI, 2006. pp. 11-38

VIII.3.1. Politikai ügyek az igazságszolgáltatásban

Eddigiekben még nem látott gyakorisággal fordul elő, - vagy legalábbis soha eddig nem voltak ennyire reflektorfényben a politikusok ellen indult büntetőeljárások - hogy politikusok kerülnek bíróság elé. Nem csupán hazai viszonylatban, hanem Európa szerte és a tengeren túl is egyre gyakoribb, hogy politikusok, volt miniszterek, miniszterelnökök, államfők ellen indítanak büntetőeljárást vagy töltik szabadságvesztés büntetésüket.

Az Egyesült Államokban, Illinois államnak négy olyan kormányzója is volt, akit bűncselekmény elkövetése miatt, a tisztsége megszűnését követően szabadságvesztésre ítélték. *Rod Blagojevich* kormányzó 14 év szabadságvesztés büntetését töltötte egy szövetségi börtönben, korrupciós ügyek miatt, míg 8 év után 2020. február 18. napján engedték szabadlábra Donald Trump jóvoltából.⁴²¹

Francois Fillon volt francia miniszterelnököt négy év börtönbüntetésre ítélték, amiért feleségének közpénzből több milliós nagyságrendű összegeket juttatott fizetésként egy nem létező állás betöltésére.⁴²²

Ukrajna volt miniszterelnöke *Yulia Tymoshenko* 7 év börtönbüntetést kapott hatalommal való visszaélés miatt⁴²³, Romániában a szociáldemokrata párt vezetőjét ítélték el korrupciós bűncselekmények miatt.⁴²⁴ De akár *Silvio Berlusconi* volt olasz miniszterelnök neve is megemlíthető, akinek korrupciós és más botrányai számos bírósági eljárást vontak maguk után.

Az igazságszolgáltatás politizálódásának fentiekben jelölt típusába sorolhatók még a politikai életben gyökerező olyan ügyek, korrupciós botrányok, hatalmi visszaélések, állami, illetve önkormányzati tulajdonban lévő, vagy politikusokhoz közeli cégekkel kapcsolatos eljárások, melyek között sokszor még közvetett kapcsolatot sem lehet felfedezni, mégis a politikai csatározások során fegyverként felhasznált ügyekké válnak. (pl. SZEVIÉP-ügy).

⁴²¹ BAKER, Peter - HABERMAN, Maggie (February 18, 2020). "[Trump Commutes Corruption Sentence of Governor Rod Blagojevich of Illinois](#)". *The New York Times*. ISSN 0362-4331

⁴²² <https://www.euronews.com/2020/06/29/france-s-ex-prime-minister-francois-fillon-to-face-verdict-in-wife-s-fake-job-trial>

⁴²³ <https://www.dnaindia.com/world/report-former-ukraine-pm-sentenced-to-7-year-jail-for-abuse-of-office-1597517>

⁴²⁴ <https://www.reuters.com/article/us-romania-corruption-trial-idUSKCN1SX17V>

Ezen felül ebben a kategóriában említést kell tenni azokról az ügyekről is - mint például a devizahitel-ügy - amelyek kialakulásában az igazságszolgáltatásnak semmi szerepe nem volt, mégis a jogvitákat eldöntő fórumokként a bíróságok kénytelenek foglalkozni ezekkel az ügyekkel és a társadalom, a politikai vezetés végső soron az igazságszolgáltatástól várja a problémák orvoslását. Ezekben a politikai játszmákban felhasznált ügyekben a közvélemény irreális elvárások elé állítja a bíróságokat, amely végső soron az igazságszolgáltatásba vetett bizalom romlását eredményezi.

VIII.3.2. Igazságszolgáltatási ügyek a politikában

A politizálódás másik iránya - amelyben sokkal nagyobb szerepe van a médiának - amikor igazságügyi kérdések válnak politikai ügyekké. Ide olyan bírósági ügyeket sorolhatunk, amelyekhez a politikának kezdetben semmi köze nem volt, nem a politika generálta a problémát, azonban a közvélemény és a média érdeklődése következtében rendkívül kiemelt súlyú ügyekké váltak.

A politikai „kultúrából” adódóan egy politikustól, közéleti szereplőtől a társadalom elvárja, hogy a közvéleményt foglalkoztató kérdésekben megnyilvánuljon, véleményét kifejtse. A politikusok általi megnyilvánulások azonban akarva akaratlanul is, közvetve vagy közvetlenül, de befolyásolják a társadalom tagjainak az adott ügyről kialakult képét. Erre példaként hozható, amikor Magyarország miniszterelnöke a Kúria devizahitel-ügyben hozott döntéséről egy sajtótájékoztatón azt nyilatkozta, hogy „*a Kúria a bankok oldalára állt*”⁴²⁵, ezzel és további nyilatkozataival a bíróságokra terelve a felelősséget. Hasonló volt a helyzet amikor a Cozma-ügy kapcsán Navracsics Tibor akkori közigazgatási és igazságügyi miniszter a Kúria elnökéhez intézett levelében kérte az ítélezési gyakorlat felülvizsgálatát⁴²⁶, és azt, hogy derítsék ki a Cozma-ügyben hozott ítélet megfelel-e a társadalom elvárásainak. Ide sorolható a Rezesova-ügy is, amelyben a Fidesz korábbi frakcióvezetője a közösségi oldalán osztotta meg véleményét a bíróság előzetes letartóztatás kérdésében hozott határozatával kapcsolatban. A frakcióvezető a közétett videójában úgy nyilatkozott, hogy „*a bíróság döntése nem volt rendben, és ha kell a Fidesz törvényt módosít, hogy ilyen ne fordulhasson elő újra*”.⁴²⁷

Az igazságszolgáltatás politizálódása nagy mértékben kihat a bíróságok megítélésére, hiszen amint interferenciába kerülnek egymással, a közvélemény szemében megszűnnek csak igazságszolgáltatási, vagy csak politikai kérdésnek lenni.

A téma fontosságának alátámasztásához olyan bírósági eljárásokat vizsgáltunk, amelyeket kiemelt médiaérdeklődés övezett, és amely ügyek a későbbiek folyamán a bíróságokkal szemben ellenérzést váltottak ki a társadalom döntő többségében.

⁴²⁵ A sajtótájékoztató elhangzottakat szinte kivétel nélkül minden internetes újság leköszölte, lásd: Népszava: https://nepszava.hu/1006175_orban-a-kuria-a-bankok-oldalara-allt; Hírtv: <https://hirtv.hu/ahirtvhirei/orban-a-kuria-a-bankok-oldalara-allt-1201686>;

Hvg:https://hvg.hu/gazdasag/20131220_Orban_most_Magyarorszag_minden_polgaranak ;

⁴²⁶ https://index.hu/belfold/2012/05/14/navracsics_a_fobirohoz_fordul_a_cozma-itelet_miatt/

⁴²⁷ <https://444.hu/2013/12/03/rogan-antal-delelott-kiakadt-rezesova-hazi-orizeten-delutan-mar-vittek-is-a-bortonbe/>

VIII.3.2.1. *Simek Kitti-ügy*

2002. augusztus 31-én, Tótújfaluban Simek Kitti az alvó nevelőapját annak fegyverével fejbe lőtte, aki azonnal belehalt sérüléseibe. A terhelt édesanyja másnap a holttest eltüntetése miatt segítséget kért egy barátjától, aki jelentette az esetet a rendőrségen. A nyomozás során a terhelt beismerő vallomást tett, azonban azzal védekezett, hogy nevelőapja éveken keresztül fizikailag és szexuálisan is bántalmazta őt és édesanyját.⁴²⁸

Az első fokon eljáró Somogy Megyei Bíróság (Kaposvári Törvényszék) emberölés büntette miatt egy év nyolc hónap, végrehajtásában három évre felfüggesztett szabadságvesztés büntetést szabott ki, amelyet a másodfokon eljáró Pécsi Ítéltábla jogerősen két év két hónap fiatakorúak börtönében letöltendő szabadságvesztésre módosított. A Pécsi Ítéltábla súlyosbító körülményként értékelte, hogy a terhelt tettét megfontolva követte el, amely után elment bulizni és a megbánás legkisebb jelét sem mutatta.

A jogerős ítélet meghozatalát követően az elítélt a Köztársasági elnökhöz kegyelmi kérvényt nyújtott be. A Köztársasági elnöki Hivatal közleménye alapján az ügyben a jogerős bírósági ítélet meghozatalát követően nyomatékos súlyú, új körülmények álltak elő, és a bíróság által már ismert és értékelt személyi és családi körülményekben is változások következtek be, tekintettel arra, hogy Simek Kitti májusban gyermeket szült. Mádl Ferenc akkori köztársasági elnök erre tekintettel a büntetés végrehajtását kegyelemből felfüggesztette.⁴²⁹

Az ügyet a nyomozás megindításától kezdve nagy sajtóérdeklődés övezte, napi rendszerességgel számoltak be az újságok az ügy alakulásáról. Az esetről később könyvet⁴³⁰ is írtak.

Simek Kitti története pillanatok alatt büntetőügyből társadalmi vitává alakult. A sajtóban megjelenő híradások a terheltet az áldozat szerepében tüntették fel és folyamatosan terítéken volt a rendőrség és a gyermekvédelmi ellátórendszer felelősségének kérdése.⁴³¹ Az eset központi eleme volt a nők elleni és a családon belüli erőszak, a gyermekbántalmazások, a

⁴²⁸ CSERE Péter: *Katarzis nélkül. S.K. története*. Család, gyermek, ifjúság 2005/1. 35-41.

⁴²⁹ P. GÁL Judit: *Ördögök ügyvédei 3. – Gyilkos nők*. Babusz Bt., Budapest, 2009. 221-233.

⁴³⁰ MORVAI Krisztina – Simek Kitti: *Rettegés és erőszak – otthon*. Rejtjel Kiadó, Budapest 2005.

⁴³¹ BARABÁS A. Tünde - VIRÁG György – GYURKÓ Szilvia: „*Halál egyenes adásban*” *A büntető igazságszolgáltatás megjelenése a tömegkommunikációban*. Kriminológiai Közlemények 64. szám, Magyar Kriminológiai Társaság Budapest, 2007.

nők kiszolgáltatottsága, amely következtében az ügy „a családon belül erőszak elleni hatékony állami (jogi) fellépést sürgetők örök viszonyítási pontjává vált.”⁴³²

A másodfokú ítélet meghozatalát követően a sajtóban megjelentek az igazságszolgáltatást bíráló nyilatkozatok, a köztársasági elnöki kegyelem jogintézményének elemzései, éles kritikák érték a rendőrség bűnmegelőzési, a bíróság ítélkezési, valamint a kormányzati szervek jogalkotási tevékenységét egyaránt. A Habeas Corpus közhasznú jogvédő szervezet is közleményt adott ki az ügygel kapcsolatban, amelyben véleményünk szerint meglehetősen félremagyarázva, torzítva adják elő a történeteket, tovább hergelve a közvéleményt. Közleményükben azt állították, hogy „a bírói gyakorlatot uraló évszázados, megkövesedett dogmákba mélyen beleivódott a nők sanyargatásának, elnyomásának, állandó fizikai és szexuális terrorizálásának természetesként történő elfogadása, a nőgyűlölet.”⁴³³

⁴³² BARABÁS ET AL. 2006. 20.

⁴³³ JUHÁSZ Géza: *Miért kap Simek Kitti letöltendő börtönt?* Habeas Corpus Munkacsoport: <http://habeascorpus.hu/allaspont/kritika/jogos.vedelem/14.eves.kislany.kozlemenymasodfoku.itelet.utan.2004.01.27.htm>

VIII.3.2.2. A Rezesova-ügy

2012. augusztus 21. napján a hajnali órákban az M3-as autópályán egy terepjáró ütközött egy személygépkocsinak, amely az ütközés következtében kigyulladt. A roncsolódás miatt a személygépkocsi négy utasa nem tudott kiszállni és bent égett a járműben.

Eva Varholiková Rezesová ellen négy ember halálát okozó ittas járművezetés és közúti veszélyeztetése miatt indult büntetőeljárás. Az elsőfokon eljáró Gödöllői Járásbíróság 2013. november 22-én hat év fogházban letöltendő szabadságvesztés büntetésre ítélte a szlovák elkövetőt.⁴³⁴ Az ítélet ellen az ügyész súlyosbításért, a védelem enyhítésért fellebbezett, így az ügy másodfokon a Budapest Környéki Törvényszékre került. A másodfokú eljárás megkezdéséig a Járásbíróság házi őrizetet rendelt el. A Budapest Környéki Törvényszék végül 2014 szeptember 11. napján az elsőfokú ítéletet megváltoztatva kilenc év börtönben letöltendő szabadságvesztés büntetést szabott ki.

A büntetőeljárást az elejétől fogva kiemelt médiafigyelem övezte, az online médiafelületeken tízezres nagyságrendű cikk jelent meg.⁴³⁵ Az elsőfokú bírósági tárgyalást több hírportál is percről percre tudósította, annak ellenére, hogy a terhelt a kép- és hangfelvétel készítéséhez nem járult hozzá, a címlapokon korábban készült fényképfelvételeket jelenítették meg.

Az ügyben született elsőfokú ítélet általános közfelháborodást váltott ki, több politikus is kifejtette véleményét. *Apáti István* jobbkios képviselő kifogásolta a bíróság által alkalmazott büntetéskiszabási elveket és úgy nyilatkozott, hogy „*ítéletnek az az üzenete, hogy ha valakinek van elég pénze szakértőkre és ügyvédekre, akkor bármilyen súlyos bűncselekmény könnyen megúszható.*”⁴³⁶ A politikus az ítéletet „vérlázítóan enyhének” tartotta, amely szerinte a *magyar igazságszolgáltatás szégyene*, amellyel kapcsolatban a bírói felelősség kérdését is fel kell vetni. A kormánypárt akkori frakcióvezetője már a házi őrizet jogintézmény eltörlésének szükségességét és a büntetőtörvény módosítását is kilátásba helyezte közösségi oldalán.⁴³⁷ Az igazságszolgáltatás függetlenségébe vetett hitet tovább rombolta a tény, hogy a frakcióvezető által készített videó közzétételének napján a másodfokon eljáró bíróság határozatot hozott a házi őrizet megszüntetéséről és az előzetes

⁴³⁴ Budapest Környéki Törvényszék Sajtóosztályának Közleménye: <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/budapest-kornyeki-torvenyszek-itelet-ve-ugyeben>

⁴³⁵ HARTAI László: *Médiaesemény-esettanulmányok*, Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2015. 75.

⁴³⁶ A cikk a hvg.hu oldalon jelent meg 2013.11.25. napján: [Itthon: Kiakadt a Rezesová-ítéleten a Jobbik | hvg.hu](http://itthon.kiakadt-a-rezesova-iteleten-a-jobbik-hvg.hu)

⁴³⁷ Rogán Antal a Fidesz frakcióvezetője 2013. februárjában közölt videót facebook oldalán.

letartóztatás újbóli foganatosításáról, amelyet a média egyértelmű összefüggésként tált.⁴³⁸ Ennek okán az ügyel kapcsolatban megszólalt a Kúria elnöke és a Magyar Bírói Egyesület is, amely nyilatkozatokat a politikai élet szereplői újabb támadási felületként használtak fel.

Az esetről megjelent sajtóhírek szinte kivétel nélkül tartalmaztak utalásokat a nyomozóhatóság és a bírói kar függetlenségével⁴³⁹, szakmai kompetenciájával kapcsolatosan, valamint arra vonatkozóan, hogy az a tény, miszerint a terhelt vagyonos családból származik befolyással volt az ügy eldöntésére. A Magyar Hírlap újságírója szerint „*elégtelenre vizsgázott a magyar igazságszolgáltatás*”⁴⁴⁰ és az eljárásban résztvevő összes hatóság hibát hibára halmozott.

A különböző hírportálokön megjelent cikkek valóságos kommentáradatot indítottak el. Több ezren fejtették ki álláspontjukat, miszerint akinek pénze van, az megúszhatja négy ártatlan ember halálát. Az egyik kereskedelmi csatorna hírműsorában az alábbi hírósszefoglalóval került leadásra egy a büntetéskiszabással kapcsolatos riport: „*Hogyan mérlegelhetnek a bírók? Miért tűnik nekünk, laikusoknak úgy, hogy az egyik „könnyen megússza”, és mit gondolnak a gyászolók?*”⁴⁴¹

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a büntetőeljárás sajtómegjelenéseiben a bíróság alulreprezentáltsága érzékelhető. Arányaiban kevesebb információ érkezik az igazságszolgáltatás oldaláról, így a bíróságok nem tudják megfelelően ellensúlyozni a médiában megjelenő sokszor pontatlan, torzított információkat. A megvizsgált sajtótudósítások egyike sem tért ki arra, hogy a bíróság a büntetéskiszabás során enyhítő körülményként vette figyelembe a vádlott büntetlen előéletét, azt, hogy két kiskorú gyermek eltartásáról gondoskodik, hogy börtönelviselő képességére kiható betegségben szenved, továbbá, hogy a baleset bekövetkezésében nagy mértékben közrehatott a sértett nem kizárható szabályszegése.⁴⁴² A súlyosító és enyhítő körülmények azonban esszenciális elemei a büntetéskiszabásnak, így azok ismertetése elengedhetetlen a hiteles és pontos tájékoztatás követelményének teljesüléséhez.

⁴³⁸ Rogán panaszkodott, Rezesová újból előzetesben: <http://www.atv.hu/belfold/20131203-rezesova-haziban-rogan-vidon-ker-valtozast-navracsicstol>

⁴³⁹ Patrióta Európa 2013.11.25. A független magyar bíróság független bírása.

⁴⁴⁰ SZENTESI ZÖLDI László: *Rezesová kiszabadult*. Magyar Hírlap 2013.11.25.

⁴⁴¹ Máté Krisztina az RTL Klub Forró Nyomon című műsorában 2013.áprilisában

⁴⁴² <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/budapest-kornyeke-torvenyszek-itelet-ve-ugyeben>

VIII.3.2.3. Cozma-ügy

2009. február 8-án a hajnali órákban Marian Cozma, az MKB Veszprém, valamint a román kézilabda-válogatott tagja a Patrióta lokál nevű helyen kitört verekedés következtében emberölés áldozata lett, míg két csapattársa, Zarko Sesum és Ivan Pesic életveszélyes sérüléseket szenvedett.

Az ügyészség három elkövető ellen emelt vádat társtettesként elkövetett emberölés büntette, két személy ellen életveszélyt okozó testi sértés büntette miatt, valamint további két személy ellen emberölés bűnpártolása miatt.⁴⁴³

Az elsőfokon eljáró Veszprém Megyei Bíróság (Veszprémi Törvényszék) 2011. június 23. napján az I. és II. rendű vádlottat életfogytig tartó szabadságvesztésre, a III. rendű vádlottat húsz évig tartó szabadságvesztésre ítélte. Az ügy IV. rendű vádlottja öt, az V. rendű vádlottja négy, míg a VI. és VII. rendű vádlott háromévi és két év nyolc hónapnyi szabadságvesztés büntetést kapott.⁴⁴⁴ A vádlottak mindegyike felmentésért, valamint a büntetés enyhítéséért nyújtott be fellebbezést, így az ügy a Győri Ítéltáblára került.

A másodfokú eljárás során a Győri Ítéltábla nem osztotta mindenben az elsőfokú bíróság által meghozott ítéletet, így a büntetéseket tartamát mérsékelte.⁴⁴⁵

Tekintettel arra, hogy az első- és másodfokú ítélet között a bűncselekmények minősítése, valamint a kiszabott büntetések között lényeges eltérések mutatkoztak, a Legfőbb Ügyészség felülvizsgálati indítványt nyújtott be. Így az ügy a Kúria elé került, amelynek eredményeként a III. r. vádlott büntetését tizenhárom évig tartó szabadságvesztésre felemelték.⁴⁴⁶

Az esetről kivétel nélkül minden nagyobb híroldal és újság beszámolt és nyomon követte a teljes eljárás alakulását. A történekről film is készült, amelyet még az elsőfokú ítélet meghozatala előtt bemutattak.⁴⁴⁷

A büntetőügy kezdetektől fogva éles érzelmet váltott ki a közvéleményből, amelynek következtében a büntetőeljárás pillanatok alatt politikai kérdéssé vált. A vádlottak tartottak attól, hogy roma származásuk miatt a bíróság „*velük akar majd példát statuálni.*”⁴⁴⁸ A

⁴⁴³ FEJES Péter Veszprém megyei főügyész nyilatkozata, MTI, 2010.04.15.

⁴⁴⁴ Veszprémi Törvényszék I.B.287/2010/440.

⁴⁴⁵ Győri Ítéltábla Bf.98/2011/76.

⁴⁴⁶ Kúria Bfv.III.868/2012/14.

⁴⁴⁷ Kálomista Gábor: Szíven szúrt ország ösbemutató: 2009.05.07.

⁴⁴⁸ Németh Győző II. r. vádlott interjúja a Magyar Nemzet 2011.május 21. számában

védelem bírálta a nyomozati eljárást, a vád képviselőjét és az ártatlanság védelmének sérelmére hivatkozott.⁴⁴⁹

Számos politikus fejtette ki véleményét az ügyel kapcsolatban. *Demszky Gábor* korábbi főpolgármester 2009. március 15-i ünnepi beszédében hozta fel az esetet, *Navracsics Tibor* akkori közigazgatási és igazságügyi miniszter pedig a Kúriának küldött levelet a bíróságok ítélezési gyakorlatának felülvizsgálata tárgyában. Levelében arra hívta fel a figyelmet, hogy egyes ítéletek nyomán jelentős társadalmi felháborodás bontakozik ki, amikor túlzottan enyhe, vagy következtelen ítéletek születnek, amely a büntető igazságszolgáltatásba vetett állampolgári bizalom megrendülését eredményezheti.

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy *Navracsics Tibor* levele a másodfokú ítélet meghozatala előtt került a médiafigyelem középpontjába, amely az elsőfokú ítéletnél enyhébb büntetést állapított meg a vádlottak tekintetében, amely azt a látszatot eredményezhette, hogy a végrehajtó hatalom nyomást gyakorol az igazságszolgáltatásra. *Darák Péter* a Kúria elnöke a miniszter levelére reagálva kifejtette, hogy nem tartja szükségesnek annak vizsgálatát, hogy a bírósági ítéletek megfelelnek-e a társadalmi elvárásoknak.⁴⁵⁰ A Kúria elnöke szerint, „*a bírói döntést nem befolyásolhatják az érzelmek, a bírónak az alkotmányos eljárásrend során feltárt, bizonyított tények alapján, a törvényes vád keretei között, teljes felelősségtudattal kell döntenie,*”⁴⁵¹

A miniszter nyilatkozataira a Társaság a Szabadságjogokért⁴⁵² és a Magyar Helsinki Bizottság⁴⁵³ is nyílt levélben válaszolt, amelyben a végrehajtó hatalom bírói karra tett nyomásgyakorlási kísérletét vitatták. Ugyan akkor olyan pártpolitikai kérdéseket is feszegettek, mint a Fidesz akkori választási programja.

A Cozma-ügyel kapcsolatban újfent előtérbe került a romakérdés⁴⁵⁴, valamint a halálbüntetés ügye. *Sneider Tamás* - a Jobbik akkori alelnöke - nyilatkozatában

⁴⁴⁹ HATVANY István: A Cozma-ügy: a felhergelt közhangulat a hibás? 2012.09.25. 24.hu

⁴⁵⁰ A Kúria válasza a közigazgatási és igazságügyi miniszternek az ítélezési gyakorlat felülvizsgálatára vonatkozó megkeresésére: <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/kuria-valasza-kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszternek-az-itelkezesi-gyakorlat>

⁴⁵¹ A Kúria elnökének közleménye: http://lb.hu/hu/sajto/kuria-elnokenek-kozlemenye?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_jog_201602

⁴⁵² Navracsics Tibor levelét megírta (2012.05.17.)

https://ataszjelenti.blog.hu/2012/05/17/navracsics_tibor_levelet_megirta#more452215

⁴⁵³ Nyílt levél Navracsics Tibor miniszter részére (2012.05.18.) <https://www.helsinki.hu/nyilt-level-navracsics-tibor-miniszter-reszere/>

⁴⁵⁴ A Roma Kutatási Hálózat 2009. február 19. napján nyílt levelet küldött Sólyom László köztársasági elnöknek, amelyben kifejtették, hogy az eset olyan indulatokat szabadított el, amely veszélyezteti a roma és nem roma lakosság békés együttélését

felháborítónak találta az ítéletet, és hangsúlyozta, hogy szerinte a büntető törvénykönyv „*túl liberális*”, a halálbüntetés visszaállítására „*társadalmilag egyre inkább szükség lenne*”, valamint felháborítónak találta, hogy a bírói kar előszeretettel enyhébb büntetéseket szab ki.⁴⁵⁵

⁴⁵⁵ Sneider Tamás Rohad az igazságszolgáltatás címen tette közzé véleményét saját közösségi oldalán 2019. november 25-én. Lásd még: http://nol.hu/belfold/cozma-ugy_felhaboritja_a_kuria_itelete_a_jobbikot-1336597

VIII.3.2.4. Bándy-ügy

2012. július 7-én a pécsi városi rendőrségen pszichológusként dolgozó Bándy Kata egy belvárosi szórakozóhelyen születésnapot ünnepelt baráti társaságával, ahonnan a késő esti órákban indult haza. Holttestét négy nappal később pár száz méterre a lakásától találták meg. Bándy Katát halála előtt fizikálisan és szexuálisan is bántalmazták. A rendőrségen felállított külön nyomozócsoport négy nappal később elfogta a 26 éves Péntek Lászlót, aki részletes beismerős vallomást tett az emberöléssel kapcsolatban.⁴⁵⁶

Az ügyet elsőfokon a Pécsi Törvényszék tárgyalta és a terheltre aljas indokból elkövetett emberölés és kifosztás büntette miatt, többszörös visszaesőként tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést szabott ki, tíz évre eltiltotta a közügyektől, valamint 12 millió forint perköltség megfizetésére kötelezte. Az ítélet ellen a terhelt és védője enyhítésért fellebbezés jelentett be, így másodfokon a Pécsi Ítéltábla elé került az ügy.

A Pécsi Ítéltábla az elsőfokon eljáró bíróság által megállapított tényállást, a bűncselekmények minősítését megalapozottnak találta, azonban nem értett egyet a kiszabott büntetés mértékével, így a tényleges életfogytiglani szabadságvesztést jogerősen életfogytig tartó szabadságvesztésre enyhítette, azzal, hogy a terhelt negyven év után bocsátható leghamarabb szabadlábra.⁴⁵⁷

A büntetőügyet hatalmas médiaérdeklődés övezte. Az áldozat fényképét eltűnésekor a közösségi oldalakon közzétették, később pedig nyomravezetői díjat ajánlottak fel. A holttest megtalálásától kezdve a jogerős ítélet meghozataláig napi szinten jelentek meg tudósítások az esetről. Az ügy futótűzként terjedve érte el és hergelte fel a közvéleményt. A sajtóban megjelenő tudósításokban folyamatosan terítéken volt a rendőrség munkája, valamint társadalmi problémaként a közbiztonság helyzete. A rendőrségre, valamint a büntetésvégrehajtásra való neheztelés alapját az adta, hogy a sajtó tudomására jutó információk szerint az elkövetőnek egy szabálysértési eljárás miatt 20 napos elzárásra kellett volna a kecskeméti büntetésvégrehajtási intézetbe vonulnia, így nem lett volna lehetősége a bűncselekmény elkövetésére.⁴⁵⁸ A médiarendszer a rendőrséget és a büntetésvégrehajtást

⁴⁵⁶ MTI: Részletes beismerő vallomást tett Bándy Kata gyilkosa, Magyar Hírlap 2012.07.17.

⁴⁵⁷ TÓTH Balázs Gergely: *Az igazságszolgáltatás kudarca* <http://szuveren.hu/jog/az-igazsagszolgalattas-kudarca>

⁴⁵⁸HVG: Bándy Kata gyilkosának börtönben kellett volna lennie a végzetes éjszakán (2012.07.16.)

kiáltotta ki hibásnak, amiért azok után, hogy a kijelölt időben nem vonult be a büntetésvégrehajtási intézetbe, nem keresték fel az elkövetőt.⁴⁵⁹

Az ügy politikai súlya is a „*cigánybűnözés*”,⁴⁶⁰ és a halálbüntetés visszaállításának kérdésében csúcsosodott ki. Azonban újra felkapott téma lett a közéletben a nők elleni erőszak, valamint a „*férfibűnözés*” kérdésköre is.⁴⁶¹ Az áldozat temetését követően tüntetéseket, felvonulásokat szerveztek a halálbüntetés mellett és ellene egyaránt.

Mirkóczki Ádám a Jobbik szóvivője a párt internetes honlapján tette közzé véleményét, miszerint elérkezett az idő, „*hogy végre radikális változás következzen be a büntetések területén, amelyek közül a kirívóan súlyos, életellenes bűncselekmények esetében a halálbüntetés lehet az egyetlen ténylegesen visszatartó törvényi eszköz.*”⁴⁶² A Fidesz frakcióban helyet foglaló kiscgazdaképviselők is közleményt adtak ki a halálbüntetés visszaállításának szükségességéről. A *Turi-Kovács Béla* Fideszes országgyűlési képviselő által vezetett Kiscgazda Polgári Szövetségpárt közleménye szerint a Bándy-gyilkosság eseményei „*igazolják, hogy a társadalom védelme megköveteli a halálbüntetés helyreállítását*” és „*az emberségükből kivetkezett bűnözőkkel szembeni*”⁴⁶³ alkalmazását.

Az üggyel kapcsolatban megszólalt *Orbán Viktor* miniszterelnök is, aki sajtótájékoztatón használta fel a bűncselekményt arra, hogy a közvélemény tudomására hozza, hogy a kormány megerősítve érzi magát a Büntetőtörvénykönyv szigorításának helyességében.⁴⁶⁴

⁴⁵⁹ Bándy Kata tragédiája és a hazug rendpártiság 2012.06.17.

⁴⁶⁰ BALOGH Lídia: „*Színvakság*” vagy „*őszinteség*”? *A faji és etnikai hovatartozás mint szenzitív adat a hírmédiában.* Doktori Disszertáció, ELTE BTK, Budapest 2015. 30.

⁴⁶¹ Varró Szilvia: Bándy Kata és a férfibűnözés, a cikk 2012.07.18. napján jelent meg a HVG internetes oldalán.

⁴⁶² Mirkóczki Ádám: Pécsi gyilkosság: a halálbüntetés visszaállításáról egyeztetne a Jobbik, *jobbik.hu* 2012.07.16.

⁴⁶³ Kiscgazda Polgári Szövetségpárt közleménye 2012.07.16.

⁴⁶⁴ Miniszterelnöki sajtótájékoztató 2012.07.23.

VIII.3.2.5. Vörösiszap katasztrófa

Sajnálatos módon az igazságszolgáltatás politizálódásának témaköréből Magyarország egyik legnagyobb ipari katasztrófája, illetve az azt követően indult büntetőeljárás sem maradhat ki. A Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi Zrt. Ajka mellett található telephelyén 2010. október 4. napján a 10. számú tárolókazetta gátja átszakadt és az erősen lúgos kémhatású vörösiszap elárasztotta a környező településeket.⁴⁶⁵ Az ipari katasztrófában tíz ember életét vesztette, 227 személy súlyosabb sérülést szenvedett a lúg marása miatt, több száz lakás vált lakhatatlanná és több milliárd forintnyi kár keletkezett.

Halált okozó gondatlan közveszélyokozás vétsége, különösen nagy vagyoni hátrányt meghaladó vagyoni hátrányt okozó közveszélyokozás büntette, gondatlanságból elkövetett környezetkárosítás és természetkárosítás vétsége, valamint a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése büntette miatt indult büntetőeljárás.

Az elsőfokon eljáró Veszprémi Törvényszék végül hat évvel a katasztrófa után hozott ítéletet, melyben bűncselekmény hiányában felmentette az ügy valamennyi vádlottját.⁴⁶⁶ Az ítélet ellen az ügyész fellebbezést jelentett be, így az ügy a Győri Ítéltáblára került. Az Ítéltábla szerint a Veszprémi Törvényszék több eljárási szabályt sértett az elsőfokú eljárás során. Az ítéletet felülbírálatra alkalmatlannak találta, ezért azt hatályon kívül helyezte és az elsőfokon eljáró bíróságot új eljárás lefolytatására utasította. A Veszprémi Törvényszéken a Be-ben felsorolt kizárási okok miatt a megismételt eljárást nem lehetett lefolytatni, így a Győri Ítéltábla a Győri Törvényszéket jelölte ki az ügy újratárgyalására.

A megismételt eljárásban a Győri Törvényszék 2019. február 4-én meghozott ítéletében megváltoztatta az elsőfokú döntést és megállapította a vádlottak bűnösségét.⁴⁶⁷ Az ítélet ellen azonban az ügyész és a védők is fellebbezést jelentettek be, így az ügy újra a Győri Ítéltáblára került. A Győri Ítéltábla 2019. december 13. napján az elsőfokú ítéletet részben megváltoztatta.⁴⁶⁸ Kihangsúlyozta, hogy a vádlottak kötelezettségzegései olyan okozati összefüggésben állnak a bekövetkezett eredménnyel, amely megalapozza a büntetőjogi felelősségre vonásukat.⁴⁶⁹

⁴⁶⁵A Győri Ítéltábla 2019.12.13. napján kiadott közleménye az ún. vörösiszap ügy ítéletéről <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/gyori-itelotabla-az-un-vorosizsap-ugy-itelete>

⁴⁶⁶ Veszprémi Törvényszék 12.B.39/2012/900.

⁴⁶⁷ A Győri Törvényszék B.101/2017/77. számú ítélete

⁴⁶⁸ A Győri Ítéltábla Bf.II.80/2019/48. számú ítélete

⁴⁶⁹ uo.

A büntetőeljárást kiemelt érdeklődés övezte, mind a sajtó, mind a társadalom oldaláról. Az elsőfokú tárgyaláson az eljárást vezető bíró intézkedése folytán a média képviselői külön teremben, kivetítőn követhették a tárgyalás menetét. A Veszprémi Törvényszék felmentő ítélete hatalmas közfelháborodást váltott ki, amely rányomta a bélyegét az egész büntetőeljárásra, komoly deficitet okozva ezzel az igazságszolgáltatás megítélésének. A közvélemény nem értette, hogyan lehetséges az, hogy egy ilyen tragédiát nem követi a felelősségre vonás. Az ipari katasztrófával sújtott három település, Kolontár, Devecser és Somlóvásárhely polgármesterei tüntetést szerveztek a Veszprémi Törvényszék épülete elé.

A politikai megnyilvánulások már az elsőfokú tárgyalás során megkezdődtek, *Kepli Lajos* a Jobbik országgyűlési képviselője, a katasztrófa vizsgálatára létrehozott parlamenti bizottság elnöke a tárgyaláson „*Ennyit ér tíz ember élete*” feliratú táblával jelent meg, amiért az eljárást vezető bíró a tárgyalóterem elhagyására szólította fel, aminek a képviselő azonban ellenállt, így ki kellett vezetetni a teremből.⁴⁷⁰ Az ítélethirdetést követően pedig a sajtónak adott interjújában az általa vezetett parlamenti bizottság vizsgálatára hivatkozva kijelentette, hogy a vádlottak felelőssége kétséget kizáróan megállapítható, ezzel is bírálva a Törvényszék munkáját.⁴⁷¹

Az Országgyűlésben is gyakori téma volt az elsőfokú felmentő ítélet. A kormánypárti országgyűlési képviselők felháborítónak találták az ítéletet és az Országgyűlés igazságügyi bizottságában vitát kezdeményeztek a vörösiszap katasztrófa ügyében született ítélettel kapcsolatban, továbbá a bírói függetlenség elvét liberális követelménynek nevezték.⁴⁷²

Az ügygel kapcsolatban újra felbukkanó probléma, hogy szinte lehetetlen a közvélemény által érthető módon közvetíteni a büntetőeljárás során meghozott ítéleteket és megértetni az ítéletek meghozatalához vezető ok-okozati láncolatot. A Veszprémi Törvényszék eljárás során vétett hibáira a Győri Ítéltábla hatályon kívül helyező és új eljárás lefolytatására utasító végzésében is rámutatott. A közfelháborodást kiváltó körülményeket az igazságszolgáltatási rendszer orvosolni tudta, azonban a törvényhozó hatalom, illetve sokkal inkább a politikai élet szereplőinek bíróságokat támadó megnyilvánulásai alkalmasak arra,

⁴⁷⁰ A Magyar Szó internetes portálán 2016. január 28. napján megjelent tudósítás: https://www.magyarso.rs/hu/2957/kulfold_magyarsag/140119/Felmentett%C3%A9k-a-v%C3%B6r%C3%B6siszap-per- valamennyi-v%C3%A1dlottj%C3%A1t.htm

⁴⁷¹ Boda András: Vörösiszap: „A bíróság futni hagyta a bűnösöket” 2016.02.04. <http://nol.hu/belfold/vorosizap-veszpremben-koveteltek-igazsagot-a-katasztrofa-karosultjai-159955>

⁴⁷² MTI: A Fideszt felbőszítették, a párt nekimegy a bíróknak 2016.01.31.

hogy az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat, a bíróságok társadalmi megbecsülését rombolja.

VIII.3.2.6. Összegzés

A büntetőügyekkel kapcsolatos sajtótudósítások során a megvizsgált sajtótermékek alapján jól látható, hogy akár a fellevezetésben, akár magában a riportokban elsődlegesen az emberek érzelmeire próbálnak hatni. A tragikus körülmények bemutatása, a gyászolók megszólaltatása, fájdalmuk közvetítése alapjaiban képes megrendíteni egy átlagembert. Ilyen körülmények felvázolása után az esetlegesen enyhébb vagy esetenként felmentő ítélet meghozatala negatív visszhangot vált ki a társadalomból a bíróságok iránt, amit a politikusok megnyilvánulásai, nyilatkozatai katalizátorként képesek felerősíteni. Történik mindez anélkül, hogy a tényleges jogi indokolás, a jogtudomány vagy a dogmatikai alapok megismertetésre kerülnének. Bár a döntések okainak és miértjeinek feltárása, az ítélethez vezető út és maga az ítélezés átláthatósága megilleti a társadalmat, fontosnak tartjuk, hogy a bírói függetlenségből, pártatlanságból, és abból az alapvető rendelkezésből, miszerint a bíró csak a törvénynek alárendelten jár el, az a következmény vonható le, hogy egy döntésnek nem kell a többség önkényét szolgálnia, vagy épp a közvélemény kedvét keresnie.⁴⁷³ Különösen fontos ez akkor, amikor a bíró szakmai tudása, legjobb lelkiismerete alapján meghozott döntése közfelháborodást vagy politikai támadásokat válthat ki.⁴⁷⁴

A közéletben szereplő politikus megnyilvánulásait azonban sajnos nem lehet kiiktatni. A mai politikai életben elképzelhetetlen és teljesíthetetlen elvárás lenne az, hogy a társadalmat – főként érzelmi alapon – érintő büntetőügy kapcsán ne szólaljanak meg. Ebből adódóan tehát az igazságszolgáltatásnak kell lépéseket tenni azért, hogy ha egy igazságszolgáltatási ügy politikai csatározások eszközévé is válik, a társadalom számára a lehető legtöbb információt juttassák el, mindezt közérthetően.

Az igazságszolgáltatás sajnálatos módon eleve vert helyzetben van, mert ha egy társadalmi szinten nyomon követett ügyben a közvélemény igényétől eltérő döntés születik, az közfelháborodást és politikai támadásokat eredményez. Az ezeket követő másodfokú eljárásban, ha a meghozott ítélet közeledik a közvélemény elvárásához, a bírói

⁴⁷³ RUZSÁNYI 2016

⁴⁷⁴ Bővebben lásd: BENCZE Máttyás: *Gyűlölet-bűncselekmények és „ítélkezési populizmus”*, Fundamentum 2014/1-2. szám 129-139.

függetlenséget kérdőjelezi meg. Ha hasonlóan enyhébb vagy felmentő ítélet születik, akkor az ugyanúgy a közfelháborodást és a bíróságok bírálatát eredményezi.

Az a fajta gyakorlat, amely a büntetőjogra, büntető eljárásjogra az aktuális napi politika kiszolgálójaként tekint, jogalkotási zsákutcába, illetve jogalkalmazási káoszba vezet. A büntető jogalkotás egyik – nem túl előnyös – egyedi jellemzője, hogy áhítozik a társadalmi elismerésre, amelyet később a választások idején szavazatokra válthatók. *„A politika, a politikus azt gondolja, akkor cselekszik helyesen, ha kiszolgálja a választói igényt, azaz a bűnelkövetőt gyorsan kézre keríti és jól megbünteti.”*⁴⁷⁵ Teszi ezt sokszor úgy, hogy helyrehozhatatlan károkat okoz az igazságszolgáltatásban, a bíróságok társadalmi megítélésében.

⁴⁷⁵ KÖHALMI László: *Jogbiztonság és büntető jogalkotás* In.: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok „A biztonság rendészettudományi dimenziói – változások és hatások” című tudományos konferenciáról, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs, 2012. 94.

IX. A sajtószabadság és a személyiségi jogok kollíziója

Legyen szó nomád törzsi berendezkedésekről vagy modern demokráciákról, elmondható, hogy az igazságszolgáltatás egy közösségi aktus, melynek elengedhetetlen része a személyes elem. Egy közösség tagjai jelen voltak és jelen vannak az eljárásban, de nem csak „ellenőrök” szerepében, hanem konkrét eljárási szerepekben, mint peres felek, eljárás alá vontak.

Ezen második szerepkörben az egyének alapjogainak védelme elengedhetetlen az egyes eljárásokban, és megfelelő egyensúlyt kell teremteni a magánszféravédelem és átláthatóság dilemma megoldásában. Biztosítani kell, hogy az egyének magánszféra jogai szükségtelenül és aránytalan mértékben ne sérüljenek az átláthatóság oltárán.

Az információs jogok az igazságszolgáltató hatalom tevékenységét alapjaiban hatják át, azok jogalkalmazásbeli szerepe messze túlmutat a tárgyalások nyilvánosságához fűződő jog érvényesülésének problematikáján, mivel nemcsak az egyes tárgyalások keretein belül, hanem a bírósági szervezet egészének teljes működésére nézve is írnak elő szabályokat. E jogok alkotmányi szabályozása azonban nem jár együtt a korlátok nélküli érvényesítés lehetőségével, tekintettel arra, hogy gyakorlásuk az alapvető jogokat, illetve az állam érdekeit törvényes indok nélkül nem sértheti.

A magánszféra védelme, valamint az átláthatóság követelményének kollíziója számos területen jelent problémát nem csak a jogalkotó, hanem a jogalkalmazók, a bírói gyakorlat számára is. Ez a kollízió csúcsosodik ki a képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jog, a tárgyalások nyilvánossága, valamint a sajtószabadság vizsgálata során.

„A bírósági tárgyalás, mint bármilyen más nyilvános esemény, önmagában azzal, hogy a nyilvánosság előtt zajlik, megteremti bizonyos személyiségi jogok elvi megsértésének lehetőségét.”⁴⁷⁶

Bár az Alkotmánybíróság gyakorlata következetes, alapvető és világos követelményként szabja meg, hogy a sajtó- és véleményszabadság kiemelt védelmet élvez, azonban e védelem nem korlátlan, az nem járhat mások emberi méltóságához való jogának megsértésével.

⁴⁷⁶ PRIBULA László előadása: *Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvénytervezet koncepciója* címmel, a Debreceni Ítéletábrán 2014. március 14-én megrendezett konferencián
A konferencia jegyzőkönyve: <http://birosag.hu/nyilvanossag/debrecen-2014-marcius-14>

Ahogy arra a korábbi fejezetben rámutattunk, a sajtó előszeretettel készít tudósításokat – főként a kiemelt jelentőségű – büntetőeljárásokról, amelynek elengedhetetlen részét képezik az eljárások során készített kép-, hang-, valamint kép- és hangfelvételek. A nyilvánosság és a személyiségi jogok védelme közötti összeütközés napi szinten merül fel a büntető jogalkalmazás során, ezért az elmúlt 10 év bírósági joggyakorlatát alapul véve vizsgáljuk meg a személyiségi jogok védelmének megítélését.

Kifejezetten olyan bírósági eljárásokat vizsgálunk, amelyek alapja olyan személyiségi jogi jogsértés - azon belül is képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jog megsértése – amely valamely büntetőeljáráshoz kapcsolódik, vagyis ahol a tárgyalás alatt, illetőleg az eljárás során készített felvétellel követtek el személyiségi jogi jogsértést.

IX.1. Felvét elkészítés a tárgyaláson

A magánszféravédelem-nyilvánosság-sajtószabadság alapvető kapcsolódási pontja a Be. felvét elkészítésére vonatkozó azon szabályában realizálódik, amely kimondja, hogy a tárgyalásról a nyilvánosság tájékoztatása céljából készíthető kép- és hangfelvétel, amelynek készítéséhez azonban az eljárást vezető bíró vagy a tanács elnökének engedélye szükséges. Az engedélyen túl figyelemmel kell lenni arra is, hogy a bíróság tagjain, a jegyzőkönyvvezetőn, az ügyészen és a védőn kívül, a tárgyaláson jelen lévő más személyekről csak hozzájárulásukkal készíthető felvétel.⁴⁷⁷

A kép- és hangfelvétel készítéséről szóló engedély megadása tehát a bíró diszkrecionális jogkörébe tartozik. A sajtószabadságra, mint konkuráló alapjogra tekintettel azonban a törvény meglehetősen szűkre szabott keretben enged lehetőséget a korlátozásra. A Be. taxatív felsorolásban határozza meg⁴⁷⁸ azokat a körülményeket, amelyek megalapozhatják a felvét elkészítésre vonatkozó engedély megtagadását. Ilyen körülmény lehet a büntetőeljárásban részt vevő személy élete, testi épsége, egészsége, valamint magánélethez fűződő jogának veszélyeztetése, a személyes és minősített adatok védelme. Ezen felül megtagadható a felvét elkészítésre vonatkozó engedély abban az esetben is, ha az feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az eljárásban részt vevő személy bárminemű befolyás vagy megfélemlítés nélkül gyakorolhassa jogait, illetőleg teljesíthesse kötelezettségeit, valamint, ha a felvét elkészítés engedélyezése sértené a büntetőeljárás eredményességét, az eljárási cselekmények folyamatosságát, zavartalanságát.

A felvét elkészítésre vonatkozó engedély megtagadása kizárólag a fentebb említett célok eléréséhez, biztosításához szükséges mértékben és ideig történhet. Ebben az esetben tehát az eljárást vezető bírónak tulajdonképpen egy szükségességi-arányossági tesztet kell alkalmaznia, annak megállapítására, hogy a sajtó felvét elkészítésének korlátozása vagy megtagadása milyen mértékben és milyen időtartamra nézve szükséges.

Alapvető kutatási kérdésünk tehát az, hogy kiktől és milyen feltételek mellett készíthető felvétel a büntetőeljárás során, miként érvényesül a személyiségi jogok védelme a büntetőeljárásban?

⁴⁷⁷ Be. 108.§ (2) bekezdés

⁴⁷⁸ Be. 109.§ (1) bekezdés

IX.2. Személyiségi jogok és védelmük

A Ptk. alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét és az ebből fakadó személyiségi jogait szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja.⁴⁷⁹

A személyiségi jogok a Ptk. fenti generálklauzulájával nyernek általános védelmet, mely védelem kiterjed mind a nevesített, mind a nem nevesített személyiségi jogokra egyaránt. Maga a Ptk. is általános személyiségi jogként nevesíti az emberi méltósághoz való jogot, amely kiemelkedő helyet foglal el az alapjogi katalógusban, közös eredője a különböző személyiségi jogoknak. Vagyis az emberi méltóság a személyiségi jogok anyajogának tekinthető.

A személyiségi jogokat több jogág is védelem alá helyezi. Az alkotmányjog az egyén védelmét garantálja az állammal szemben, a polgári jog pedig abszolút jogként védelmezi az egyén személyiségi jogait mindenki mással szemben. Emellett a büntetőjog az egyes személyiségi jogokat érintő tényállások által nyújt védelmet, a nemzetközi jog pedig a strasbourgi mechanizmuson és a különböző egyezményeken keresztül oltalmazza az egyén személyiségi jogait.

A Ptk. nevesített személyiségi jogként rendelkezik az élet, a testi épség és az egészség megsértéséről, a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértéséről, a személy hátrányos megkülönböztetéséről, a becsület és a jóhírnév megsértéséről, a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértéséről, a névviseléshez való jog megsértéséről, valamint a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértéséről.⁴⁸⁰

A fenti nevesített személyiségi jogokra *Sólyom László* korábban, a magánszféra – és a hozzá kapcsolódó részjogosítványok – sérthetlenségéhez való jogra, mint általános személyiségi jogra tekintett.⁴⁸¹ Ennek lényege abban rejlik, hogy személyiségi jogokat a Ptk. nem sorolja fel kimerítően, csupán példálózó jelleggel emel ki párat, azonban „*a magánélet zavartalanságához fűződő jog olyan személyhez fűződő jogosultság, amelyet törvény abszolút hatállyal, mindenkivel szemben védelemben részesít.*”⁴⁸²

⁴⁷⁹ Ptk. 2:42.§

⁴⁸⁰ Ptk. 2:43.§

⁴⁸¹ SÓLYOM László: *Polgárjog és polgári jog*. Jogtudományi Közlöny, 1984/12. 667.

⁴⁸² BDT2008. 1899. sz. eseti döntés

Az Alkotmánybíróság gyakorlatában is megjelenik, hogy „*a modern alkotmányok, illetve alkotmánybírói gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl.: a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog anyajog, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.*”⁴⁸³

A magánszféra az emberi személyiség azon legbensőbb tere, amelyben az egyén szabadon, korlátozásoktól mentesen nyilvánulhat meg és dönthet e megnyilvánulás köréről és módjáról.⁴⁸⁴

Az úgynevezett magánszféra jogok védelme szimbiózisban él a technológia fejlődésével, hiszen ez a fejlődési folyamat eredményezi azt, hogy az egyén egyre nehezebben tudja elválasztani személyiségének ezen legbensőbb terét a külvilágtól. Ez a fejlődés vezetett *Samuel Warren* és *Louis Brandeis* *Harward Law Review*-ben⁴⁸⁵ megjelent tanulmányának megírásához, amely a magánszféra védelem területén a mai napig kiemelkedő jelentőséggel bír. A magánszféra védelmi köréből emeljük ki a képmás- és hangfelvételhez fűződő jogot, mint olyan nevesített személyiségi jogot, amely „*a személyiség külvilágban való megjelenítésének eszköze.*”⁴⁸⁶

⁴⁸³ 8/1990. (IV.23.) AB határozat

⁴⁸⁴ SZÉKELY László: *A magánszféra védelme az ombudsmani gyakorlatban*. In: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András: *A személyiség és védelme. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül*. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017. 182.

⁴⁸⁵ WARREN, Samuel – BRANDEIS, Louis: *The Right to Privacy*, *Harward Law Review*, Vol. IV. No. 5. 1890.

⁴⁸⁶ PETRIK Ferenc: *A személyiség jogi védelme A sajtó-helyreigazítás*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2001. 135.

IX.3. Képmáshoz és hangfelvételhez való jog

Az ember képmása és a hangjáról készült felvétel az emberi személyiség olyan megnyilvánulása a külvilágban, amely egyaránt alkalmas arra, hogy azonosítható legyen, valamint arra, hogy más személyektől megkülönböztessék.⁴⁸⁷

A képmás és hangfelvételhez fűződő jog védelmének fejlődése két folyamat együtthatásának köszönhető. Egyrészt a technológia fejlődése, amelynek köszönhetően olyan eszközök jelentek meg, amelyek lehetővé tették a kép és hang tömeges rögzítését, valamint sokszorosítását,⁴⁸⁸ másrészt ezidőtájt datálható az újságírásban bekövetkezett paradigmaváltás, az újságok forgalmazását alapjaiban átformáló bulvárlapok megjelenése.⁴⁸⁹

E két jelenség együtthatása révén idővel szinte bárki képessé vált a kép- és hangfelvétel készítésére,⁴⁹⁰ és az egyénekről készült felvételek az addig megszokottnál könnyebben váltak megismerhetővé szélesebb közönség számára, ezáltal szükségessé téve a képmás és hangfelvétel védelméhez való jog kialakulását és fejlődését.

A kép- és hangfelvételek készítésének intenzitását felerősítette a digitalizáció kora, amellyel párhuzamosan új kihívásként jelent meg a felvételek könnyebb manipulálhatósága, ezzel szélesítve a megvalósítható jogsértő magatartások körét. Az internet térhódításának köszönhetően pedig megnövekedett a jogsértések elkövetésének gyorsasága, valamint azok mértéke.⁴⁹¹

Az új kihívások orvoslására a XIX. század második felétől kezdve folyamatosan szivárgott be a magánjogi szakirodalomba a képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jog vizsgálata.

⁴⁸⁷ VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez* Budapest, Complex 2008 165.

⁴⁸⁸ Elsőként 1840-ben William Henry Fox Talbot angol feltaláló szabadalma tette lehetővé egy fényképről több másolat készítését. Bővebben lsd.: BRUSIUS, Mirjam – DEAN, Katrina – RAMALINGAM, Chitra: William Henry Fox Talbot: *Beyond Photography*, Yale Center for British Art, 2013.

⁴⁸⁹ 1833-ban Londonban jelenteti meg Benjamin Day a Sun című magazint, amely a bulvárlapok történetének kezdetét jelenti. Donald A. Ritchie: *American Journalists*. Oxford University Press, 2007. 77.

⁴⁹⁰ Az Eastmen Kodak 1900-ban dobta piacra a „The Brownie” névre keresztelt fényképezőgépét: Peter Smith – Carolyn Lefley: *Rethinking Photography: Histories, Theories and Education*. Routledge 2015. 137.

⁴⁹¹ GÖRÖG Márta: *A képmáshoz és hangfelvételhez való jog védelmének fejlődéstörténete és a jogosultat megillető „rendelkezési jog” gyökere*. In: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András: *A személyiség és védelme*. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017. 257.

IX.3.1. A Képmás, hangfelvétel védelme

Az egyénről készült felvétel egyaránt képes az egyén külső sajátosságait, valamint személyiségétől elválaszthatatlan belső tulajdonságait visszatükrözni. Ide sorolható egy személy alakja, alkata, mozgása, az arca és annak egyedi vonásai, az arcunkkal kifejezhető érzések, hangunk és hanglejtésünk, amelyekben „*megismételhetetlen egyedi sajátosságok érvényesülnek*”.⁴⁹²

Személyiségünk egyéntől független megjelenítése, külvilágban történő realizálódása, mint „*a testi valóság társadalmi megnyilvánulásainak tükröződése a tudat világában*”⁴⁹³ teremti meg a jogi védelem lehetőségét. E jogi védelem teljes lefedettsége nem várható el kizárólagosan a jogalkotótól, ezért abban jelentős szerep hárul a jogalkalmazókra és a bírói gyakorlatra, ami folyamatosan alakítja és formálja a képmásvédelem területét.

IX.3.2. Jogi védelem tárgya és a jogsértő magatartások

A képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jog megsértése esetén a jogi védelem tárgya maga a kép-, illetve a hangfelvétel, amely a Kúria meghatározása alapján „*[...] az ember személyiségének, külső megjelenésének valamilyen műszaki eszközzel való bemutatása, amely [...] szükségképpen valamilyen hordozóeszközön jeleníti meg az ember személyiségének egy lényeges momentumát.*”⁴⁹⁴

Az 1959. évi IV. törvény [a továbbiakban régi Ptk.] egyértelműen tartalmazta, hogy személyhez fűződő jog megsértését jelenti a más képmásával vagy hangfelvételével kapcsolatos bármiféle visszaélés.⁴⁹⁵ A hatályos Ptk. azonban a képmással való visszaélést, mint jogsértő magatartást már *expressis verbis* nem mondja ki, csupán meghatározza, hogy a képmáshoz és hangfelvételhez való jog megsértése személyiségi jogok megsértését jelenti.⁴⁹⁶

Azonban a bírói gyakorlat által ezen szűkre szabott keret továbbra is teljes mértékben kitölthető, valamint lehetőséget teremt arra is, hogy a jogi, társadalmi, technológiai változásokra jogszabályi módosítás nélkül tudjon reagálni a jogalkalmazás.

⁴⁹² TÖRŐ Károly: *Személyiségvédelem a polgári jogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1979. 507.

⁴⁹³ uo.

⁴⁹⁴ EBH 2012.P.16.

⁴⁹⁵ régi Ptk. 80. § (1) bekezdés

⁴⁹⁶ Ptk. 2:43. § g) pont

Szintén a bírói gyakorlatnak köszönhetően leszögezhető, hogy jogsértés megállapításához magának a felvételnek az elkészítési módja közömbös, így az nem csak a fényképekre, valamint videófelveételre vonatkozik, ha nem az egyént megjelenítő bármilyen más ábrázolási módra egyaránt (pl.: rajz, karikatúra, fotómontázs, bármilyen képalkotási eljárással készült kép).

Az ítélezési gyakorlat nem tulajdonít jelentőséget annak sem, hogy a jogosulatlanul készített felvételeket, a felvétel készítője felhasználja-e, a felvétel engedély nélküli elkészítése már önmagában megvalósítja a jogsértést, így a felvétel készítőjét terheli annak bizonyítása, hogy a képmás vagy hangfelvétel rögzítése nem volt visszaélés-szerű.⁴⁹⁷

A jogsérelem megállapításának objektíve az sem feltétele, hogy huzamosabb ideig jelenjen meg a felvétel, vagyis a felhasználás, lejátszás, sugárzás időtartama is közömbös,⁴⁹⁸ azonban a bíróság a jogsértés megállapítása mellett a sérelemdíj összegszerűségének megállapításakor különös figyelmet szentel annak megvizsgálására, hogy a sérelmet szenvedett fél képmása mennyi ideig volt elérhető a nyilvánosság számára.

Főszabály szerint tehát az olvasható ki, hogy más képmásával, hangfelvételével való visszaélést követ el, aki az érintett személyről felvételt készít,⁴⁹⁹ illetőleg az elkészített felvételt felhasználja.

A felvételkészítés, mint visszaélést megvalósító magatartás evidensnek mondható, így annak kibontására nincs szükség, A felhasználás kérdésköre azonban lényegesen szerteágazóbb, az többféle magatartási formában nyilvánulhat meg.

Felhasználásnak minősül a felvétel nyilvánosságra hozatala⁵⁰⁰, valamint más, harmadik személy részére történő továbbítása⁵⁰¹, még akkor is, ha a nyilvánosságra hozatal, illetve továbbítás csak szűk kört érintve történt meg. A felhasználás körébe tartozik a forgalmazás, a kiállítás, az elkészített felvételek bármilyen módosítása,⁵⁰² a kép átszerkesztése, karikatúrakénti ábrázolása,⁵⁰³ a felvétel sokszorosítása, továbbá az egyén hangjának és képmásának mesterséges szétválasztása.

⁴⁹⁷ BH2008. 266.

⁴⁹⁸ 1.Pf.20.780/2015/6/II.

⁴⁹⁹ BDT2011. 2442

⁵⁰⁰ BH1985. 57.

⁵⁰¹ BDT2011. 2549.

⁵⁰² BH1994. 127.

⁵⁰³ BH2000. 293.

Ezek olyan *prima facie* visszaélést megvalósító magatartások, ⁵⁰⁴ amelyek esetén a jogsértő személy csak abban az esetben mentesülhet, ha bizonyítani tudja bármilyen olyan ok fennállását, amely kizárja a magatartás visszaélés-szerű jellegét.

A bírói gyakorlat szerint szintén a képmáshoz- és hangfelvételhez fűződő jog megsértését jelenti, ha a jogszerűen készült felvételt, annak céljától, tartalmától eltérő kontextusban használják fel, valamint a jogsértő módon készült felvételek újra felhasználása is. Bár az Alkotmánybíróság ezen utóbbi kérdéskörben ellentétes álláspontra helyezkedett.

Az Alkotmánybíróság egy 2016-os döntésében alaptörvény-ellenességre hivatkozással megsemmisítette a Fővárosi Ítéltábla határozatát, amelyben az Ítéltábla *Szilvásy György* volt titokminiszter képmáshoz való jogának megsértését állapította meg. ⁵⁰⁵ Az alapügyben a *pestisracok.hu* internetes oldalon megjelent cikk illusztrálásához az oldal egy olyan fényképet használt fel, amelyről korábban jogerős bírósági határozat állapította meg, hogy jogsértő módon került elkészítésre. Az Alkotmánybíróság arra a megállapításra jutott, hogy még ha a jogvita tárgyát képező képfelvétel elkészítésének jogsértő voltát korábban jogerős bírósági határozat is állapította meg, *„most már ez a fénykép létezik, felhasználásának alkotmányossága pedig konkrét esetben, konkuráló alapjogok ütköztetésével külön vizsgálható.”*⁵⁰⁶

Az Alkotmánybíróság ezen megállapításával nem tudunk egyetérteni, és a kérdésben osztjuk *Salamon László* és *Stumpf István* alkotmánybírók különvéleményében megfogalmazott jogi érvelést, miszerint *„Messzemenő negatív következménye lehet végül annak, ha a hang- és képfelvétel felhasználhatóságát érintően indifferenssé válik, hogy jogsértő módon készítették-e. Az Alkotmánybíróság egy ilyen jogértelmezéssel a személyiségvédelmet [...] általánosságban alááshatja.”*⁵⁰⁷

A korábban jogellenesnek nyilvánított fényképfelvételek újbóli közzlése tehát bizonyos esetekben nem minősül a képmáshoz való jog megsértését eredményező visszaélés-szerű magatartásnak.

⁵⁰⁴ Vö. BORONKAY Miklós: *A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog*. In *Media Res* 2013/1. 114.

⁵⁰⁵ 7.Pf.20.534/2016/4.

⁵⁰⁶ IV/1665/2016. AB határozat Indokolás IV. [36]

⁵⁰⁷ IV./1665/2016. AB határozat Stumpf István különvéleménye [69]

IX.3.3. A jogsértő magatartásokat kizáró okok

A képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jog, mint minden más személyiségi jog abszolút szerkezetű, negatív tartalmú jog, vagyis a jogosulttal szemben mindenki kötelezett, és mindenki köteles tartózkodni attól, hogy más képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jogát megsértse.⁵⁰⁸

Az abszolút szerkezet ellenére e jogok gyakorlása és érvényesíthetősége nem korlátlan, az nem terjeszkedhet túl a törvényi előírásokon és mások jogainak védelmén. A felvételkedés és annak felhasználása nem minősül visszaélésszerűnek abban az esetben, ha a felvétel készítője, valamint a felvételeket felhasználó személy bizonyítani tudja olyan körülmény fennállását, amely kizárja a magatartás jogsértő jellegét. Ilyen körülmény lehet az érintett személy hozzájárulása, a nyilvános közéleti szereplés és a tömegfelvétel készítése, valamint az eltűnt vagy büntetőeljárás alatt álló személy képmásának nyilvánosságra hozatala, felhasználása.

IX.3.3.1. Hozzájárulás

Nem sért képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jogot az a felvételkedés, valamint felhasználás, amelyhez az érintett személy hozzájárult. A bírói gyakorlatnak köszönhetően a Ptk. már megköveteli az érintett hozzájárulását, nem csak a nyilvánosságra hozatalhoz, de a felvétel elkészítéséhez egyaránt.⁵⁰⁹

Ebből következik, hogy a felvétel készítésére adott hozzájárulás nem jelenti automatikusan a felhasználáshoz való hozzájárulást is, hiszen, ha adatvédelmi oldalról közelítjük meg a kérdést, akkor e két esetben az adatkezelés célja elkülönül egymástól.

Ez a fajta megközelítés nemzetközi viszonylatban egyáltalán nem mondható egyedinek, hiszen számos ország szabályozási gyakorlata is megköveteli a felvételkedésre és felhasználásra vonatkozó külön hozzájárulást.⁵¹⁰

⁵⁰⁸ LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2002 283.

⁵⁰⁹ Ptk. 2:48. § (1) bek.

⁵¹⁰ Franciaország: Code Civil 9. szakasz; Svájc: Ptk. 28. szakasz; Csehország: Ptk. 12. szakasz; Németország: Szerzői jogi törvény 22-33. szakasz

A bírói gyakorlat már a régi Ptk. hatálya alatt is egységes volt a tekintetben, hogy a hozzájárulás nincs alakszerűséghez kötve, tehát a hozzájárulás megadható szóban, írásban, valamint akár ráutaló magatartással is.⁵¹¹ A ráutaló magatartással adott hozzájárulásnak azt kell tekinteni, „*ha valaki annak ismeretében engedi meg a fénykép vagy hangfelvétel elkészítését, hogy az milyen célból történik.*”⁵¹² Vagyis a hallgatólagosan, ráutaló magatartással adott hozzájárulásra csak abban az esetben lehet hivatkozni, ha az érintett személy tudomással bírt a felvétel készítésének és felhasználásának tényéről. Ebben az esetben a bíróságnak a felvétel készítésének körülményei és az ábrázolás módjának figyelembevételével kell megállapítania, hogy az érintett személy valóban hozzájárulását adta.

A felvétel elkészítéséhez és felhasználásához adott hozzájárulást egyfajta jogról való lemondásként is értelmezhetjük, hiszen ebben az esetben az érintett személy járul hozzá ahhoz, hogy személyiségétől elválaszthatatlan belső tulajdonságai valamilyen külső adathordozó eszközön megjelenjenek. Ha jogról való lemondásnak tekintjük az érintett személy hozzájárulását, figyelemmel kell lennie arra, hogy e jogról való lemondást nem lehet kiterjesztően értelmezni.⁵¹³ A kiterjesztő értelmezés tilalmába bele tartozik, hogy a korábban adott hozzájárulás alapján jogszerűen felhasznált felvétel újbóli felhasználása - amely újra felhasználáshoz az érintett nem járult hozzá - jogsértést valósít meg.⁵¹⁴ Ide tartozik annak az eldöntése is, hogy mely esetekben értelmezhető, vagy értelmezhető-e a felvétel elkészítéséhez adott hozzájárulás egyben a felhasználáshoz adott hozzájárulásként is? A kérdést a Kúria akként válaszolta meg, hogy azokban az esetekben, amikor a felvétel elkészítésének a célja, valamint annak későbbi felhasználásának módja egyértelműen kitűnik, és erről az érintett személy is tudomással bír, akkor a felvétel elkészítésére vonatkozó hozzájárulás a megjelenéshez való hozzájárulást is magában foglalja.⁵¹⁵

⁵¹¹ BDT 2007. 1682.; BDT 2011. 2550.; BDT 2002. 7.

⁵¹² Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.20.693/2010/7.

⁵¹³ Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.21.261/2011/4.; Pfv.IV.20.125/2008/5.; BDT 2009. 1962

⁵¹⁴ BH 1995.632.

⁵¹⁵ Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.20.693/2010/7.

IX.3.3.2. Tömegfelvétel

A tömegfelvétel fogalmát a bírói gyakorlat, valamint a jogtudomány munkálta ki. Ahogy Székely László írja, „*ha a képre pillantva nem az egyének külön-külön hívják fel magukra a figyelmet, hanem mint sokaság vannak jelen, tömegfelvételtől van szó.*”⁵¹⁶

A képmás nyilvánosságra hozatalának tilalma nem vonatkozik a nyilvános eseményekről, rendezvényekről, táj- és utcarészletekről készült felvételekre, amikor tehát az ábrázolás módja nem egyéni, amikor a felvétel összhatásában örökíti meg a nyilvánosság előtt lezajlott eseményeket. Az ítélezési gyakorlat alapján azáltal, hogy valaki önkéntes akaratelhatározásából nyilvános, közéleti eseményen vesz részt, még ha csak passzív szemlélőként is, akkor bizonyos fokig lemond magánszférája védelméről, így az érintettet nem egyéniesítve ábrázoló felvétel elkészítése, felhasználása hozzájárulás nélkül is lehetséges.

Ez alól azonban kivételt képez, és tömegfelvétel esetén is szükséges a felvételen ábrázolt személy hozzájárulása, ha az összes körülményt figyelembe véve megállapítható a felvétel egyedisége, egyéni portré jellege.⁵¹⁷

IX.3.3.3. Nyilvános közéleti szereplés

Nem minősül visszaélés-szerű magatartásnak, ezért még hozzájárulás hiányában sem jelenti a képmás és hangfelvételhez fűződő jog sérelmét a nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel.⁵¹⁸ „*Aki maga teszi önmagát a külső világ részévé bizonyos vonatkozásban, így a kortörténetben szerepet vállaló, vagy szerephez jutott egyén, az nem panaszkodhatik személyiségének sérelme miatt, ha képmását megfelelően – nem visszaélészerűen – felhasználják.*”⁵¹⁹

Alaptételnek számít, hogy a közügyek vitatását biztosító alapjogok – főként a véleménynyilvánítás és sajtószabadság – gyakorlása szükséges és arányos mértékben

⁵¹⁶ SZÉKELY 2008 166.

⁵¹⁷ BH1985. 17.

⁵¹⁸ Ptk. 2:48. § (2) bek.

⁵¹⁹ BALÁS P. Elemér: *Személyiségi jog*. In: Szladits Károly (szerk.): *Magánjog I. Általános rész. Személyi jog*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941. 639.

korlátozhatja a közéleti szereplők személyiségi jogainak védelmét, mindaddig, amíg az nem jár az emberi méltóság, valamint a magán- és családi élet sérelmével.⁵²⁰

Ettől függetlenül a közszereplőknek is van olyan privát szférája, amely védelem alatt áll, a közszereplői minőség által nem üresednek ki a közéleti szereplők személyiségi jogai. A közéleti szereplőket, amint kilépnek a közügyek szabad vitatásának köréből, ugyanolyan védelem illeti meg, mint a nem közszereplőket.⁵²¹

IX.3.3.4. Eltűnt, valamint büntetőeljárás alatt álló személy képmása

A régi Ptk. még *expressis verbis* tartalmazta, hogy az eltűnt, valamint a súlyos bűncselekmény miatt büntetőeljárás alatt álló személy képmása hatósági engedély alapján nyomós közérdekből vagy méltánylást érdemlő magánérdekből felhasználható.⁵²²

A hatályos Ptk.-ban ez a szabály már nem került átvételre, azonban más jogszabályok által szabályozottan továbbra is lehetőség van az eltűnt, valamint a körözés alatt álló személyek képmásának hozzájárulás nélküli felhasználására.

A körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló 2013. évi LXXXVIII. törvény az elfogató-, illetőleg európai és nemzetközi elfogatóparancs alapján elrendelt körözési eljárás során⁵²³ a körözött személy, valamint az eltűnt személy képmását közérdekből nyilvános adatnak minősíti, amely ezáltal kikerül a védelmi körből és a körözési eljárás céljával összefüggésben személyiségi jogsértés nélkül felhasználható. A szabályozást támogatja az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről szóló 2015. évi CLXXXVIII. törvény is, amely az arckép profil nyilvántartás céljaként jelöli meg a bűncselekmények megelőzését, megakadályozását, felderítését és megszakítását, valamint az elkövetők elfogását és felelősségre vonását.⁵²⁴

⁵²⁰ Ptk. 2:44. § (1) bek.

⁵²¹ Ptk. 2:44. § (2) bek.

⁵²² régi Ptk. 80. § (3) bek.

⁵²³ Knyr. 8. § (1) bek.

⁵²⁴ Arcképelemzési nyilv. tv. 3. § (3) bek.

X. Büntetőtárgyaláson készített felvételek és a sajtó szerepe a személyiségi jogsértésekben

A médiatörvény tárgyában született AB határozat⁵²⁵ elvi érveléssel mondta ki, hogy a sajtó nemcsak a szabad véleménynyilvánítás eszköze, hanem a tájékoztatásé is, azaz alapvető szerepe van a véleményalkotás feltételét képező tájékozódásban. A jogállami intézmények tevékenységének ellenőrzése a sajtónak - és ezáltal a tágabb értelemben vett nyilvánosságnak is – olyan alapvető joga, amely a demokrácia lényegi eleme.

A sajtó tehát az érdekelt hozzájárulása nélkül is tájékoztatást adhat a bírósági tárgyalásokról, mivel alapvető feladata a gyors, pontos és hiteles tájékoztatás. A nyilvánosság alapelvét nem lehet leszűkíteni csupán a tárgyalótermekre, hiszen a sajtó közszolgálati feladatához tartozik a nyilvános tárgyaláson történekről való utólagos tájékoztatás is. Az Alkotmánybíróság gyakorlata következetes, alapvető és világos követelményként szabja meg, hogy a sajtó- és véleményszabadság kiemelt védelmet élvez, de nem korlátlan, mivel az nem járhat mások emberi méltóságához való jogának aránytalan sérelmével.

A sajtó szerepéből és tevékenységéből adódóan pillanatok alatt képes személyiségi jogot, azon belül is főként az érintett képmáshoz és hangfelvételéhez fűződő jogát sértő cselekmény kifejtésére.

A büntetőeljárások folyamán készített felvételek és ehhez kapcsolódóan a képmás és hangfelvétel védelme körében, az ítélkezési gyakorlat vizsgálata során alapvetően három kategóriát tudunk elkülöníteni. Az első kategóriába tartoznak azok az esetek, amikor a sajtó képviselői olyan magánszemélyekről készítettek és használtak fel felvételt, akik esetében egyetlen olyan körülmény sem állt fenn, amely kizárná a magatartás jogsértő jellegét. Második kategóriába a büntetőeljárások alatt szolgálatot teljesítő büntetésvégrehajtási dolgozók képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jogának megsértésével kapcsolatos esetek kerültek. Végezetül a harmadik kategóriába soroltuk azokat a büntetőeljárásokat, amelyek során közszereplők, vagy az elkövetéskor közéleti szereplőknek számító személyek kerültek terhelti pozícióba.

⁵²⁵ 37/1992. (VI.10.) AB határozat

X.1. Magánszemélyek képmása⁵²⁶

A magánszemélyek büntetőeljárás alatti képmásvédelme kérdésében talán az egyik legkiforrottabb a gyakorlat. Az eljárási törvény pontosan meghatározza azt a személyi kört, akikről hozzájárulás nélkül is lehet felvételt készíteni. Ebbe a személyi körbe azonban a terhelt nem tartozik bele. Bár az egyértelmű szabályozásnak köszönhetően a magánszemélyek képmáshoz való jogának sérelme ritkán kerül megállapításra a jogosulatlan felvételkészítés miatt, a felhasználás, nyilvánosságra hozatal során sok esetben nem jár el körültekintően a média.

Ennek jelentősége abban rejlik, hogy a joggyakorlat alapján, ha a képmáshoz való jog sérelme hamis látszat keltésével⁵²⁷ is párosul akkor a jóhírnév és a becsület megsértése is megállapíthatóvá válik.⁵²⁸

A vonatkozó eljárások vizsgálata során arra a megállapításra jutottunk, hogy a sajtó képmáshoz való jogot sértő magatartása a kifejezett tiltás ellenére történő felvételkészítésben, valamint a hozzájárulás kereteit túllépő felhasználásban nyilvánul meg.

A bírói gyakorlat különbséget tesz aközött, hogy a terhelt a felvétel elkészítéséhez vagy felismerhető módon történő ábrázoláshoz nem járult hozzá. Amennyiben a terhelt, a Be-ben biztosított jogaival élve nem járul hozzá, hogy róla kép- illetve hangfelvétel készüljön, akkor a sajtó munkatársainak felelőssége abban áll, hogy a tudósítás során egyáltalán ne jelenjen meg a terhelt.

A Kaposvári Törvényszék eseti döntésében⁵²⁹ arra hivatkozással állapította meg a képmáshoz való jog megsértését, hogy a büntetőeljáráson a tanácselnök kifejezetten tájékoztatta a sajtót arról, hogy a vádlottról hang- és képfelvétel nem készíthető, ennek ellenére a sajtóorgánium a tárgyalásról olyan cikket jelenített meg, amelynek illusztrálásához használt fényképen a vádlott arca csak félig kikockázva szerepelt. Egyrészt a sajtó az érintett hozzájárulása nélkül, valamint a bíróság kifejezett tiltása ellenére készítette el a fényképfelvételt, továbbá a sajtó által használt technika nem tette felismerhetetlenné a terheltet, amellyel megsértette a képmáshoz fűződő jogát. A másodfokon eljáró Pécsi Ítéltábla azt is kiemelte, hogy a képmáshoz fűződő személyiségi jog nem csak az arcképmás

⁵²⁶ A vizsgált határozatokat az 2. és 3. számú melléklet tartalmazza.

⁵²⁷ Fővárosi Törvényszék 65.P.23.502/2013.

⁵²⁸ GÖRÖG 2017. 260.

⁵²⁹ Kaposvári Törvényszék 19.P.21.088/2015.

védelmét jelenti, a hozzájárulás elutasítása esetén az érintett egyes testrészeiről sem lehet felvételt készíteni.⁵³⁰

Olyan is előfordul azonban, amikor a felvételkészítésre vonatkozó kifejezett tiltás ellenére a bíróság nem találja jogsértőnek a felvétel elkészítését. A Fővárosi Törvényszék eseti döntésében⁵³¹ arra helyezte a hangsúlyt, hogy a bírósági tárgyalásról készített tájékoztatás az információs technológia világában már nem képzelhető el képanyag közzététele nélkül. Azonban pont e technikai fejlettség teszi lehetővé, hogy a tárgyaláson készített felvételek utólag könnyedén módosíthatók, a személyek arca kitakarható. Erre hivatkozással magának a felvételnek az elkészítését nem találta jogsértőnek – még a kifejezett tiltás ellenére sem. A jogsértés megállapítását egyedül abban látta, hogy a sajtószerv nem gondoskodott megfelelően a terhelt felismerhetetlenné tételéről.

A Győri Törvényszéken az úgynevezett „Ároktői-banda” egyik tagja indított eljárást képmáshoz való jogának megsértése miatt. A terhelt ellen rablás, személyi szabadság megsértése és magánlaksértés miatt indult büntetőeljárás, tehát a bűncselekmények jellegére tekintettel kiemelt jelentőségű, közérdeklődésre számot tartó eljárásról volt szó. A terhelt az eljárás során akként nyilatkozott, nem járul hozzá, hogy egyedileg felismerhető módon ábrázolják. A felvétel elkészítésére tehát lehetőséget kapott a sajtó, a felhasználás során kellett körültekintően eljárni. Ennek érdekében a terheltről készített képfelvételen egy fekete téglalappal takarta ki a szemkörüli részeket. A Törvényszék az eredeti és kitakart kép összevetésével megállapította, hogy a szemkörüli rész vékony téglalappal történő eltakarása a terhelt arcának jellegzetes vonásait nem tünteti el, ezáltal nem valósul meg a felismerhetetlenné tétel, így a hozzájárulásnak nem megfeleltethető a fényképfelvétel, amivel megsértették a terhelt képmáshoz való jogát.⁵³²

Érdekes a bírói gyakorlat azokban az esetekben, amikor a fényképeken körültekintően gondoskodnak a felismerhetetlenné tételről, azonban az így közzétett képeken a rajtuk szereplő személyek teljes nevét is közzéteszik.

A Fővárosi Törvényszék előtti ügyben a felperes ellen emberölés büntette miatt indult büntetőeljárás, ami kapcsán az alperesi internetes portál cikksorozatát jelentetett meg a '90-es években Magyarországon elkövetett emberölési ügyekről. A cikk illusztrációjaként

⁵³⁰ Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.079/2016.

⁵³¹ Fővárosi Törvényszék 70.P.22.988/2015.

⁵³² Győri Törvényszék P.20.587/2015.

felhasználták a felperesről tárgyaláson készült képet, valamint korábbi eljárás során készült képet egyaránt. Egyik esetben a felperes szemét sötét csikkal eltakarva, míg másik esetben az úgynevezett *blőrozési* technikával a teljes arca kitakarásra került. A felperes nem járult hozzá a kép- és hangfelvétel elkészítéséhez. A bíróság a jogsértés megállapítása kérdésében annak tulajdonított jelentőséget, hogy a cikk szövege, valamint a hozzájuk csatolt felvételek szoros összefüggésben állnak, vagyis mindegyik kép a cikkben szereplő személyekhez egyértelműen kapcsolható. A Fővárosi Törvényszék arra a következtetésre jutott, hogy nem jelenti a képmáshoz való jog megsértését, ha a cikk tartalma alapján az egyébként felismerhetlenné tett személyről készült képhez egyértelműen nevet lehet párosítani.⁵³³ Azzal érvelt, hogy ahhoz, hogy a médiatartalom szerkesztője az elkészített felvételek közül ki tudja választani a tudósítást legmegfelelőbb módon illusztráló képet, a tárgyalótermi eseményekről történő felvételkészítés az ehhez szükséges mértékig nem jogsértő. Csupán az elkészített kép nyilvánosságra hozatala minősíthető jogsértőnek, ha az az érintett, valamint az eljáró bíróság rendelkezésétől eltérő módon történik.

A képmásvédelem a büntetőeljárás során nem csak a terheltre vonatkozik, a tárgyalóteremben helyet foglaló más személyeket is megilleti. Azzal, hogy valaki önként elhatározásából részt vesz egy nyilvános bírósági tárgyaláson nem mond le személyiségi jogairól. Továbbá a nyilvános közszereplés kritériumainak sem felel meg a tárgyaláson, mint nyilvános eseményen való megjelenés. Erre hivatkozással állapította meg a Fővárosi Törvényszék a képmáshoz való jog megsértését abban az ügyben, ahol az alperesi napilap a felperes fiának adóhatósági és büntetőeljárással kapcsolatban jelentetett meg sajtóközleményeket a felperes képének felhasználásával.⁵³⁴ A terhelt családtagjainak jelenléte nem tartozik a büntetőeljárásról szóló tudósítás köréhez, így a felvételkészítéshez még akkor is hozzájárulás szükséges, ha netán az érintett személy egyébként közszereplőnek minősülne.⁵³⁵

Külön említést kell tennünk az ügyvédek, jogi képviselők helyzetéről. A Be. egyértelmű rendelkezést tartalmaz arról, hogy a védőről készített felvételekhez nincs szükség hozzájárulásra, a sajtószerv a felvételkészítésre, felhasználásra vonatkozó engedély megadása nélkül sem valósít meg személyiségi jogsértést. Azonban a tárgyalóteremben, bűnügyi tudósítás céljából készített felvétel kizárólag e célhoz kötötten használható fel.

⁵³³ Fővárosi Törvényszék 25.P.20.077/2016.

⁵³⁴ Fővárosi Törvényszék 23.P.23.878/2014.

⁵³⁵ Fővárosi Törvényszék 31.P.22.699/2016.

Az alapul fekvő ügyben a felperes ügyvédjelöltként több alkalommal is részt vett büntetőeljárásokon principálisát segítve az iratanyagok kezelésében. Ennek következtében róla több alkalommal is készítettek felvételeket, amelyeken a Be. rendelkezéseire hivatkozással, kitakarás nélkül, felismerhetően szerepelt. A felperes principálisa ellen azonban több büntetőeljárás is indult, amelyekről az alperesi hírportál is beszámolt. A tudósítások illusztrációjaként olyan fényképfelvételeket is felhasználtak, amelyeken a Felperes, mint ügyvédjelölt felismerhetően szerepelt. A Fővárosi Törvényszék kifejtette, hogy semmilyen releváns ok, körülmény nem állt fenn az eset összes körülményét összevetve, amely megalapozná, hogy az ügyvédjelöltként munkáját végző felperesről korábban jogszerűen készített, valamint jogszerűen felhasznált fényképeket, az ügyvéd ellen folyamatban lévő eljárásról szóló tudósításhoz engedély nélkül újra felhasználják.⁵³⁶ A felperes képmása és a tudósítás tartalma között semmilyen összefüggés nincs, ezért a képfelvétel ilyen célú felhasználása személyiségi jogsértést valósít meg.

Az ügyvédi tevékenység nem minősül közéleti szereplésnek. Ezt elvi érveléssel mondta ki az Alkotmánybíróság 1/2015. (I. 16.) határozatában, miután a Fővárosi Ítéltábla egy eseti döntésében arra az álláspontra helyezkedett, hogy *„az arra feljogosító képesítés birtokában mindenki maga dönti el, hogy vállalkozik-e ügyvédi tevékenység folytatására, s aki ügyvédként bejegyzésre kerül, munkája kapcsán közszereplővé válik, miként az igazságszolgáltatás más jogi végzettséggel rendelkező résztvevői is.”*⁵³⁷

Az Alkotmánybíróság azonban nem osztotta a Fővárosi Ítéltábla következtetéseit, és kimondta, hogy *„az ügyvédként eljáró személy [...] önmagában ügyvédi minősége miatt nem tekinthető sem közhatalmat gyakorló személynek, sem közszereplő politikusnak”*,⁵³⁸ a Fővárosi Ítéltábla tehát nem helytállóan jutott arra a következtetésre, miszerint az ügyvédként bejegyzett személy az igazságszolgáltatás más jogi végzettségű résztvevőivel azonos minőségben szerepel.

Itt kívánjuk megjegyezni az eljárási törvények nyilvánosságra vonatkozó eltérő szabályainak, a büntetőeljárás során fellépő problémáját a védőről készült felvételek kapcsán. Egy büntetőeljárás során a Be. lehetőséget biztosít arra, hogy a sértett⁵³⁹ magánfélként polgári jogi igényt érvényesítsen a vád tárgyává tett cselekmény közvetlen

⁵³⁶ Fővárosi Törvényszék 27.P.23.125/2018.

⁵³⁷ Fővárosi Ítéltábla 3.Bhar.16/2013/5.

⁵³⁸ 1/2015. (I. 16.) Ab határozat [39]

⁵³⁹ Be. 51.§ (1) bekezdés h) pont

következtében keletkezett követelés tekintetében. Amennyiben a bíróság a polgári jogi igényt nem utasítja egyéb törvényes útra, hanem a büntetőeljárás keretein belül bírálja el, és a magánfél képviseletében jogi képviselő jár el, abban az esetben a magánfél jogi képviselője a Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény [a továbbiakban Pp.] felvételt készítéssel kapcsolatos rendelkezései⁵⁴⁰ alapján kérheti, hogy a sajtó képviselői ne készítsenek róla olyan kép- és hangfelvételt, amely a jogi képviselőt felismerhető módon ábrázolja.

Ebben az esetben az alapvető probléma, hogy ugyanazon jogász hivatásrendbe tartozó, a terhelt védőjeként eljáró ügyvédre a Be. rendelkezései alapján hozzájárulása nélkül készíthető kép- és hangfelvétel.

Bár a fent említett különbségtétel alapja lehet a polgári, valamint büntetőeljárások eleve eltérő természete, az alkotmányjog oldaláról közelítve pedig az, hogy a büntetőeljárás során az ügyész az állami vádmonopólium képviselője,⁵⁴¹ míg a védő a védelemhez való jogot testesíti meg,⁵⁴² illetően a róluk készült kép- és hangfelvétel, mint a nyilvánosság elv megnyilvánulásának része, magasabb rendű érdek, mint a képmáshoz való joguk védelme. Ugyanakkor a polgári peres eljárások során is kiemelt jelentőségű igazságszolgáltatási alapelv a képviselethez való jog, így e megkülönböztetés mögött nem húzódik kellően nyomós érdek. Egy büntetőeljárás során az azonos jogász hivatásrendbe tartozó eljárásban résztvevő személyek közötti különbségtétel bizonytalanságot szülhet a tárgyaláson felvételt készítő sajtóképviselők körében.

⁵⁴⁰ Pp. 232.§ (4) bekezdés

⁵⁴¹ Bővebben lsd.: HACK Péter: *Az ügyészség*. In: Jakab, András; Gajduscheck, György (szerk.) *A magyar jogrendszer állapota*, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet (2016) pp. 480-502.

⁵⁴² Bővebben: SÜLYÖK Tamás: *Az ügyvédi hivatás alkotmányjogi helyzete*, Szeged, Pólay Elemér Alapítvány Iurisperitus Betéti Társasága, 2015.

X.1.1. Konklúzió

Az elemzett bírósági határozatok alapján tehát arra a következtetésre jutottunk, hogy a büntetőeljárásokon magányszemélyekről készített felvételekkel kapcsolatban következetes és töretlen a bírói gyakorlat. Az érintett hozzájárulása nélküli felvételt készítés és felhasználás együttesen és külön is jogsértés megvalósító cselekménynek minősülnek. A felhasználás során hangsúlyos az érintett felismerhetetlenné tétele, valamint a megadott hozzájárulás terjedelme.

A felismerhetetlenné tétel problémáját megfelelően példázza két különböző kereskedelmi csatorna hírműsorának összevetése. Az egyik adásban a tárgyaláson felvételt készítenek a vádlottról vagy a sértettről, melynek során kikockázzák az érintett teljes alakját, míg a másik adásban ugyanazon érintett esetében csupán az arcát vagy arcának egy részét – általában a szemét – takarják ki. Amennyiben kizárólag a Ptk. rendelkezéseit vesszük alapul, akkor mindkét kitakarási megoldás – a teljes alak, illetőleg az arc egy részének kitakarása is - főszabály szerint már elegendő a jogsértés alóli mentesüléshez, kivéve, ha az eredeti és kitakart kép összevetéséből egyértelműen megállapítható a felismerhetőség.

Ha azonban az Info tv. rendelkezéseit⁵⁴³ vesszük alapul, akkor az utóbbi esetben a kitakarás ellenére is sérülhetnek az érintett személyiségi jogai. Az arcvonásokon kívül ugyanis számos olyan ismertető jel kerül felvételre (testalkat, hajszín, esetleges tetoválások, jellegzetes testi adottságok, testi fogyatékoságok), melyek alapján könnyen felismerhető és beazonosítható egy adott személy, amelyre ma már a technikai lehetőségek is egyre inkább adóttak. Adatvédelmi terminussal élve a kapcsolat az érintett és az adat között egyre könnyebben helyreállítható.

Szintén a határozatokból levonható következtetés, hogy a bírói gyakorlat egyöntetűen foglal állást abban a kérdésben, miszerint a nyilvános büntetőtárgyalásról, a tárgyalóteremben készített felvételek a tárgyalótermek fizikai adottságából is kiindulva, semmilyen esetben sem minősülhetnek tömegfelvételnak, így erre hivatkozással nem mentesülhet a sajtószerv a jogsértés megállapítása alól.

⁵⁴³ Info tv. 3. §

X.2. Büntetésvégrehajtási örök képmásvédelme⁵⁴⁴

Az elítélt, valamint az előzetes letartóztatásban lévő terhelt tárgyalásra előállítása a büntetés-végrehajtási intézet feladata, amelynek végrehajtásában a büntetés-végrehajtási dolgozó [a továbbiakban Bv-őr] jár el. E kötelezettség eredménye az előállítást fogatosító Bv-örök szükségképpen jelenléte a büntetőtárgyalásokon. Az előzetes letartóztatás feltételeiből kiindulva⁵⁴⁵, a Bv-örök jelenléte feltételezi, hogy az adott büntetőeljárás kiemelt sajtóérdeklődésre számot tartó esemény, amelyről kép- illetve hangfelvételek készíthetnek és jelentethetnek meg tájékoztatás céljából.

Az eljárási törvény rendelkezéseiből kiindulva bagatellnek számíthat a Bv-örökről készített felvételek kérdése, hiszen a Be. taxatív felsorolásban határozza meg, hogy kikről lehet hozzájárulás nélkül felvételt készíteni, mely felsorolásba az előállítást fogatosító Bv-ör nem tartozik bele. A sajtó tájékoztatási gyakorlatának vizsgálata azonban egy komplex jogi problémát hoz felszínre.

A 2015-ig töretlennek számító bírói gyakorlat egyértelműen az mellett foglalt állást, hogy a büntetőügyben tartott bírósági tárgyaláson a Bv-örökről engedély nélkül készített és közzétett képfelvétel a képmáshoz való jog megsértését jelenti.⁵⁴⁶ A bírósági tárgyaláson szolgálati kötelezettségét végző Bv-ör nem minősül közszereplőnek, ezért képmásának a felismerhető és beazonosítható módon történő nyilvánosságra hozatalához az érintett hozzájárulására van szükség.⁵⁴⁷

A Fővárosi Ítéletábrla is hasonló megállapításra jutott egy emberölési ügy ítélethirdetéséről készült sajtótudósítás miatt indult peres eljárásban. Kiemelte indokolásában, hogy önmagában a közhatalmi státusz nem fosztja meg az érintettet az egyedi személyiségi jogi védelem lehetőségétől.⁵⁴⁸ A tudósítás lényege az emberölés büntette tárgyában hozott ítélet kihirdetése, a vádlottal szembeni büntetés kiszabás, és nem a terhelt előállításának ténye, éppen ezért a nyilvánossághoz közvetítés a Bv-örök képmáshoz való jogának sérelme nélkül is biztosított.

⁵⁴⁴ A vizsgált határozatok a 4. és 5. számú melléklet tartalmazza.

⁵⁴⁵ A Be. a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések általános szabályairól szóló XLV. fejezetében rendelkezik az előzetes fogvatartás elrendelésének feltételeiről.

⁵⁴⁶ BDT2012. 2610.; BDT2014. 3131.

⁵⁴⁷ Fővárosi Törvényszék 70.P.23.164/2014.

⁵⁴⁸ Fővárosi Ítéletábrla 2.Pf.21.890/2013/5.

Nem sérül a véleménynyilvánítás és a sajtószabadság alkotmányos alapjoga azzal, ha a Bv-örök arcát kitakarják, mivel a nyilvános tárgyalás központi eleme a bíróság igazságszolgáltató tevékenysége, valamint annak a terheltre gyakorolt hatása.⁵⁴⁹ Vagyis a tárgyalóteremben zajló események közvetítését nem korlátozza a Bv-örök képmáshoz való jogának védelme.

Az ítélezési gyakorlatot az Alkotmánybíróság rendőrképmás ügyében hozott határozata törte meg. A határozat értelmében „*a rendőri intézkedésről készült képfelvétel hozzájárulás nélkül is nyilvánosságra hozható, ha a nyilvánosságra hozatal nem öncélú, vagyis az eset körülményei alapján a jelenkor eseményeiről szóló vagy a közhatalom gyakorlása szempontjából közérdeklődésre számot tartó tájékoztatásnak, közügyet érintő képi tudósításnak minősül.*”⁵⁵⁰

Az alkotmányjogi panaszra alapot adó eljárásban az indítványozó véleménye szerint a rendezvény biztosításában feladatot ellátó, így tehát közhatalmat gyakorló rendőrök érvényesítették személyiségi jogaikat egy internetes hírportállal szemben. Az alkotmányjogi panasz szerint az indítványozó a véleménynyilvánítás szabadságát és a sajtószabadságot gyakorolta tevékenysége folyamán, melyet a közéleti szereplő, valamint a közhatalom gyakorlója tűrni köteles. Az Alkotmánybíróság feladata annak megvizsgálása volt, hogy a konkrét esetben az emberi méltóság, valamint a képmáshoz való jog védelme indokolja-e a sajtószabadság érvényesülésének korlátozását, egyensúlyt teremt-e a szabad tájékoztatás és az emberi méltóságra visszavezethető képmásvédelem eltérő szempontjai között a Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.656/2012/7. számú határozata.

Az Alkotmánybíróság irányadónak tartotta a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok és a közéleti szereplők, közhatalmat gyakorlók személyiségvédelmének ütközésével kapcsolatban, hogy a közhatalmat gyakorló személyek esetében a személyiségvédelem korlátozottsága mindenki máshoz képest szélesebb körben minősül indokoltnak a szólás- és sajtószabadság érdekében,⁵⁵¹ valamint, hogy a vélemény- és a sajtószabadság különleges védelmet követel akkor, amikor közügyeket és a közhatalom gyakorlását, a közfeladatot ellátó, illetve a közéletben szerepet vállaló személyek tevékenységét érinti, ezért az alkotmány által védett véleménynyilvánítás köre a közhatalmat gyakorló személyekkel,

⁵⁴⁹ Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.601/2014/3/II.

⁵⁵⁰ 28/2014. (IX. 29.) AB-határozat Indokolás III. [43]

⁵⁵¹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat

valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos vélemények esetében tágabb, mint más személyeknél.⁵⁵²

Ezek alapján az AB arra a megállapításra jutott, hogy amíg valamely tájékoztatás nem él vissza a sajtószabadság gyakorlásával, addig ennek korlátozását az emberi méltóság védelmével összefüggésben a személyiségi jogok sérelmére való hivatkozás ritkán alapozza meg. A mindenkori eseménnyel kapcsolatban a nyilvánosság figyelmé elé került személyről készült képmás ezen eseménnyel összefüggésben engedély nélkül nyilvánosságra hozható.

Péterfalvi Attila a NAIH elnöke, korábbi adatvédelmi biztosként kialakított véleményében kifejtette, hogy a rendőr nyilvánosság előtti intézkedése nem tekinthető közszereplésnek, ebből kiindulva a róla készült felvétel adat, amelynek nyilvánosságra hozatalához törvény eltérő rendelkezése hiányában hozzájárulás szükséges.⁵⁵³ Ezek alapján viszont szükségszerű lenne a közszereplés és a közhatalom gyakorlásának definíciószerű elhatárolása.

Az Alkotmánybíróság és a Kúria közötti ellentmondás azonban továbbra sem szűnt meg. Ezt támasztja alá az Alkotmánybíróság 3/2017. (II. 21.) számú határozata, melyben alaptörvényellenességre hivatkozással megsemmisítette a Kúria megismételt eljárásban hozott ítéletét. Az alapul fekvő ügyben a rendőrként dolgozó felperesek képét az alperesi hírportál hozzájárulás nélkül tette közzé, amellyel a bíróság ítélete szerint megsértette a felperesek személyiségi jogát.⁵⁵⁴

A Kúria ítéletében kifejtette, hogy a szolgálatot teljesítő (tehát közhatalmat gyakorló, közfeladatot teljesítő) rendőr képmásának hozzájárulás nélkül történő nyilvánosságra hozatala akkor marad a jelenkor történéseinek bemutatása, a közhatalom gyakorlása szempontjából közérdeklődésre számot tartó tájékoztatás keretein belül, ha az az esemény hű illusztrálásához tartozik és a konkrét cselekvőség indokoltá teszi, ezáltal a fényképfelvétellel közölt tartalom a tudósítás tárgyát képező eseménnyel összefüggő, hírértékű információt hordoz.⁵⁵⁵ Tehát megfelel a Sajtótörvény által követelt hiteles, gyors és pontos tájékoztatás követelményének.

Álláspontja szerint az alapul fekvő, nyilvánossághoz közvetített demonstráció alapvetően közérdeklődésre számot tartó esemény volt, azonban a felperesek jelenléte és cselekvéseik

⁵⁵² 36/1994. (VI. 24.) AB határozat

⁵⁵³ Lásd még: NAIH-6209-2/2012/V és a NAIH-2415-2/2014/V. számú állásfoglalásai

⁵⁵⁴ Kúria Pfv.IV.20.121/2016/3. számú ítélet

⁵⁵⁵ uo.

nem voltak olyan jelentőségűek, melyre tekintettel a képmásvédelem háttérbe szorulhatna. A perbeli fényképfelvételek semmilyen többletinformációt nem nyújtanak a köztudomású tényekhez képest, így az egyedi beazonosításra alkalmas fényképfelvételeknek az eseményről tudósító, közérdeklődésre számot tartó tájékoztatás szempontjából jelentősége nincs, ezért a hozzájárulás nélküli nyilvánosságra hozatalt öncélúnak minősítette. Ennek következtében a sajtószabadság a képmásvédelem előtt meghajolni kényszerül.

A közhatalom gyakorlása a jogi védelem lehetősége alól nem vonja ki teljesen a közhatalmat gyakorló személyeket. A véleménynyilvánítási és sajtószabadság, valamint a személyiségi jogok összevetésének szükségessége fogalmazódik meg, amikor egy közszereplőt, közhatalmat gyakorló személyt érintő közlés vizsgálatakor kirajzolódik, hogy e szabadságok, illetőleg azok kiemelt alapjogi védelme sem lehet korlátlan, még a közhatalmat gyakorlók tekintetében sem.⁵⁵⁶

Szabó Máté Dániel a közfeladatot ellátó személyek képmásvédelmével kapcsolatban egészen más megközelítést alkalmaz. Véleménye szerint⁵⁵⁷ irreleváns a közszereplés vizsgálata, mert önmagában az a tény, hogy a rendőrök állami feladatokat látnak el, megfelelő indokot szolgáltat személyiségi jogaik bizonyos mértékű korlátozásához. A transzparencia, a feladatvégzés ellenőrizhetősége érdekében le kell mondaniuk képmáshoz való joguk védelméről.

A személyes adatok védelme oldaláról közelítve, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományainak szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény⁵⁵⁸ [a továbbiakban Hszt.] és az Info tv. rendelkezései⁵⁵⁹ alapján a közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörében eljáró személy neve, feladatköre, munkaköre, vezetői megbízása, a közfeladat ellátásával összefüggő egyéb személyes adata, valamint azok a személyes adatai, amelyek megismerhetőségét törvény írja elő, a működés átláthatósága érdekében közérdekből nyilvános adatnak minősülnek. Azonban az itt fel nem sorolt egyéb személyes adatok nyilvánosságra hozatala *a contrario* a befolyástól mentes működés veszélyének lehetőségét hordozza magában.

⁵⁵⁶ 2.Pf.20.997/2016/5/II.

⁵⁵⁷ Bővebben lásd: SZABÓ Máté Dániel: *Nyilvános magánszféra – Hol a határ?* In: Dezsó Márta – Kukorelli István (szerk.): Ünnepi kötet Sári János egyetemi tanár 70. születésnapja tiszteletére. Rejtjel, Budapest, 2008.

⁵⁵⁸ Hszt. 276. § (2) bekezdés

⁵⁵⁹ Infotv. 26. § (2) bekezdés

Az Alkotmánybíróság a személyes adatok védelmével kapcsolatban kifejtette, hogy „*az állampolgárok jogainak hatékony védelme érdekében szükséges [...], hogy az állam nevében közhatalmat gyakorlók személyének azonosítása, a vele szemben intézkedő hivatalos közeg egyediesítése az állampolgár által könnyen elvégezhető legyen.*”⁵⁶⁰ Ugyanakkor az azonosításhoz elegendő az egyenruha és a rajta elhelyezkedő azonosító jelvény, valamint a szolgálati igazolvány.

Érdekes ellentétet mutat ezzel szemben a sportrendezvények alatt rögzített felvételek felhasználása tárgyában született Alkotmánybírósági döntés,⁵⁶¹ melyben a testület kimondta, hogy a személyes adatainak feltárásáról, valamint azok felhasználhatóságáról mindenki maga rendelkezhet.

A rendvédelmi dolgozók képmásvédelmével kapcsolatos ügyekben a legtöbb esetben arra hivatkoznak, hogy a felismerhető módon nyilvánosságra hozott képmásuk miatt fokozottabb veszélynek vannak kitéve, fenyegetések, zsarolások, vesztegetési kísérletek célpontjaivá válhatnak, amelyet az Alkotmánybíróság is elismert, azonban álláspontja szerint „*ezt a veszélyt hivatásuk megválasztásakor vállalták.*”⁵⁶²

Bár érthető és bizonyos mértékig megalapozottnak tartjuk az Alkotmánybíróság álláspontját, azonban a veszély hivatással való vállalása nem jelenti azt, hogy az állam intézményvédelmi kötelezettsége alól mentesülne, és ne kellene arra törekedni, hogy e veszélyt, illetve annak kockázatát minimálisra csökkentsék.

Az Alkotmánybíróság döntését követően az abban megállapítottak egyre inkább kezdtek átszivárogni az ítélkezési gyakorlatba. Több olyan határozat is született, mely a Bv-örök képmáshoz való jogának sérelmét a rendőrképmás tárgyában született határozatra hivatkozással nem találta megalapozottnak a bíróság.

A Fővárosi Törvényszék eseti döntésében úgy foglalt állást, hogy a képmásvédelemmel kapcsolatos jogvita elbírálása szempontjából nem bír jelentőséggel az érintett személy hozzájárulásának hiánya, mivel a büntető tárgyalás bemutatásához hozzátartozik az is, hogy adott esetben a terhelt milyen körülmények között jelenik meg, amennyiben őrizetben van, akkor ki, és milyen módon őrzi, ezért a terhelt előállításában résztvevő Bv-örök képmása a

⁵⁶⁰ 54/2000. (XII. 18.) Ab határozat Indokolás III. 2.2.

⁵⁶¹ 35/2002. (VII. 19.) Ab határozat

⁵⁶² 54/2000. (XII.18.) Ab határozat indokolás III. 2.3.

közhatalom gyakorlása szempontjából közérdekű tájékoztatás körébe tartozik, így hozzájárulás nélkül készíthető és használható fel képmásuk.⁵⁶³

Szintén erre hivatkozással utasította el a keresetet a Fővárosi Törvényszék egy, a Kúrián tartott büntetőeljárásról készült felvétel kapcsán. Indokolása szerint a Bv-örök vonatkozásában analógia útján alkalmazni lehet a rendőrképmás tárgyában született Alkotmánybírósági határozatban foglaltakat. A Bv-örökről készült felvételek közérdeklődésre számot tartó tudósításhoz kapcsolódnak, a jelenkor eseményeiről való tájékoztatásnak minősülnek, ezért nem öncélúak, vagyis nincs olyan jogos érdek, amely megalapozhatná a sajtószabadság korlátozását.⁵⁶⁴

Ugyanakkor az Alkotmánybírósági határozatban foglaltak, valamint az 1/2012. számú jogegységi határozat hatályon kívül helyezése ellenére sem lett egységes a kérdés megítélése. A Pécsi Ítéltábla eseti döntésében arra a megállapításra jutott, hogy a büntetőeljárásról való tudósítás célja nem kizárólag a bűncselekmény részleteinek, körülményeinek a bemutatása, hanem annak közvetítése a társadalom felé, hogy kiemelt jelentőségű, súlyos bűncselekmények nem maradnak megtorlatlanul. Ennek eléréséhez azonban szükségtelen és indokolatlan a terhelt őrizetét ellátó Bv-örök képmásának rögzítése és felhasználása.⁵⁶⁵ Az, hogy valaki a nyilvánosság előtt végzi munkáját, még önmagában nem jelent nyilvános közéleti szereplést, mivel annak megállapításához valamilyen többletelem szükséges.⁵⁶⁶

⁵⁶³ Fővárosi Törvényszék P.20.127/2016.

⁵⁶⁴ Fővárosi Törvényszék P.22.675/2017/9.; 62.P.22.675/2017/9.

⁵⁶⁵ BDT 2016.3471.

⁵⁶⁶ SZIT-H-PJ-2015-37.

X.2.1. Konklúzió

Véleményünk szerint a Bv-örök képmáshoz való jogának kérdésében az Alkotmánybíróság rendőrképmás ügyben hozott határozatában foglaltak nem alkalmazhatóak, melynek fő okait maga az Alkotmánybíróság állapította meg 3021/2018. (I. 26.) határozatában. A határozat indokolása értelmében *„A fénykép- és videofelvétel készítése tekintetében a szólás- és sajtószabadság gyakorlásának mércéi eltérnek egyfelől a bírósági tárgyalóterem és tárgyalás, másfelől az egyéb helyszínek (jellemzően nyilvános közterületek) és ott zajló közéleti események kontextusában. Míg utóbbi körben a jelenkor eseményeinek megörökítése és tudósítása elé kivételes esetben gördíthető csak akadály, addig előbbi körben részletes törvényi szabályozásnak lehet helye, mindenekelőtt a bíróság függetlensége, pártatlansága, az ítékezés minden külső befolyástól mentes biztosítása, a perbeli cselekmények zavartalansága, illetve az eljárásban résztvevők érdekeinek védelme érdekében.”*⁵⁶⁷

A büntetőeljárás nyilvánosságának elsődleges célja és indoka nem a közéleti viták információs érdeke, hanem a terhelt, illetve az eljárásban részt vevők azon joga, hogy ügyükben a bíróság részrehajlás nélkül, tisztességes eljárás keretein belül, a nyilvánosság kontrollja mellett döntsön. Éppen ezért a büntetőeljárás nyilvánosságának eredeti rendeltetését alapul véve, a konkuráló alapjogi pozíciók vizsgálata során álláspontunk szerint a sajtószabadságnak szélesebb körben kell engednie más alapvető jogok érvényesülésével szemben.

⁵⁶⁷ 3021/2018. (I. 26.) AB határozat Indokolás [26]

X.3. Közéleti szereplők képmásvédelme⁵⁶⁸

A közszereplőknek a kialakult gyakorlat alapján egy magasabb tűréshatárral kell, hogy rendelkezzenek, amely érinti az egyes személyiségi jogaik védelmét is. A Ptk. vonatkozó szabályai⁵⁶⁹ egyértelműen kimondják, hogy a közéleti szereplésükkel kapcsolatban hozzájárulásuk nélkül készíthető kép-, valamint hangfelvétel. E szakaszhelyek rögzítése évtizedes elmaradást pótol, törvényi szintre emelve a közéleti szereplők személyiségi jogainak szűkebb védelmére vonatkozó bírói gyakorlat által kidolgozott tételt.⁵⁷⁰ A Ptk. rendelkezéseit azonban a folyamatosan változó bírói gyakorlat árnyaltabbá teszi, ezzel sokszor jogbizonytalanságot idézve elő a jogalkalmazás terén.

A vonatkozó határozatok vizsgálatához előkérdésként annak megállapítása szükséges, hogy kik minősülnek közszereplőknek. Ezen előkérdésre adott válaszon múlik a bíróságok döntéshozatala. A közszereplők meghatározására nem létezik egységes, általánosan elfogadott definíció, vagyis pontosan nem határozható meg, hogy ki minősül közszereplőnek.

X.3.1. Közéleti szereplők

Bár egyértelmű definíció, illetőleg taxatív felsorolás nem adható meg, vannak azonban olyan nemzeti és nemzetközi bírói fórumok által kimunkált jellemzők, körülmények, amelyek zsinórmértékként szolgálhatnak e kérdés eldöntésében.

A közszereplői minőség meghatározásának és fejlődésének közös eredője a közszereplők bírálhatóságának jogfejlődésében gyökerezik. A Velencei Bizottság 2013-as véleményében úgy fogalmazott, hogy közszereplők körébe a politikusok, kiemelkedő üzletemberek, magas rangú közszolgák, a királyi családok tagjai, valamint a híres sportolók és más hírességek tartoznak.⁵⁷¹

⁵⁶⁸ A vizsgált határozatokat a 6. és 7. számú melléklet tartalmazza.

⁵⁶⁹ Ptk. 2:44. §; 2:48. § (2) bekezdés

⁵⁷⁰ VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. 1. kötet.* Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 135.

⁵⁷¹ Velencei Bizottság CDL-AD(2013)024-c Véleménye 18.

Majtényi László három csoportba sorolja a közszereplőket. Az első kategóriába a közhatalmat gyakorló intézmények és személyek (közfunkcióval rendelkezők)⁵⁷² köre tartozik, a második kategóriát alkotják azon, közfeladatot ellátó személyek, akik nem tartoznak az előző csoportba, és végezetül külön kategóriába tartoznak a fenti két csoportba nem sorolható híres emberek, például a tudósok, sportolók, médiaszemélyiségek, celebek.⁵⁷³ E három kategória kiegészítéseként illeszthető be a közéleti viták egyéb résztvevőinek csoportja, akik nem állami tisztviselők, nem a közhatalom gyakorlói és nem minősülnek politikusnak, mégis jelentős befolyást gyakorolnak a nyilvános közéleti viták alakulására.⁵⁷⁴

X.3.1.1. Közhatalmat gyakorló szervek és személyek

Történetileg legkorábban kialakuló közszereplői kategória azon személyekre vonatkozik, akik valamilyen közfunkciót töltenek be, közhatalmat gyakorolnak, amely által elválaszthatatlanul egybeolvadnak a közügyek intézésének folyamataival.

Az állami tisztségviselők magasabb tűrési kötelezettségét először az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága mondta ki a *New York Times v. Sullivan* ügyben⁵⁷⁵, megállapítva, hogy azon személyeknek, akik valamilyen állami tisztséget töltenek be, számolniuk kell azzal, hogy e hivatali tevékenységük gyakorlásával kapcsolatban a politikai közösség kritikával illetheti őket. E megállapítást később a Legfelsőbb Bíróság kiterjesztette valamennyi kormányzati tevékenységért vagy annak ellenőrzéséért felelősséggel bíró személyre, akik e minőségükben a nyilvánosság előtt megjelennek.⁵⁷⁶

A strasbourgi esetjog vizsgálata alapján látható, hogy az EJEB a közhatalmat gyakorló személyek csoportját is megbontva, külön kategóriaként kezeli a politikusokat. Kiemelt jelentőséget tulajdonít a sajtószabadság érvényesülésének, hiszen e szabadság teszi lehetővé, hogy a nyilvánosság a politikusok nézeteit, illetve cselekvéseit megismerje, amely alapot teremt közéleti viták lefolytatására.

⁵⁷² BALOGH Éva: *A közszereplők bírálatának szabadsága – Kölcsönhatás az Emberi Jogok Európai Bírósága és az alkotmánybíróságok között*, Doktori Értekezés 2018: [A közszereplők bírálatának szabadsága – Kölcsönhatás az Emberi Jogok Európai Bírósága és az alkotmánybíróságok között \(unideb.hu\)](https://unideb.hu/hu/kozszereplokek-biralatanak-szabadsaga-koelcsonhatas-az-emberi-jogok-europai-birosaga-es-az-alkotmanybirsagok-kozott)

⁵⁷³ MAJTÉNYI László: *Információs jogok*. Budapest, Complex, 2006. 248–249.

⁵⁷⁴ BALOGH 2018. 137.

⁵⁷⁵ Bővebben lásd: HALL, Kermit L. – UROFSKY, Melvin, I.: *New York Times v. Sullivan Civil Rights, Libel Law, and the Free Press*, University Press of Kansas, 2011.

⁵⁷⁶ Rosenblatt v. Baer 383 U.S. 75, 86 (1966) P. 84-86.

A közhatalmat gyakorlók, azon belül is a politikusok jellemzője, hogy tudatosan, önként vállalva élik mindennapi életüket a nyilvánosság előtt, politikai előnyt próbálva kovácsolni a nyilvános megjelenésükből. A közhatalmi funkciójukat tekintve tehát közszereplőnek minősülnek az államfők,⁵⁷⁷ a kormányfők,⁵⁷⁸ a miniszterek,⁵⁷⁹ az országgyűlési képviselők,⁵⁸⁰ a polgármesterek,⁵⁸¹ valamint a helyi önkormányzat képviselőtestületének tagjai.⁵⁸²

X.3.1.2. Közhatalmat gyakorló, politikusnak nem minősülő személyek

Az EJEB gyakorlata szerint szintén a közszereplői kategóriába tartoznak azok a közhatalmat gyakorló állami tisztségviselők, akik nem minősülnek politikusnak. A különbségtételt az alapozza meg, hogy a nyilvánosság felé történő megnyilvánulásuk kevésbé tudatosabb,⁵⁸³ mint a politikusok megnyilvánulásai, éppen ezért védelmüket a sajtószabadság és a közügyek vitatásának érdekével összevetve kell mérlegelni.⁵⁸⁴

Ide sorolhatóak például a szolgálatot teljesítő rendőrök⁵⁸⁵, valamint az ügyészek⁵⁸⁶ is. Az ügyészek közszereplői minőségével azonban nem értünk egyet. Bár közhatalmat gyakorolnak, feladatuk és céljuk, hogy az igazságszolgáltatás megfelelő működéséhez hozzájáruljanak az állami büntetőmonopóliumot megtestesítve. Nyilvánosság előtti „szereplésük” azonban nem önként akarathatározásukra vezethető vissza, az sokkal inkább az egyént megillető tisztességes eljáráshoz való jogban, azon belül is az igazságszolgáltatás nyilvánosságában gyökerezik. A tárgyalások nyilvánosságából fakadóan egyértelmű, hogy bizonyos személyiségi joguk tekintetében szűkebb védelem illeti meg az ügyészeket, azonban úgy gondoljuk, hogy ez még nem ad kellő alapot közszereplői minőségük megállapításához. Ettől függetlenül azonban például a Legfőbb ügyész – tekintettel megválasztásának szabályaira – minősülhet közszereplőnek, hiszen egyszemélyben jogosult megtestesíteni az ügyészi hivatásrendet a nyilvánosság előtt.

⁵⁷⁷ Otegi Mondragon v. Spain (Application no. 4184/15); Eon v. France (Application no..26118/10.)

⁵⁷⁸ Tusalp v. Turkey (Application no. 32131/08; 41617/08)

⁵⁷⁹ Feldek v. Slovakia (Application no.. 29032/95); Grinberg v. Russia (Application no.. 23472/03.)

⁵⁸⁰ Dichand and Others v. Austria (Application no.. 29271/95.)

⁵⁸¹ Dabrowski v. Poland (Application no..18235/02.)

⁵⁸² Sokolowsky v. Poland (Application no.39590/04.)

⁵⁸³ Janowski v. Poland (Application no. 25716/94.)

⁵⁸⁴ Mamére v. France (Application no. 14234/88.; 14235/88.)

⁵⁸⁵ Savitchi v Moldova (Application no.38281/08.)

⁵⁸⁶ Perna v. Italy (Application no..78898/99.)

X.3.1.3. A közélet egyéb résztvevői

A közélet egyéb résztvevői kategóriájába azok a személyek tartoznak, akik annak ellenére, hogy közhatalmat nem gyakorolnak és nem is állami tisztségviselők, a nyilvánosság előtt vesznek részt közösségi ügyek megvitatásában és megnyilvánulásaikkal, cselekedeteikkel hatást tudnak gyakorolni a társadalom tagjainak véleményére, közérdeklődésre számot tartó témák megítélésére.⁵⁸⁷

Ide sorolhatók például a gazdasági életben ismert és elismert szakemberek⁵⁸⁸, üzletemberek, akik gyakori résztvevői a közéleti vitáknak is⁵⁸⁹, vagy akár az országgyűlési vagy helyi választásokon induló jelöltek.⁵⁹⁰

X.3.1.4. Hírességek

Az utolsó kategóriát alkotják azok a személyek, akik széleskörű társadalmi ismertséggel rendelkeznek, nyilvánosság előtti megjelenésüket, szereplésüket önkéntes akaratelhatározásból vállalják és ismertségükből adódóan megnyilvánulásaikkal képesek befolyásolni a szűkebb vagy tágabb környezetüket, valamint a közösségi élet alakulását.

Az egyik leghíresebb eset *Caroline von Hannover* monacoi hercegnő esete, aki rendszeresen vett részt nyilvános eseményeken a monacói királyi család tagjaként, azonban tényleges közhatalmi funkciót nem töltött be és a nemzetközi ügyek intézése során sem járt el az állam képviselőjeként.⁵⁹¹ Az EJEB mégis arra az álláspontra helyezkedett, hogy a társadalmi ismertsége folytán közszereplőnek minősül.⁵⁹²

A hírességek kategóriájába sorolhatóak még az énekesek⁵⁹³, filmsztárok és színészek⁵⁹⁴, valamint a közismert sportolók⁵⁹⁵ és médiaszemélyiségek is.

⁵⁸⁷ Kis János: *Illusztráció az ügynökügyhöz, Egy másik olvasat*, In: Kis János Az összetorlódott idő, Politikai írások, 1992-2013, Kalligram, Pozsony, 2013, 381.

⁵⁸⁸ Fayed v. United Kingdom (Application no.17101/90.)

⁵⁸⁹ Bayer Judit A közélet és közszereplés fogalmának változásai a webes társadalomban, Vállalati rágalmas vagy fogyasztói kritika? Médiakutató, 2005/3.

⁵⁹⁰ 5/2015. (II. 25.) AB határozat

⁵⁹¹ BIEBER Ivóna: *Von Hannover Németország elleni ügye*, Fundamentum 2012/3, 118.

⁵⁹² Von Hannover v. Germany (No. 1-2.) (Application no. 40660/08; 60641/08)

⁵⁹³ Egill Einarsson v. Iceland (Application no.24703/15.)

⁵⁹⁴ Axel Springer AG v. Germany (Application no.48311/10.)

⁵⁹⁵ McVicar v. United Kingdom (Application no. 46311/99.)

X.3.2. Hazai szabályozás és joggyakorlat

A közszereplők fogalmával az Alkotmánybíróság a 36/1994. AB határozatában⁵⁹⁶ foglalkozott először, alkotmányos követelményeket fogalmazva meg a közszereplő politikusok, valamint közhatalmat gyakorlók becsületének büntetőjogi védelmével kapcsolatban. A határozat meghozatalakor, a vizsgált büntetőjogi tényállások sajátosságaira tekintettel, az Alkotmánybíróság a Büntető Törvénykönyv [továbbiakban: Btk.] hivatalos személyekre vonatkozó értelmező rendelkezését vette alapul, amely megfelelő támpontként szolgálhat a közéleti szereplők egy körének meghatározásához. Ez alapján azt mondhatnánk, hogy közszereplőnek minősül a köztársasági elnök, az országgyűlési képviselő, nemzetiségi szószóló, valamint az európai parlamenti képviselő, az alkotmánybíró, a miniszterelnök, a miniszter, államtitkár, helyettes államtitkár és a kormány megbízott, valamint a bíró, ügyész, választottbíró, alapvető jogok biztosja és helyettese, a közjegyző és a közjegyzőhelyettes, az önálló bírósági végrehajtó és a helyi önkormányzati és a nemzetiségi önkormányzati képviselő-testület tagjai.⁵⁹⁷

A felsorolás kiegészíthető azokkal a személyekkel, akik kiemelt jelentőségű intézményeknél - mint például az Alkotmánybíróság, Országgyűlési Hivatal, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, Állami Számvevőszék, Magyar Nemzeti Bank – látnak el közhatalmi feladatot vagy teljesítenek szolgálatot és e tevékenységük szorosan kapcsolódik a szerv rendeltetészerű működéséhez. A határozat a közszereplő, illetve a közszereplés pontos fogalmi meghatározására azonban nem tett kísérletet, így az elsődlegesen a bírói gyakorlatra, valamint a jogtudományra maradt.

*Törő Károly közszereplésnek azt a megnyilvánulást minősítette, „amely a szűkebb vagy a tágabb társadalom életét, a helyi vagy az országos viszonyok alakulását befolyásolja.”*⁵⁹⁸ A közéleti szereplők közéleti tevékenységének megismerése társadalmi igényként, jogos kívánalomként jelentkezik, így a közszereplés szinte elválaszthatatlan a nyilvánosságtól.

A hivatalos személyek Btk. szerinti felsorolása tulajdonképpen megfelel a strasbourgi ítélkezési gyakorlatban fellelhető követelményeknek, és Törő Károly által kifejtett meghatározásnak is, hiszen tiszttségükből adódóan a szűkebb vagy tágabb társadalom életét, valamint a helyi vagy országos viszonyok alakulását képesek befolyásolni, így akár

⁵⁹⁶ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat

⁵⁹⁷ Btk. 459. § 11. pont

⁵⁹⁸ TÖRŐ Károly: *A személyiség jogi védelme*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992. 548.

egyenlőségjelet is tehetnénk a hivatalos személy és a közszereplő fogalma közé. Ezt támasztja alá, hogy a személyiségi jogok megsértése miatt indult peres eljárások ítélkezési gyakorlatába egyre gyakrabban jelentek meg, szivárogtak át a határozatban foglalt megállapítások.⁵⁹⁹

Az Adatvédelmi biztosi állásfoglalás szerint közszereplőnek minősül minden olyan személy, „*aki közhatalmat gyakorol, és aki közpénzek felhasználásáról dönt.*”⁶⁰⁰

A Ptk. szabályaiból, a bírói gyakorlatból, valamint a jogtudományi álláspontokból kiindulva azonban a hangsúly nem a közéleti szereplőre, sokkal inkább a közéleti szereplésre, mint tevékenységre helyeződik. Nem egy homogén személyi körről van szó, éppen ezért nem lehet taxatív felsorolni, hogy ki minősül közszereplőnek. A közszereplői minőséget csak az összes körülmény egybevetésével, esetről esetre lehet eldönteni, azonban meghatározott személyi körök implikálják a közszereplői minőséget.

Így közszereplőnek minősül az országgyűlési vagy helyi önkormányzati választásokon induló jelölt⁶⁰¹, aki önként áll a nyilvánosság elé és lép a politikai élet színterébe, vagy azok a közismert médiaszemélyiségek⁶⁰², akik rendszeresen megnyilvánulnak társadalmi-közéleti kérdésekben, továbbá szintén a tevékenység oldaláról közelítve az a vallási közösségi tisztviselő, aki a nyilvánosság előtt aktívan vesz részt a közéletben és a politikában.⁶⁰³

A nyilvános közszereplés fogalmi meghatározásának kérdésére egy ideig a Kúria 1/2012. sz. büntető-közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozata tett pontot. Határozatában úgy fogalmazott, hogy „*A joggyakorlat és a jogirodalom meghatározása szerint szereplésnek, ezen belül közszereplésnek az egyén önkéntes elhatározásán, autonóm döntésén alapuló olyan politikai, társadalmi, művészeti tevékenység, megnyilvánulás tekinthető, amelyet egy meghatározott cél, szűkebb vagy tágabb értelemben a helyi közösség vagy a társadalom életének befolyásolása érdekében fejt ki. Tehát a nyilvános közszereplés a közterületen való jelenléténél, az ott zajló eseményekben való részvételnél szűkebb kategória, feltételezi a nyilvánosság előtt fellépő, megnyilvánuló személy erre irányuló szándékát.*”⁶⁰⁴

⁵⁹⁹ SARKADY Ildikó: *A közszereplők személyiségvédelme a bírói gyakorlatban*, Médiakutató, 2006. http://mediakutato.hu/cikk/2006_03_osz/06_kozszereplok_szemelyisegvedelme

⁶⁰⁰ Adatvédelmi biztosi 671/K/2004. számú állásfoglalás

⁶⁰¹ 5/2015. (II.25.) AB határozat

⁶⁰² 3145/2018. (V. 7.) AB határozat

⁶⁰³ 8/2018. VII.5) AB határozat

⁶⁰⁴ <http://www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12012-szamu-bkmpje-hatarozat>

A fenti meghatározásban azonban jelentős változást eredményezett az Alkotmánybíróság 28/2014. (IX. 28.) számú, rendőrképmásról szóló határozata. Ennek eredményeként a Kúria Polgári Kollégiumának vezetője indítványára született meg ugyanis az 1/2015. számú büntető-közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozat,⁶⁰⁵ amely a fent említett határozatot hatályon kívül helyezte. A hatályon kívül helyezés egyik indoka, hogy az 1/2012. számú jogegységi határozatban foglaltakkal megegyező joggyakorlat, valamint az Alkotmánybíróság 28/2014. (IX. 29.) határozatában foglalt megközelítés között lényeges tartalmi ellentmondás feszült.

X.3.2.1. Büntetőeljáráson közszereplőkről készített felvételek

A sajtó részéről mindig kiemelt érdeklődés mutatkozik azon büntetőeljárások iránt, amelyek esetében a vádlottak padján közszereplők ülnek. A híradásokban, bűnügyi tudósításokban előszeretettel használnak fel – mintegy marketing jelleggel – olyan felvételeket, amelyek a terhelteket bilincsből, vezetőszáron vezetve ábrázolják és a kialakult sajtó-gyakorlat alapján a hozzájárulást, valamint a felismerhetetlenné tételt a sajtó nem tartja szükségesnek.

Nehéz annak meghatározása, hogy hol húzhatók meg a hozzájárulástól független nyilvánosság határai, és melyek azok a helyzetek, amelyek a képmás és hangfelvételhez fűződő jog szabályozásával védett magánérdek körébe tartoznak. Hosszú ideig töretlennek mutatkozott a bírói gyakorlat a közszereplőkről büntetőeljárás során, hozzájárulás nélkül készített felvételekkel kapcsolatban.

A Fővárosi Törvényszék a Sukorói telekcseré néven elhíresült büntetőeljárás vádlottja által indított peres eljárásban⁶⁰⁶ is ennek vizsgálatára kényszerült. A felperes korábban a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. vezérigazgatója volt, akiről a büntetőeljárás során öt bilincsből, vezetőszáron kísérve ábrázoló felvételeket jelenítettek meg. A felperes közszereplői minősége korábbi pozíciójából kifolyólag egyértelmű volt a bíróság számára. Ítéletében azonban kifejtette, hogy a személyiségi jogi védelmet nem a nyilvános megjelenés tényéhez, hanem a nyilvános megjelenés céljához és annak rendeltetéséhez köti. Így abban az esetben, ha a megjelenés célja arra irányul, hogy azzal valamilyen értéket közvetítsen, akkor fennállnak a nyilvános közszereplés feltételei.

⁶⁰⁵ <http://www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12015-szamu-bkmpje-hatarozat>

⁶⁰⁶ Fővárosi Törvényszék 33.P.26.089/2012.

A terhelti minőség a bűncselekmény jellegétől függetlenül nem alapozhat meg közszereplői minőséget, ezért a korábban közszereplő vádlottról sem lehet engedély nélkül kép- illetve hangfelvételt készíteni.⁶⁰⁷ Az alapul fekvő ügy felperese korábban polgármester, illetve országgyűlési képviselő volt, aki ellen különösen nagy értékre elkövetett hűtlen kezelés miatt indult büntetőeljárás. A média fokozott érdeklődése mellett folyó eljárásról több cikk is megjelent, ahol a felperest kitakarás nélkül bilincsből és vezetősáron ábrázolták.

Egyértelmű és következetes az a bírói gyakorlat, amely a képmáshoz való jog sérelmét érintő sajtóközleményeket mindig a maguk egészében vizsgálja és a kifogásolt tartalmakat nem formális megjelenésük, hanem valóságos tartalmuk szerint, a sajtóközlemények egymással összetartozó részeinek összefüggésében értékeli.⁶⁰⁸

A fentiek alapján a sérelmezett kép és szöveg együttes értékelésével állapította meg a Pécsi Törvényszék a személyiségi jogi jogsértést abban az ügyben⁶⁰⁹, amelyben a korábban közszereplő felperes elleni büntetőeljárásról megjelentetett cikkhez egy családi rendezvényen készült fényképet jelentettek meg illusztrációként.

Hasonló következtetésre jutott a Fővárosi Törvényszék is, amikor egy korábbi egyetemi rektor, valamint két katonai tisztviselő indított peres eljárást képmáshoz való joguk megsértése miatt. A felperesek ellen sikkasztás és más bűncselekmények miatt indult büntetőeljárás. A kapcsolódó sajtótudósításokhoz olyan felvételeket használtak fel, amelyek korábbi sajtótájékoztató alkalmával készültek, azonban az ellenük folyó büntetőeljáráshoz semmilyen mértékben nem kötődtek.⁶¹⁰

A közszereplők képmása csak a közszerepléssel összefüggésben és az adott közszereplő közéleti megnyilvánulásai által meghatározott keretben használható fel hozzájárulás nélkül, amelynek célja az érintett közéleti szereplő megnyilvánulásának bemutatása a nyilvánosság számára. Így továbbra is jogsértőnek minősül a közéleti szerepléshez nem kapcsolódó kép- és hangfelvételek készítése és felhasználása. Ezt erősítette meg a Fővárosi Törvényszék a politikai tevékenységet folytató, tehát közszereplőnek minősülő felperes ügyében, aki ellen garázdaság vétsége miatt folyt büntetőeljárás.⁶¹¹ A bűncselekmény csekély tárgyi súlya ellenére az eljárás nagy sajtóérdeklődést váltott ki, azonban a büntetőtárgyalásról

⁶⁰⁷ Fővárosi Törvényszék 25.P.22.222/2015.

⁶⁰⁸ Fővárosi Törvényszék P.22.740/2015.

⁶⁰⁹ Pécsi Törvényszék P.20.272/2014.

⁶¹⁰ Fővárosi Törvényszék 33.P.20.924/2015.

⁶¹¹ Fővárosi Törvényszék 28.P.21.862/2017.

megjelentetett híradásban az alperes egy kifejezetten LMBTQ tagok számára létrehozott társkereső oldalról lementett képet használt fel, mindezt a büntetőeljárással összefüggésben nem álló tartalommal. A bíróság indokolásában kifejtette, hogy a kép és tartalom összevetéséből egyértelműen megállapítható, hogy az magáncélra készült, ezért sem az eljáráshoz, sem a nyilvános közszerepléshez egyáltalán nem kapcsolódik, ezért hozzájárulás nélküli felhasználása jogsértést valósít meg.

A töretlennek látszó bírói gyakorlatban az Alkotmánybíróság szolgálatot teljesítő rendőrök képmása ügyében hozott határozatát követően érzékelhető változás, amelynek hatásait egy konkrét ügy részletes esettanulmányán keresztül mutatunk be. A kiválasztás alapját az adja, hogy ebben az ügyben volt először szignifikáns jele annak, hogy a Legfelsőbb Bíróság elérkezettnek látta az időt a korábbi bírói gyakorlat árnyaltabbá tételére.

X.3.3. A Hunvald ügy részletes elemzése

Az elemzés alapját képező ügy felperese Hunvald György korábban Budapest VII. kerületének polgármestere volt, aki ellen az ügyészség 2009-ben több millió forintos kárt okozó lakáskiutalások, fiktív megbízási szerződések miatt bünszervezetben elkövetett csalás, hűtlen kezelés és hivatali visszaélés elkövetésének gyanúja miatt emelt vádat.⁶¹²

A Hunvald-ügyként elhíresült büntetőeljárás alakulását és az ügyben tartott tárgyalásokat a felperes korábbi közéleti szerepére tekintettel fokozott sajtóérdeklődés övezte.

Az I. rendű alperes az általa kiadott www.hvg.hu internetes oldalon 2011. április 19-én közölt publicisztikát a büntetőeljárással kapcsolatban „*Hunvald György nagyrészt tagadta a vádakát*”⁶¹³ címmel, amely cikk illusztrációjaként a felperesről a tárgyalás során készített fényképfelvételt használt fel. A fényképfelvétel elkészítésekor a felperes előzetes letartóztatásban volt, ezért a képen a bíróság épületében bilincsből, vezetőszáron, Bv-őr kíséretében került megjelenítésre.

A II. rendű alperes az általa megjelentetett www.index.hu internetes oldalon 2009. november 16-án tett közzé cikket „*Hunvald György lemondott a fizetéséről*”⁶¹⁴ címmel, amelyben hasonlóképpen kitakarás nélkül, bilincsből, vezetőszáron, BV-őr kíséretében ábrázolják a felperest. A fényképfelvételek elkészítéséhez és nyilvánosságra hozatalához a felperes hozzájárulását nem adta, ezért keresetet nyújtott be képmáshoz fűződő személyiségi jogának megsértése miatt.

X.3.3.1. Az elsőfokú ítélet

A felperes kereseti kérelmében kérte a bíróságot, hogy a régi Ptk 80.§ (1) bekezdése alapján állapítsa meg, hogy az alperesek megsértették a képmáshoz fűződő személyiségi jogát, tiltsa el őket a további jogsértő cselekménytől, és kötelezze őket nem vagyoni kár megtérítésére. Kérelmében hivatkozott arra, hogy a nyilvánosságra hozott képek megnehezítették életét, bűnözőként próbálják beállítani, amely kialakult képtől a jövőben szinte lehetetlen lesz megszabadulni.

⁶¹² 33.P.21.440/2013/10

⁶¹³ A [hvg.hu](http://www.hvg.hu) internetes oldalon, Hunvald György nagyrészt tagadta a vádakát címmel, 2011. április 19-én megjelent cikk: www.hvg.hu/itthon/20110419_tagad_hunvald_gyorgy

⁶¹⁴ SPIRK József – ZSOLT Melinda [index.hu](http://www.index.hu) internetes oldalon, Hunvald lemondott a fizetéséről címmel, 2009. 11. 16-án megjelent cikk: www.index.hu/belfold/2009/11/16/hunvald_lemondott_a_fizeteserol/

Az I. és II. rendű alperes a kereset elutasítását kérte. Az I. rendű alperes hivatkozott a PK 14. számú állásfoglalásra, amely szerint a sajtó jogosult a büntetőeljárásról az adatoknak megfelelően beszámolni, valamint előadta, hogy a felperes közszereplői minősége következtében a róla készült fényképfelvétel elkészítéséhez és közzétételéhez nincs szükség a hozzájárulására. Álláspontja szerint a közölt kép a felperest személyében és emberi méltóságában nem sértő módon ábrázolja.

Az első fokon eljáró Fővárosi Törvényszék osztotta a felperes álláspontját. Hivatkozott a kialakult következetes bírói gyakorlatra, miszerint a büntetőeljárás során a közszereplői minőség megszűnik akkor is, ha büntetőeljárás a közszerepléssel kapcsolatban álló bűncselekmény elkövetése miatt indult. Döntésében kifejezetten hangsúlyozta, hogy az eljárások nyilvánosságából fakadó lehetőség, miszerint a sajtó képviselői a tárgyalóterembe hang- és képfelvétel készítésére alkalmas eszközökkel bemehetnek, nem jelenti azt, hogy a tárgyaláson külön engedély nélkül készített felvételekkel szabadon rendelkezhetnek. A nem vagyoni kártérítési igénnyel kapcsolatban a bíróság köztudomású tényként fogadta el, hogy a bekövetkezett hátrányok tételes bizonyítására nincs szükség, a nélkül is elfogadható, hogy a felperest a fényképek megjelenésével okozati összefüggésben hátrányok érheték. Az Alkotmánybíróság gyakorlatából pedig levezethető, hogy a személyiségi jogi jogsértés megállapítása önmagában megalapozza a nem vagyoni kártérítés megítélését.⁶¹⁵

A fentiek alapján a Fővárosi Törvényszék ítéletében megállapította, hogy az I. és II. rendű alperesek a hozzájárulás hiányában, kitakarás nélkül a felperesről készült fényképfelvétel közzétételével megsértették a felperes képmáshoz fűződő személyiségi jogát, ezért a bíróság az alpereseket eltiltotta a további jogsértő magatartástól és fejenként 350.000 Ft nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezte őket.

X.3.3.2. A másodfokú ítélet

Az I. és II. rendű alperes az elsőfokú bíróság ítéletével szemben előterjesztett fellebbezése folytán került az ügy a Fővárosi Ítéletábrára. Az alperesek az elsőfokú ítélet megváltoztatását és a kereset teljes elutasítását kérték.

Az I. rendű alperes vitatta a Fővárosi Törvényszék következetes bírói gyakorlatra vonatkozó megállapításait és kifogásolta, hogy az eljárás során a közölt kép jellegének,

⁶¹⁵ 34/1992.(VI.01.) AB határozat

valamint a mellette megjelenő szöveg tartalmának vizsgálatát mellőzte. Álláspontja szerint az ítélet ellentétes a Római Egyezmény 10. cikkével, és nem felel meg az Emberi Jogok Európai Bíróságának [továbbiakban: EJEB] ítélkezési gyakorlatának.

A II. rendű alperes a sajtó tájékoztatási kötelezettségére és a közéleti szereplők tágabb tűréshatárára hivatkozott jogorvoslati kérelmében.

A Fővárosi Ítéletábrla az alperesek fellebbezését csak részben találta alaposnak. Osztotta az első fokon eljáró bíróság álláspontját a kialakult következetes bírói gyakorlattal kapcsolatban, azonban a megítélt nem vagyoni kártérítés összegét túlzónak találta. Ezért a Fővárosi Ítéletábrla az elsőfokú bíróság ítéletét a nem vagyoni kártérítés tekintetében megváltoztatta, és fejenként 200 000 forintra leszállította, a határozat fennmaradó részét hatályában fenntartotta.

X.3.3.3. A felülvizsgálati eljárás

A jogerős ítélet ellen az I. rendű alperes felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő, elsődlegesen a jogerős ítélet megváltoztatására, illetve jogalap hiányában a kereset teljes elutasítására, másodlagosan a nem vagyoni kártérítés megfizetése alóli mentesítése miatt.

Az I. rendű alperes kérelmében vitatta, hogy a büntetőeljárásra tekintettel megszűnne a felperes közszereplői jellege, valamint hivatkozott az EJEB vonatkozó gyakorlatára. Álláspontja szerint azzal, hogy a megjelentetett publicisztikában ismertette az eljárás aktuális állását, továbbá a felperes álláspontját, nem sértette meg az ártatlanság védelmét, így tudósítása a véleménynyilvánítás és a sajtószabadság alkotmányos védelmét élvezzi.

X.3.3.4. Az ítélet jogi érvelése

A felülvizsgálati eljárás során a Kúriának a régi Ptk. szabályaiból kellett kiindulnia, tekintettel a fényképek és publicisztikák megjelenésének időpontjára. A Kúria hivatkozott a régi Ptk. 75.§ (1) bekezdésére, miszerint a személyhez fűződő jogok a törvény védelme alatt állnak, mindenki köteles e jogokat tiszteletben tartani és a 80.§ (1) bekezdése értelmében e jogok megsértését jelenti a más képmásával kapcsolatos bármiféle visszaélés.

A Kúria szerint a jogerős ítélet helytállóan idézi a kialakult következetes bírói gyakorlatot, miszerint a büntetőeljárásban való részvétel nem minősül közszereplésnek, ezért a fényképfelvétel elkészítéséhez az érintett személy hozzájárulása szükséges. Ugyanakkor

arra az álláspontra helyezkedik, hogy az EJEB újabb gyakorlata, valamint az Alkotmánybíróság legújabb határozataiban megjelenő vizsgálati szempontok alapot adhatnak a kialakult bírói gyakorlat árnyaltabbá tételéhez.

Külön kiemelte az Alkotmánybíróság 7/2014. (III. 7.) számú határozatát, amely szerint a közügyekre vonatkozó közlések védelem alatt állnak⁶¹⁶, valamint a 28/2014. (IX. 29.) számú határozatát, amelyben többek között kimondták, hogy a közérdeklődésre számot tartó, tudósításhoz kapcsolódó képmás nyilvánosságra hozatalához az érintett személy engedélyére adott esetben nincs szükség.⁶¹⁷

A Kúria ezután megvizsgálta az EJEB ítélezési gyakorlatában kialakított általános mérlegelési szempontokat a véleménynyilvánításhoz való jog és a magánélet tiszteletben tartásához való jog közti egyensúly megteremtéséhez.⁶¹⁸ Többek között, hogy az adott tudósítás mennyiben kapcsolódik a közérdekű ügyhöz, az érintett személy mennyire ismert, mi a sajtóközlemény tárgya, az érintett személy korábbi magatartása, a fénykép elkészítésének körülményei, valamint, hogy a kérelmezőt milyen következmények sújtották.

A vizsgálati szempontok alapján a Kúria egyértelműen megállapíthatónak találta, hogy a felperes korábban politikus, közszereplő volt, és köztudomású tényként fogadta el, hogy a vele szemben indított büntetőeljárás a korábbi közszereplői minőségéhez kapcsolódott.

Ezt követően idézte a Sajtótörvény 4.§ (1) bekezdését, miszerint Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, valamint a 10.§ értelmében mindenkinek joga van arra, hogy megfelelően tájékozottassák a helyi, országos és európai közélet ügyeiről, továbbá Magyarország polgárai és a magyar nemzet számára jelentőséggel bíró eseményekről.

A Kúria kiemelte, hogy a PK 14. számú állásfoglalás kiterjesztő értelmezésével a bírói gyakorlat lehetőséget lát arra, hogy a sajtószervek objektív módon tudósítsanak valamely büntetőeljárás aktuális állásáról.

A Kúria mindezen követelményeket megvizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy a közszereplő felperesnek közszereplői tevékenysége kapcsán a vele szemben folytatott büntetőeljárás során az eljárás tárgyától nem lehet eltekinteni, egyértelműen közérdeklődésre számot tartó olyan eseménynek minősül, amelyről a sajtószervek

⁶¹⁶ 7/2014. (III. 7.) AB határozat

⁶¹⁷ 28/2014. (IX. 29.) AB határozat

⁶¹⁸ Bővebben lásd: *Verlagsgruppe News GmbH & Bobi versus Austria* (Application no. 10520/02.)

jogosultak objektív módon tájékoztatást adni. Tekintettel a fenti körülményekre, a Kúria megállapítása szerint az I. rendű alperes által készített és közzétett fényképfelvétel nem minősül a felperes képmásával történő visszaélésnek.

X.3.3.5. A rendelkező rész és ratio decidendi

A Kúria a jogerős ítéletet a felülvizsgálati kérelemmel érintett részében hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, a felperes keresetét az I. rendű alperes vonatkozásában elutasította. A II. rendű alperes csatlakozó fellebbezését hivatalból elutasította.

A felülvizsgálati eljárásban hozott döntés ratio decidendije jelen esettanulmány szempontjából úgy fogalmazható meg, hogy a közéleti szereplő közszereplésével kapcsolatban folytatott büntetőeljárásról szóló tudósításban a közéleti szereplő képmása az adott személy konkrét hozzájárulása nélkül is felhasználható, vagyis az ilyen közlés nem sérti a régi Ptk. 80.§ szakaszában és a Ptk. 2:43.§ g) pontjában nevesített képmáshoz való jogot. A közérdeklődésre számot tartó eseményről való tudósítás joga elsőbbséget élvez a felperes képmás védelméhez fűződő jogához képest.

X.3.3.6. Az érvelés kritikája

A nyilvános közszereplői minőség legfőbb ismérveit korábban a Kúria úgy határozta meg, hogy az a tevékenység, illetőleg megnyilvánulás, amely az egyén önkéntes elhatározásán, autonóm döntésén alapul.⁶¹⁹

Egy büntetőeljárásban való részvétel a terhelt részéről semmilyen körülmények között sem nevezhető önkéntes elhatározásnak, autonóm döntésnek, vagyis a bírósági tárgyalás önmagában nem tekinthető nyilvános közszereplésnek.

Fontos megjegyeznünk, hogy a Kúria később 1/2015 jogegységi határozatával hatályon kívül helyezte a fent említett ismérveket tartalmazó jogegységi határozatát, így az abban foglaltak már nem alkalmazhatóak és az Alkotmánybíróság legújabb gyakorlata sem tartja az önkéntességet a közszereplői minőség kritériumának.

Bár a felperes a büntetőeljárás megindítását megelőzően politikai szerepvállalása révén egyértelműen közszereplőnek minősíthető, azonban e minősége az eddigi következetes bírói

⁶¹⁹ <http://www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12012-szamu-bkmpje-hatarozat>

gyakorlat értelmében a büntetőeljárással kapcsolatos nyilvánosság körében nem értékelhető. Hiszen - tisztán a büntetőeljárás talaján maradva - abban az esetben, ha a felperes büntetőeljárásban való részvételének körülményeiből kikerül a közszereplői minőség, nem fűződhet képmásának nyilvánosságra hozatalához nagyobb közérdek, mint egy másik, gazdasági bűncselekményt elkövető személy elleni büntetőeljárás során készült képfelvétel nyilvánosságra hozatalához.

A Kúria álláspontja szerint az EJEB újabb gyakorlata, valamint az Alkotmánybíróság legújabb határozataiban megnyilvánuló további vizsgálati szempontok alapot adhatnak az eddig követett bírói gyakorlat árnyaltabbá tételére.

Az Alkotmánybíróság az elmúlt időszakban több határozatában is kifejezetten vizsgálta a sajtószabadság és a képmásvédelem összehangolásának alkotmányos szempontjait, amelyeket a Kúria által hozott határozat helytállóan használ fel. Azonban az alapul fekvő ügy a kontextusa - bírósági tárgyaláson készített felvétel - alapján különbözik a Kúria ítéletében hivatkozott korábbi alkotmánybírósági döntések alapügyeitől.

A Kúria helytállóan relevánsnak ítélte meg a nemzetközi gyakorlat és az Alkotmánybíróság által kialakított vizsgálati szempontokat jelen ügyben. Egyértelmű, hogy az ügy felperese korábban politikus, közszereplő volt, és köztudomású tényként ismerhető el, hogy az ellene indult büntetőeljárás a közszereplői minőségéhez kapcsolódott.

Ebből kiindulva a Kúria elsőként áttekintette az *Emberi Jogok Európai Egyezményének* 10. cikkét, valamint a kapcsolódó EJEB gyakorlatot. Külön kitért a *Verlagsgruppe News GmbH&Bobi versus Austria* ügyre⁶²⁰, ahol az EJEB általános mérlegelési szempontokat adott a véleménynyilvánításhoz való jog és a magánélet tiszteletben tartásához való jog közötti egyensúly megteremtéséhez, amely szempontokat a jelen ügyben is relevánsnak ítélte meg. Tette mindezt helyesen, tekintettel arra, hogy Magyarország alávetette magát az EJEB joghatóságának, ezért elengedhetetlen annak vizsgálata, hogy az EJEB joggyakorlatában milyen korlátokat fogalmaz meg a közéleti vitát érintő szólásszabadság gyakorlása során, hiszen ahogy az Alkotmánybíróság 13/2014 (IV.18.)⁶²¹ határozatában kimondta, a nemzetközi jogvédelmi mechanizmusok által biztosított jogvédelmi szintet az alapjogok érvényesülésének minimális mércéjeként fogadja el.

⁶²⁰ Verlagsgruppe News GmbH&Bobi versus Austria (Application no. 10520/02.)

⁶²¹ 13/2014 (IV.18.) AB határozat

Ezt követően a Kúria hivatkozott az Alkotmánybíróság legújabb határozataiban megnyilvánuló további vizsgálati szempontokra. Külön kiemelte a 7/2014. (III.7.) AB határozatot⁶²², miszerint a közügyekre vonatkozó közlések védelem alá tartoznak, ezáltal korlátozva az általuk érintett személyiségi jogok védelmét, valamint a 28/2014.(IX.29.) AB határozatot⁶²³, mely szerint a közérdeklődésre számot tartó, tudósításhoz kapcsolódó képmás nyilvánosságra hozatalához adott esetben nincs szükség az ábrázolt személy engedélyére.

A történeti tényállásból és az eset összes körülményeiből joggal állapítható meg, hogy a felperes ellen indult büntetőeljárás közérdeklődésre számot tartó ügy, azonban a fent említett határozatokban szereplő megállapítások alkalmazása jelen esetben megkérdőjelezhetőek. Bár a rendőrök képmásvédelmének tárgyában született 28/2014. (IX.29.) AB határozat kimondta, hogy a nyilvánosság tájékoztatása bizonyos esetben megelőzi a képmásvédelemhez fűződő jogot, azonban fontos különbséget tenni a felvételek elkészítésének helyszíne, körülményei tekintetében. Az említett alkotmánybírósági határozat esetén közterületen, közfeladatot ellátó, intézkedő rendőrök képmásával kapcsolatban döntött az Alkotmánybíróság, míg jelen ügyben egy korábban közszereplő politikus büntetőeljárása során, a bíróság épületében készített felvétel volt az eljárás tárgya.

A bíróság, a tárgyalóterem a vádról, a feles perek közötti jogvitáról döntő igazságszolgáltatás helyszíne és nem a közügyek vitájának fóruma. A tárgyalás nyilvánossága egy garanciális alapelv, amely mindenekelőtt a bírósági eljárás és döntés figyelemmel kísérését kell, hogy jelentse. Alapvető indoka az eljárásban érintettek védelme, hogy jogaikról a bíróság a tárgyalás nyilvánossága előtt döntsön.⁶²⁴

A felülvizsgálati eljárásra okot adó alapügyben a felvétel elkészítésére a bírósági eljárás során került sor, amelynek nyilvánosságát speciális szabály, a Be. rendezi.

Megjegyzendő tehát, hogy a vonatkozó szektorális jogszabály a megengedhetőség kérdésében nem tesz különbséget a közszereplői minőség szerint, így hibás az a megállapítás, hogy az alapul fekvő ügyben a büntetőeljárás során a közszereplő felperesről engedélye nélkül is készíthető felvétel. A Kúria az ügy elbírálásakor a Ptk. képmásvédelemről szóló rendelkezéseit alkalmazta, a büntetőeljárásról szóló törvény nyilvánosságára vonatkozó rendelkezéseit félretéve. Az elemzett határozat felszínre hoz egy

⁶²² 7/2014. (III. 7.) AB határozat.

⁶²³ 28/2014. (IX. 29.) AB határozat

⁶²⁴ 3021/2018. (I. 26.) AB határozat

meglehetősen komoly problémát. Az eljárási kódexek és más személyiségi jogokról rendelkező jogszabályok összhangjának problémáját.

A szólás- és sajtószabadság gyakorlásának mércéi a fentebb említetteknél fogva eltérnek egyfelől a bírósági épület, a bírósági tárgyalóterem és a tárgyalás, másfelől az egyéb helyszínek és ott zajló közéleti események kontextusában.⁶²⁵

A Kúria helytállóan állapította meg, hogy a közszereplő felperessel szemben folytatott büntetőeljárás tárgyától nem lehet eltekinteni, az adott eljárás egyértelműen közérdeklődésre számot tartó olyan esemény, amelyről a sajtószervek jogosultak objektív módon beszámolni.⁶²⁶

Fontosnak tartjuk azonban megjegyezni, hogy a cikk illusztrációjaként felhasznált fényképfelvétel a képmáshoz fűződő jog megsértése miatt indított eljárásra okot adó publicisztikák tartalmának vizsgálata alapján nem nyújt többletinformációt a köztudomású tényekhez képest, ezért az eseményről tudósító tájékoztatás szempontjából nincs jelentősége.

A fényképfelvételekre vonatkozó korlátozás nem zárja ki a tárgyalásról történő tudósítás lehetőségét. A felperes felismerhető képmásának nyilvánosságra hozatala nélkül is megvalósítható az objektív, sajtótörvény által előírt hiteles, gyors, és pontos tájékoztatás, vagyis nem sérti a sajtószabadság sérelmét, ha a felperesről hozzájárulása hiányában nem készülhet felvétel, a tárgyalás tartalma ettől függetlenül megörökíthető. A nagy közérdeklődéssel övezett bűnügyi tárgyalás nyilvánosság felé történő közvetítése, a sajtószabadság érvényesülése a felperes képmásának nyilvánosságra hozatala nélkül is biztosított, a sajtó tájékoztatási tevékenységét ekkor is gyakorolni tudja, így arra a következtetésre jutottunk, hogy a Kúria hibásan állapította meg, hogy az alapul fekvő ügyben sérülne a sajtószabadság alkotmányos elve.

⁶²⁵ uo.

⁶²⁶ Pfv.IV.21.840/2015.

X.3.3.7. A Hunvald-ügyben hozott döntés jelentősége

A jogszabályok folyamatos változásával a személyiségi jogok bírói megítélése és védelme, valamint az alkalmazandó bírói gyakorlat is folyamatos változásnak van kitéve. A jogalkotók és jogalkalmazók munkáját azonban új kihívásként a technikai eszközök és a média ugrásszerű fejlődése is megnehezíti.

A különböző médiumok a sajtópiaci versenyhelyzetből adódó szenzációigénynek köszönhetően egyre gyakrabban jelentenek meg investigatív jellegű írásokat, büntetőeljárásokról szóló tudósításokat, amelyek illusztrációjaként előszeretettel használnak fel tárgyalások során készített felvételeket a véleménynyilvánítás és sajtószabadság védőpajzsa mögé bújva, még ha ez sok esetben a személyiségi jogok megsértésével is jár.

A Kúria szakszerűen és következetesen alkalmazza az Alkotmánybíróság legújabb határozataiban foglalt megállapításokat, azonban vitatható eredményhez vezet, ha a bennük foglaltakat egy konkrét ügyben az adott eset sajátos körülményeinek – kifejezetten a büntetőeljárások nyilvánosságára vonatkozó speciális nyilvánossági szabályok - figyelmen kívül hagyásával bírál el.

A döntés jelentőségét adja, hogy szembe megy az eddig kialakult következetes bírói gyakorlattal és elvi éllel mondja ki, hogy a közéleti szereplő közszereplésével kapcsolatban folytatott büntetőeljárásról szóló tudósításban, ha a képmás a konkrét eljárás során készült, az adott személy hozzájárulása nélkül is felhasználható.

Bár a nyilvánosság alapelvét nem lehet leszűkíteni csupán a tárgyalóteremre, hiszen a sajtó közszolgálati feladatához tartozik a nyilvános tárgyaláson történekről való utólagos tájékoztatás is, a Kúria által hozott határozatban megfogalmazottak azonban túlságosan tág keretet engedhetnek a sajtószervek számára, hogy a közéleti szereplők büntetőeljárása során hozzájárulás nélkül készítsenek fényképfelvételeket, úgy, hogy a Kúria magatartásukat, az ezzel kapcsolatban kialakult sajtógyakorlatot ne találja jogsértőnek.

XI. Összegzés és javaslatok

A nyilvánosság, átláthatóság elengedhetetlen feltétele egy demokratikus jogállam működésének. Az igazságszolgáltatás, mint hatalmi ág, mint szervezet, kiemelkedő jelentőséggel bír a társadalom mindennapjaiban. Az igazságszolgáltatástól várjuk el, hogy végső soron rendezzék jogvitáinkat, valamint érvényre juttassák az állam büntetőhatalmát azokkal szemben, akik a társadalmi és jogi normákat megszegve bűncselekményt követnek el.

Ezért kiemelt jelentőséget kell tulajdonítani a társadalom igazságszolgáltatásba vetett bizalmának. E közbizalom eléréséhez elengedhetetlen, hogy a társadalom tagjai megfelelő mennyiségű és minőségű adatot, információt kapjanak az igazságszolgáltatás működéséről, az egyes eljárásokról. Az infokommunikációs technológiák fejlődésével és az internet térnyerésével azonban ezen információk közzétételének, megismerésének lehetősége kiszélesedett és egyszerűbbé vált. Ugyanakkor az adatok manipulálhatósága, a valóság „eltorzításának” lehetősége is egyszerűsödött.

A politikai közeg rájött arra, hogy a nyilvánosság kiváló eszköz lehet a politikai, hatalmi viszonyok harcterén, a média felhasználásával könnyedén befolyásolható a befogadó közönség egyes társadalmi kérdésekben kialakított véleménye.

Az igazságszolgáltatás nyilvánosságának kérdése fontos szerepet kell, hogy kapjon a különböző közjogi vitákban. A megfelelő működéshez „*a közügyeket sajátjuknak érző, azok iránt érdeklődő és a közéleti, közpolitikai diskurzust értő kritikával szemlélő polgárookra*”⁶²⁷ elengedhetetlenül szükség van.

Ezért bír jelentőséggel az igazságszolgáltatás nyilvánosságának vizsgálata, mivel abban látjuk a hatalmi ágak elválasztásának, a fékek és ellensúlyok rendszerének zálogát. Az igazságszolgáltatási rendszer átláthatósága a tisztességes eljárás biztosítása mellett alkalmas a jog, mint társadalmi szabályozórendszer legitimációjának megerősítésére.

A nyilvánosság egyaránt jelentős követelményt kell, hogy jelentsen az igazságszolgáltatás, mint szervezet, és az igazságszolgáltatás, mint tevékenység körében. Ebből kifolyólag

⁶²⁷ PAP András László: *A megfigyelés társadalmának proliferációjától az etnikai profilalkotáson át az állami felelősség kiszervezéséig*. Alkotmányjogi és rendészettudományi megközelítések az emberi méltóság, a társadalmi biztonság és az adatvédelem értelmezésekor. L'Harmattan, Budapest, 2012. 127.

szükség van a folyamatos tudományos kutatásokra, amelyek más szemszögből képesek rávilágítani a régóta fennálló problémákra.

Az elméleti kutatások azonban mit sem érnek a társadalom igazságszolgáltatásba vetett hitének és bizalmának megerősödése nélkül, aminek alapfeltétele, hogy a bíróságok elfogadják a nyilvánosságot, és használják is annak minden előnyét, minimálisra korlátozva annak hátrányos következményeit.

Utópisztikus gondolat, de hisszük, hogy a társadalmi bizalom és a nyilvánosság által biztosított megfelelő mennyiségű és minőségű információ birtokában a társadalom tagjaitól elvárható a közügyek iránti érdeklődéssel együtt járó felelős polgári aktivitás is.

A nyilvánosság körében felmerülő problémák egy része álláspontunk szerint bárminemű jogszabálymódosítás nélkül is rendezhetőek. A nyilvánosság korlátozásával, kizárásával, a személyes adatok védelmével kapcsolatos kérdések orvosolhatóak lennének a jelenlegi szabályozás alkalmazásának gyakorlati problémákhoz igazításával is. A pertaktikába belefér, hogy az eljárást vezető bíró a bizonyítási eljárást olyan módon határozza meg, hogy azokban az esetekben amikor a nyilvánosság korlátozása, kizárása szükségesnek mutatkozik, a bíró egy tárgyalásra gyűjti össze az okirati bizonyítékokat, tanú meghallgatásokat, amelyekre zárt tárgyalást rendel el, majd ezt követően a nyilvánosság biztosításával folytatja a tárgyalást. Más esetekben azonban úgy gondoljuk, hogy sürgető a jogszabályi keretrendszer módosítása.

XI.1. Fegyelmi eljárások nyilvánosságára vonatkozó javaslatok

Az EJEB gyakorlat vizsgálata egyértelműen rámutatott arra, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog, és annak részjogosítványai, olyan alapvető követelmények, amelyek érvényesülése a bírák ellen folyó fegyelmi eljárások során is relevanciával bírnak.

A fegyelmi eljárások nyilvánosságára vonatkozó hazai szabályozás során két érdek ütközését kell megfelelően feloldani. E két érdek egyrészt a bíróságok tekintélyének megőrzése, másrészt az eljárás alá vont bíró tisztességes eljáráshoz való joga.

Meglátásunk szerint megfelelő szabályozás a fegyelmi eljárások nyilvánosságára vonatkozóan az lenne, ha főszabályként továbbra is megmaradna a nyilvánosság kizárása, azzal a kitéttel, hogy abban az esetben, ha az eljárás alá vont bíró indítványozza a nyilvános eljárást, akkor a fegyelmi eljárást a nyilvánosság előtt kell lefolytatni.

Nem gondoljuk, hogy az a tény, hogy egy fegyelmi eljárást a nyilvánosság előtt folytatnak le – főleg, ha azt az eljárás alá vont bíró indítványozza – ronthatná a bíróságok tekintélyét. Amennyiben a fegyelmi eljárás megindítására alapos és törvényes ok áll fenn, a nyilvánosság biztosítása nem bírhat negatív következményekkel. Véleményünk szerint éppen a zárt ajtók mögötti tárgyalások, a meg nem ismerhető információk alkalmasak arra, hogy az igazságszolgáltatás társadalmi megítélésén foltot ejtsenek.

Ezen felül a nyilvánosság lehetőségének biztosítása alkalmas eszköz lehet a szolgálati bíróság ellenőrzésére, valamint a jelenlegi közéleti-politikai szférában megvédheti a bírókat attól, hogy a fegyelmi eljárásokat nyomásgyakorló eszközként alkalmazzák ellenük.

Lényegi változásnak tartanánk azt is, ha a szolgálati bíróságok által hozott határozatokat nem csak a bírák számára hozzáférhető *intraneten*, de a bíróságok központi honlapján, a Bírósági Határozatok Gyűjteményében is közzé tennék. A Bírósági Határozatok Gyűjteményében anonim módon történő közzététel lehetőséget biztosítana arra, hogy a társadalom tagjai is teljeskörűen értesülhessenek a fegyelmi eljárásokról, továbbá elősegítené a témához kapcsolódó tudományos kutatások folytatását is.

XI.2. Tárgyalás nyilvánossága, ítéletek megismerhetősége

A büntetőeljárás alapvető szabályait, a büntetőeljárás törvény általános és különös rendelkezéseit az eljáró bíróságnak a tárgyalás egészére nézve maradéktalanul be kell tartania. Ilyen alapvető szabály a tárgyalás nyilvánossága, valamint az ítéletek nyilvános kihirdetése is.

A disszertációban megvizsgáltuk a nyilvánosság korlátozásának, valamint kizárásának esetköreit, amely alapján rámutattunk arra, hogy a nyilvánosság a tisztességes eljáráshoz való jog olyan lényegi részjogosultsága, amelynek szűk körben kell engednie más konkuráló érdekekkel szemben. Erre tekintettel, aggályosnak tartjuk, hogy a nyilvánosság tárgyában hozott határozat indokolási kötelezettségének megszegése, valamint a nyilvánosság törvényes ok nélküli kizárása már nem minősül abszolút hatályon kívül helyezési oknak.

Példának tekinthetjük a német büntetőeljárás törvény eljárási szabálysértésekre vonatkozó rendelkezéseit,⁶²⁸ amely egyes különösen súlyos eljárási szabálysértések esetén megdönthetetlen vélelmet állít fel.⁶²⁹ E megdönthetetlen vélelem alapján az eljárási szabálysértés és a bíróság által meghozott ítélet között okozati összefüggés van, ami miatt a határozat nem felel meg a tisztességes eljárás követelményeinek, így azt a másodfokú bíróságnak hatályon kívül kell helyeznie. Ilyen súlyos eljárási szabálysértésnek minősül a nyilvánosságra vonatkozó rendelkezések megsértése is.

Álláspontunk szerint a bíróságnak az eljárás alá vont, vagy eljárásban résztvevő személyek jogait érintő súlyos szabálysértése önmagában a határozat hatályon kívül helyezését kell, hogy eredményezze, függetlenül attól, hogy az eljárási szabálysértés milyen mértékben hatott ki a bűnösség kérdésére, a bűncselekmény minősítésére, a kiszabott büntetés mértékére. Egy az eljárásban résztvevők jogainak megsértésével hozott határozat, még akkor sem minősülhet megfelelőnek és tisztességesnek, ha az eljárási szabálysértés elkövetése nélkül is hasonló következtetésekre jutott volna a bíróság.

A nyilvánosság elve a tisztességes eljáráshoz való jog alapvető garanciája, egy olyan alkotmányos követelmény, amelynek érvényesülése egyaránt érinti a védelem és a vád érdekeit. A nyilvánosság törvényes ok nélküli kizárásának relatív eljárási szabálysértéssé

⁶²⁸ StPO 338. §

⁶²⁹ HERKE Csongor: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei*, Egyetemi Jegyzet, Pécs, 2011. 100.

minősítése ellehetetleníti egy alkotmányos alapjog érvényesülését, ezzel hiátust okozva a terheltet a büntetőeljárás során megillető jogok arzenáljában.

XI.3. Ítéletek megismerhetősége

A bíróságok által hozott ítéletek megismerhetőségének – a nyilvánosság egyik alapvető funkciójaként – kiemelkedő jelentősége van a jog társadalomalakító szerepében. A jog megismerésének elengedhetetlen része az eljárások nyilvánossága és az ítéletek megismerhetősége, valamint ezeknek az „*adott esetben a közéletet elevenen tartó vitája.*”⁶³⁰

A bírósági határozatok közzétételének jogszabályi alapjait korábban az elektronikus információszabadságról szóló törvény teremtette meg, amelyet azonban idő előtt hatályon kívül helyeztek. Jelenleg a Bszi. XII. fejezete határozza meg a bíróságok határozatok nyilvánosságának biztosítása érdekében elvégzendő feladatait.

A törvényi rendelkezés alapján elsődlegesen a Kúria jogegységi határozatát, a jogegységi panasz eljárásban, valamint a törvényesség érdekében folytatott jogorvoslati eljárásban hozott határozatát, az ügy érdemében hozott, továbbá a hatályon kívül helyező határozatot teszik közzé a Bírósági Határozatok Gyűjteményében. A közzéteendő határozatok közé tartozik még az ítélőtáblák ügy érdemében hozott határozata, valamint a törvényszék által közigazgatási perben az ügy érdemében hozott határozata.⁶³¹

Ezen felül a közzétett határozatokhoz kapcsolni kell azokat a bírósági és más hatósági vagy egyéb szerv által hozott határozatokat is, amelyet a közzétett bírósági határozat felülbírált vagy felülvizsgált.⁶³² Ezzel az ügynevezett előzmény-határozatok hozzáférhetőségének elvével lehetőség nyílik az ügyek időbeli folyamatának nyomon követhetőségére.⁶³³

A bírósági határozatokat anonimizált formában kell közzé tenni a Bírósági Határozatok Gyűjteményében. Az anonimizálás egyik legfontosabb minőségi követelménye, hogy az ne járjon a megállapított tényállás sérelmével. Ugyanakkor egyes esetekben az anonimizálási eljárás eleve kizárja e minőségi követelmény érvényesülését, hiszen éppen ez fosztja meg a tényállást annak lényeges tartalmától, megnehezítve ezzel a kapcsolódó tudományos kutatásokat.

⁶³⁰ PAP 2012. 129.

⁶³¹ Bszi. 163. § (1) bekezdés

⁶³² Bszi. 163. § (3) bekezdés

⁶³³ BALOGH Zsolt György: *A bírósági határozatok közzétételének szabályozása Magyarországon.* Infokommunikáció és Jog, 2013/2. (55.) 84-89.

Az anonimizálás célja természetesen az eljárásban részt vevők személyes adatainak védelme. Véleményünk szerint azonban, ezt a szükséges védelmet a jelenlegi rendszer már nem képes biztosítani. Itt kapcsolódik be a tárgyalási jegyzékek problémája.

A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII.1.) IM rendelet (a továbbiakban: BÜSZ.) értelmében a tárgyalási jegyzék a tárgyalási napra kitűzött ügyekről tanácsnokként (bíránként) készített jegyzék,⁶³⁴ amelynek egy példányát a tárgyalások megkezdése előtt a tárgyalóterem ajtajára ki kell függeszteni.⁶³⁵ A tárgyalási jegyzéken fel kell tüntetni az ügyszámot, az ügy tárgyát, a tárgyalás időpontját, valamint a peres felek, illetőleg a terhelt vagy eljárás alá vont személy nevét.⁶³⁶

Vagyis a BÜSZ. értelmében a terhelt szenzitív adatait – tartalmát tekintve bűnügyi személyes adatait - tartalmazó tárgyalási jegyzék kifüggesztésével a bíróság épületében megjelenő személyek a büntetőeljárással összefüggő információkat ismerhetnek meg.

A fentiekből egyrészt adódik, hogy a bíróság ügyfélforgalom előtt nyitva álló helyiségében kihelyezett tárgyalási jegyzékről az érdeklődők, valamint a sajtó képviselői – akik a gyakorlatban a tárgyalási jegyzéket sokszor vágóképként használják – felvételt készíthetnek, amelyet követően a tárgyalási jegyzéken szereplő adatok feletti kontroll teljes mértékben kiüresedik.

Másrészt a tárgyalási jegyzéken szereplő adatok birtokában, a sajtóban megjelenő tudósításokkal összevetve, az anonimizált formában, a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzé tett határozatok közti kapcsolat egyszerűen helyreállítható, így az anonimizálási eljárás értelmét veszti.

Problémaként jegyezzük meg azt is, hogy a tárgyalási jegyzék, mint bűnügyi személyes adatot tartalmazó dokumentum kihelyezése az információs önrendelkezési jog korlátozását eredményezi, vagyis alapvető jogot érint. A magyar alkotmányos gyakorlat értelmében az alapjogokat legalább törvényi szinten kell szabályozni, vagyis az, hogy jelenleg a tárgyalási jegyzék szabályozása nem törvényi, hanem rendeleti szinten került rögzítésre, nem egyeztethető össze az alkotmányjog előírásaival.

⁶³⁴ BÜSZ. 2. § 16. pont

⁶³⁵ BÜSZ. 19. § (3) bekezdés

⁶³⁶ BÜSZ. 19. § (2) bekezdés

Tekintettel arra, hogy a nyilvánosság megfelelő érvényesüléséhez elengedhetetlen az, hogy a társadalom tagjai számára tudható legyen, hogy hol, mikor, valamint milyen tárgyalást tartanak, egyetlen megoldást látunk a jelenlegi szabályozási környezetben. A tárgyalási jegyzékről való felvételkészítés tilalmával csökkenthető a személyes adatok sérelme, amely így a bírósági épületben történő kifüggesztéssel megvalósuló ügynevezett adminisztratív nyilvánosság keretein nem terjeszkedik túl.

XI.4. Sajtónyilvánosság

„Ha lenne akkora tárgyalóterme a bíróságnak, amelybe az ország egész lakossága helyet foglalhat, akkor a társadalmi és perbeli nyilvánosság egybeesne, s nem lenne probléma.”⁶³⁷

Varga Zoltán szavai is rámutatnak arra, hogy a nyilvánosságon keresztül a bíróságok és a média kölcsönös függőségi viszonyba kerül. Ez a kölcsönös függőségi viszony mindkét fél részéről együttműködési kötelezettséget követel meg.

A bíróságok és a sajtó kapcsolata, viszonyrendszere régóta vizsgálódás tárgya. *Courts and Communication* néven évente megrendezésre kerülő bírói fórumon 2014-ben a tagállamok többsége úgy nyilatkozott, hogy nem megfelelő a sajtó és a bíróságok kapcsolata.⁶³⁸ Több esetben számoltak be nyílt támadásokról, nyílt ellenségeskedésről, amelyek egy része nem a bíróságok, vagy az igazságszolgáltatás rendszere ellen, hanem az eljáró bíró személye ellen irányult.

Mára már vitathatatlan, hogy a sajtó egy önálló hatalmi ággá nőtte ki magát. Amennyiben önálló hatalmi ággként tekintünk a sajtóra, akkor igaznak kell lennie rá az Alkotmánybíróság által is sokszor hivatkozott tézis, miszerint egy demokratikus jogállamban korlátlan és korlátozhatatlan hatalom nem létezhet. Az igazságszolgáltatás és sajtó viszonyrendszerében is érvényesülnie kell a fékek és ellensúlyok rendszerének. Természetesen az igazságszolgáltatás a tárgya lehet - tárgya kell, hogy legyen - a közéleti vitáknak, amelyek végső soron elősegíthetik az igazságszolgáltatás fejlődését, ugyanakkor olyan korlátok közzé kell szorítani a sajtó erre vonatkozó tevékenységét, amely alkalmas arra, hogy a sajtó megvalósítsa a társadalmi ellenőrzést, de nem sérti az igazságszolgáltatás megítélését, az igazságszolgáltatás érdekeit. A bíróságoknak el kell fogadniuk, hogy a társadalom tagjai a közérdeklődéssel övezett ügyekről véleményt nyilvánítanak, ugyanakkor a bírók személyét érintő támadások már átlépik ennek elfogadható kereteit. A társadalom tagjainak és a médiának pedig el kell fogadnia, hogy a bíróságnak az ítélező tevékenysége során nem a közhangulatnak kell megfelelnie. Darák Péter a Kúria korábbi elnöke kifejtette, hogy *„a bírói döntést nem befolyásolhatják az érzelmek, a bírónak az alkotmányos eljárásrend során*

⁶³⁷ Varga Zoltánt idézi: Kónya István a Kúria elnökhelyettese a XX. Vasi Jogász Napon, Szombathelyen 2016. január 22-én. A beszéd szövege elérhető:

https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/sajto/vasi_jogasz_napok_dr_konya_istvan_beszede_0.pdf

⁶³⁸ Bővebben lásd: European Conference on Courts and Communication 2014. <http://courtsandcommunication.hu/archive/2014>

*feltárt, bizonyított tények alapján, a törvényes vád keretei között, teljes felelősségtudattal kell döntenie.*⁶³⁹

A médiarendszer alapvető feladata és kötelezettsége a hiteles, gyors és pontos tájékoztatás. A hitelesség és pontosság követelményébe álláspontunk szerint bele tartozik – bele kell, hogy tartozzon - a részrehajlásmentesség, a politikai befolyástól mentesség követelménye is. A társadalom minden tagját megilleti az a jog, hogy az igazságszolgáltatásról, a bírósági eljárásokról megfelelő információkat kapjon. Ezeknek az információknak azonban tárgyilagosnak, valamint közérthetőnek, azaz átlagembereknek, jogi ismeretekkel nem rendelkezőknek is egyértelműnek és befogadhatónak kell lenniük. A sajtóban megjelenő tudósítások azonban koránt sem tekinthetők tárgyilagosnak, amely végső soron képes az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat lerontani.

Az értekezésben rámutattunk arra, hogy a média és az igazságszolgáltatás átpolitizáltságának köszönhetően a bírósági tájékoztatásra vonatkozóan egy erősebb és szigorúbb szabályozás szükséges. Olyan szabályozás, amely nem sérti a sajtószabadságot, ugyanakkor alkalmas arra, hogy a médiarendszer résztvevőitől megkövetelje a tisztességes sajtóetikai szabályok betartását. Az egyik legnagyobb problémát azonban abban látjuk, hogy ma már a legkisebb szabályozási törekvés is a sajtószabadság pajzsán törik meg, míg a sajtó etikátlan, vagy szakmaiatlan viselkedéséből, magatartásából következő jogsérelmekre megfelelő megoldás még nem született.

A bírósági eljárásokról történő tudósítások során a bíróságok aktívabb szerepvállalására van szükség. A gyakoribb médiamegjelenéssel ellensúlyozni lehetne a sajtó részéről érkező gyakran fals információáradatot.

A bíróságoknak fontos szerepe van a jogi életben. Az ítélezési feladatok mellett részt vesznek a jogfejlesztés folyamatában is, a Kúrián keresztül az alsóbb bíróságok ítélezését vizsgáló joggyakorlat-elemzések, valamint a törvénytervezetek véleményezésének formájában. Egyre nagyobb hangsúlyt kap a bíróságok kommunikációja, a nyilvánosság előtt történő megjelenés minősége, mennyisége.

⁶³⁹A Kúria elnökének közleménye: http://lb.hu/hu/sajto/kuria-elnokenek-kozlemenye?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_jog_201602 (2016. február 20.)

Előremutató kezdeményezésnek tartjuk, hogy a Kúria az elmúlt években tájékoztató filmeket, jogeset-elemző videókat készített, amelyben a közérdeklődésre számot tartó ügyekben született döntések miértjét, az ok-okozati kapcsolatokat mutatják be. Így került sor a Vörösiszap-katasztrófát, vagy a West Balkán ügyet feldolgozó videó elkészítésére.⁶⁴⁰

XI.4.1. Bírósági tárgyalások közvetítése, online streaming

A modern technológia vívmányainak köszönhetően ma már különösebb nehézség nélkül lehetőség nyílik arra, hogy akár szinkron, akár aszinkron formában a nyilvános tárgyalás teljes egészében rögzítésre kerüljön. Tagadhatatlan, hogy az igazságszolgáltatás is a digitalizáció útjára lépett,⁶⁴¹ amely olyan problémákat és lehetőségeket hoz magával, amelyre álláspontunk szerint a magyar igazságszolgáltatás még nincs felkészülve.

Példaként hozható fel, hogy az Egyesült Királyságban a jövőben kiemelt jelentőségű ügyeket a média útján, online fogják közvetíteni. A tárgyalás közvetítéséről szóló javaslatot⁶⁴² már 2012-ben előterjesztette az Igazságügyi Minisztérium. A szabályozás⁶⁴³ értelmében a tárgyalásokat élőben, tíz másodperces késleltetéssel közvetítik, valamint a bíróság hivatalos oldalán is közzéteszik majd.

Kétségtelen, hogy az eljárások közvetítése és rögzítése számtalan előnnyel járhat, azonban a hangsúlyt az élő közvetítés, online-streaming primer problémájára kell helyezni, amely nem más, mint az eljárásban résztvevők személyiségi jogainak védelme, az alapjogsérelem magas kockázata, valamint a büntetőeljárás eredményessége.

A büntetőeljárás eredményességével kapcsolatosan megjegyezzük, hogy a Be. rendelkezései szerint a tanúkat egyenként kell kihallgatni, vagyis törekedni kell arra, hogy a tanúk ne hallják egymás vallomását, ezzel is elkerülve az esetleges befolyásolást. A közvetítés által olyan lényeges információkhoz juthatnak, amelyek képesek tanút befolyásolni a tanúvallomás megfelelő megtételében, valamint a közölt információk következtében a még

⁶⁴⁰ Kúriai évértékelő: a jó kommunikációs és a jogfejlesztés fontos feladat. <https://jogaszvilag.hu/napi/kuriai-vertekelo-a-jo-kommunikacio-es-a-jogfejlesztes-fontos-feladat/>

⁶⁴¹ Bővebben lásd: OSZTOVITS András: *Online bíróságok és az igazságszolgáltatáshoz való jog – esély vagy veszély?* https://hvgorac.hu/Osztovits_Andras_Online_birosagok_es_az_igazsagszolgaltatashoz_valo_jog_esely_vagy_veszely

⁶⁴² Proposals to allow the broadcasting, filming, and recording of selected court proceedings, Ministry of Justice, 2012.: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/217307/broadcasting-filming-recording-courts.pdf

⁶⁴³ <https://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2020/9780111192054>

meg nem hallgatott tanúban összekeveredhetnek az eredeti és másodlagos emlékképek.⁶⁴⁴ A pszichológia ezt a jelenséget rekonstruktív memóriának nevezi, ami azt jelenti, hogy az emberek hajlamosak arra, hogy egy adott eseményről meglévő emlékeiket, illetve az emlékekből hiányzó részeket a rendelkezésre álló ismeretekkel, hiedelmekkel, előfeltevésekkel, más emlékekkel vagy éppen a médiában hallott és látott információkkal töltsék ki.

A személyiségi jogok védelmével és alapjogsérelem magas kockázatával kapcsolatban az értekezésben rámutattunk arra, hogy a bírósági eljárásokon a személyiségi jogok, különösen a képmáshoz és hangfelvételhez való jog védelmére jelenleg nincs megfelelő garancia. Úgy gondoljuk, hogy amíg a jelenlegi jogszabályi keretek között sem biztosítható a személyiségi jogok védelme, addig a bírósági tárgyalások közvetítésének szabályozási keretrendszerének kialakításán sem lehet gondolkodni.

⁶⁴⁴ KERTÉSZ Imre: *A közvélemény igazságszolgáltatása*, Belügyi Szemle, 1998/1, 18.

XI.5. Képmásvédelem

A képmáshoz való jog védelmének jelentőségét mutatja, hogy a jogalkotó a Ptk-ban szabályozott személyiségi jogok közül kiemelte a képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jogot, és 2015. áprilisában ezek megsértése esetén indítható új pertípust⁶⁴⁵ vezetett be (a továbbiakban: képmásper), ezzel szélesítve a jogkeresők rendelkezésére álló általános személyiségvédelmi eszközöket.

A törvényi indokolás alapján a kommunikáció és az információtechnológia fokozatos fejlődése nyomán jellemzően a képmás és hangfelvétellel történő visszaélés vált gyakoribbá, mely miatt a mai digitális korban a gyors, hatékony és átlátható fellépés lehetőségét biztosító eljárási rend kidolgozása szükséges.⁶⁴⁶

A megfelelő szabályozás kialakítását nehezíti, hogy a személyiség jogi védelméről, annak szükségességéről, valamint az egyes védelmi eszközökről nincs közmegegyezés.⁶⁴⁷ Ugyanakkor éppen a technológia folyamatos fejlődése az, ami a személyiségvédelem konstans továbbgondolására ösztönzi a jogalkotót és a jogalkalmazókat.

Véleményünk szerint – amelyet alátámasztanak az általunk vizsgált határozatok – a képmásper, mint új pertípus bevezetése továbbra sem biztosítja megfelelően a hatékony és gyors jogvédelmet, és nem alkalmas az elszenvedett jogsérelem ellensúlyozására.

A képmásper, mint új pertípus szabályait tekintve a sajtó-helyreigazítási eljárás mintájára épül fel. A pert megelőzi a sérelem orvoslása iránti kötelező előzetes eljárás, amelyben a sérelmet szenvedett fél a jogsértés abbahagyását, megfelelő elégtétel adását, és ennek saját költségen megfelelő nyilvánosság biztosítását, valamint a sérelmezett helyzet megszüntetését, a jogsértés megelőző állapot helyreállítását és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését vagy jogsértő mivoltától való megfosztását kérheti.⁶⁴⁸

A képmásper alapvetően „objektív jogkövetkezmények érvényesítésére szolgál, így elsősorban preventív funkcióval bíró jogvédelmi eszközök igénybevételét teszi lehetővé egy különleges per útján.”⁶⁴⁹ Bár a képmásperre vonatkozó szabályok nem zárják ki, hogy a

⁶⁴⁵ régi Pp. XXI/A. fejezet

⁶⁴⁶ 2015. évi XI. törvény Indokolás

⁶⁴⁷ SZEGHALMI Veronika: *A képmás polgári jogi védelme és a hazai szabályozás alapvonalainak áttekintése európai példákon át*. Médiakutató, 2014/1. 54.

⁶⁴⁸ Pp. 502. § (1) bekezdés

⁶⁴⁹ PÁKOZDI Zita – VARGA Imre: *A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránti per – a hatékony jogvédelem elsődleges eszköze?* In.: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András: *A személyiség*

jogosult a képmásperen kívül, vagy azzal egyidőben a további szankciók alkalmazása iránt személyiségi jogi pert indítson,⁶⁵⁰ azonban ez továbbra sem ad kellő alapot arra, hogy a képmásper hatékony jogvédelemként érvényesüljön.

Éppen a törvény miniszteri indokolásában kifejtett kommunikációs és információtechnológia fokozatos fejlődése teszi alkalmatlanná a képmásperben megjelenő jogkövetkezmények alkalmazását. Ez a folyamat végső soron ahhoz vezethet, hogy az objektív szankciók háttérbe szorításával, a szubjektív szankciók alkalmazása előre mutatóbb lehet.⁶⁵¹

A kompenzációs eszközök megfelelő alkalmazásában rejlik a jogsértések visszaszorításának, megelőzésének lehetősége. A bírói gyakorlat vizsgálata során arra a következtetésre jutottunk, hogy a megállapított sérelemdíjak átlagos mértéke egyáltalán nem bír visszatartó erővel. *Menyhárd Attila* is rámutatott arra a jogos kritikára, miszerint a felelősség megállapításával járó pénzbeli marasztalás a kalkulálható költségek szintjén marad,⁶⁵² így preventív funkciót nem képes betölteni. Különösen igaz ez a gazdasági élet szereplőire, a nagyobb médiavállalatokra, akiknek olyan (gazdasági) előnyt jelent egy jogsértő cselekménnyel elkészített nézettség-növelő tudósítás megjelenítése, amely mellett elhanyagolható a jogsértés miatt megfizetendő sérelemdíj okozta hátrány.

Amennyiben a bírósági tárgyalások során jogsértő módon készített és nyilvánosságra hozott képek miatt indított eljárásokban a megállapított sérelemdíjak összegét jelentősen megnövelnék, vagy az objektív szankciók helyett a szubjektív szankciók (kártérítés) alkalmazása kerülne előtérbe, az jelenthetne olyan visszatartó erőt, amely alkalmas lehet arra, hogy a sajtó jogsértő felvételkedészítési gyakorlatát mérsékelje.

és védelme. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017. 271.

⁶⁵⁰ RAINER Lilla: *A képmás-per, avagy gondolatok egy Pp. módosítás margójára*. Miskolci Jogi Szemle 10/2015. 1. szám, 122.

⁶⁵¹ GÖRÖG Márta: *A személyiség védelme a becsület és a jóhírnév vonatkozásában*. In: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyil Zoltán (szerk.): *A személyiség és a média a polgári és büntetőjogban*. Complex, Budapest, 2014. 166.

⁶⁵² MENYHÁRD Attila: *A magánélethez való jog a szólás- és médiaszabadság tükrében*. In: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyil Zoltán (szerk.): *A személyiség és a média a polgári és büntetőjogban*. Complex, Budapest, 2014. 177-178.

XI.5.1. Bv-örökről készített felvételek

A Bv-örök képmáshoz való jogának kérdésében szilárd meggyőződésként arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a büntetőtárgyaláson a Bv-örökről engedély nélkül készített és nyilvánosságra hozott felvételek sértik a képmáshoz való jogot.

Kétségtelen, hogy a Bv-örök szolgálatteljesítés közben közfeladatot látnak el, közhatalmat gyakorolnak, így főszabály szerint nagyobb tűrés kötelezettség vonatkozna rájuk.

Azonban, ahogy az Alkotmánybíróság is rámutatott, a sajtószabadság mércéi a fénykép- és videófelvetelek készítése körében eltérőek a bírósági tárgyalóterem és a tárgyalás kontextusában. A büntetőeljárás egy olyan speciális közeg, amely az általános szabályokat felülírhatja. A Bv-örök képmás-védelmének problémaköre álláspontunk szerint a médiarendszer célja és elsődleges feladata, valamint a büntetőeljárás nyilvánosságának célja oldaláról közelítve oldható fel.

A sajtótudósítás célja, a médiarendszer elsődleges feladata a gyors, hiteles és pontos tájékoztatás, amely követelmény a szolgálatot teljesítő Bv-örök felismerhetően történő ábrázolása nélkül is megvalósítható. A megfelelő blőrozési technika alkalmazásával a társadalom tagjai továbbra is információt kapnak arról, hogy az eljárás alá vont személy őrizetben van, a tárgyalásra Bv-örök kísérik és gondoskodnak az őrzéséről. Ez jogsérelem okozása nélkül is megvalósítható.

Ezzel párhuzamosan a büntetőeljárás nyilvánosságának elsődleges célja és indoka nem a közéleti viták információs érdeke, hanem a terhelt, illetve az eljárásban részt vevők azon joga, hogy ügyükben a bíróság részrehajlás nélkül, tisztességes eljárás keretein belül, a nyilvánosság kontrollja mellett döntsön. Éppen ezért a büntetőeljárás nyilvánosságának eredeti rendeltetését alapul véve, a konkuráló alapjogi pozíciók vizsgálata során álláspontunk szerint a sajtószabadságnak szélesebb körben kell engednie más alapvető jogok érvényesülésével szemben.

XI.5.2. Közszerelőkről készített felvételek

A közéleti szereplőknek minősülő terheltekről készített felvételek kapcsán a jelenlegi szabályozás mentén két lehetőséget látunk.

Az egyik megközelítés alapján a büntetőeljárás, mint speciális közeg oldaláról közelítünk. A Be. taxatív felsorolásban határozza meg, hogy a büntetőeljárás során a tárgyaláson kikerül lehet hozzájárulás nélkül felvételt készíteni. A Be. alapján ebbe a körbe tartoznak a bíróság tagjai, a jegyzőkönyvvezető, az ügyész, valamint a védő. Megjegyzendő tehát, hogy a vonatkozó szektorális jogszabály a megengedhetőség kérdésében nem tesz különbséget a közszerelői minőség szerint, így hibás az az álláspont, miszerint a közszerelő terheltről a terhelt hozzájárulása nélkül is készíthető felvétel.

A másik megközelítés alapján a közéleti vita szerepe felőle közelítünk. Ebben az esetben az egyik lehetőség, hogy minden további feltétel vagy körülmény fennállta nélkül főszabályként érvényesül, hogy a közszerelő terheltekről hozzájárulásuk nélkül is lehet felvételt készíteni. A másik lehetőség, ha a korábban közszerelő terhelt, a közszerelői minőségében, vagy azzal összefüggésben elkövetett bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásokban engedi a hozzájárulás nélküli felvételkészítést.

Egy ilyen szabályozáshoz azonban elengedhetetlennek tartanak a közszerelő, közéleti szereplés fogalmának pontos meghatározását. Az eddigi bírói gyakorlatot figyelembe véve, kiszámíthatatlan, hogy ki minősül közszerelőnek, kinél kell érvényesülnie a magasabb tűréshatárnak, így mely esetekben kellene a képmáshoz való jognak engednie a véleménynyilvánítás- és sajtószabadsággal szemben.

Az esetről esetre történő megállapítás olyan mértékű jogbizonytalanságot eredményez, amely álláspontunk szerint nem megengedhető egy demokratikus jogállamban.

Az, ha a terhelt az ellene folyó büntetőeljárásban közhatalmi funkciót gyakorló, közszerelő személyként vagy azzal összefüggésben szerepel, a kérdés alapjogi dimenzióját érinti, azonban a róla készült felvételek jogsértő jellegének megállapítása során az eljáró bíróságnak elsősorban a polgári jogi megfontolások alapján kell döntenie. Ugyanezen logika mentén, a büntetőügyben eljáró bíróságnak elsődlegesen a büntető eljárásjog szabályait kell szem előtt tartania, így a nyilvánossággal kapcsolatos rendelkezéseket – beleértve a kép- és

hangfelvétel készítésére vonatkozó engedélyről való döntést – is elsődlegesen a büntetőeljárás speciális jellegének megfelelően kell alkalmazni.

Végezetül Lord Chief Justice Stuart szavait idézve „*Nem csupán valamennyire, hanem alapvetően fontos, hogy ne csak igazságot tegyünk, hanem az, hogy az igazságtétel kézzelfoghatóan és kétségtelenül látható legyen.*”⁶⁵³

Az igazságszolgáltatásnak szem előtt kell tartania, hogy a nyilvánosság nem cél, hanem eszköz. Eszköz ahhoz, hogy az igazságszolgáltatás minél inkább megismerhető legyen, működése minél inkább átlátható legyen, hiszen az átfogóbb ismeretek teszik lehetővé a megfelelően megalapozott vélemény kialakítását.

⁶⁵³ Lord Chief Justice Hewart, R v. Sussex Justice, [1924] 1 KB 256. In James Jacob Spigelman: Seen to be Done: The principle of Open Justice (2007), 74 Australian Law Journal 290.

Irodalomjegyzék

ACZÉL Petra: *A hír mint értékrend reprezentáció.* In: Andok Mónika (szerk.) *A médiahír mint rítus*, Eger, Eszterházy Károly Főiskola, 2007. 32-43.

ACQUAVIVA, Nais - CASTAGNET Florence – EVANGHELOU Morgane: *A comparative analysis of Disciplinary Systems for European judges and prosecutors* 2012.

www.ejtn.eu/Documents/Themis%202012/THEMIS%202012%20ERFURT%20DOCUMENT/Written%20paper%20France%203.pdf (Letöltve: 2019.05.16.)

ALFÖLDI Ágnes Dóra: *Gondolatok a büntetőeljárásbeli bizonyítás jelentőségéről és fogalmának elméleti megközelítéséről.* Jogelméleti Szemle 2011/2. <http://jesz.ajk.elte.hu/alfoldi46.html> (Letöltve: 2021.01.10.)

AMNESTY International Magyarország: *Fortélyos félelem. Erősödő kontroll a magyar bíróságok felett*, 2020.

ANDENAES, Johannes: *General Prevention. Illusion or Reality?* The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science Vol. 43, No. 2 (Jul. - Aug., 1952), pp. 176-198.

ANDENAES, Johannes: *General Preventive Effects of Punishment*, 114 U. PA. L. REV. 949 (1966)

ANDERSON, David: *Freedom of the Press.* Texas Law Review, 2002. 39

ANGYAL Pál: *A büntetőeljárás jog tankönyve.*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Budapest 1915. 73.

ANTAL Dániel: *A nyilvánosság és a büntetőeljárás*, Studia Iuvenum Iurisperitorum, Pécs, 2010, 219.

ANTAL Tamás: *A Szegedi Királyi Ítéltábla története 1914 és 1921 között.* Bíróságtörténeti könyvek. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből II. Szegedi Ítéltábla, Budapest–Szeged, 2015. 100–101. p., 146–149. p.

ANTAL Zsolt: *Közszolgálati kommunikáció, közbizalom és médiaszabályozás*, In *Medias Res* 2017/2. 319-338.

BADÓ Attila: *A bírói függetlenség egyes garanciális elemeinek összehasonlító vizsgálata*, MTA Doktori Értekezés Szeged 2017. Az értekezés elérhető: http://real-d.mtak.hu/1072/7/dc_1469_17_doktori_mu.pdf (Letöltve: 2020.03.10.)

BADÓ Attila: *Az igazságszolgáltatató hatalom függetlensége és a tisztességes eljárás*, Iurisperitus Bt. Szeged, 2013. 101.

BADÓ Attila: *A tisztességes eljáráshoz fűződő jognak, mint az igazságszolgáltatás legfőbb alapelveinek összehasonlító vizsgálata.* In.: Tóth Judit – Legény Krisztián (szerk) *Összehasonlító alkotmányjog* Complex Kiadó, Budapest 2006, 191-206.

BAKER, Peter - HABERMAN, Maggie (February 18, 2020). "[Trump Commutes Corruption Sentence of Governor Rod Blagojevich of Illinois](#)". *The New York Times*. ISSN 0362-4331

BAKER, Edwin C.: *Media Concentration and Democracy – Why Ownership Matters.* Cambridge University Press, 2007. 7. Idézi: Nyakas Levente (2013) *A médiapluralizmus nyomában – Elméleti alapvetések az Európai Unió médiapolitikájának tanulmányozásához.* In *Medias Res* 2, 332–346.

- BALÁS P. Elemér: *Személyiségi jog*. In: Szladits Károly (szerk.): *Magánjog I. Általános rész. Személyi jog*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941. 639.
- BALOGH Lídia: „*Színvakság*” vagy „*őszinteség*”? *A faji és etnikai hovatartozás mint szenzitív adat a hírmédiában*. Doktori Disszertáció, ELTE BTK, Budapest 2015. 30.
- BALOGH Éva: *A közszereplők bírálatának szabadsága – Kölcsönhatás az Emberi Jogok Európai Bírósága és az alkotmánybíróságok között*, Doktori Értekezés 2018: [A közszereplők bírálatának szabadsága – Kölcsönhatás az Emberi Jogok Európai Bírósága és az alkotmánybíróságok között \(unideb.hu\)](#) (Letöltve: 2020.04.21.)
- BALOGH Zsolt György: *A bírósági határozatok közzétételének szabályozása Magyarországon*. Infokommunikáció és Jog, 2013/2. (55.) 84-89.
- BARABÁS A. Tünde - GYURKÓ Szilvia - VIRÁG György: *Média és igazságszolgáltatás*. In: Virág György (Szerk.) *Kriminológiai Tanulmányok XLIII*. Budapest, OKRI, 2006. pp. 11-38
- BARABÁS A. Tünde - VIRÁG György – GYURKÓ Szilvia: „*Halál egyenes adásban*” *A büntető igazságszolgáltatás megjelenése a tömegkommunikációban*. Kriminológiai Közlemények 64. szám, Magyar Kriminológiai Társaság Budapest, 2007.
- Bayer Judit *A közélet és közszereplés fogalmának változásai a webes társadalomban, Vállalati rágalmasz vagy fogyasztói kritika? Médiakutató*, 2005/3.
- BÁRD Károly: *Emberi Jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés*. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007, 106.
- BÁRD Károly: *Bírói függetlenség az Európai Unió társult országaiban. Hol állunk mi magyarok?* Fundamentum, 2002. 1. szám 12.
- BECCARIA, Cesare: *Büntett és büntetés*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 84.
- BELEGI József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára – Harmadik kiadás*. Budapest, 2018. 1007.
- BELOVICS Ervin: *Az előkészítő ülés szerepe a 2017. évi XC. törvényben*. In: Molnár Gábor Miklós–Koltay András (szerk.): *Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából*. Kúria. Budapest, 2018. 39-41. o.
- BENCZE Mátyás: *Gyűlölet-bűncselekmények és „ítélkezési populizmus”*, Fundamentum 2014/1-2. szám 129-139.
- BIBÓ István: *Az államhatalmi ágak elválasztása egykor és most*. Bibó István összegyűjtött munkái. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem kiadása 1992.
- BIEBER Ivóna: *Von Hannover Németország elleni ügye*, Fundamentum 2012/3, 118.
- BLUTMAN László: *A bírósági határozatok közzététele és az Alkotmány*, Jura 7. évf. 2. szám, 2001. 80-96.
- BLUTMAN László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. Hvg-orac, Budapest, 2013, 521.
- B. NÉMETH Zsolt-MÜNICH Iván – KÓ József: *A bűnözés lenyomata a magyar sajtóban*. Valóság, 1996/12. 57.
- BORONKAY Miklós: *A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog*. In *Media Res* 2013/1. 114.

BÓCZ Endre: *Elvek és előírások* in: Dobrocsi Szilvia (szerk.) *De iuris peritorum meritis. Studia et honorem Árpád Erdei, Károlyi Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2009.*

BUJÁKI Ildikó: *A bv. sajtó- és kommunikációs tevékenységének helyzete, aktuális feladatai.* Börtönügyi Szemle, 2002/2. 40.

BRUSIUS, Mirjam– DEAN, Katrina – RAMALINGAM, Chitra: *William Henry Fox Talbot: Beyond Photography*, Yale Center for British Art, 2013.

BURBANK, Stephen B.: *What Do We Mean by "Judicial Independence"?* Ohio State Law Journal 2002. Vol. 64.331.

BURBANK, Stephen B. – FRIEDMAN, Barry: *Reconsidering Judicial Independence, In.: Judicial Independence at the Crossroads: An Interdisciplinary Approach*, SAGE Publications Inc., 2002. 9-42.

CHEESMAN, Samantha: *Tisztességes eljárás? Egy összehasonlító elemzés* In.: Badó Attila (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika* Gondolat Kiadó, Budapest 2011. 65.

CONSTANT, Benjamin: *A régiek és a modernek szabadsága.* Atlantisz Kiadó, Budapest, 1997.

COMMISSION on Freedom of the Press: *A Free and Responsible Press. A General Report on Mass Communication: Newspapers, Radio, Motion Pictures, Magazines, and Books*, Chicago, The University of Chicago Press, 1947.

CSERNUS Máté: *BH-kisokos I. rész*, <https://arsboni.hu/bh-kisokos-i-resz/> (Letöltve: 2020.09.10.)

CSERE Péter: *Katarzis nélkül. S.K. története.* Család, gyermek, ifjúság 2005/1. 35-41.

CSÉKA Ervin: *Korszerűsödő alapelvek a büntetőeljárásban.* In: Tóth Károly (szerk.) *Emlékkönyv Dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára.* JATE ÁJK Tudományos Bizottság, Szeged, 1998. 117.

CSÉKA Ervin: *A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai.* Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 122.

CZÉDLI Gergő: *A bírósági eljárást gyorsító és fékező rendelkezések az új büntetőeljárás törvényben.* In: *Büntetőjogi Szemle*, 2019/1. szám. 23.

CZINE Ágnes: *Tükörkép a bírói függetlenségről és a pártatlanságról az Alkotmánybíróság gyakorlatában.* Alkotmánybírósági Szemle 2/2018. 3.

DOMONYAI Alexa: *Különleges bánásmód és hatékony védelem? – A tizennegyedik életévét be nem töltött sértett a büntetőeljárásban,* *Büntetőjogi Szemle*, 2017/2, 64-69.

ELEK Balázs: *Az életkor jelentősége a gyermekkorú tanúk kihallgatásakor a büntetőeljárásban,* *Belügyi Szemle* 2011. 59. évf. 3. sz.93-111.

ERDEI Árpád: *Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 226-227.

EUMAP: *Az EU csatlakozási folyamat nyomán követése: Bírói függetlenség.* Central European University Press, Budapest-New York, 2001. 7.

FANTOLY Zsanett – GÁCSI Anett Erzsébet: *Eljárás büntetőjog. Statikus rész.* Iurisperitus, Szeged, 2013, 82.

FANTOLY Zsanett – GÁCSI Anett Erzsébet: *A büntetőeljárás törvény egyes alapelvei, koncepcionális kérdései az Alaptörvény fényében* In: Balogh Elemér (szerk.): Számadás az Alaptörvényről, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft, 2016. 382.

FARAGÓ Ambrus: *A jog rétegelmélete, Recenzió Pokol Béla „A jog értegelmélete” című könyvéről.* Jogelméleti Szemle 2003/3. <http://jesz.ajk.elte.hu/farago15.html> (Letöltve: 2020.12.11.)

FARKAS Ákos-RÓTH Erika: *A büntetőeljárás.* Complex Kiadó, Budapest, 2012. 70.

FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – TREMMEL Flórián: *Új magyar büntetőeljárás.* Dialóg Campus Kiadó,

FLECK Zoltán: *Bíróságok mérlegen II.* Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Budapest, 2008. 212.

FLECK Zoltán: *A tárgyalóterem és nyilvánosság, elméleti megfontolások,* A Legfelsőbb Bíróságon 2010. március 4-én rendezett „A bírósági tárgyalások nyilvánossága” című konferencián elhangzott előadás. Az előadás szövege elérhető: <https://www.es.hu/cikk/2010-03-25/fleck-zoltan/a-targyaloterem-es-nyilvanossag1.html> (Letöltve: 2020.06.10.)

FISKE, S.T.: *Social cognition and social perception.* Annual Review of Psychology 44. In.: Winterhoff-Spurk, P. (2003): Kombination des Sozialcharakters. Medienpsychologische Forschungsergebnisse zur Wirkung von Gewalt in Fernsehnachrichten. (Vortrag im Haus der Saarländischen Landesregierung am 15.15.03 in Berlin

FORGÓ Sándor: *Az új média, technológiák és tanulás.* In: Ollé János (szerk.) I. Oktatás-Informatikai Konferencia. Tanulmánykötet. ELTE Eötvös Kiadó, 2009. 103-111.

FÜRÉSZ Klára: *A bíróság.* In: Kukorelli István (szerk.) Alkotmánytan I. Osiris Kiadó Budapest, 2007. 528.

GÁCSI Anett: *A bírósági eljárás általános szabályai.* In: Karsai Krisztina (szerk.): Eljárás büntetőjog. Dinamikus rész. Iurisperitus. Szeged, 2014. 76.

GALTUNG, J. RUGE, M Homboe: *The structure of foreign News. The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers,* Journal of Peace Research , vol 2. 64-91.

GERBNER, G.– GROSS, L.: *Living with television: The violence profile.* Journal of Communication, 1976. 26,

GÖNCZÖL Katalin - KERESZSI Klára - KORINEK László - LÉVAY Miklós (szerk.): *Kriminológia – szakkriminológia.* Complex, 2016. 260.

GÖRÖG Márta: *A képmáshoz és hangfelvételhez való jog védelmének fejlődéstörténete és a jogosultat megillető „rendelkezési jog” gyökere.* In: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András: A személyiség és védelme. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017. 257.

GÖRÖG Márta: *A személyiség védelme a becsület és a jóhírnév vonatkozásában.* In: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyil Zoltán (szerk.): A személyiség és a média a polgári és büntetőjogban. Complex, Budapest, 2014. 166.

GRÁD András - WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve,* Hvg-Orac, 2010. 257.

GREEN, Stephen: *A plague on the panopticon: surveillance and power in the global information society*. Information, Communication and Society, 1999. 2.

GRIPSRUD, Jostein: *Médiakultúra, médiatársadalom*. Budapest 2007, Új Mandátum Könyvkiadó.

Guidance for Promoting Judicial Independence and Impartiality – Revised Edition, 2007.

HABERMAS Jürgen: *A nyilvánosság alapsémája* In: Angelusz Róbert – Tardos Róbert – Terestyéni Tamás (szerk.): *Média – Nyilvánosság – Közvélemény* Gondolat Kiadó 2011 610.

HABERMAS, Jürgen: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltása* Századvég-Gondolat Kiadó, Budapest 1993.

HACK Péter: *A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 78.

HACK Péter „Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvénytervezet koncepciója” c. konferencián tartott előadása alapján, amely a Szegedi Ítéltáblán 2014. január 17-én került megrendezésre. A konferencia előadásainak szöveges leirata az alábbi linken érhető el:

http://www.birosag.hu/sites/default/files/jegyzet_0207_oszesített_javitott_ta_0.pdf,

(Letöltve: 2019.04.15.)

HACK Péter: *Az ügyészség*. In: Jakab, András; Gajduschek, György (szerk.) *A magyar jogrendszer állapota*, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet (2016) pp. 480-502.

HÁGER Tamás: *Abszolút eljárási szabálysértések az elsőfokú büntetőperben* <https://ujbtk.hu/dr-hager-tamas-abszolut-eljarasi-szabalysertesek-az-elsofoku-buntetoperben/> (Letöltve: 2020.04.16.)

HALL, Kermit L. – UROFSKY, Melvin, I.: *New York Times v. Sullivan Civil Rights, Libel Law, and the Free Press*, University Press of Kansas, 2011.

HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila: *Emberi Jogok*, Osiris Kiadó, Budapest 2003, 611.

HAMMERGREN, Linn: *Judicial Independence and Judicial Accountability: The Shifting Balance in Reform Goals*. In: USAID: *Guidance for Promoting Judicial Independence and Impartiality Technical Publication Revised Edition*, 2007. 149.

HANKISS Elemér: *2001. szeptember 11. Fordulópont?* Magyar Tudomány 2002/6. 782.

HARANGOZÓ Attila: *Vitaanyag az igazságügyi adatkezelésről és a bírósági tájékoztatásról szóló törvénytervezet előzetes egyeztetéséhez* <https://birosag.hu/nyilvanossag/az-igazsagugyiadatkezelesrol-es-birosagi-tajekoztatasrol-szolo-torvenytervezet> (Letöltve: 2018.02.10.)

HARGITAI Henrik – HIRSCH Tibor: *Médiatörténet* http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet/index.php?option=com_tananyag&task=showElement&id_tananyag=45 (Letöltve: 2020.10.22.)

HARTAI László: *Médiaesemény-esettanulmányok*, Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2015. 75.

HELLER Mária – NÉMEDI Dénes – RÉNYI Ágnes: *Nyilvános stratégiák és nyilvános szabályok*, Szociológiai Szemle 1992/4. 53-60.

HERKE Csongor: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei*, Egyetemi Jegyzet, Pécs, 2011. 100.

HERKE Csongor-FENYVESI Csaba-TREMMEL Flórián: *A büntető eljárásjog elmélete* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 49.

HORVÁTH Éva – LENGYEL Judit – TÓTH Melinda: *Gyermek szexuális bántalmazása, Adatgyűjtésen, felmérésen, esetelemzésen alapuló jelentés a magyarországi helyzetről a Pandóra Szelencéje nevű nemzetközi projekt részeként*. Független Médiaközpont, Budapest, 2011. 37.

HORVÁTH Lili: *Mennyit ér meg a nézettség? – A médiajog ellentmondásos kérdései* <https://juratus.elte.hu/mennyit-er-meg-a-nezettseg-a-mediajog-ellentmondasos-kerdesei/>

JAHN, Matthias: *Strafprozessrecht als geronnenes Verfassungsrecht – Hauptprobleme und Streitfragen des § 136a StPO*” *Juristische Schulung* 2005/12 1057-1062.o. idézi: SZOMORA Zsolt: *Alkotmány és büntetőjog. A büntetőjog-alkalmazás alkotmányosságának egyes kérdései*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2015.,8.

JEWKES, Yvonne: *Media and Crime*, Sage Publ. 2004, 37.

KADLÓT Erzsébet: *A bírói függetlenség az Alkotmánybíróság határozatainak tükrében és az Alkotmánybíróság függetlensége*. In: Gönczöl Katalin-Lévay Miklós (szerk.) *A bűnözés új tendenciái, a kriminálpolitika változásai Közép- és Kelet-Európában*. Kriminológiai Közlemények különkiadása, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004. 457.

KÁRPÁTI József: *Országjelentés: A bűncselekmények LMBT áldozatainak védelme*. Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU számú, a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló irányelvének végrehajtása. Háttér Társaság, 2015. 16.

KEITH, Mary Ellen: *Judicial Discipline: Drawing the line between confidentiality and public information*. *South Texas Law Review* 1999. 1399.

KEREKES Zsuzsa: *Információszabadság* In.: Lamm Vanda (szerk.) *Emberi Jogi Enciklopédia* HVG-Orac, Budapest, 2018. 406.

KERTÉSZ Imre: *A bűnügyi tudósítás és a személyiségi jogok védelme*, *Belügyi Szemle* 1990/11. sz. 15-16.

KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog. 3. átdolgozott kiadás*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 407. Budapest-Pécs 2004. 95.

KISS Anna: *A tisztességes eljárás elve Strasbourgban* <https://jogaszvilag.hu/a-tisztesseseg-es-eljaras-elve-strasbourgban/>

KISS Anna: *Sérülékeny csoportok az új büntetőeljárásban* <https://jogaszvilag.hu/szakma/serulekeny-csoportok-az-uj-buntetoeljarasban-vi/> (Letöltve: 2020.04.28.)

KISS Anna: *A másodfokú bírósági eljárás az új Be-ben. II. rész* <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-masodfoku-birosagi-eljaras-az-uj-be-ben-ii-resz/> (Letöltve: 2020.04.28.)

KISS Daisy: *Fórum az igazságszolgáltatás függetlenségéről*. *Fundamentum*, 2002/1. 57-58.

KISFALUDI András – SZABÓ Marianna (szerk.): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*. CompLex Kiadó, Budapest, 2007. 39.

- KIS János: *Illusztráció az ügynökügyhöz, Egy másik olvasat*, In: Kis János Az összetorlódott idő, Politikai írások, 1992-2013, Kalligram, Pozsony, 2013, 381.
- KOCSIS Miklós: *Jogállam és jogbiztonság*. In: Weller Mónika (szerk.): *Jogállam és jogbiztonság*, Emberi Jogok Központja Közalapítvány, Budapest 2005. 50.
- KOLTAY András – POLYÁK Gábor: *Az Alkotmánybíróság határozata a médiaszabályozás egyes kérdéseiről*, JeMa 2012/1.
- KOLTAY András *A „média” meghatározása az interneten*. In.: Koltay András – Török Bernát: *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 109.
- KOLTAY András: *A sajtószabadság fogalma ma – Új média, új szerkesztők és a jog hagyományos megközelítése* In.: *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején*. Wolters Kluwer Kft, Budapest, 2015. 109.
- KOLTAY András – NYAKAS Levente: *Magyar és Európai médiajog*, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2017.
- KOLTAY András – MAYER Annamária – NYAKAS Levente – POGÁCSÁS Anett: *A médiaszabályozás és a sajtótermék fogalma az új magyar médiaszabályozásban*. Iustum Aequum Salutare, 2011/4.
- KONDOROSI Ferenc: *Válság és veszélyek a nemzetközi kapcsolatokban*. Urbis Kiadó. Budapest, 2009. 58.
- KORINEK László: *Média és bűnözés*. Belügyi Szemle 2006/12. 3.
- KÖHALMI László: *A védő a magyar büntetőeljáráásban*. In: Gál István László (szerk.): *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 2011, 382.
- KÖHALMI László: *Jogbiztonság és büntető jogalkotás* In.: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „A biztonság rendészettudományi dimenziói – változások és hatások” című tudományos konferenciáról*, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs, 2012. 94.
- KOVÁCS Gyula: *A büntetőperbeli bizonyítás a bűnügyi vizsgálat (nyomozó) munka tükrében*. Második kiadás. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2003. 14.
- KÜPPER, Herbert: *A jogállam követelményei az Európai Unióban és Magyarország Alaptörvénye*. Jura, 2011/2. szám 102.
- LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2002 283.
- LÁSZLÓ Balázs: *A büntetőeljárás szereplőinek titoktartási kötelezettségéről*. Studia Iuvenum Iurisperitorum. Pécs, 2014.
- LENCSE Balázs: *Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig*. Büntetőjogi Szemle 2018/2. szám 69.
- LICHTENSTEIN József: *A Bíróságok* In.: Trócsányi László – Schanda Balázs (szerk.): *Bevezetés az Alkotmányjogba*, HVG-Orac. 2016. 307.
- LICHTENSTEIN József: *A tisztességes eljáráshoz való jog* In: Kiss Barnabás – Lichtenstein József – Tóth Judit: *Alkotmányjog II. Alapjogok és emberi jogok*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2018. 312.

- LUHMANN Niklas: *A tömegmédiá valósága*, Gondolat Kiadó-AKTI, Budapest 2008.
- MAJTÉNYI László: *Információs jogok*. Budapest, Complex, 2006. 248–249.
- Majtényi László „A bírósági ítélkezés feltételrendszere” címmel rendezett 2003. március 25-i konferencián elhangzott előadásának írásbeli változatában. *Fundamentum* 2004. 1. szám, 63.
- MANOVICH, Lev: *The practice of everyday (media) life.: From Mass Consumption to Mass Cultural Production?* In: Geert Lovink - Sabine Niederer (eds.): *Video Vortex Reader – Responses to YouTube*, Institute of Network Cultures, Amsterdam, 2008. 33-44.
- MCQUAIL, Denis: *A tömegkommunikáció elmélete*. Wolters Kluwer, Budapest 2015. 703.
- MÁTÉ Károly: *Sajtó és tudomány*, Dunántúli Egyetem Nyomdája, Budapest, 1929.
- MENYHÁRD Attila: *A magánélethez való jog a szólás- és médiaszabadság tükrében*. In: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyl Zoltán (szerk.): *A személyiség és a média a polgári és büntetőjogban*. Complex, Budapest, 2014. 177-178.
- MICHAEL, James: *Reducing Corruption in the Judiciary*, U.S. Agency for International Development, 2009.
- MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat: *A törvények szelleméről I. kötet* Csécsey Imre és Sebestyén Pál fordításában. Akadémia Kiadó, Budapest 1962. 313.
- MORVAI Krisztina – Simek Kitti: *Rettegés és erőszak – otthon*. Rejtjel Kiadó, Budapest 2005.
- MOSHARAF, Eman: *All you Nedd to Know About: The Cultivation Theory*. *Global Journal of Human-Social Science* 15/2015. 24.
- NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*, HVG-Orac, Budapest 2010. 261.
- NAGY Ferenc: A generális prevenció teóriájáról pozitív megközelítéssel: *A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának folyóirata* 2016. LXXI. évfolyam 5. 249-256,
- NAGY Ferenc: *Megjegyzések a negatív generális prevenció teóriájáról* In: Homoki-Nagy Mária (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Zakar András c. egyetemi tanár 70. születésnapjára*, *Acta Juridica Et Politica*, Szeged, 2017. 183-198.
- NAGY Tamás: *Vélemény 2.0- Közösségi média könyv* <http://mek.oszk.hu/10300/10353/> (Letöltve: 2019.07.28.)
- NAGY Krisztina: *Műveltség – média – szabályozás. A médiaműveltség médiapolitikai jelentősége és szabályozási keretei*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2018. 38.
- NAVRATIL Szonja: *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága* In: Badó Attila (szerk.) *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika* Budapest Gondolat Kiadó 2011. 160.
- NAVRATIL Szonja: *Hatékonyan működnek-e a magyar bíróságok? Az igazságszolgáltatás gazdálkodásának több szempontú elemzése* In.: Fleck Zoltán (szerk.) *Bíróságok mérlegen II. A szervezettől a jogértelmezési gyakorlatig* Pallas, 2008.
- Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács Szakértői Tanácsadó Testülete: *Megalapozó tanulmány a nemzeti adatpolitikáról* szóló Fehér Könyvhöz., Budapest 2016. 4.
- NÉMETH Kata: *A büntetőeljárás nyilvánosságának jogszabályi háttérében húzódó alapjogi kollíziók feltárása, különös tekintettel az ágazati titokvédelemre*, Debreceni Jogi Műhely, 2019. XVI. évfolyam 1-2. szám. 22.

NYIKOS Györgyi - SZABÓ Ildikó: *Államháztartási ellenőrzési ismeretek*. Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2018.15.

OSZTOVITS János-BALÁZS Csaba-FEHÉR János: *H1N1-influenza – pandémia*, 2009. Orvosi Hetilap 150. évfolyam 50. szám, 2009. 2265.

OSTER, Jan: *Theory and Doctrine of Media Freedom as a Legal Concept*. 5 Journal of Media Law, 2013. no. 1.

PACZOLAY Péter: Alkotmány és történelem. Elhangzott a Történelemtanárok 21. Országos Konferenciáján -2011. október 8. Kossuth Klub <https://tte.hu/paczolay-peter-alkotmany-es-toertenelem/> (Letöltve: 2020.11.17.)

Paczolay Péter az Alkotmánybíróság elnöke által írt Előszó, In: Badó Attila (szerk.): A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika – Összehasonlító jogi tanulmányok – Gondolat kiadó, Budapest, 2011., 9.

PARTI Katalin: *Kriminális hírszelekción az online és a print médiában I. rész* Infokommunikáció és jog, 2013/56. 141-148.

PÁKOZDI Zita – VARGA Imre: *A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránti per – a hatékony jogvédelem elsődleges eszköze?* In.: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András: A személyiség és védelme. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017.

PETERS, Bernhard: *A nyilvánosság jelentése* In: Angelusz Róbert – Tardos Róbert – Terestyéni Tamás szerk. 2017. 614-632.

PETRIK Ferenc: *A személyiség jogi védelme A sajtó-helyreigazítás*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2001. 135.

P. GÁL Judit: *Ördögök ügyvédei 3. – Gyilkos nők*. Babusz Bt., Budapest, 2009. 221-233.

PIMENTEL, David: *Reframing the Independence v. Accountability Debate: Defining Judicial Structure in Light of Judges' Courage and Integrity*, 57 Cleveland State Law Review 1/2009. 18.

POKOL Béla: *Jogelmélet Társadalomtudományi trilógia II. Századvég Kiadó, Budapest 2005. 30.*

POKOL Béla: *A jog elmélete*, Rejtjel Kiadó, Budapest 2001.

POKOL Béla: *Tömegkommunikáció és politika*. In: Bihari Mihály – Pokol Béla (szerk.): Politológia. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2009.

POLYÁK Gábor: *Médiaszabályozás, médiapolitika*. Gondolat Kiadó PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest-Pécs, 2015. 105.

POLYÁK Gábor: *Párhuzamos valóságok, Az Alkotmánybíróság nyilvánosság- és médiaképe társadalomtudományi eredmények tükrében*, Fundamentum 2012. 4. szám 14-28.

PRIBULA László előadása: *Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvénytervezet koncepciója* címmel, a Debreceni Ítéltáblán 2014. március 14-én megrendezett konferencián

A konferencia jegyzőkönyve: <http://birosag.hu/nyilvanossag/debrecen-2014-marcius-14> (Letöltve: 2018.02.10.)

- RAINER Lilla: *A képmás-per, avagy gondolatok egy Pp. módosítás margójára*. Miskolci Jogi Szemle 10/2015. 1. szám, 122.
- RAVASZ László: *Bírói függetlenség és a tisztességes eljáráshoz való jog* Debreceni Jogi Műhely, 2015. XII. évfolyam 3-4. szám 58-85.
- RITCHIE, Donald A.: *American Journalists*. Oxford University Press, 2007. 77.
- ROUSSEAU, Jean-Jacques: *A társadalmi szerződésről, avagy a politikai jog elvei*, PannonKlett Kiadó 1997.
- RÓTH Erika: *Az eljárási jogok*. In: Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila (szerk.) *Emberi Jogok*, Budapest, 2003. 701.
- RUZSÁNYI Edit: *”Nem az a fontos ami van, hanem ami látszik?!” – avagy a sajtó és az igazságszolgáltatás kapcsolatáról*. 2011. <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/426> 4.
- RUZSONYI Péter. – TARI Ferenc.: *Börtön és média. Börtönügyi Szemle*, 1997/1, 26.
- SALZBERGER, Eli M.: *The Independence of the Judiciary: An economic Analysis of Law Perspective*. In: András Sajó (szerk.): *Judicial Integrity*. Martinus Nijhoff Publishers Leiden/Boston, 2004. 69.
- SARKADY Ildikó: *A közszereplők személyiségvédelme a bírói gyakorlatban*, Médiakutató, 2006. https://mediakutato.hu/cikk/2006_03_osz/06_kozszereplo_kzemelyisegvedelme (Letöltve: 2020.12.10.)
- SASSON, Theodore: *Frame analysis*. In: Grecer. (Ed.) *Crime and media. A reader*. Routledge Student Readers: London and New York 153.
- SHETREET, Shimon: *Creating a culture of judicial independence: The practical challenge and the conceptual and constitutional infrastructure*, In: Shimon Shetreet – Christopher Forsyth (ed.): *The Culture of Judicial Independence (Conceptual foundations and practical challenges)*, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 2012. 17.
- SILVERSTONE, Roger: *Médiaerkölcs*. Budapest 2010. Napvilág Kiadó
- SMITH, Peter – LEFLEY, Carolyn: *Rethinking Photography: Histories, Theories and Education*. Routledge 2015. 137.
- SOLOMON, Peter H. Jr.: *Courts in Russia: Independence, Power, and Accountability*. In: András Sajó (szerk.): *Judicial Integrity* Martinus Nijhoff Publishers Leiden/Boston, 2004. 226.
- SÓLYOM László: *Polgárjog és polgári jog*. Jogtudományi Közlöny, 1984/12. 667.
- SULYOK Márton: *„In all fair-ness” avagy igazság szerint... A tisztességes eljáráshoz való jog jövőjének kilátásai Európán kívül* In: Badó Attila (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika*, Gondolat Kiadó, Budapest 2011. 91.
- SULYOK Tamás: *A védelemhez való jog összehasonlító vizsgálata* In: Badó Attila (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika*, Gondolat Kiadó, Budapest 2011. 206.
- SULYOK Tamás: *Az ügyvédi hivatás alkotmányjogi helyzete*, Szeged, Pólay Elemér Alapítvány Iurisperitus Betéti Társasága, 2015.
- SZABÓ Máté Dániel: *Nyilvános magánszféra – Hol a határ?* In: Dezső Márta – Kukorelli István (szerk.): *Ünnepi kötet Sári János egyetemi tanár 70. születésnapja tiszteletére*. Rejtjel, Budapest, 2008.

SZAKADÁT István: Új média, hálózati kommunikáció. In: S. Nagy Katalin (szerk.), Szociológia, Typotex, 2006. 165-178.

SZAKADÁTI Szabolcs: *A közérdekű adatok és az információszabadság tegnaptól mára* ArsBoni, 2017. <https://arsboni.hu/a-kozerdeku-adatok-es-az-informacioszabadsag-tegnaprol-mara-2/> (Letöltve: 2020.02.10.)

SZELECZKI Rita: *Adatkezelés a bírósági eljárásokban.* <https://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/109-dr-szelecki-rita-adatkezeles-a-birosagi-eljarasokban> (Letöltve: 2018.10.07.)

SZELES András: *Erőszak a televízióban.* '96 Studio Kft. Miskolc, 2001. 10.

SZÉKELY László: *A magánszféra védelme az ombudsmani gyakorlatban.* In: Görög Márta – Menyhárd Attila –

SZILÁGYI Péter: *Jogi alaptan.* ELTE Eötvös Kiadó 2014. 107.

TAMÁS András: *A közigazgatási jog elmélete,* Budapest, Szent István Társulat, 2010. 244-264.

TÓTH Judit: *A tudomány és a kutatás szabadsága,* Szeged, 2015. <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=57192> (Letöltve: 2019.02.10.)

TÖRŐ Károly: *Személyiségvédelem a polgári jogban.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1979. 507.

TÖRŐ Károly: *A személyiség jogi védelme.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992. 548.

TRÓCSÁNYI László – BADÓ Attila (szerk.): *Nemzeti Alkotmányok az Európai Unióban.* Egyesült Királyság, KJK-Kerszöv, Budapest, 2005. (Kiss Barnabás fordítása)

VADÁSZ Viktor: *A bírói függetlenség Magyarországon az Európai Unió Bíróságának C-791/19 R számú döntése fényében.* A tanulmány elérhető: <https://www.mabie.hu/index.php/1536-dr-vadasz-viktor-a-biroi-fuggetlenseg-magyarorszagon-az-europai-unio-birosaganak-c-791-19-r-szamu-dontese-fenyeben> (Letöltve: 2020.11.20.)

VÁMBÉRY Rusztem: *A bünvádi perrendtartás tankönyve* Harmadik kiadás. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1916. 56-58.

VARGA Ádám: *Igazságosság kontra igazságosság? Gondolatok a jogbiztonság, az igazságosság és a tisztességes eljárás kapcsolatáról,* Iustum Acquum Salutare XI. 2015. 23. 131-139.

VARGA Zs. András: *Ombudsman, ügyész, magánjogi felelősség, Alternatív közigazgatási kontroll*

Magyarországon, Pázmány Press, Budapest 2012. 278.

VARGA Zoltán: *Az előkészítő ülés az új Be.-ben. Kötetlen tárgyalás vagy sarokba szorított védelem?* In: Ügyvédek Lapja, LVII. évfolyam 4. szám. 2018 július-augusztus. 27.

VÁRI Vince: *A bünüldözés relatív hatékonysága és a rendőrség,* PhD-értekezés, Miskolc, 2015. 128.

VÁRNAY Ernő – PAPP Mónika: *Az Európai Unió joga.* CompLex, Budapest, 2010. 618.

VASS Péter: *A fiatalok elleni eljárás.* In: Polt Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez.* 2 kötet. Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 1417.

VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez* Budapest, Complex 2008 165.

VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. 1. kötet.* Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 135.

VILLÁM Krisztián: *Az információszabadság Alaptörvényen alapuló védelme,* Alkotmánybírósági Szemle 2019/1. szám

VIRÁG György: *Szex, valóság, média. A szexuális erőszak megjelenítése a tömegtájékoztatásban 1993 végén.* Kriminológiai tanulmányok 31. 1994, 171.

WARREN, Samuel – BRANDEIS, Louis: *The Right to Privacy,* Harvard Law Review, Vol. IV. No. 5. 1890.

ZALLER, John: *A New Standard of News Quality: Burglar Alarms for the Monitorial Citizen.* Political Communication 2003, 109-130.

Internetes források

A bírói magatartás bangalorei alapelvei:

https://birosag.hu/sites/default/files/a_biroi_magatartas_bangalorei_alapelvei_tel_jes_1_0.pdf (Letöltve: 2020. 03. 20.)

A Győri Ítéltábla 2019.12.13. napján kiadott közleménye az ún. vörösiszap ügy ítéletéről <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/gyori-itelotabla-az-un-vorosizsap-ugy-itelete> (2020. 03. 20.)

A Kúria válasza a közigazgatási és igazságügyi miniszternek az ítélezési gyakorlat felülvizsgálatára vonatkozó megkeresésére: <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/kuria-valasza-kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszternek-az-itelkezesi-gyakorlat> (Letöltve: 2020. 03. 20.)

A Kúria elnökének közleménye: http://lb.hu/hu/sajto/kuria-elnokenek-kozlemeny?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_jog_2_01602 (Letöltve: 2020. 03. 20.)

A Magyar Bírói Egyesület közleménye: <https://www.mabie.hu/index.php/1486-tiltakozik-a-biroi-egyesulet> (Letöltve: 2020. 03. 20.)

A Magyar Szó internetes portálon 2016. január 28. napján megjelent tudósítás: https://www.magyarso.rs/hu/2957/kulfold_magyarsag/140119/Felmentett%C3%A9k-a-v%C3%B6r%C3%B6siszap-per-valamennyi-v%C3%A1dlottj%C3%A1t.htm (Letöltve: 2020. 03. 22.)

Bándy Kata tragédiája és a hazug rendpártiság 2012.06.17. https://hvg.hu/velemenynyuzsog/20120717_bndy_plt (Letöltve: 2020. 03. 22.)

Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztályának Bűnügyi Statisztikai Rendszere <https://bsr.bm.hu/Document> (Letöltve: 2020. 09. 13.)

Boda András: Vörösiszap: „A bíróság futni hagyta a bűnösöket” 2016.02.04. <http://nol.hu/belfold/vorosizsap-veszpemben-koveteltek-igazsagot-a-katasztrofa-karosultjai-1599955> (Letöltve: 2020. 03. 22.)

Budapest Környéki Törvényszék Sajtóosztályának Közleménye: <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/budapest-kornyeki-torvenyszek-itelet-ve-ugyeben> (Letöltve: 2020. 03. 22.)

Budapest Környéki Törvényszék sajtóközleménye a Rezesova-ügyben: <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/budapest-kornyeki-torvenyszek-itelet-ve-ugyeben>

DOMOKOS Erika: *Szigorúan bizalmas eljárásban ítélték fegyházra Vizoviczki Lászlót*: https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/szigoruan_bizalmas_eljarasban_itelek_fegyhazra_vizoviczki_laszlot.710038.html (Letöltve: 2020. 03. 22.)

Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: Az igazságszolgáltatás nyilvánossága különös tekintettel a bírósági határozatok nyilvánosságára, 2009. http://ekint.org/lib/documents/1479375906-birosagok_nyilvanossaga_2009.pdf (Letöltve: 2017. 03. 19.)

Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: Az igazságszolgáltatás nyilvánossága különös tekintettel a tárgyalások nyilvánosságára, 2010. http://ekint.org/lib/documents/1479484404-a_targyalasok_nyilvanossaga.pdf (Letöltve: 2017. 03. 19.)

Felfüggesztett börtön Budaháznak, rendzavarás a bíróságon (2010. 10. 13.): <https://www.delmagyar.hu/orszag-vilag/felfuggesztett-borton-budahazynak-rendzavaras-a-birosagon-3821806/> (Letöltve: 2020. 03. 22.)

FEJES Péter Veszprém megyei főügyész nyilatkozata, MTI, 2010.04.15.

Francois Fillon, volt francia miniszterelnök elleni büntetőeljárás:
<https://www.euronews.com/2020/06/29/france-s-ex-prime-minister-francois-fillon-to-face-verdict-in-wife-s-fake-job-trial> (2020. 11. 05.)

HATVANY István: A Cozma-ügy: a felhergelt közhangulat a hibás? 2012.09.25. 24.hu
(Letöltve: 2020. 11. 05.)

Hvg:https://hvg.hu/gazdasag/20131220_Orban_most_Magyarország_minden_polgaranak
(Letöltve: 2020. 11. 05.)

Hvg, 2012.07.16.: Bándy Kata gyilkosának börtönben kellett volna lennie a végzetes éjszakán

Hunvald György nagyrészt tagadta a vádakát, hvg., 2011. április 19-én megjelent cikk:
www.hvg.hu/itthon/20110419_tagad_hunvald_gyorgy (Letöltve: 2020. 11. 05.)

JUHÁSZ Géza: *Miért kap Simek Kitti letöltendő börtönt?* Habeas Corpus Munkacsoport:
<http://habeascorpus.hu/allaspont/kritika/jogos.vedelem/14.eves.kislany.kozlemenymasodfoku.itelet.utan.2004.01.27.htm> (Letöltve: 2020. 11. 05.)

Kiakadt a Jobbik a Rezesova-ítéleten, Hvg, 2013.11.25.: [Itthon: Kiakadt a Rezesová-ítéleten a Jobbik | hvg.hu](http://www.hvg.hu/itthon/20131125_kiakadt_a_rezesova_iteleten) (Letöltve: 2020. 11. 05.)

Kisgazda Polgári Szövetségpárt közleménye 2012.07.16.

Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez – főszerkesztő: Polt Péter
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/396/id/A17Y0090.KK/ts/20180701/lr/chain3>

Kúriai éwertékelő: a jó kommunikációs és a jogfejlesztés fontos feladat.
<https://jogaszvilag.hu/napi/kuriai-ewertekelo-a-jo-kommunikacio-es-a-jogfejlesztes-fontos-feladat/> (Letöltve: 2020. 04. 25.)

Máté Krisztina az RTL Klub Forró Nyomon című műsorában 2013.áprilisában

Mirkóczki Ádám: Pécsi gyilkosság: a halálbüntetés visszaállításáról egyeztetne a Jobbik,
jobbik.hu 2012.07.16.

Miniszterelnöki sajtótájékoztató 2012.07.23.

MTI: Részletes beismerő vallomást tett Bándy Kata gyilkosa, Magyar Hírlap 2012.07.17.

MTI: A Fideszt felbőszítették, a párt nekimegy a bíróknak 2016.01.31.

Navracsics Tibor levele a Cozma-ügyben:

https://index.hu/belfold/2012/05/14/navracsics_a_fobirohoz_fordul_a_cozma-itelet_miatt/
(Letöltve: 2020. 03. 20.)

Navracsics Tibor levelét megírta (2012.05.17.)

https://ataszjelenti.blog.hu/2012/05/17/navracsics_tibor_levelet_megirta#more4522215
(Letöltve: 2020. 03. 20.)

Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság: Bűncselekmények a hírműsorokban (2011)
http://mediatorveny.hu/dokumentum/523/Buncselekmenyek_a_hirmusorokban.pdf
(Letöltve: 2020. 11. 10.)

Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság: A 35%-os bűncselekmény-arány vizsgálata a hírműsorokban:

https://nmhh.hu/cikk/212311/A_35os_buncselekmenyarany_vizsgalata_a_hirmusorokban_2019
(Letöltve: 2020. 11. 10.)

Németh Győző II. r. vádlott interjúja a Magyar Nemzet 2011.május 21. számában

Nyílt levél Navracsics Tibor miniszter részére (2012.05.18.) <https://www.helsinki.hu/nyilt-level-navracsics-tibor-miniszter-reszere/> (Letöltve: 2020. 03. 20.)

Office for Democratic Institutions and Human Rights: Note on International Standards and Good Practices of Disciplinary Proceedings Against Judges 2018. <https://www.osce.org/odihr/410387?download=true>

Patrióta Európa 2013.11.25. A független magyar bíróság független bírāja.

Rendzavarás történt a bíróságon Szegeden (2016. 11. 04.): <https://szeged.hu/archiv/31706/rendzavaras-tortent-a-birosagon-szegeden> (Letöltve: 2020. 04. 20.)

Rogán Antal a Fidesz frakcióvezetője 2013. februárjában közzétette videót facebook oldalán.

Rogán panaszkodott, Rezesová újból előzetesben: <http://www.atv.hu/belfold/20131203-rezesova-haziban-rogan-videon-ker-valtozast-navracsicstol> (Letöltve: 2020. 03. 20.)

Rogán Antal Rezesova-ügy: <https://444.hu/2013/12/03/rogan-antal-delelott-kiakadt-rezesova-hazi-orizeten-delutan-mar-vittek-is-a-bortonbe/> (Letöltve: 2020. 03. 20.)

Romániai korrupciós botrány: <https://www.reuters.com/article/us-romania-corruption-trial-idUSKCN1SX17V> (2020. 11. 05.)

Sajtótájékoztató a devizahitel-ügyről lásd: Népszava: https://nepszava.hu/1006175_orban-a-kuria-a-bankok-oldalara-allt; Hírtv: <https://hirtv.hu/ahirtvhirei/orban-a-kuria-a-bankok-oldalara-allt-1201686>

Sneider Tamás Rohad az igazságszolgáltatás címen tette közzé véleményét saját közösségi oldalán 2019. november 25-én. Lásd még: http://nol.hu/belfold/cozma-ugy_felhaboritja_a_kuria_itelete_a_jobbikot-1336597

SPIRK József – ZSOLT Melinda index.hu internetes oldalon, Hunvald lemondott a fizetéséről címmel, 2009. 11. 16-án megjelent cikk: www.index.hu/belfold/2009/11/16/hunvald_lemondott_a_fizeteserol/ (2019. 11. 25.)

SZABÓ Máté – Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az OBH 1439/2009. számú ügyében, <http://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/44-az-allampolgari-jogok-orszaggyulesi-biztosanak-jelentese-a-birosagi-tajekoztatasarol-es-a-targyalasok-nyilvanossagarol> (Letöltve: 2019.06.10.)

SZÁSZ Péter: Vizoviczki-ügy: letartóztattak egy volt rendőr alezredest: https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/vizoviczki-letartoztatás-szervezett-bunozes.708285.html (Letöltve: 2020. 03. 22.)

SZENTESI ZÖLDI László: Rezesová kiszabadult. Magyar Hírlap 2013.11.25.

Tatár-Kis Péter, a Fővárosi Törvényszék elnökének közleménye: <https://mabie.hu/attachments/article/1501/F%C5%91v.Tsz%C3%A9k.mb.eln%C3%B6k%C3%A9k.k%C3%B6zlem%C3%A9ny2.pdf>

The European Commission for the Efficiency of Justice: Evaluation of the judicial systems (2016-2018), Greece <https://rm.coe.int/greece/16808d0262>

TÓTH Balázs Gergely: Az igazságszolgáltatás kudarca <http://szuveren.hu/jog/az-igazsagszolgalattas-kudarca> (Letöltve: 2020. 03. 22.)

Transparency International Global Corruption Report 2007: Corruption in Judicial Systems:
https://images.transparencycdn.org/images/2007_GCR_EN.pdf

Varró Szilvia: Bándy Kata és a férfibűnözés, a cikk 2012.07.18. napján jelent meg a HVG internetes oldalán.

Vasvári Csaba bíró elleni fegyelmi eljárás. 2019.E1.IV.K.15/2.sz. indítvány Az indítvány teljes szövege a Magyar Bírói Egyesület honlapján érhető el: <https://mabie.hu/index.php/1501-a-szolgalmati-birosag-megszuntette-a-fegyelmi-eljarast-a-pkkb-birajaval-szemben> (Letöltve: 2021. 01. 22.)

Yulia Tymoshenko volt ukrán miniszterelnök elleni büntetőeljárás: <https://www.dnaindia.com/world/report-former-ukraine-pm-sentenced-to-7-year-jail-for-abuse-of-office-1597517> (2020. 11. 05.)

Hivatkozott jogszabályok, jogi normák

Alaptörvény

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai Egyezmény

Az Európai Unióról szóló Szerződés (EUSZ)

Ember és Polgár Jogainak Nyilatkozata

ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának

ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Európai Unió Alapjogi Kartája

1896. évi XXXIII. törvénycikk a bűnvádi perrendtartásról

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (régi Ptk.)

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

1997. évi LXVII. törvény (régi Bjt.)

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (régi Be.)

2005. évi XC. törvény az elektronikus információszabadságról

2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és médiatartalmak alapvető szabályairól

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló

2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról

2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2013. évi LXXXVIII. törvény a közérdekű nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról

2013. évi CLXV. törvény a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományainak szolgálati jogviszonyáról

2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

14/2002. (VIII.1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól

30/2011. (IX.22.) BM rendelet a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról

370/2011. (XII. 31.) Kormányrendelet A költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzésről

12/2018. (VI.12.) IM rendelet az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról

100/2018. (VI.8.) Kormányrendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól

40/2020. (III.11.) Kormányrendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről

74/2020. (III.31.) Kormányrendelet a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről

521/2020. (XI.25.) Kormányrendelet a veszélyhelyzet idején az egyes adatigénylési rendelkezésektől való eltérésről

11/2013. (XII.31.) OBH utasítás az OBH Szervezeti és Működési Szabályzatáról

10/2016. (X.26) OBH utasítás az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kiadott szabályozókról

116/2018. (IX.07.) OBT határozat az Országos Bírói Tanács Szervezeti és működési szabályzatáról

6/2018. (V. 31.) Legfőbb Ügyészi utasítás a nyilvánosság számára adható tájékoztatás rendjéről

3/2019. (XI. 28.) OBH elnöki ajánlás a bíróságokon folytatható tudományos célú kutatásokról

2007/65/EK irányelv a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról

2010/64/EU irányelv a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról

2010/13/EU Irányelv a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról

2012/13/EU irányelv a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról,

2013/48/EU irányelv a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételehez való jogról, valamint valamely harmadik

félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról
2019/1937 EU Irányelv az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről

Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R. (87) 18 sz. Ajánlása.

Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R.(94) 12. számú ajánlása a tagállamoknak a bírák függetlenségéről, hatékonyságáról és szerepéről

Hivatkozott Alkotmánybírósági határozatok

8/1990. (IV.23.) Ab határozat
23/1990. (X. 31.) Ab határozat
53/1991. (X. 31.) Ab határozat
9/1992. (I.30.) Ab határozat
11/1992. (III.5.) Ab határozat
26/1992. (IV. 30.) Ab határozat
30/1992. (V. 26.) Ab határozat
32/1992. (V.29.) Ab határozat
34/1992.(VI.01.) Ab határozat
37/1992. (VI.10.) Ab határozat
1160/B/1992. Ab határozat
38/1993. (VI. 11.) Ab határozat
17/1994. (III. 29.) Ab határozat
34/1994. (VI.24.) Ab határozat
36/1994. (VI. 24.) AB határozat
58/1995 (IX. 15.) AB határozat
6/1998. (III.11.) AB határozat
422/B/1999. AB határozat
18/2000. (VI.6.) AB határozat
54/2000. (XII.18.) Ab határozat
35/2002. (VII. 19.) Ab határozat
18/2004. (V.25.) AB határozat
14/2004. (V.7.) AB határozat
20/2005 (V.26.) AB határozat
165/2011. (XII.20.) AB határozat
33/2012. (VII. 17.) AB határozat
7/2014. (III. 7.) AB határozat
13/2014 (IV.18.) AB határozat
21/2014. (VII.15.) AB határozat
28/2014. (IX. 29.) AB határozat
1/2015. (I. 16.) Ab határozat
5/2015. (II.25.) AB határozat

IV/1665/2016. AB határozat
8/2018. VII.5) AB határozat
3021/2018. (I. 26.) AB határozat
3145/2018. (V. 7.) AB határozat

Hivatkozott jogesetek jegyzéke

Axel Springer AG v. Germany (App. no.48311/10.)
A.T. v. Austria Application no. 32636/96
Bond van Adverteerders and others v. Netherlands C-352/85.
Belziuk v. Poland (Application no. 23103/93)
Botten v. Norway Application no. 16206/90
Csikós v. Hungary (Application no. 37251/04)
Dabrowski v. Poland (App. no.18235/02.)
Dichand and Others v. Austria (App. no. 29271/95.)
Döry v. Sweden Application no. 28394/95
Egill Einarsson v. Iceland (App. no.24703/15.)
Ekbatani v Sweden (Application no. 10563/83)
Eon v. France (App. no.26118/10.)
Fayed v. United Kingdom (App. no.17101/90.)
Feldek v. Slovakia (App. no. 29032/95);
Fejde v. Sweden Application no. 12631/87 és a
Findlay v. the United Kingdom Application no. 22107/93
Grinberg v. Russia (App. no. 23472/03.)
Goldmann & Szénászky v. Hungary (Application no. 17604/05.)
Göc v. Turkey Application no. 36590/97
Håkansson and Stureson v. Sweden (Application no. 11855/85)
Helle v. Finland Application no. 20772/96.
Helmerts v Sweden (Application no. 11826/85)
Hummatov v. Azerbaijan (no. 9852/03, 13413/04)
Janowski v. Poland (App. no.25716/94.)
Jan-AkeAndersson v. Sweden (Application no. 11274/84)
Lamanna v Austria (Application no. 28923/95)
Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium (Application no. 6878/75; 7238/75)
McVicar v. United Kingdom (App. no.46311/99.)

Mamère v. France (App. no.14234/88.; 14235/88.)
Oleksandr Volkov v. Ukraine (no. 21722/11),
Olujic v. Croatia (no. 22330/05)
Osinger v Austria Application no. 54645/00
Otegi Mondragon v. Spain (App. no. 4184/15);
Perna v. Italy (App. no.78898/99.)
Pitkevich v. Russia (application no. 47936)
Pretto v. Italy (Application no.7984/77)
Rolf Gustafson v. Sweden (Application no. 23196/94.
Rosenblatt v. Baer 383 U.S. 75, 86 (1966) P. 84-86.
Savitchi v Moldova (App. no.38281/08.)
Salomonsson v Sweden (Application no. 38978/97
Sándor Lajos Kiss v. Hungary (Application no. 26958/05)
Sokolowsky v. Poland (App. no.39590/04.)
Sutter v. Switzerland (Application no. 8209/78)
Szűcs v. Ausztria Application no. 20602/92
Tusalp v. Turkey (App. no. 32131/08; 41617/08)
Verlagsgruppe News GmbH&Bobi versus Austria (Application no. 10520/02.)
Vilho Eskelinen and Others v. Finland (no. 63235/00),
Von Hannover v. Germany (No. 1-2.) App. no. 40660/08; 60641/08
Werner v. Austria Application no. 21835/93
Werner v. Austria (Application no. 21835/93)

Adatvédelmi biztos 671/K/2004. számú állásfoglalás
Debreceni Ítéltábla Bf.II.175/2013/17.
Fővárosi Törvényszék 7.B.1689/2010.
Fővárosi Törvényszék 65.P.23.502/2013.
Győri Törvényszék B.101/2017/77. számú ítélete
Győri Ítéltábla Bf.II.80/2019/48. számú ítélete (Vörösiszap-ügy)
Győri Ítéltábla Bf.98/2011/76.
Győri Ítéltábla Bf.98/2011/76.
Kaposvári Törvényszék B.162/2013/44.
Kúria Bfv.I.1200/2016/6
Kúria Bfv.III.868/2012/14.

Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.20.693/2010/7.
Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.21.261/2011/4.;
Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.20.125/2008/5.;
Nyíregyházi Törvényszék 4.B.134/2011/69.
Pécsi Ítéltábla Bf.318/2013/17. (Szita Bence ügy)
SZF.1/46/2011. határozat
Szf.F.II.1/2012/9. határozat
Veszprémi Törvényszék 1.B.287/2010/440.
Veszprémi Törvényszék 12.B.39/2012/900.

Mellékletek

1. számú melléklet: A nyilvánosság elvének megjelenése az Európai Unió nemzeti alkotmányáiban

	Nyilvánosság	Nyilvánosság alóli kivételek	Szerkezeti elhelyezkedése
Ausztria	90. cikk: „Az ítélező bíróság előtt folyó tárgyalások polgári és büntetőügyekben szóbeliek és nyilvánosak”	Nyilvánosság alóli kivételekről külön törvény rendelkezik.	Bíróságokról szóló fejezet
Belgium	148. cikk: „A bírósági tárgyalások nyilvánosak...”	Közrend/közkerölcs veszélyeztetése esetén korlátozható	Bíróságokról szóló fejezet
Bulgária	121. cikk (3) bekezdés: „Valamennyi bíróság előtt a tárgyalás nyilvános...”	Nyilvánosság alóli kivételekről külön törvény rendelkezik.	Bíróságokról szóló fejezet
Ciprus	30. cikk + 154. cikk: „Polgári jogok és kötelezettségek, valamint büntetővád esetén mindenkit megillet az a jog, hogy ügyét [...] nyilvános tárgyaláson bírálja el.	A nyilvánosság kizárható nemzetbiztonság, alkotmányos rend, közrend, közbiztonság, közkerölcs, fiatalkorúak, felek magánélete védelmében vagy ha az az igazságszolgáltatás függetlenségét befolyásolná.	Alapjogi és államszervezeti résznél is szerepel.
Csehország	96. cikk (2) bekezdés: „A bíróság előtti eljárás szóbeli és nyilvános [...]” Alapvető Jogok és Szabadságok Chartája 38. cikk (2) bekezdés: „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét nyilvánosan [...] tárgyalják...”	Nyilvánosság alóli kivételekről külön törvény rendelkezik.	Bíróságokról szóló fejezet + külön chartában
Dánia	65. cikk: „Az igazságszolgáltatás során valamennyi eljárás nyilvános [...]”	nem rendelkezik róla	Bíróságokról szóló fejezet
Észtország	24. cikk (3) bekezdés: „A bíróság tárgyalása nyilvános.”	állami vagy üzleti titok, közkerölcs, családi élet vagy magánélet védelme, fiatalkorúak, a sértett védelme vagy az igazságszolgáltatás érdeke úgy kívánja.	Alapjogi fejezetben a tisztességes eljárással.
Finnország	21. cikk (2) bekezdés: „Az eljárás nyilvánosságára [...] vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg.”	Nyilvánosság alóli kivételekről külön törvény rendelkezik.	Alapjogi fejezetben szerepel a tisztességes eljárással.
Franciaország	Az alkotmány külön nem rendelkezik a nyilvánosságról. Az Alkotmány részét	-	-

	képezi az 1789. évi Ember és Polgár Jogairól szóló Nyilatkozat.		
Görögország	93. cikk (2) bekezdés: „Valamennyi bíróság ülése nyilvános [...]”	Kivéve, ha a nyilvánossággal a jó erkölcsök szenvednek sérelmet, külön okok állnak fenn. A kivételekről és a nyilvánosság szabályainak megsértésének következményeiről külön törvény rendelkezik.	Bíróságokról szóló fejezet
Hollandia	121. cikk: „A törvény által meghatározott esetek kivételével a bírósági tárgyalások nyilvánosak [...]”	Nyilvánosság alóli kivételekről külön törvény rendelkezik.	Bíróságokról szóló fejezet
Horvátország	120. cikk: „A bírósági tárgyalások nyilvánosak.”	Kivételek: erkölcs, közrend, állami biztonság megóvása érdekében. Kiskorúak perai, magánélet védelme, házassági perekben, gyámsággal, örökbefogadással kapcsolatos eljárásokban, katonai, szolgálati, üzleti titok védelme és az igazságszolgáltatás érdekében.	Bíróságokról szóló fejezet
Írország	34. cikk: „Az igazságszolgáltatás a törvénnyel létrehozott bíróságokon [...] a törvényben meghatározott rendkívüli és korlátozott esetek kivételével nyilvános.”	nem rendelkezik külön a nyilvánosság alóli kivételekről (külön törvény rendelkezik róla)	Bíróságokról szóló fejezet
Lengyelország	45. cikk (1) bekezdés: „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét [...] a bíróság nyilvános tárgyaláson tárgyalja.”	Kivétel: erkölcsi ok, nemzetbiztonság, közrend, valamelyik fél magánéletének védelme, egyéb nyomós magánérdek indokolja.	Alapjogok között szerepel.
Lettország	Az alkotmány nem rendelkezik a nyilvánosságról.		
Litvánia	117. cikk: „Az ügyek tárgyalása minden bíróságnál nyilvános-,”	Kivétel: a fél vagy családja magánéletének védelme, állami, szakmai, üzleti titok megőrzése érdekében.	Bíróságokról szóló fejezet
Luxemburg	88. cikk: „A bírósági tárgyalások nyilvánosak [...]”	Kivétel: ha közerkölcsre, közrendre veszélyes.	
Magyarország	XXVIII. cikk: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben jogait és kötelezettségeit [...]”	Kivételekről nem rendelkezik az Alaptörvény.	Alapjogi részben szerepel.

	nyilvános tárgyaláson bírálja el.”		
Málta	39. cikk (3) bekezdés: „Amennyiben a felek eltérően nem rendelkeznek, a bíróság és a törvényben meghatározott, polgári jogi jogok és kötelezettségek elbírálására létrehozott hatóság előtt minden eljárási cselekmény nyilvános.”	39. cikk (4) bekezdés: Alávetésen alapuló tárgyalások, adókkal kapcsolatos tárgyalások, igazságszolgáltatás érdekeinek veszélyeztetése, nemzetvédelem, közbiztonság, közrend, közérkölc, köznyugalom védelme, 18 éven aluliak védelme, magánélet védelme érdekében.	Alapjogi részben szerepel.
Németország	nem rendelkezik külön a nyilvánosságról.		
Olaszország	111. cikk a tisztességes eljárástól, a nyilvánosságot nem nevesíti külön.		
Portugália	206. cikk: „A bírósági tárgyalás nyilvános [...]”	Kivétel: emberi méltóság, közérkölc, igazságszolgáltatás működésének védelme.	Bíróságokról szóló fejezet
Románia	127. cikk: „A bírósági ülések nyilvánosak [...]”	Külön nem rendelkezik a kivételekről, azokat törvény állapítja meg.	Bíróságokról szóló fejezet
Spanyolország	120. cikk (1) bekezdés: „A bírósági tárgyalások nyilvánosak [...]”	A kivételeket külön törvény állapítja meg.	
Svédország	11. cikk (2) bekezdés: „A bírósági tárgyalás nyilvános.”	Törvényben megállapított esetekben korlátozható.	Alapjogi részben szerepel.
Szlovákia	48. cikk (2) bekezdés: „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét nyilvánosan [...] tárgyalják meg.”	Nyilvánosságot csak törvényben meghatározott esetekben lehet kizárni.	Alapjogi részben szerepel.
Szlovénia	24. cikk: „A bírósági tárgyalások nyilvánosak.”	A kivételeket törvény állapítja meg.	Alapjogi részben szerepel.

2. számú melléklet: Magánszemélyek képmáshoz való joga a büntetőeljárásban

	Határozat száma és a határozatot hozó bíróság	Rövid tényállás	Bíróság döntése	Indokolás lényege
1.	Fővárosi Törvényszék 25.P.20.032/2012/16	Az alperes egy kiemelt jelentőségű büntető ügy tárgyalásáról tudósított, melynek illusztrálásához használta fel a sérelmezett képsorokat. A felperes nem járult hozzá, hogy a büntetőeljárás során róla kép- és hangfelvétel készüljön, és zárt tárgyalás elrendelését kérte, amelyet azonban a bíróság elutasított, a médiatevékenységet azonban korlátozta a vádlottak nyilatkozataira figyelemmel. A felvételen a felperes válltól lefelé, térdéig volt látható, saját hangja hallható. A felvételen a felperes hangját nem torzították el, az arca azonban nem látható.	Kereset elutasítása	Az alperes a felperes személyének beazonosíthatóságát azzal akadályozta meg, hogy csak a teste váll alatti részét mutatta, tehát a felperes nem vállhatott az emberek számára széles körben felismerhetővé. A nyilvánosság tájékoztatását szolgáló közzététel, a felperes felismerhetetlenségét garantáló megjelenési forma alkalmazásával nem minősült visszaélészerűnek, ezért személyiségi jogsértés megállapítása nem lehetséges.
2.	Fővárosi Törvényszék 65.P.23.502/2013/10.	A PKKB előtt a felperes ellen hűtlen kezelés büntette miatt indult eljárás, amelynek tárgyalásán az alperesi televízió társaság is megjelent. A felperes vallomástételéről annak ellenére készítettek felvételt, hogy a felperes jogi képviselője úgy nyilatkozott, hogy a felperes nem járul hozzá a kép- és hangfelvétel készítéséhez, felhasználásához. A vád tárgyává tett bűncselekmény alól a felperest jogerősen felmentették.	Jogsértés megállapítása	Az ábrázolásmód olyan hamis színben tüntette fel a felperest, mint aki kellő szaktudás, hozzáértés nélkül látta el tevékenységét. A z alperes a felperes képmását felismerhető módon mutatta be. A felperes pusztán azért nem tekinthető közszereplőnek, mert közszereplőnek tekinthető polgármesterekkel, általuk képviselt önkormányzattal állt jogviszonyba és került közpénzből díjazásra.
3.	Fővárosi Törvényszék 40.P.23.092/2011/20	A felperes ellen folyó büntetőeljárás tárgyalásán az alperes felvételt készített, amelyen a felperest a vádlottak padján ülve ábrázolja. A büntetőügyben a felperest a bíróság felmentette, ez azonban a tudósításban nem került bejelentésre. A felvételen a felperes arca, alakja jól kivehető, a felvétel a személyének azonosítására alkalmas.	Jogsértés megállapítása	A felperes nem járult hozzá a felvétel elkészítéséhez. A felperes bemutatása egyedi azonosításra alkalmas módon történt, ezért a bíróság alaptalannak találta az alperes azon védekezését, miszerint a felvétel tömegfelvételnél minősül. Az alperes nem az általánosan elvárható módon járt el, amikor hozzájárulás nélkül készített és közölt a felperesről felvételt.
4.	Kaposvári Törvényszék 24.P.20.368/2015/13.	A II.rendű felperes egy gólyatábori nemi erőszakkal vádolt személy védője, aki ellen bizonyítékok eltüntetésé miatt nyomozott a rendőrség. Az alperes a védő és titkárnője (I.r.felperes) fényképét hozzájárulásuk nélkül tette közzé.	Jogsértés megállapítása	Nem állapítható meg, hogy a felvételkészítéséhez kifejezett és határozott hozzájárulást adtak volna. Amennyiben a felvételkészítés tényét esetlegesen a felperesek észlelték volna, az sem elégítené ki a törvényben megkívánt hozzájárulás követelményét. Ennek hiányában az alperes megsértette a felperesek képmáshoz és hangfelvétellehez fűződő személyiségi jogát.
5.	Kaposvári Törvényszék 19.P.21.088/2015/5.	A felperessel szemben büntetőügy volt folyamatban. A tárgyaláson az eljáró tanács elnöke tájékoztatta a sajtót, hogy a vádlottról hang- és képfelvétel nem készíthető, ennek ellenére	Jogsértés megállapítása	Hozzájárulás nélkül, a bíróság kifejezett tiltása ellenére készítette és tette közzé a fényképfelvételt. A kikockázással az arc felismerhetetlenné tétele nem valósult meg, a felperes továbbra is felismerhető volt.

		az alperes fényképpel (a felperes arcát félig kikockázva) ellátott cikket tett közzé a tárgyalásról.		
6.	Fővárosi Törvényszék P.22.980/2013/19.	A felperessel szemben büntetőeljárás volt folyamatban állami szerv kényszerítése céljából megvalósított terrorcselekmény büntette miatt. Az ügyben tartott tárgyaláson a tanács elnöke tájékoztatta a sajtó képviselőit, hogy a vádlottak egy részéről csak képkitakarással és hangtorzítással, a többi vádlottról (köztük a felperesről) pedig nem készíthetnek felvételt. Az alperesi televízió műsorában a tiltás ellenére torzítás és kitakarás nélkül közzétette a felperes képmását.	Jogsértés megállapítása	Bár a jelentős tárgyi súlyú bűncselekmény miatt folyó büntetőeljárásról a sajtó a jogerős befejezés előtt is jogosult tudósítani, azonban a felperes a kép készítéséhez és felhasználásához nem járult hozzá, amelyről a tanács elnöke tájékoztatta a sajtó munkatársait.
7.	Győri Törvényszék P.20.587/2015/12.	A felperes az úgynevezett "Ároktői banda" tagja, akit rablás, személyi szabadság megsértése és magánlaksértés miatt jogerősen elítéltek. A büntetőügy tárgyalásán a felperes kifejezetten nyilatkozott arról, hogy nem járul hozzá, hogy arca és hangja egyedileg felismerhető módon ábrázolásra kerüljön. Az alperes a tanácselnök figyelmeztetése ellenére fényképfelvételt készített és tett közzé, amelyen a felperes szemét fekete téglalappal kitakarta, azonban a felperes a felvételeken továbbra is felismerhető maradt.	Jogsértés megállapítása	A felperes kizárólag a felismerhető, egyediesített ábrázolásmódhoz nem járult hozzá. A megjelentetett fényképfelvétel nem volt megfeleltethető a felperesi hozzájáruló nyilatkozatnak. Az eredeti és kitakart fényképfelvétel összevetésével megállapítható, hogy a kitakarás nem tette a felperest felismerhetetlenné, arcának jellegzetes vonásai nem tűntek el a képen.
8.	Fővárosi Törvényszék 70.P.22.988/2015/10	A felperes az ún. „Ároktői banda tagja” akiről az ellene folyó büntetőeljárás során az alperes felvételt készített, amelyen a felperes bilincsben, a vádlottak padján büntetés-végrehajtási örök őrizetében látható. A bv-örök arcát kikockázással felismerhetetlenné tették, a felperes arca azonban csak egy vékony téglalappal lett kitakarva.	Jogsértés megállapítása	A felperes nem járult hozzá a felvétel elkészítéséhez, amelyre a tanácselnök fel is hívta a sajtó figyelmét. A tájékoztatás képanyag közzététele nélkül nem képzelhető el és a bírósági tárgyaláson résztvevő újságíró által a nyilvánosságra hozatal céljára, tárgyalóteremben készített képek utóbb könnyen módosíthatók, a személyek arca kitakarható, ezért a bíróság a felvétel elkészítését nem, de a nyilvánosságra hozatalt jogsértőnek találta, mert az alperes által alkalmazott kitakarás nem akadályozta meg a beazonosíthatóságot.
9.	Fővárosi Törvényszék 23.P.23.878/2014/29.	Az alperes napilapjában és internetes oldalán a felperes fiával szemben indult adóhatósági és büntetőeljárással kapcsolatos sajtóközleményeket jelentetett meg, amelyekben a felperes képmását is felhasználta.	Jogsértés megállapítása	A felperes a fényképfelvétel elkészítéséhez nem járult hozzá, az alperesnek kellett volna bizonyítania, hogy a felvétel nyilvános közszereplés alkalmával készült, erre azonban bizonyítékot nem szolgáltatott.
10.	Fővárosi Törvényszék P.20.555/2016/13	A felperessel szemben bünszervezetben elkövetett vesztegetés büntette miatt büntetőeljárás volt folyamatban, amely a keresetben érintett műsorok sugárzásakor nyomozati szakban volt, Felperes képmását és teljes nevét nyilvánosságra hozta.	Kereset elutasítása	Az alperes médiamunkásai jóhiszeműen és az újságírói szakma szabályainak megfelelően jártak el, amikor a nézőkkel ismertették a rendőrségi és ügyészségi szóvivők által megerősített információikat. A kiemelt súlyú bűncselekménnyel kapcsolatos nyomozásról való tájékoztatás során az érintettek nevét feltüntetheti a sajtószerv. A sajtószabadság érvényesülésnek szerepe

				kapcsán kiemelte, hogy kitüntetett szerepe azzal jár, hogy csak kivételes esetekben kell engednie más jogok érvényesülését.
11.	Fővárosi Törvényszék 25.P.20.077/2016/6.	A felperes emberölés bűntette miatt indult büntetőeljárás vádlottja. Az alperesi internetes portál cikksorozatát jelentetett meg a Magyarországon a 90-es években elkövetett emberölési ügyek kapcsán. A cikk illusztrációjaként a felperesről korábbi büntetőügyben készített képet is felhasznált, amelyen a felperes szeménél egy csík takarta el arca egy részét. Egy másik felvételen a teljes arca „kipixelezésre” került.	Jogsértés megállapítása	<p>A felperes nem járult hozzá, hogy róla kép- és hangfelvétel készüljön. Az, hogy a cikkben leírtak alapján egy konkrét nevet lehetett társítani az adott esetben a képen lévő személyt felismerhetetlenül tartalmazó képmáshoz, nem jelentette a képmáshoz való jog sérelmét.</p> <p>A tárgyalótermi eseményekről képek készítése a tudósításhoz szükséges mértékben nem jogsértő, miután ez szükséges ahhoz, hogy a médiatartalom szerkesztője az elkészített fényképek vagy felvételek közül a tudósítást legmegfelelőbbben illusztrálót ki tudja választani, és elvileg semmi akadálya nincs annak, hogy az elkészített fényképfelvételek nyilvánosságra hozatala az érintett rendelkezésével egyező módon történjen meg.</p> <p>Az elkészített kép nyilvánosságra hozatala azonban jogsértőnek minősülhet, hogyha arra az érintett, illetve az eljáró bíróság rendelkezésétől eltérő módon kerül sor.</p>
12.	Fővárosi Törvényszék 20.P.21.201/2015/36.	A perbeli fényképfelvétel a felperes ellen folyamatban lévő büntetőeljárás tárgyalásán készült, amely felvétel elkészítéséhez a felperes nem járult hozzá. A felvételen a felperes arca részben kitakarásra került, de azon felismerhető és beazonosítható módon szerepel.	Jogsértés megállapítása	<p>A felperes nem járult hozzá a kép- és hangfelvétel készítéséhez. A felvételen egyértelműen felismerhető, annak ellenére, hogy arcvonásai részben kitakarásra kerültek. A felperest a felvétel közlő, szemben ábrázolja, megjelenése, hajviselete, arcformája a kitakarás mellett is jól látható. A felvételen testalkata, külső megjelenése is csaknem teljes egészében látszik. A korábban hozzájárulás alapján felhasznált fénykép újbóli felhasználáshoz is külön engedély szükséges.</p>
13.	Pécsi Törvényszék 14.P.20.959/2015/42.	A felperessel szemben a Pécsi Törvényszék előtt büntetőeljárás volt folyamatban, a tárgyaláson a felperesről fényképfelvételek készíttetek. Az egyik a felperes és az egyik tanú arca és felsőteste, a másikon a felperes látható, amint róla a vezetőszarat leveszik. A felperes szemét fekete csíkkal takarták ki.	Jogsértés megállapítása	<p>A felvételeken a felperes felsőteste is látható, így önmagában a szemek eltakarása egy vékony csíkkal, a fejforma, hajviselet, ruházatkodás, kéztartás, testalkat alapján önmagában nem gátolja a beazonosítást.</p>
14.	Szekszárdi Törvényszék 6.P.20.315/2015/42.	A felperes ellen, aki ügyvédként tevékenykedett a Pécsi Törvényszék előtt büntetőeljárás volt folyamatban. A tárgyalás során a felperes úgy nyilatkozott, hogy nem járul hozzá a	Kereset elutasítása	<p>A képfelvétel készítés tilalma hozzájárulás hiányában azt jelenti, hogy ha a tanács elnöke engedélyezi a tárgyalásról a felvétel készítését, nem kivitelezhető, hogy a felvétel</p>

		felvétel elkészítéséhez. Az alperes ennek ellenére felvételt készített, amelyen a felperest részben kitakarta.		készítését megtiltó személy egyáltalán ne szerepeljen a felvételen, ezért a gyakorlatban a hozzájárulás hiánya a tudósításban való felhasználásra vonatkozatható. Annak eldöntése, hogy valamely cselekmény személyiségi jogot sért-e, a bíróságnak az általános társadalmi mérce szerint kell megítélnie a sérelmezett magatartást, közérdekből az egyén személyiségét érintő beavatkozás a jog által megengedett lehet. Ilyen nyomós közérdek a bűnmegelőzést szolgáló bűnügyi tudósítás is.
15.	Fővárosi Törvényszék P.24.875/2016/14-II.	A felperes egyetemi hallgató volt, amikor büntetőeljárás indult ellene. Az egyetem elvégzését követően egy Múzeumban helyezkedett el, ahol karrierje meredeken ívelt felfelé. A felperessel szembe és 16 társa ellen állami szerv kényszerítése céljából megvalósított terrorcselekmény büntette és más bűncselekmények miatt indult eljárás. A tárgyaláson a felperes nem járult hozzá a felvétel elkészítéséhez. Az alperes azonban felvételt készített, amelyen a felperes felismerhető. A felvétel miatt a munkája is veszélybe került.	Jogsértés megállapítása	A bizonyítási eljárás során a bíróság a perbeli fényképfelvétel megtekintését követően a tárgyalásokon személyesen megjelent felperes arca alapján egyértelműen és határozottan arra a megállapításra jutott, hogy a felvételen a felperes felismerhetően és beazonosíthatóan látható. A felvétellez hozzájárulást nem adott.
16.	Fővárosi Törvényszék 122.P.25.130/2016/11.	Az alperes a Budaörsi Járásbíróságon folyamatban volt büntetőeljárásról tudósított, amely eljárásnak az V.r. vádlottja a felperes volt. A felperes az eljáráson úgy nyilatkozott, hogy nem járul hozzá a felvételt készítéshez. Az alperes által készített felvételen a felperes nadrágja, rózsaszínű tornacipője, kabátja, alkarja és azon tetoválása és kikockázott arca látható.	Kereset elutasítása	A felperes ruházata nem egyedi megrendelésre készült, a karján lévő tetoválást nem védette le, annak szövege nem volt teljes egészében olvasható, a felperes arcvonásai pedig egyértelműen torzítva, elmosódottan láthatók. A felperes a külvilág számára nem volt felismerhető, személyére következtetés nem vonható le.
17.	Fővárosi Törvényszék 5.P.20.980/2016/5.	Az alperes a büntetésvégrehajtásban büntetését töltő felperes engedélye nélkül közölt korábban készült fényképfelvételt, amely a felperest felismerhető módon ábrázolta. A megjelent híradások alapján, ezzel összefüggésben rabtársai megbélyegezték. Az alperes tényként rögzítette, hogy a felperes bűncselekményt követett el.	Jogsértés megállapítása	A bíróság a képmáshoz való jog megsértését megalapozottnak találta, a felperes engedélye nélkül készített és hozott nyilvánosságra fényképfelvételt az alperes, amelyen a felperes felismerhető, beazonosítható. A bűnügyi tudósításoknak nem feltétele a teljes jogi szakszerűség, a sajtó feladata az, hogy az egyes bűncselekményekről megfelelően adjon tájékoztatást.
18.	Fővárosi Törvényszék 68.P.24.875/2016/14-II.	A felperes és társai ellen büntetőeljárás volt folyamatban, amely közérdeklődésre tartott számon. Az alperes a felperes büntetőtárgyalásáról készített képmását hozzájárulása nélkül közölte.	Jogsértés megállapítása	A fényképfelvételen a felperes felismerhető, beazonosítható. Az alperes a felvételeken nem hajtott végre olyan változtatást, amellyel a felperes arcképe felismerhetetlenné vált volna. A kereset tárgyát képező cikkek egy része, nem a büntetőeljáráshoz kapcsolódik, annak illusztrációjaként még is a tárgyalásról készített felvételt használt az alperes.
19.	Fővárosi Törvényszék 31.P.22.699/2016/11.	A felperesek gyermekei közérdeklődésre számot tartó büntetőeljárás vádlottjai. A tárgyalásukról a sajtó tudósított. A	Jogsértés megállapítása	A perbeli felvételeken a felperesek egyénileg ábrázolva szerepelnek, a tudósításban a bv-örök és a vádlottak arca

		felperesek akként nyilatkoztak, hogy nem járulnak hozzá a felvételek elkészítéséhez. Az alperes hírműsorában közétett felvételeken azonban a felperesek mégis láthatóak.		kitakarásra kerültek, így a felperesek megjelenése hangsúlyos.
20.	Fővárosi Törvényszék 4.P.21.961/2017/13	Az alperes a Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsa által tartott nyilvános ülésen készített felvételt, amelyen az ügy III. rendű vádlottja a felperes egyenruhában vett részt. A felperes nem járult hozzá a felvétel elkészítéséhez. Az alperes a felperes arcát kitakarta, azonban egyenruháján az állományjelző és a névkitűző olvashatóan látszott, az utolsó szó jogán elmondottak hangtorzítás nélkül hallhatóak voltak.	Jogsértés megállapítása (Hangfelvétel)	A bíróság jelentőséget tulajdonított annak, hogy a felperes szolgálati helyét bemutató állományjelzőt, illetőleg a felperes vezetéknévét bemutató névtábláját láthatóvá tette. Az összes körülményt egybevetve a felperes arcának kitakarása nem tette felismerhetetlenné és beazonosíthatatlanná a felperest.
21.	Fővárosi Törvényszék 27.P.23.125/2018/19	A felperes ügyvédjelöltként több alkalommal részt vett a Fővárosi Törvényszék és a Kúria előtt folyamatban levő büntetőeljárásokon, ahol az iratanyag kezelésében segítette principálisát. Ezen tárgyalásokról több alkalommal készült fényképfelvétel, amelyen a felperes képmása egyértelműen felismerhető. Az ügyvéd ellen több eljárás is indult, amellyel kapcsolatban a korábbi felvételeket tette közzé az alperes, amelyen a felperes is látható volt.	Jogsértés megállapítása	A perbeli fényképfelvételek nem minősülnek tömegfelvételnek, a felperes képmását egyedileg beazonosíthatóan láttatja, a felvétel egyedi, vagyis a felvétel elkészítéséhez és felhasználásához a felperes hozzájárulására lett volna szükség. Nincs semmilyen releváns ok, amely indokoltá tette volna, hogy az ügyvédjelöltként eljáró felperesről a bírósági tárgyalásokon készült felvételeket az alperes később az ügyvéd személyét érintő riportban felhasználja. A felperes képmása a riport témájával semmilyen tartalmi összefüggésbe nem hozható.

3. számú melléklet: Magánszemélyek képmáshoz való joga a büntetőeljárásban II.

	Másodfokú határozat és a határozatot hozó bíróság	Kapcsolódó I. fokú határozat	Bíróság döntése	Indokolás lényege
1.	Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.287/2014/4/II.	Fővárosi Törvényszék 25.P.20.032/2012/16	I. fokú ítélet részbeni megváltoztatása, képmáshoz való jog sérelmének megállapítása	A felperes személyének azonosíthatósága olyan összefüggésben nyerhetett értékelést, hogy a bemutatott felvételen látható és hallható elemek mennyiben egyediesítették a közönség előtt a felperes személyét. A felperes felsőtestének és hangjának együttes bemutatása közvetlen kapcsolatot teremtett a felperes személye és a felperes érintettsége mellett zajló büntetőeljárás között. A felperes egyértelmű nyilatkozatot tett a személyéről készítendő felvételeket illetően. A nyilatkozat megtételét megelőzően felvett anyag, a nyilatkozat birtokában ugyanúgy nem tehető közzé, mint a nyilatkozatot esetlegesen követő képi és hangri rögzítés. A jogszabály nem tesz különbséget a nyilatkozat megtételének idejében, a tilalom a személyiség megnyilvánulási formái rögzítésének általános jellegű korlátozását jelentette.
2.	Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.21.144/2014/3	Fővárosi Törvényszék 65.P.23.502/2013/10.	I. fokú ítélet helybenhagyása	A perben nem volt vitatott, hogy az alperes a bírósági tárgyaláson nem rendelkezett arra vonatkozó engedéllyel, hogy a vádlottként vallomást tevő felperesről kép- és hangfelvételt készítsen, azt felhasználja. Nem állt fenn olyan körülmény, amely a felperes hozzájáruló nyilatkozatának beszerzését szükségtelessé tette volna. Az alperes által készített riport tartalma és annak megjelenítési módja is sérti a felperest, a riport nem az objektív valóságnak megfelelően, a maga teljességében, hanem abból az alperesi koncepciónak megfelelő részleteket kiragadva mutatta be a felperesnek a vallomása során előadott életpályáját.
3.	Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.289/2014/7	Fővárosi Törvényszék 40.P.23.092/2011/20	I. fokú ítélet részbeni megváltoztatása, sérelemdíj mértékét eltúlzottnak találta	A felperes a csempészet büntette és más bűncselekmények miatt vádlottként és nem egy tömeg - nem a tárgyalótermi hallgatóság - részeként vett részt a tárgyaláson. A felperes tárgyaláson történő megjelenése nem saját akaratából történt. Kifejezetten nyilatkozott arra vonatkozóan, hogy nem járul hozzá a felvétel elkészítéséhez. A felperes csupán néhány másodpercig és nem a felvétel központi részeként volt látható az alperes által bemutatott híradás során, azonban akik őt ismerik, a felvételen látottak alapján egyértelműen felismerhették.
4.	Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.103/2015/4.	24.P.20.368/2015/13.	I. fokú ítéletet helybenhagyta	Az irányadó tényállás szerint az alperes a felperesek hozzájárulásának hiányában készített és hozott nyilvánosságra róluk kép-és hangfelvételt. A személyiségi jogok megsértését kizáró hozzájárulásnak kifejezettnek és határozottnak kell lennie, kiterjesztő értelmezésnek nincsen helye.
5.	Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.079/2016/3.	19.P.21.088/2015/5.	I.fokú ítélet helybenhagyása Sérelemdíj felemelése	Ha az érintett nem járul hozzá, róla vagy egyes testrészeiről semmilyen fajta felvétel, semmilyen szögből nem készíthető. A képmáshoz fűződő személyiségi jog nem csak az arcképmás védelmét jelenti. A képfelvétel készítése hozzájárulás hiányában önmagában is megvalósítja a képmással való visszaélést, rendszerint

				azonban felhasználás nélkül a képfelvétel készítéséről a jogosult nem szerez tudomást, s így az igényérvényesítés is elmarad. A képfelvétel készítése és felhasználása két különböző magatartási forma, és mindkettő önállóan is megvalósíthat jogsértést. Nem csökkentette volna a tájékoztatás hitelességét, gyorsaságát és pontosságát, ha a büntető tárgyaláson jelenlévő újságíró kizárólag a bíróság tagjairól és a tanúról készített volna képfelvételt, és azon a felperes, mint vádlott nem szerepelt volna.
6.	Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.864/2015/3/II.	P.22.980/2013/19.	I.fokú ítéletet részben megváltoztatta	A képmáshoz fűződő jog több jogosítványt foglal magában, a felvétel készítéséhez és annak nyilvánosságra hozatalához való engedélyezés jogát, ezen túlmenően a jogosult meghatározhatja, hogy hol és milyen körülmények között, milyen összefüggésben hozható nyilvánosságra a felvétel. A megjelentetés mindenkor a jogosult engedélyéhez kötött, aki arra vonatkozóan is tehet megkötéseket, hogy milyen módon, adott esetben milyen szövegű képaláírással jelenhet meg a felvétel. A hozzájárulás nélküli felvételkészítés önmagában is személyiségi jogsértést valósíthat meg, a hozzájárulás ugyan ráutaló magatartással is megadható, annak azonban minden esetben kifejezettnek kell lennie, kiterjesztően a megadott hozzájárulás sem értelmezhető.
6.	Győri Ítéltábla Pf.I.20.021/2016/4/I.	P.20.587/2015/12.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	A felvétel megtekintése alapján egyértelmű, hogy a fényképfelvételeken a felperes a profinál kicsit nagyobb szögből látszik, a felperes arcának olyan vonásait nem rejtette el kellőképpen az alperes, melyek alapján egy személyt azonosítani szoktak. E technika alkalmazásával sem a felperes jelenlegi környezetében, sem a korábbi lakókörnyezetében élők vagy a felperest egyébként látásból ismerők számára nem szűnt meg a felismerés lehetősége.
7.	Fővárosi Ítéltábla 17.Pf.20.311/2016/4-III.	70.P.22.988/2015/10	I.fokú ítéletet helybenhagyta	Mindenben osztotta az I. fokú bíróság indokolását.
8.	Fővárosi Ítéltábla 18.Pf.21.346/2016/9.	23.P.23.878/2014/29.	I.fokú ítéletet helybenhagyta.	A közlemények illusztrációjaként a felperesről más rendezvényen készült fényképfelvételek közzététele sérti a képmáshoz való jogot. A közszereplői minőségre hivatkozás akkor mentesítette volna az alperest, ha azt a közéleti szerepléssel összefüggésben használta volna fel.
9.	Fővárosi Ítéltábla 32.Pf.21.458/2016/5-II.	P.20.555/2016/13	I.fokú ítéletet helybenhagyta	A kép és szöveg egysége alapján az átlagnéző arra következtet, hogy nem a felperesről készült videó, nem a felperes az, aki az alperesi műsorban megszólaló személy szerint a videóban hallható módon virágnyelven értekezik, pénzt vesz át a videóban látható körülmények között.
10.	Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.21.104/2016/3.	25.P.20.077/2016/6.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	A felperes a büntetőeljárás során egyértelműen tilalmazta a személyéről készítendő felvételeket. A nyilatkozat megtételét megelőzően felvett anyag, a nyilatkozat birtokában ugyanúgy nem tehető közzé, mint a nyilatkozatot esetlegesen követő képi rögzítés, ugyanis a felperes szándéka egységes volt.

11.	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.21.023/2016/6/II.	20.P.21.201/2015/36.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	Az a tény, hogy a felperes a cikk megjelenése előtt az arcát és a nevét is vállalva nyilatkozott egy országos televíziós csatornának, az alperest a jogsértő magatartása miatt a felelősség alól nem mentesíti.
12.	Pécsi Ítéletábla Pf.III.20.133/2017/6.	14.P.20.959/2015/42.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	Az alperesek által alkalmazott technikai torzítás nem volt alkalmas a felperes felismerhetlenné tételére. Arcának egyéb geometrikai tulajdonságai alapján felismerhető maradt. Egyebekben az elsőfokú bíróság indokolását teljes mértékben elfogadta.
13.	Pécsi Ítéletábla Pf.20.084/2018/5.	6.P.20.315/2015/42.	I.fokú ítéletet részben megváltoztatta, megállapította a jogsérelmet	Amennyiben a képmás közvétevéje az egyedi felismerhetőséget megszünteti, a képmással való visszaélés nem állapítható meg. A felperes arca előtt elhelyezett keskeny fekete sáv nem volt alkalmas a felismerhetlenné tételre; ez az alkalmatlanság különösen megmutatkozott abban a körülményben, hogy ugyanezek a felvételeken megjelenő más személyek eltérő technika (elhomályosítás) alkalmazása mellett valóban felismerhetlenné váltak.
14.	Fővárosi Ítéletábla Pf. 20270/2018/4.	P.24.875/2016/14-II.	I.fokú ítélet helybenhagyása	A bizonyítási eljárás során a bíróság a perbeli fényképfelvétel megtekintését követően a tárgyalásokon személyesen megjelent felperes arca alapján egyértelműen és határozottan arra a megállapításra jutott, hogy a felvételen a felperes felismerhetően és beazonosíthatóan látható.
15.	Fővárosi Ítéletábla 17.Pf.20.644/2017/4-II.	122.P.25.130/2016/11.	I.fokú ítélet helybenhagyása	A kereset tárgyává tett adás a tárgyalóteremben lévő személyeket együttesen ábrázolja, a felperes arca a büntetőügyben tett nyilatkozatának megfelelően nem ismerhető fel.
	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.21.056/2016/4/II.	5.P.20.980/2016/5.	I.fokú ítéletet részben megváltoztatta, a sérelemdíj mértékét leszállította	A fekete csik használata a felperes arcának kitakarására, felismerhetlenné tételére nem volt alkalmas. A fényképfelvételeket megtekintve megállapítható, hogy önmagában a két szem közötti fekete csik, mint kitakarási technika alkalmazása a felperesnek, egyedi ismertetőjegyeinek felismerését nem tette lehetlenné. A megítélt sérelemdíj mértékét azonban eltúlzottnak találta.
16.	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.20.270/2018/4/II.	68.P.24.875/2016/14-II.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	A felperes nem közszereplő, képmásának közzététele közérdekű vita megtárgyalásához nem járult hozzá. A közérdeklődés középpontjában nem a felperes, hanem az I.r vádlott állt, a tudósításokat a média is az ő nevével fémjelezte. A felperes ábrázolása egyéni, a fénykép nem összehatásában örökíti meg a nyilvánosság előtt lezajlott eseményeket.
17.	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.21.286/2018/9/II.	31.P.22.699/2016/11.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	A felperesi fellebbezés a sérelemdíj mértékére vonatkozott, a jogsértés tényét ezek alapján a bíróság nem vizsgálta.
18.	Fővárosi Ítéletábla 32.Pf.20.635/2018/5-II.	4.P.21.961/2017/13	I.fokú ítéletet részben megváltoztatta.	Nem állítható fel analógia a hatósági személyt intézkedés közben ábrázoló képfelvételekkel, ezért az AB határozatban kifejtett érdekmérlegelés sem végezhető el. A bíróság álláspontja szerint a képmásvédelemhez való jog más tárgyasult dolog (jelen esetben a névtábla) bemutatásán keresztül nem sérthető meg. A felperes hangjának torzítás nélkül történő rögzítését azonban jogsértőnek minősítette.

19.	Fővárosi Ítéltábla 32.Pf.20.450/2019/3-II.	27.P.23.125/2018/19	I.fokú ítéletet helybenhagyta	Az elsőfokú bíróság következtetéseivel és kifejtett indokaival a másodfokú bíróság egyetértett.
-----	---	---------------------	----------------------------------	---

4. számú melléklet: Bv-örök képmáshoz való joga a büntetőeljárásban I.

	Határozat száma és a határozatot hozó bíróság	Tényállás lényege	Bíróság döntése	Indokolás lényege
1.	Fővárosi Törvényszék 28.P.24.453/2012/6.	BV-örként szolgálatot teljesítő felperesek képmását az alperes hozzájárulásuk nélkül hozta nyilvánosságra. A per alapjául szolgáló eljárásban a felperesek egy súlyos bűncselekményt elkövetett személlyel szemben folyamatban lévő büntetőeljárás ítélethirdetésén vettek részt.	Jogsértés megállapítása	A jogszabály rendelkezése szerint az elítélt, illetve az előzetes letartóztatásban levő személy tárgyalásra előállítására a büntetés-végrehajtási intézet feladata, annak érdekében a szolgálati viszonyban álló büntetés-végrehajtási dolgozó jár el. Ez a tevékenység teljes egészében nélkülözi az önkéntességet.
2.	Fővárosi Törvényszék 68.P.25.051/2013/7	A Budapest Környéki Törvényszéken tartott nyilvános büntető tárgyaláson a büntetés-végrehajtási dolgozó felperes a vádlottak tárgyalásra kísérése és tárgyaláson való őrzése során az előállítás parancsnokaként vett részt, s mint ilyen, nem viselt az arcát eltakaró maszkot. A perbeli tárgyaláson a roma gyilkosságokként ismert bűnügy ítélethirdetése volt. Az alperes televízió ezzel kapcsolatos összeállítást sugárzott, amelyben a tárgyalásról készített felvételek szerepeltek, amelyek a felperes is felismerhetően látható. Annak ellenére, hogy a felvételek elkészítéséhez kifejezetten nem járult hozzá.	Jogsértés megállapítása	A bíróság a lefolytatott bizonyítási eljárás során megtekintette a kifogásolt felvételt, ami alapján azt állapította meg, hogy a tárgyalótermi felvételeket az alperes úgy szerkesztve sugározta, hogy mivel több vádlott, és az őket kísérő több biztonsági őr (akik a felperes kivételével mind maszkban voltak) lépett be a tárgyalóterembe, ezért a sugárzott felvétel jobb oldali fele részét teljes egészében elhomályosította, lényegében csak az alakok és azok mozgása érzékelhető, míg a bíróság tagjait és a védelem, illetve a vád képviselőit ábrázoló részt pedig élesen hagyta. Mozgása során a felperes, aki nem kísérte egyik vádlottat sem, hanem az előállítók parancsnoka volt és nem viselt maszkot, nem volt kommandós ruhában, haladása során, miközben a bíróság felé haladt, átlépett az alperesi szerkesztés szerinti homályos területből az el nem homályosított részre. Ekkor, s bár jóllehet, rövid ideig (01:19 perctől 01:21 percig), de jól látható, egyértelműen felismerhető. Különös figyelemmel a felperes arcának, testalkatának sajátosságaira is. Az eljáró tanács elnöke megkérdezte a vádlottakat és kísérőiket, hogy hozzájárulnak-e ahhoz, hogy a tárgyaláson róluk kép- és hangfelvétel készüljön. A felperes nem járult hozzá, hogy róla felismerhető módon felvétel készüljön.
3.	Fővárosi Törvényszék 21.P. 20.801/2014/9.	Az alperes hírműsorában a felperesek képmását engedélyük nélkül hozta nyilvánosságra. A felperesek a Fővárosi Bv. intézet dolgozói, akiknek feladatuk közé tartozik a vádlottak büntető tárgyalásra történő előállítása. A per alapjául szolgáló büntetőügyben a bíró megkérdezésére a felperesek kifejezetten megtagadták hozzájárulásukat a fényképfelvétel elkészítésére. Az alperes ennek ellenére felvételt	Jogsértés megállapítása	A büntető ügyben tartott bírósági tárgyaláson a büntetés-végrehajtási dolgozókról engedély nélkül készített és közzétett képfelvétel a képmáshoz való személyiségi jog megsértését jelenti. A büntetés-végrehajtásban dolgozó személyek képmáshoz fűződő személyiségi jogát sérti a sajtó által készített olyan fényképfelvétel, amelyen a vádlotton kívül a büntetés-végrehajtási dolgozó megjelenik és közzétételre kerül.

		készített a tárgyalásról, amelyen a felpereseket kitararás nélkül mutatta.		
4.	Kaposvári Törvényszék 8.P.20.133/2014/17.	Felperes biztonsági felügyelőként teljesített szolgálatot. Egy televíziós műsorban emberölés miatti büntetőeljárásról tudósítottak, ahol a felperes parancsot teljesítve a fogvatartott vádlott kíséretét biztosította. A tanács elnöke jegyzőkönyvben rögzítette, hogy a tárgyaláson a sajtó képviselői jelen vannak, közölte a sajtó képviselőivel, hogy a tárgyaláson jelenlévő személyekről csak az érintettek hozzájárulásával készíthetnek képfelvételt. Az alperes a felperes előzetes hozzájárulása nélkül készített képfelvételt. A felperes képmása az alperesi internetes oldalon is megjelent. A tudósításban a felperes teljesen felismerhető arcát mutatja, míg utóbbi felismerhetően, de az arc egy keskeny szeletét mutatta. A felperes több ízben is felismerhető jellemző alkata. Szűkebb - és lakóhelye tágabb környezetében is sérelem érte munkája miatt, ismerősei, szomszédai tartózkodóbbak lettek arra tekintettel, hogy milyen súlyos bűncselekmény elkövetésével vádolt személyek őrzését is el kell látnia.	Jogsértés megállapítása	A képmás- és hangfelvétel jogának megsértése nemcsak az engedély nélküli nyilvánosságra hozatallal valósulhat meg, hanem a felvétel készítésével is, ha valaki az érintett engedélye nélkül hatol a személyiség magánszférájába. Az Infotv. indokolása kiemeli, hogy az érintetteknek a törvényben fel nem sorolt egyéb személyes adatainak a megismerése nem feltétlenül szolgálja a szerv működésének átláthatóságát, indokolt tehát olyan keretet adni a nyilvánosságnak, amely a munkavégzésre irányuló jogviszony, és a közfeladat sajátosságaira tekintettel van. A hozzájárulásnak egyértelműnek és kifejezettnek kellett lennie. A tanúvallomások tartalma igazolja, meg nem állapítható számú személy alkothattott a felperes személyéről kedvezőtlen értékelést. A bíróság a jogsértés tárgyi súlyát nem találta kiemelkedőnek, de nem is ítélte azt jelentéktelennek.
5.	Fővárosi Törvényszék 68.P.21.946/2014/7.	Az alperes a bírósági tárgyaláson olyan képfelvételt készített, melyen a bv-örként dolgozó felperes felismerhetően látszik. A felperes a felvétel elkészítéséhez nem járult hozzá.	Jogsértés megállapítása	A bíróság értékelt, hogy a felperesi képmás az alperesi hírcsatorna jelentős nézettséggel bíró műsorában látott napvilágot, főműsoridőben. A sajtószabadság alkotmányos alapjogának gyakorlása nem korlátok nélküli, érvényesülnie kell, hogy ezzel kapcsolatos tevékenység ne járjon mások személyéhez fűződő jogainak sérelmével.
6.	Fővárosi Törvényszék 70.P.23.164/2014/6.	A felperes a Budapesti Környéki Törvényszéken volt szolgálatban előállítóként egy folyamatban lévő büntető tárgyaláson, ahol az alperesi televíziós csatorna felvételt készített, amelyen a felperes is látható kitararás nélkül.	Jogsértés megállapítása	A felperes a bírósági tárgyaláson szolgálati kötelezettségét teljesítő személyként nem minősült közszereplőnek, ezért beazonosítható módon történő megjelenítéséhez a hozzájárulására lett volna szükség. A felperes ugyan beazonosítható, azonban arcának távoli, 2-3 másodpercig történő bemutatása alapján a felperest nem érheti olyan hátrány, hogy olyan személyek, akik őt nem ismerik beazonosíthatassák.
7.	Fővárosi Törvényszék P.20.127/2016/5.	A felperes a büntetés-végrehajtási szervezet dolgozója, szolgálat teljesítése során büntető tárgyalásra kísérte a vádlottat. A tárgyalásról az alperesi Tv csatorna tudósított. A képi bejátszásban a felperes felismerhetően megjelenítésre került.	Kereset elutasítása	A felperes nem járult hozzá a felvétel elkészítéséhez és felhasználásához, azonban a jogvita elbírálása szempontjából ez nem bír jelentőséggel. A büntető tárgyalás bemutatásához nem csak az eljáró bíró, illetve a bíróság egyéb tagjainak bemutatása tartozik, hanem az is, hogy adott esetben a vádlott milyen

				körülmények között található a büntető tárgyaláson, a vádlott őrizetben van-e, ha őrizetben van, akkor az őrizete milyen jellegű. Bíróság szerint az, hogy a vádlottat őr kíséri a közhatalom gyakorlása szempontjából közérdeklődésre számot tartó tájékoztatás körébe tartozik, így a vádlottat kísérő bv-őr képmásáról az engedélye nélkül készíthető, és használható felvétel.
8.	Fővárosi Törvényszék 35.P.20.127/2016/5.	A felperes büntetés-végrehajtási dolgozóként tárgyalásra kísért egy vádlottat. A tárgyalásról az alperes műsorában beszámolt, a képi bejátszásban a felperes felismerhetően került megjelenítésre több alkalommal is.	Kereset elutasítása	A bíróság a 28/2014(IX.29) Ab határozatra hivatkozva kifejtette, hogy egy súlyos bűncselekmény esetében lefolytatott büntetőeljárás közérdeklődésre számot tartó esemény, ezért annak bemutatása a sajtó alapvető feladata. Ennek része annak bemutatása, hogy a vádlott őrizetben van-e. ez a közhatalom gyakorlása szempontjából a közérdeklődésre számot tartó tájékoztatáshoz tartozik, így hozzájárulás nélkül készíthető felvétel.
9.	Fővárosi Törvényszék 65.P.22.706/2017/4.	A felperes büntetés-végrehajtási dolgozó, aki egy közérdeklődésre számot tartó büntető ügy tárgyalásán az általa elővezetett vádlott mellett tartózkodott. Az ügy vádlottja nem járult hozzá a felvétel készítéséhez, így az alperes a vádlott arcát kitarolta, a bv-ört azonban felismerhetően ábrázolta.	Jogsértés megállapítása	Nem minősül nyilvános közéleti eseménynek a tárgyalótermi jelenlét és a felperes egyedi ábrázolása sem minősíthető tömegfelvételnek. Az alperes nem használhatja a felperes, illetve kollégája képét olyan eszközül, amely a vádlott tárgyalótermi megjelenítését szolgálja, aki ehhez nem járult hozzá.
10.	Fővárosi Törvényszék P.22.675/2017/9.	A felperes büntetés-végrehajtási dolgozó, aki munkája során a fogvatartottak elővezetésében is közreműködik. Az alperesi médiaszolgáltató a Kúrián tartott büntető tárgyalásról közölt tudósítást, amelyben a felperest kitarítás nélkül ábrázolta.	Kereset elutasítása	A bíróság álláspontja szerint a rendőrök képmására vonatkozó Ab határozatok a bv-őrök vonatkozásában is irányadóak. A felvételek közérdeklődésre számot tartó tudósításhoz kapcsolódtak és a jelenkor eseményeiről való szabad tájékoztatáshoz kötődtek, vagyis nem voltak öncélúak. A felvételek illusztrációként szolgáltak, azokon a felperes csak pár másodpercig volt látható.
11.	Fővárosi Törvényszék 62.P.22.675/2017/9.	A felperes büntetés-végrehajtási dolgozóként kíséresi feladatot hajtott végre a "lúgos orvos" néven elhíresült tárgyaláson. A tárgyalásról az alperes műsorában beszámolt, a felperes az általa vezetett vádlott mellett látható a tárgyalóteremben. A felperes a felvételhez nem járult hozzá.	Kereset elutasítása	A felperes munka közben volt látható, a felvétel nem volt sértő, tárgyilagosan ábrázolta. Olyan tényadat nem merült fel, ami alapján a sajtószerv tisztességes és jóhiszemű eljárását meg lehetne kérdőjelezni.
12.	Fővárosi Törvényszék 18.P.20.502/2018/11	A felperes, mint büntetés-végrehajtási dolgozó kíséresi feladatot hajtott végre a Kúrián tartott tárgyaláson. A tárgyalásról az alperesi hírportál cikkében számolt be róla, amelyben 3 fényképfelvételt is közzétett, amely a felperest és a vádlottat felismerhetően ábrázolja. A felperes a hozzájárulását nem adta.	Jogsértés megállapítása	A felperest a közhatalom gyakorlójaként is megilleti a képmás védelméhez való jog, a közhatalom gyakorlása, mint hivatásszerű tevékenység ténye nem lehetetleníti el a természetes személy számára a személyiségi jogai megóvásának lehetőségét. Jelen ügyben nincs olyan alkotmányos indok, amely megengedné a felperes személyiségi jogainak korlátozását.

13.	Fővárosi Törvényszék 33.P.22.684/2017/8.	A felperes egy büntetés-végrehajtási intézet főtörzsőrmestere, e jogviszony keretében büntető tárgyaláson, mint előállító felügyelő vett részt. A tanács elnöke kérdésére úgy nyilatkozott, hogy nem járul hozzá, hogy arca és hangja a felvételeken felismerhető legyen. Az alperese a tárgyalásról készített felvételen felismerhető módon rögzítette a felperest.	Jogsértés megállapítása	Alapvetően a közhatalmat gyakorlók személyiségi jogvédelmének korlátozott volta a jogállami intézmények ellenőrzési lehetősége miatt szükséges. Saját személyiség kifejeződése feletti rendelkezési jogosultsága még a köz érdekében végzett tevékenység idején is fennmarad, tehát ami az ember legbelsőbb lényegéhez szorosan hozzátartozik az az, hogy saját testével, arcával maga rendelkezzen. A sajtó tájékoztatási kötelezettségét nem korlátozza az, ha a felperest egyedi beazonosításra nem alkalmas módon mutatja.
-----	---	--	----------------------------	--

5. számú melléklet: Bv-örök képmáshoz való joga a büntetőeljárásban II.

	Másodfokú határozat és a határozatot hozó Bíróság	Kapcsolódó I. fokú határozat	Bíróság döntése	Indokolás lényege
1.	Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.890/2013/5.	28.P.24.453/2012/6.	I. fokú ítéletet helybenhagyta	A felperesek a közhatalom gyakorlóinak minősülnek, azonban önmagában ez a közhatalmi státusz nem zárja ki az egyedi személyiségi jogi védelem lehetőségét. A közhatalmi tevékenység gyakorlása során a személyiségi jogok érvényesülése nem szűnik meg időlegesen sem. A felvétel eseményei túlnyomó részben a bírósági tárgyalóteremben zajlanak és az emberölés büntette miatt kiszabott büntetéssel kapcsolatos ítélethirdetést mutatják. A felperesek képmásai rövid ideig láthatóak, egyébként arcuk bemutatása nélkül, vágóképként többször feltűnnek a képeken. Az alperes a perbeli esettől eltekintve, gondosan ügyelt arra, hogy a felperesek ne legyenek felismerhetők. A sajtóérdeklődést a súlyos bűncselekmény miatt, a vádlottal szembeni büntetés kiszabása jelentette, nem pedig a vádlottnak a felperesek általi bíróság elé vezetése. A közélet eseményének nyilvánosságához közvetítése a felperesek képmásának megismerése nélkül is biztosított.
2.	Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.601/2014/3/II.	7.Pf.21.144/2014/3	I. fokú ítéletet helybenhagyta	A következetes gyakorlat szerint a nyilvános tárgyaláson megjelent büntetés-végrehajtás állományába tartozó személy közszereplőnek nem minősül, ezért határozott hozzájárulása nélkül a képmása nyilvánosságra nem hozható. A véleménynyilvánítás és a sajtószabadság alkotmányos alapjainak sérelme nem következik be a tárgyalóteremben jelenlévő bv-ör arcképének kitakarásával, tekintettel arra, hogy a nyilvános bírósági tárgyalás fókuszában a bíróság tevékenysége és annak a vádlottakra gyakorolt hatása áll. A tárgyalótermi események bemutatását nem torzíttja a felperes képmásának teljes elhagyása sem.
3.	Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.250/2015/4.	21.P. 20.801/2014/9.	I. fokú ítéletet helybenhagyta	Az adott esetben a felvétel nyilvános felhasználásához az alperesnek a felperesek részéről kifejezett hozzájárulást kellett volna beszereznie, mivel ezzel nem rendelkezett, magatartása a felperesek képmáshoz való jogának sérelmére vezetett. A jelen ügyben a büntető tárgyalásról szóló tudósításban a vádlottat kísérő és ott felügyelő Bv-örök szerepe a közügyekről való tájékozódás szempontjából jelentőséggel nem bír. A büntető tárgyalás nyilvánosságánál a közérdeklődést kiváltó közhatalom gyakorlása nem a BV örökhöz, hanem elsősorban a tárgyalást vezető bíróhoz kötődik. A sajtó tájékoztatási tevékenységét akkor is kielégítően tudja gyakorolni, ha a tárgyalásról készült filmfelvételen a kétségkívül közhatalmi jelleggel jelenlévő BV örök arcát kitakarja, felismerhetetlenné teszi, mert a közérdeklődésre számot tartó tudósítás lényege nem az ő tevékenységük volt.
4.	Pécsi Ítéltábla Pf. III.20.048/2015/3	8.P.20.133/2014/17.	I. fokú ítéletet részben megváltoztatta, mellőzte a sérelemdíjat	A bíróság hivatkozott a 28/2014.(IX.29) Ab határozatra, miszerint a közhatalmat gyakorló személyek esetében a személyiségvédelem korlátozottsága mindenki máshoz képest szélesebb körben minősül indokoltnak a szólás- és sajtószabadság érdekében. Az 1/2012 BKMPJE jogegységi határozat hatályon kívül helyezése nem

				<p>jelenti a közszereplő fogalmának kiüresedését, vagy a korábbi meghatározás más tartalommal való megtöltését. Továbbra is irányadó, hogy az autonóm döntésen alapuló, a politikai közösség érdekében való fellépés hiányában, a közhatalom birtokában történő feladatteljesítés önmagában nem teszi a közhatalom gyakorlóját közszereplővé. A hang- illetve képfelvétel készítéséhez hozzájárulását nem adó, és így a tudósításban nem mutatható vádlott őrizetét ellátó biztonsági felügyelő képmásának bemutatása szükségtelen és indokolatlan volt. A bíróság álláspontja szerint a perbeli felvételhez esetlegesen köthető kijelentés, amely a felperes számára kellemetlenséget, rossz érzést okozott, nem alapozza meg a felvételt készítő és nyilvánosságra hozó alperesnek nem vagyoni kártérítésben való marasztalását.</p>
5.	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.20.363/2015/II.	68.P.21.946/2014/7.	I. fokú ítéletet részben megváltoztatta	<p>A felperes, mint bv-őr közhatalmat gyakorló személynek minősül. Kétségtelen, hogy az alperes a jogszabály által megkívánt hozzájárulással nem rendelkezett, melynek hiányában a felvétel jogszerűen nem volt nyilvánosságra hozható. A felperes, mint közhatalmat gyakorló tevékenységével kapcsolatban készített felvétel esetén a személyiségi jog sérelme nem alapozza meg a sajtószabadság gyakorlásának korlátozását. A felvételek kapcsán elsődlegesen annak vizsgálatával kell eljárni, hogy a felvételek milyen eseményt dokumentálnak és azzal kapcsolatosan az érintett tevékenysége mennyiben tarthatott számot közérdeklődésre, illetve jelenléte mennyiben volt a bemutatott esemény meghatározó eleme. A kérdéses képsorok a büntető tárgyaláson megjelent vádlott, illetve az általa elkövetett cselekmény miatt váltottak ki közérdeklődést, a felperes tevékenysége ehhez képest kizárólag járulékos jellegű.</p>
6.	Fővárosi Ítéletábla 7.Pf.20.008/2015/3.	70.P.23.164/2014/6.	I. fokú ítéletet részben megváltoztatta, sérelemdíj megfizetésére kötelezte Alperest	<p>A rendelkezésre álló bizonyítékokat helytállóan, okszerűen értékelve megállapítható a kár bekövetkeztenek a ténye, tekintetbe véve azt is, hogy általánosságban - különösebb bizonyítás nélkül is - elfogadható, hogy az alperes a felvételek engedély nélküli készítésével a felperes személyiségi érdekkörébe hatolva, őt a mindennapi életvitelében zavarva nem vagyoni hátrányt okozott. nincs jelentősége annak, hogy a felperes ábrázolása mennyire volt hangsúlyos, a felperes személye ugyanis az engedélye nélkül készült felvételen - az alperes által sem vitatottan - felismerhető, beazonosítható volt.</p>
7.	Fővárosi Ítéletábla Pf.20.909/2016/3.	P.20.127/2016/5.	I.fokú ítéletet részben megváltoztatta, jogsértés megállapítás	<p>A nyilvánosság előtt folytatott munkavégzés önmagában nem minősül közéleti szereplésnek, a büntetés-végrehajtási őr a munkáltatója nevében végzi rendfenntartó feladatait, magatartása az őt foglalkoztató, és utasításokkal ellátó munkáltató magatartásának tudható be, tárgyalás közérdeklődésre számot tartó eseménynek tekinthető, de ennek során - az elsőfokú bíróság érvelésével szemben - a felperes részéről nem történt a személyéhez konkrétan kapcsolható olyan intézkedés, ami szükségessé tette volna, hogy ennek az eseménynek a bemutatása során a felperes képmása is nyilvánosságra kerüljön.</p>

8.	Fővárosi Ítéletábla 7.Pf.20.909/2016/3.	35.P.20.127/2016/5.	I.fokú ítéletet részben megváltoztatta, jogsértés megállapítása	A felperes részéről nem történt a személyéhez konkrétan kapcsolható olyan intézkedés, ami szükségessé tette volna, hogy az eseménynek a bemutatása során a felperes képmása is nyilvánosságra kerüljön. Az, hogy milyen jellegű a vádlott őrizete, illetőleg, hogy a vádlottat a tárgyalásra bv-őr kíséri, kétségtelenül a közérdeklődésre számot tartó büntetőeljárás bemutatásához tartozik, azonban ezek a körülmények attól függetlenül megítélhetők a nyilvánosság részéről, hogy a felperes a perbeli tudósításban felismerhetően kerül-e ábrázolásra. Olyan eseménysort a felvétel nem dokumentált, ami miatt a felperes kifejezetten az események központjába került, ezért a képmáshoz fűződő személyiségi joga az adott esetben elsőbbséget élvez a sajtónak a közvélemény tájékoztatásához fűződő alapjogával szemben.
9.	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.20.009/2018/4/II.	65.P.22.706/2017/4.	I.fokú ítéletet helybenhagyta.	A felperes tevékenysége járulékos jellegű volt, a tárgyaláson a vádlott fogvatartotti minősége miatt kellett jelen lennie. A sajtó a tájékoztatási kötelezettségének akként is eleget tehetett volna, hogy a felperest felismerhetően nem jeleníti meg.
10.	Fővárosi Ítéletábla Pf.20.174/2018/4. FIT- PJ-2018-490	P.22.675/2017/9.	I.fokú ítéletet megváltoztatja, jogsértés megállapítása	A közvetett hatály tana értelmében az Alkotmány-törvény érvényesülésével együtt a polgári jogviszonyok (...) továbbra is polgáriak maradnak. Önmagában tisztsége miatt a közhatalom gyakorlója sem köteles lemondani az egyik legalapvetőbb személyiségi jogáról, A határozatok ugyanis elsősorban nem a képes ábrázoláson látható személy státuszát helyezték döntéseik homlokterébe, hanem azt az eseményt, amely bemutatásához a kép készült.
11.	Fővárosi Ítéletábla 32.Pf.20.174/2018/4-II.	62.P.22.675/2017/9.	I.fokú ítéletet megváltoztatta, jogsértés megállapítása	A közhatalom gyakorlása, mint hivatásszerű tevékenység ténye nem lehetetleníti el a természetes személy jogalany számára a személyiségi jogai megóvásának lehetőségét. A tárgyalótermi nyilvánosság nem azonos azzal a közéleti nyilvánossággal, amelynek során a sajtószabadságnak a lehető legszélesebb körben kell érvényesülnie. A felperes tevékenysége nem volt közérdeklődésre számot tartó esemény, a közérdeklődésre maga a büntetőeljárás tartott számot.
12.	Fővárosi Ítéletábla 17.Pf.20.011/2019/4-II.	18.P.20.502/2018/11	I.fokú ítéletet helybenhagyta	Az alperes által készített sajtótudósítás egy súlyos, az elkövetés módját és körülményeit tekintve különösnek mondható, ezért a közvélemény által szoros figyelemmel kísért bűnügy tárgyalásáról számolt be. A felperes tevékenysége azonban nem bírt az adott esetben központi jelentőséggel, vagyis hozzájárulása elengedhetetlen lett volna a felvétel jogszerű elkészítéséhez.
13.	Pécsi Ítéletábla 32.Pf.20.273/2018/4-II.	33.P.22.684/2017/8.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	A bíróság osztotta az elsőfokú bíróság megállapításait. Kiemelte: a felperesről készített felvétel akár „blörözéssel”, akár a kép megfelelő szerkesztésével kiküszöbölhető lett volna. Az alperes maga is elismerte, hogy ez egy technikai hiba, figyelmetlenség volt.

6. számú melléklet: Közszerelőkhöz képmáshoz való joga a büntetőeljárásban I.

	I.fokú határozat és a határozatot hozó bíróság	A tényállás rövid összefoglalása	Bíróság döntése	Indokolás lényege
1.	Fővárosi Törvényszék 64.P.24.489/2011/20.	A felperes ellen - aki korábban miniszter volt - büntetőeljárás volt folyamatban. Az alperes hozzájárulás nélkül olyan felvételt közölt a felperesről, amely őt bilincsből vezetősáron ábrázolja.	Jogsértés megállapítása	Tényként állapította meg, hogy a felperes a fényképfelvétel elkészítéséhez és nyilvánosságra hozatalához hozzájárulását nem adta. A felvételeken való megjelenése a közszerelésével nem áll összefüggésben.
2.	Fővárosi Törvényszék 33.P.26.089/2012/4.	A közszerelő felperes korábban a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. vezérigazgatója volt. A Sukorói teleksere néven elhíresült ügyben indult ellene büntetőeljárás, amelynek során az alperes fényképfelvételt készített és hozott nyilvánosságra a felperes kifejezett hozzájárulása nélkül, amelyen a felperes bilincsből vezetősáron látható.	Jogsértés megállapítása	A bíróság hivatkozott arra, hogy a nehéz meghatározni, hogy hol húzódnak meg a hozzájárulástól független nyilvánosság határai, és mely helyzetek sorolhatók a képmáshoz- és hangfelvételhez való jog szabályozásával már védett magánérdekek körébe. A gyakorlat a védelmet nem a nyilvános megjelenés tényéhez, hanem annak céljához, rendeltetéséhez köti. Amennyiben a részvétel célja az, hogy a nyilvános tevékenységgel valamilyen értéket továbbítson mások számára, a nyilvános közszerelés feltételei fennállnak, ellenkező esetben azonban nem. Hivatkozott arra is, hogy a sajtó felelőssége az átvett tartalmakért ugyanúgy megállapítható, mint a saját maga által előállított tartalmakért. A kép olyan helyzetben ábrázolta a felperest, ami köztudomású tényként megalázó helyzet, és mivel jogszerűtlen is volt, a bíróság álláspontja szerint a felperes emberi méltósága is sérült. A bíróság álláspontja szerint, a felperest ért hátrányok döntően az ellene indult büntetőeljárás tényével és nem a nyilvánosságra hozott felvétellel függnek össze.
3.	Fővárosi Törvényszék 35.P.20.131/2012/28	Az alperes kiadásában megjelent cikk tényként állította azt, hogy a felperes bűncselekményt, emberölést követett el, pedig a sajtóközlemény megjelenésének időpontjában a felperes büntetőjogi felelősségét bíróság még nem állapította meg. A cikkben brutális sorozatgyilkosnak nevezte és több romák elleni bűncselekmény elkövetőjeként nevezte meg a felperest. Illusztrációként a felperesről fényképet közölt melyen feltüntette teljes nevét is.	Jogsértés megállapítása	Amennyiben az alperes a felperes teljes nevét nem jelenítette volna meg a cikkben, akkor a felperes személye, valamint a cikkben közöltek között a kapcsolatot nem lehetett volna megállapítani, így személyhez fűződő jogot sem sértett volna.
4.	Fővárosi Törvényszék 33.P.21.440/2013/10.	Az I. és II. rendű alperes cikkük illusztrációjaként a korábban közszerelő felperesről őt vezetősáron és bilincsből ábrázoló fényképfelvételt közölt a felperes hozzájárulása nélkül.	Jogsértés megállapítása	A büntetőeljárás vádlottjaként történő megjelenés nem nyilvános közszerelés, az nem a személy döntésétől, elhatározásától függő megnyilvánulás.

5.	Fővárosi Törvényszék 62.P.25.613/2013/7.	A korábban közszereplő felperes ellen büntetőeljárás volt folyamatban, amelyről az alperesi internetes hírportál tudósított. Az írások illusztrációjaként a felperesről hozzájárulása nélkül közölt a büntető tárgyaláson készült olyan felvételt, amely a felperest a vádlottak padján ülve ábrázolja.	Jogsértés megállapítása	A büntetőeljárás vádlottjaként történő megjelenés nem nyilvános közszereplés, az nem a személy döntésétől, elhatározásától függő megnyilvánulás.
6.	Fővárosi Törvényszék 33.P.21.861/2014/23.	A felperes korábban polgármester volt, akivel szemben hűtlen kezelés és más bűncselekmények miatt indult büntetőeljárás. Az ügy széles körű nyilvánosságot kapott, számos olyan fénykép látott napvilágot, amely a felperest tárgyalóteremben, bírósági folyosón bilincsből ábrázolta. A felperes egyes esetekben hozzájárult ahhoz, hogy róla a tárgyalóteremben fénykép készüljön, volt arra is példa, hogy újságíróknak a bíróság folyosóján nyilatkozott.	Jogsértés megállapítása	A bíróság nem osztotta azt az alperesi álláspontot, hogy a büntetőeljárás során a tárgyaláson elegendő egyszer megkérdezni, hogy hozzájárul-e az adott személy kép- és hangfelvétel készítéséhez, mivel egyrészt azt minden esetben meg kell kérdezni, másrészt a vitatott fényképek nagyobb része azt megelőzően készült, hogy a felperestől a megkérdezték volna, hogy hozzájárul-e a kép- és hangfelvétel készítéséhez.
7.	Fővárosi Törvényszék 25.P.22.222/2015/8.	A felperes korábban polgármester, országgyűlési képviselő volt, ellene különösen nagy értékre elkövetett hűtlen kezelés miatt indult büntetőeljárás. Az alperes több cikket is jelentetett meg az ügygel kapcsolatban, amelynek illusztrálásához a felperesről készített felvételeket használt fel. A felvételeken a felperes bilincsből, vezetősáron látható. Más képeken a felperes őrizetbe vétele látható, majd a felperes szabadulásáról is közölt képeket. A felperes a fényképek elkészítéséhez és nyilvánosságra hozatalához nem járult hozzá.	Jogsértés megállapítása	A terhelti minőség pedig a bűncselekmény jellegétől függetlenül semmiképpen sem alapozhat meg közszereplői minőséget, így a bíróság azt állapította meg, hogy az adott esetben a felperesről nem a közszereplése alkalmával készültek fényképek, így az alperesi hivatkozás semmiféle korlátot nem állított fel a felperesi hozzájárulás szükségessége szempontjából.
8.	Debreceni Törvényszék 6.P.21.441/2015/5.	A felperes korábban országgyűlési képviselő és főpolgármester-helyettes volt, ellene a közvagyon sérelmére elkövetett visszaélések gyanúja miatt indult eljárás, mely során előzetes letartóztatásba helyezték. A büntetőeljárás tényéről a média minden formája széleskörű tudósításokat tett közzé. Az alperes által megjelentetett cikk illusztrációjaként fényképet közölt, amelyen a felperes utcai ruházatban látható, kezén bilincsel.	Kereset elutasítása	A felperest ábrázoló fénykép a valós tényekről való tájékoztatást tartalmazó tudósítás illusztrációjaként került nyilvános közlésre. A fényképfelvételt nem az alperes készítette, így azért felelősség nem terheli, azonban a hozzájárulás nélküli felhasználásával formálisan a személyhez fűződő jogsértés megvalósult. A felperes a tágabb túréshatár követelménye alá esik, és közügyben érintett személyként „közszereplőnek” minősül függetlenül attól, hogy a politikai és egyéb közéleti státuszai általa már a sajtótudósítást megelőzően megszüntetésre kerültek, és függetlenül attól, hogy az adott közügyben való érintettsége folytán vele szemben indult büntetőeljárásban már nem kereste, hanem került a nyilvánosságot. A fényképfelvétel arányos mértékben érinti hátrányosan a felperest.
9.	Fővárosi Törvényszék 65.P.22.613/2013/67.	Az alperes a felperesről - aki államtitkár volt - cikke illusztrációjaként féldoldalas terjedelmű képet jelentetett	Kereset kisebb részben alapos	A felperes bár nyilvánvalóan tudomással bírt a fényképfelvétel elkészültéről, sem akkor, sem később nem tiltakozott ellene.

		meg, amelyen a felperes bilincsen, rabszíjon, rendőrök által vezetve látszik.	volt, Jogsértés megállapítása	Semmilyen olyan gesztust sem tett, amiből tiltakozására lehetett következtetni. A jóhiszemű joggyakorlásnak ellentmond, ha egy ilyen körülmények között készült felvétel miatt utólag, hosszabb idő eltelte után az érintett igényt érvényesít. Értékelte azt is, hogy az interneten a kép már nem elérhető.
10.	Fővárosi Törvényszék 70.P.24.462/2012/23.	A felperes a Főpolgármesteri Hivatal kommunikációs tanácsadójaként dolgozott, számvevőszéki ellenőrzés eredményeként hűtlen kezelés büntetvének gyanúja miatt indult ellene büntetőeljárás, amelyet a nyomozóhatóság megszüntetett. Az ügy kapcsán számos cikk jelent meg, amelyben a felperes képmását is közzétették.	Jogsértés megállapítása	A felperes a megjelenített fényképfelvételekhez nem járult hozzá, az alperes által közölt fényképfelvételek nem a nyilvános közszereplés folytán készültek.
11.	Fővárosi Törvényszék P.22.740/2015/14	A felperes ellen - aki a letartóztatásáig a Nemzeti Nyomozó Iroda Szervezett Bűnözés elleni főosztályának vezetője volt - büntetőeljárás indult hivatali vesztegetés miatt. A folyamatban lévő nyomozásról a sajtó is tudósított, melynek során a felperessel összefüggésben adatokat, eseményeket, véleményeket tett közzé. A cikkekben és a hozzájuk csatolt videófelvételeken a felperes azonosítható módon szerepeltette, vagy teljes nevének használatával vagy képmásának bemutatásával.	Jogsértés megállapítása	A bíróság figyelembe vette, hogy a sajtóközleményeket a maguk egészében kell vizsgálni, a kifogásolt közléseket nem formális megjelenésük, hanem valóságos tartalmuk szerint kell figyelembe venni, a sajtóközlemény egymással összetartozó részeit összefüggésükben kell értékelni. a felperes a letartóztatását megelőző időben is szerepelt a televízióban, újságokban is, mivel hivatása miatt több ízben megszólaltatásra került bűnügyekkel, a szervezett bűnözés üldözésével összefüggésben. Ilyen esetekben nevét és pozícióját is bemutatta a sajtó, tehát közszereplői pozíciója a felek egyező nyilatkozata alapján megállapítható volt. A felperes azonban tagadja bűnösségét, és a bírósági eljárást megelőzően nem volt tilos erről nyilatkozni, csak utóbb, amikor a bíróság zárt tárgyalást rendelt el. Ennek előadása, közvetítése az olvasók felé azonban részben elmaradt, részben súlytalanná vált, mivel az alperesi közlések tartalmilag a felperes bűnössége mellett foglaltak állást.
12.	Fővárosi Törvényszék P21.908/2015/12.	A felperes egy zrt. jogi igazgatójaként vesztegetés bűncselekményének gyanúja miatt előzetes letartóztatásba került. Az alperesi újság a felperes hozzájárulása nélkül tette közzé fényképét. A fényképfelvétel a felperes korábbi közszereplése során készült, amikor jelen volt az Országgyűlés költségvetési bizottságának ülésén.	Jogsértés megállapítása	A bíróság álláspontja szerint önmagában a büntetőeljárás hatálya alatt állás nem tekinthető közszereplésnek, tehát a felperes nem közszereplőként vesz részt az ellene indított büntetőeljárásban akkor sem, ha a munkája miatt ezt megelőzően közéleti szereplő volt. Ebből a szempontból tehát irreleváns, hogy a felperes korábban közszereplő volt-e. Nem mentesíti az alperest az sem, hogy a fényképfelvételek esetleg más médiumtól vette át, illetve az sem, hogy a kép készítésekor a felperes még közszereplő volt.
13.	Fővárosi Törvényszék P.23.502/2015/4.	Az államtitkárként dolgozó felperessel szemben a PKKB előtt folyamatban volt büntetőeljárás tárgyalásán készített fényképfelvételek hozott nyilvánosságra az alperes, a felperes hozzájárulása nélkül. A kép a felperest karba font kézzel, ülőhelyzetben, deréktól fölfelé	Kereset elutasítása	A felperes a fényképfelvétel készítéséhez és nyilvánosságra hozatala ellen kifejezetten tiltakozott. Az ügy érdeme a felperes magatartásával, mint közszereplő magatartásával foglalkozott, az ügy közérdeklődésre tartott számot, ezért az a sajtón keresztül az országos nyilvánosság előtt zajlott. A bíróság méltányolhatóan

		bemutatva láttatja, közelről, mintegy 1,5-2 méteren belüli távolságról.		találta, hogy az alperes egy fényképfelvétellel kívánta illusztrálni, figyelemfelkeltővé tenni a perbeli cikket. A bíróság a képmás tanulmányozása alapján arra jutott, hogy a felperes a felvételen semleges környezetben került ábrázolásra, a vádlottak padjának felismerése nem minden olvasó számára egyértelmű, és az ábrázolás módja miatt a felperes bemutatása öncélúvá, gúnyossá vagy bántóvá, megalázóvá nem vált.
14.	Fővárosi Törvényszék 65.P.23.977/2014/37.	2007-9 között több képviselő ingatlana ellen követtek el támadásokat, amellyel kapcsolatban büntetőeljárás indult, a felperes e büntetőeljárás vádlottja. Az alperes több cikket közölt, amelyekben egy hangfelvétel is hallható.	Kereset elutasítása	Van lehetőség a büntetőeljárás jogerős befejezése előtt is a tanúvallomás, illetve az eljárás részét képező hangfelvétel bemutatásának. A felperes a PK 14. számú állásfoglalásra figyelemmel azonban azon cselekmények miatt, amelyeknél vele szemben gyanút nem közöltek, vagy vádat nem emeltek, kérheti ennek a ténynek a közlését. A sajtó nem köteles elhallgatni azokat a bizonyítékokat, amelyek végül nem minősültek gyanúsítást, vádat megerősítő bizonyítékoknak. Ha ezek létéről valósan tudósít és nem állítja, nem kelti azt a látszatot, hogy felperes olyan cselekményeket elkövetett, amiket ez a bizonyíték igazol, vagy nem állítja valótlanul, hogy ilyen cselekmények miatt meggyanúsították, nem sérti felperes személyiségi jogait.
15.	Fővárosi Törvényszék 22.P.24.230/2015/2.	A felperes korábban közszereplő volt, aki ellen büntetőeljárás indult. A felperesről az alperesi újság közölt cikket, amelyben olyan fényképfelvételt használt fel, amely a felperest megbilincselte kézzel, rendőrautóban, egyenruhás személy mellett ábrázolja, a felvételekhez nem járult hozzá.	Kereset elutasítása	A közzétett fénykép a felperes közmegbízásával összefüggőnek tekinthető, ezen tisztségével kapcsolatos büntetőügyről szóló tudósítás során nem visszaélés-szerűen került felhasználásra, a tudósítás tartalma pedig egyértelműen közügy. Így az elsőfokú bíróság a fénykép közzétételét a véleménynyilvánítás szabadsága körébe esőnek ítélte.
16.	Fővárosi Törvényszék 33.P.20.924/2015/27.	Az I. rendű felperes korábban egyetemi rektor volt, II. és III. rendű felperesek katonai tisztviselők voltak, akik ellen sikkasztás és más bűncselekmények miatt indult büntetőeljárás. Az ügy kapcsán megjelent cikkekhez olyan fényképeket használtak fel hozzájárulás nélkül, amelyet sajtótájékoztató alkalmával készítettek, és amelyek nem kapcsolódtak a büntetőeljáráshoz.	Részben alapos kereset	A bíróság hivatkozott arra, hogy egy fényképfelvétel újra felhasználásához újabb hozzájárulást kell beszerezni. A fényképfelvétel nem a büntetőeljárás kapcsán készült, így annak illusztrálásához sem használható fel.
17.	Pécsi Törvényszék P.20.272/2014/46.	A felperes ellen büntetőeljárás volt folyamatban. Az eljárásról cikk jelent meg, amelyben illusztrációként a felperesről egy családi rendezvényen készült fényképet közöltek, amelyen a felperes arcát kissé elhomályosították, szemét fekete csikkal takarták le. A fényképfelvétel több internetes portálon is megjelent.	Jogsértés megállapítása	A felperes a sérelmezett fotókon felismerhető volt, a szöveg és kép együttes értékelésével állapította meg a bíróság, hogy a jogellenes magatartás a felperes mindennapi életét, megítélését, üzleti kapcsolatait negatívan befolyásolta.

18.	Fővárosi Törvényszék 33.P.24.228/2015/12.	A felperes korábbi országgyűlési képviselő, aki ellen büntetőeljárás indult, amelyről a média folyamatosan tájékoztatott. Az alperes a felperesről felvételt készített, amelyen a felperes bilincsből, vezetőszáron, büntetés-végrehajtási dolgozók kíséretében látszik. A felperes a felvétel felhasználásához nem járult hozzá.	Jogsértés megállapítása	A felperes nem vitásan közszereplő, azonban a bírói gyakorlat szerint a közszereplő képmása csak közszereplésével összefüggésben, a közéleti megnyilvánulásai által meghatározott keretben, annak bemutatására használható fel hozzájárulás nélkül. Attól függetlenül, hogy a büntetőeljárás a nagy nyilvánosság érdeklődésére számot tartó közügyet érintett, az arról való pontos és hiteles tájékoztatáshoz nem volt szüksége a felperes képmásának közzététele.
19.	Fővárosi Törvényszék 35.P.23.847/2015/20.	A felperesek ellen folyamatban volt büntetőeljárás másodfokú tárgyalásáról szóló tudósításban az alperes a felperesek képmását kitakarás, torzítás nélkül közölte.	Jogsértés megállapítása	Bár a büntetőeljárás közérdeklődésre számot tartó esemény volt, a büntetőeljárás tárgyalásán való részvétel nem minősül nyilvános közéleti szereplésnek, ezért a felvételt készítéshez hozzájárulás szükséges, amivel az alperes nem rendelkezett. Az alperes által alkalmazott részleges torzítás ellenére a felperes egyértelműen felismerhető a felvételen. A II. r. felperes esetében azonban nem volt felismerhető a felvételen.
20.	Fővárosi Törvényszék 28.P.21.862/2017/9.	A felperes politikai tevékenységet folytató közszereplő, aki ellen garázdaság vétsége miatt büntetőeljárás folyt. A tárgyalás nagy sajtóérdeklődést váltott ki. A büntetőtárgyalás kapcsán megjelenő hírben az alperes egy LMBTQ tagoknak létrehozott társkereső oldalról lementett képet tett közzé a felperesről, és a büntetőeljárással összefüggésben nem álló tartalmat közölte.	Jogsértés megállapítása	A felperes által készített képet a felperes magáncélra használta, annak a közéleti szerepléshez semmi köze nem volt. A társkereső oldal rendeltetése magáncélú, ezért az alperesnek kellett volna bizonyítania, hogy a felperes hozzájárult a kép nyilvános felhasználásához.
21.	Fővárosi Törvényszék 4.P.21.650/2017/10	Az alperesi televízió videóösszeállításában a felperessel (aki korábban polgármester, képviselő volt) szemben folyamatban lévő büntetőeljárás tárgyalásáról tudósított, amelyben a felperest a tárgyalóban, vezetőszáron ábrázolva mutatott be. A felvételeken a felperes képmásának kitakarására, eltorzítására nem került sor, a felperes mindenki számára felismerhetően volt ábrázolva. A felvétel elkészítéséhez, felhasználásához a felperes nem járult hozzá.	Jogsértés megállapítása	A büntetőeljárás hatálya alatt állás nem minősül közszereplésnek, ezért a hozzájárulás nem mellőzhető.

7. számú melléklet: Közszerplők képmáshoz való joga a büntetőeljárásban II.

	Másodfokú határozat és a határozatot hozó bíróság	Kapcsolódó I. fokú határozat	Döntés	Indokolás lényegi elemei
1.	Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.540/2014/3/II.	64.P.24.489/2011/20.	I.fokú döntést részben megváltoztatta, sérelemdíj mértékét leszállította	A felperessel szemben folytatott büntetőeljárásnak a felperes nem közszerplői minőségben alanya, vele szembeni hatósági fellépés kifejezetten a magánszféráját érinti. Ebben az esetben az eljárás tényének van kiemelt jelentősége, nem pedig annak, hogy az eljárás milyen okból folyt a felperessel szemben. Közömbös ezért az, hogy a felperes ellen olyan cselekmény miatt folyt az eljárás, amely a korábbi közszerplői minőséget is érinthette. A kifogásolt felvétel a felperest bilincsbén és vezetőszárral ábrázolják, amely nem a nyilvános közszerplése alkalmával készült. Ezért az alperesnek rendelkeznie kellett a felperes hozzájáruló nyilatkozatával.
2.	Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.22.241/2013/13/II.	33.P.26.089/2012/4.	I.fokú döntést helybenhagyta	Következetes a bírósági gyakorlat abban, hogy függetlenül valamely személy korábban betöltött közszerplői minőségétől, a vele szemben indult büntetőeljárásról való tudósítások alkalmával nem minősül közszerplőnek, mivel az eljárás alapvetően a magánszféráját érinti. Az alperes hozzájáruló nyilatkozattal nem rendelkezett a képmás nyilvánosságra hozatalához, ezért annak jogsértő jellege megállapítható.
3.	Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.022/2014/4/II.	33.P.21.440/2013/10.	I.fokú döntést részben megváltoztatta, sérelemdíj mértékét leszállította	A felperessel szemben indult büntetőeljárásban nem a felperes közszerplői minőségének van jelentősége, hanem annak a ténynek, hogy a büntetőeljárásban gyanúsítottként, kényszerintézkedés alá vont személyként történő megjelenés nyilvánvalóan nem a közszerplés igényével történik, az nem az érintett személy elhatározásától függő megnyilvánulás. Tekintettel arra, hogy a jogszabály az érintett hozzájárulását írja elő a képmás készítésének és közzétételének jogszerűségéhez, nem volt értékelhető azon hivatkozás, miszerint a felperes a kép készítése ellen nem tiltakozott.
4.	Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.202/2014/4/II.	62.P.25.613/2013/7.	Részben megváltoztatta, emberi méltóság sérelmét nem állapította meg.	A képmáshoz való jog megsértése kapcsán mindenben osztotta az elsőfokú bíróság megállapításait.
5.	Fővárosi Ítéltábla 32.Pf.20.439/2016/3-II.	33.P.21.861/2014/23.	I.fokú döntést részben megváltoztatta	A bíróság nem értett egyet azzal, hogy valamennyi fénykép sérti a felperes képmáshoz fűződő jogát. Személyes meghallgatása során úgy nyilatkozott, miszerint a tárgyalóteremben minden egyes nyilatkozatot úgy tett meg, hogy a felvételek elkészítéséhez és nyilvánosságra hozatalához hozzájárult. Minden más esetben azonban nem. Ezt azzal indokolta, hogy nem kívánta azt, hogy méltatlan helyzetben ábrázolják ezek a képek. Mindebből viszont az következik, hogy a tárgyalás napjától megjelent és a felperest a tárgyalóteremben ábrázoló képek nem jogsértőek. Az egyik cikk azonban nem a felperes ellen folyó büntetőeljárás aktuális állásáról számol be, hanem arról, hogy az ügyészség milyen indokok miatt tartja tévesnek a bírósági döntést. Egy ilyen tartalmú írást

				jogsértő olyan képpel illusztrálni, amelyen a felperest megalázó helyzetben, vezetősáron mutatják be.
6.	Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.21.459/2015/4/II.	25.P.22.222/2015/8.	I.fokú döntést részben megváltoztatta, az emberi méltóság sérelmét is megállapította	A jogosult által történő közzététel sem eredményezi, hogy a fénykép a továbbiakban egyéb fórumokon vagy más médiamegjelenésekben szabadon felhasználhatóvá válik. A megjelentetés mindenkor a jogosult engedélyéhez kötött, aki arra vonatkozóan is tehet megkötéseket, hogy milyen módon, adott esetben milyen szövegű képaláírással jelenhet meg a felvétel. Az arra jogosulatlan személy részéről a hozzájárulás nélküli felhasználás önmagában kiváltja a képmáshoz fűződő jog sérelmét, azonban a fényképfelvétel megalázó kontextusba helyezése egyben az emberi méltóság sérelmével is járhat.
7.	Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.017/2016/4.	6.P.21.441/2015/5.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	A bírósági tárgyalásra irányadó megszorítás - a felvételkészítéshez történő hozzájárulás szükségessége - a Be. szabályozásából fakad, amely a perbeli esetre nem alkalmazható, mert a felvétel készítésére egyértelműen nem tárgyalóteremben került sor. A közéleti szereplő képmásának közzétételét egy büntetőeljárásról szóló tudósítás keretében megtiltani nem lehet általános jelleggel. Elengedhetetlen feltétel, hogy a cikk és a bemutatott kép között kapcsolat legyen, és a bemutatott kép kapcsolódjon a cikk tartalmához.
8.	Fővárosi Ítéltábla 32.Pf.20.191/2016/4-II.	65.P.22.613/2013/67.	I.fokú ítéletet megváltoztatta, a jogsértést megállapította	Az érintettek a kép elkészültekori reakciójától függetlenül szükséges hozzájárulás annak felhasználásához. Ez alól a törvény kizárólag a nyilvános közszereplés alkalmával készült fényképek esetén ad felmentést. Egy büntető eljárás, az abban való „részvétel” nem tekinthető közszereplésnek, még akkor sem, ha az eljárás alá vont személy közszereplő, vagy az adott büntető eljárás esetleg közügy. A másodfokú bíróság azt is értékelte, hogy a perbeli írás alapvetően nem azon ügygel összefüggésben született, melyben a felperes előzetes letartóztatására sor került és amelyet a közölt kép dokumentált. Nem osztotta a másodfokú bíróság az alperes azon védekezését, hogy a sérelmezett felvétel MTI-től való megvásárlása kizárná a jogsértés megállapításának lehetőségét. A fenti értékelés szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a sajtó milyen forrásból szerzi a felhasznált képfelvételt.
9.	Fővárosi Ítéltábla 17.Pf.21.173/2015/4-II.	70.P.24.462/2012/23.	Sérelemdíj felemelése	A személyiségi jog megsértése kapcsán mindenben osztotta az elsőfokú bíróság indokolását.
10.	Fővárosi Ítéltábla Pf.20.634/2016/3. FIT-PJ-2016771	P.21.908/2015/12. 1-PJ-2016-108	Kereset elutasítása	A perbeli esetben a felperesről a felvétel nyilvános helyen, közszereplésével összefüggésben készült, nem sértő, az érintett személyt tárgyilagosan ábrázolja, közérdeklődésre számot tartó tudósításhoz kapcsolódik, emellett a kép készítésének körülményei és a büntetőeljárás tárgya egymással összefüggésben áll, az összefüggést pedig a felperes által ellátott közfeladat teremti meg, a büntetőeljárásról szóló tudósítás esetén ezért a felperes arcát ábrázoló, emberi méltóság sérelmével nem járó felvétel felhasználása öncélúnak nem tekinthető, ezért azt a felperes a Fővárosi Ítéltábla álláspontja szerint alappal nem sérelmezheti.
11.	Fővárosi Ítéltábla 32.Pf.20.777/2016/4-II.	65.P.23.977/2014/37.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	Jelentőséget kellett tulajdonítani annak, hogy a felperes sajtóban megjelent nyilatkozataira, tüntetéseken elmondott beszédeire, politikai megnyilvánulásaira figyelemmel politikai

				közéleti szereplő, véleményformáló volt a kifogásolt műsorok megjelenésének időpontjaiban. A tájékoztatás és kifogásolt műsorok középpontjában a terrrorszervezet cselekményeivel kapcsolatos információk és büntetőeljárás, mint közügy és nem a felperes személye állt. fokozottan terhelte a sajtót annak kötelezettsége, hogy a bizonyítékot ne interpretálja a valóságot torzító tartalommal, a bizonyítékot ne értelmezze át. Az azonban önmagában nem a valóságot torzító, ha a bizonyíték részletét a szövegösszefüggéséből nem kiragadva bemutatják, és ennek eredményeként a nyomozás során egy bűnszervezet vagy annak tagjainak esetleg nem vizsgált bűncselekményekre vonatkozó ötletei, tervei ismertté válnak.
12.	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.20.471/2016/3/II.	22.P.24.230/2015/2.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	A felperes, függetlenül attól, hogy közmegegyeztetése mikor szűnt meg, az ügyel összefüggésben nyilvánvalóan közszereplőnek minősül, és köztudomású tény, hogy az ellene indult büntetőeljárás korábbi közmegegyeztetésével volt kapcsolatos. A felperes és az ellene indult büntetőügy a társadalomban széles körben ismertté vált, a kifogásolt cikkek pedig pontosan a büntetőeljárásról számolnak be. Valamennyi cikk mellett ugyanazt a fényképfelvételt helyezték el. Az EJEB által kifejezett és a Kúria által követendőnek minősített teszt alapján jelen esetben az állapítható meg, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának védelmében nem indokolt a sajtóval szemben ezen fényképfelvétel közzététele vonatkozásában személyiségi jogvédelmet alkalmazni.
13.	Fővárosi Ítéletábla 8.Pf.21.494/2016/7.	33.P.20.924/2015/27.	I.fokú döntést részben megváltoztatta	A másodfokú bíróság a fényképfelvételek jogsértő voltával kapcsolatban osztotta az elsőfokú bíróság érvelését.
14.	Pécsi Ítéletábla Pf.III.20.143/2016/7.	P.20.272/2014/46.	Sérelemdíj leszállítás	A másodfokú bíróság a fényképfelvételek jogsértő voltával kapcsolatban osztotta az elsőfokú bíróság érvelését. Azonban a megítélt sérelemdíj mértékét eltúlzottnak találta.
15.	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.20.703/2017/4/II.	33.P.24.228/2015/12.	Sérelemdíj leszállítása	Nem minősül közszereplésnek a büntetőeljárás még abban az esetben sem, ha az eljárás tárgyát az érintett közszereplő közmegegyeztetéséhez kapcsolódó bűncselekmény elkövetése képezi.
16.	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.20.551/2017/3/II.	35.P.23.847/2015/20.	Részben megváltoztatta, jogsértés megállapítása	A II. r. felperest az ellene indult büntetőügy magánszemélyként érintette, a közszereplés kritériumai nem álltak fenn. A tudósítás hitelességét nem befolyásolja az a körülmény, ha vádlott nem ad hozzájárulást ahhoz, hogy róla kép- és hangfelvétel készüljön.
17.	Fővárosi Ítéletábla 32.Pf.21.334/2017/4-II.	28.P.21.862/2017/9.	I.fokú ítéletet helybenhagyta	Az alperes a cikk illusztrációjaként egy magáncélra készült képet, a képernyőmentésből kiemelve használt fel. Nem hivatkozhat arra, hogy a felperes maga teremtette meg a képmás széles nyilvánosság elé tárásának lehetőségét akkor, amikor nyilvánvalóan a kép készítésének és elhelyezésének céljától eltérő módon használja fel azt.
18.	Fővárosi Ítéletábla 2.Pf.20.286/2018/4/II	4.P.21.650/2017/10	Részben megvált, közzététel jogszerűtlen.	A felperes korábbi büntetőeljárása során készített kép felhasználása nem állt összefüggésben a tudósítás tartalmával.